Çanakkale

Savaşları ve Gezi Rehberi

7.BASKI

Talha UĞURLUEL

Çanakkale Savaşları

ve

Gezi Rehberi

Talha UĞURLUEL

Çanakkale
Savaşları ve Gezi Rehberi

Talha UĞURLUEL

ÇANAKKALE SAVAŞLARI ve GEZİ REHBERİ

Editör
Hasan Hayri DEMİREL

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Fotoğraf
Halid Ömer CAMCI

Kapak
Nurdoğan ÇAKMAKÇI

ISBN
975-7388-99-8

Yayın Numarası
86

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A.Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 22 85
Ocak 2010

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Kaynak Yayınları
Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5
34676 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

5. BÖLÜM
ANZAKLAR VE ANLATTIKLARI

6. BÖLÜM
ÇANAKKALE'DE SAHABE ŞUURU

7. BÖLÜM
PEYGAMBER DE ORADAYDI

8. BÖLÜM
GAZİLER ANLATIYOR

9. BÖLÜM
ÇANAKKALE SAVAŞINDAKİ OLAĞANÜSTÜLÜKLER

10. BÖLÜM
ONLAR HÂLÂ ARAMIZDA

11. BÖLÜM
ÇANAKKALE'DEN SAHNELER

12. BÖLÜM
ŞEHİTLİKLER

13. BÖLÜM
ANITLAR

14. BÖLÜM
KALELER

15. BÖLÜM
ÇANAKKALE'DEN PORTRELER

16. BÖLÜM
GEZİ REHBERİ

Vatanın Bekçileri

ÖN SÖZ

Tarihe ibret gözüyle bakmak ve alınması gereken dersi hakkıyla almak elbetteki çok önemli. Geçmişimizi ayakta tutan manevi dinamikleri bellemek, onları güçlü yapan unsurları göz önünde tutmak bugünkü muvaffakiyetimizin yegane çaresi. Böyle bir durumda, Onları en iyi şekilde anlamak ya tarih kitaplarını karıştırmaktan, yada yaşadıkları ve mücadele verdikleri yerleri ziyaret etmekten geçmektedir. Bizlerde bu maksatla ülkemiz toprakları üzerinde bulunan ve atalarımızın ölüm kalım savaşı verdikleri bir yeri tüm detayları ile sizlere tanıtmak amacıyla bu eseri hazırlamış bulunmaktayız.

Burası Çanakkale'dir. Burası dünyanın en büyük donanmasının, en yenilmez ordularının gelip gelip büyük hüsranlarla gerisin geriye döndüğü esrarengiz topraklardır. Buraları gezmek, şehit kanları ile sulanmış bu toprakları ibretle gözlemek bu vatanın evlatları olan bizler için önemli bir ders olacaktır.

Çanakkale Savaşı'nın dünyayı kasıp kavuran 1. Dünya Savaşındaki yeri ve önemi, dünya Müslümanlarının hamisi olan Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu zorluklar, dünyayı ikiye bölmüş olan itilaf ve ittifak devletlerinin planları, Gelibolu'nun dünya haritasındaki konumu ve savaşanların gizli emelleri, buraları gezmeden önce bilmemiz gereken en önemli konuların başında gelmektedir.

Çanakkale'yi önemli kılan sebeplerden biri de ordumuzun başarıları yanında bugün bile maddi şeyler ile izah edemediğimiz enterasan hadiselerdir. Bu tarz birçok olay ve bu akıl almaz hadiselere şahit olan düşmanların açıklamaları da yan yana getirildiğinde görülmektedir ki, bu vatanın evlatları bu topraklarda kendi başlarına bırakılmamışlardır.

Yüzyıllar evvelden dünyanın kulağına küpe bir ölçü ile "Siz O'nu geniş zamanınızda anarsanız, dar zamanınızda O'da sizi anar" sözüne binaen, insanımız bu en zor günlerinde garip bırakılmamış, ardarda gelen ihsanlar başımızdan sağnak sağnak yağmıştır.

Bu ihsanlara dünden çok daha fazla ihtiyacımız olduğu bugünlerde gelin yeniden geçmişimiz ile el ele verelim ve aynı ruh ve inanç halesi içinde oralara giderek onları daha yakından tanımaya çalışalım. Bir önceki Çanakkale Gezi Rehberi adlı kitabımızda söylediğimiz gibi, "Görecek ve hissedeceksiniz ki O'nlarda çok mutlu olacaklar siz geldiniz diye. Onları hatırladınız diye. Sizler şehitlikler arasında gezerken, onların ruhlarına Fatihalar gönderirken ve yüzünüzdeki buruk tebessümü onların yattığı topraklarda gezdirirken belki yüreğinizin bir köşesinde bir titreme olacak. O zaman anlayacaksınız ki onlarda bakışlarını sizlerin üzerinde gezdiriyorlar ve memnuniyetin en tatlısıyla torunlarını karşılıyorlar. Beklide simalarınızı unutmamak için zihinlerine kaydediyorlar. Ötelerde bir şehide 70 şefaat hakkının verileceği günde yeniden sizleri hatırlamak üzere."

Dünyanın tarihi zenginlikler ve tabiat güzelliği bakımından en zengin yerlerinden biri olan Anadolu'da yaşıyoruz. Bu değerler bize ait olduğu halde onlar hakkındaki bilgimiz ve buraları tanıma adına gayretlerimiz ise bir hayli az. İnsanımıza bu güzellikleri tanıtma adına yola çıkarken bu harika yerleri ve tabiat güzelliklerini hem görelim hem de kitaplaştıralım istedik. Fakat nereden başlayacağımızı bilemiyorduk. İşte tam bu kararsızlık anında yazılması gerçekten ilk yerlerden biri olarak bizlere Çanakkale'yi gösteren ve isabetli yaklaşımları ile bu eserin ortaya çıkmasında desteğini hiç esirgemeyen **Salih Zeki** Bey'e ayrıca gezi rehberimizdeki tasarımları ile Çanakkale manzaralarına farklı bir bakış açıları kazandıran Sayın **Murat Arabacı**'ya, Sayın **Faruk Yılmaz**'a ve emeği geçen diğer tüm arkadaşlarımıza teşekkürlerimi sunuyorum.

Talha UĞURLUEL

GİRİŞ

NEDEN ÇANAKKALE?*

Güzel Türkiye'mizin hemen her yerinde gezilecek, görülecek ve ibret alınacak nice harika beldeler var. Fakat bizler bu yerler içinde öncelikle Çanakkale'nin tanıtılması gerektiğini düşündük ve şu an okumakta olduğunuz eseri hazırladık. Gerçekten, "Hem tarihî yönü hem de turistik özellikleri ile bu kadar çok yer varken neden Çanakkale'yi seçtiniz?" diye soracak olursanız bunun cevabını, 1984 yılında devrin başbakanı ile bir Japon grup arasında geçen bir mülakatı aktararak verebiliriz. Eminiz ki sizler de bu ilginç görüşmeyi okuduğunuzda, çocuklarınızla birlikte oralara gitmek isteyeceksiniz.

Yıl 1984. Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanlık makamında rahmetli Turgut Özal var. Aynı dönemin Milli Eğitim Bakanı ise Sayın Vehbi Dinçerler. Ülkesinin geleceği adına çözüm yolları araştıran Turgut Özal, eğitim konusunda da Japon pedagoglara bir araştırma yaptırmak ister ve ülkemize davet eder. Eğitim konusunda uzman bu heyet, Türk gençleri hakkında araştırma yapmak üzere ülkemize gelirler. Bir süre ülkemizin değişik yerlerinde görüşmelerde ve temaslarda bulunurlar. En nihayetinde araştırmalarının sonuçlarını açıklamak üzere başbakanımız Sayın Turgut Özal'ın yanına çıkarlar. Milli Eğitim Bakanımız da bu sırada orada bulunmaktadır. Heyetin vardığı netice gayet açık ve kısadır.

---

* M.İhsan Gençcan, Kan Çiçekleri, İst. 2001 s. 20
A.Katırcıkara, Türkiye Gazetesi

- Sizin gençlerinizde millî şuur yok!

Yöneticilerimiz aldıkları bu üzücü cevap karşısında hayretler içerisinde kalır ve hemen sorarlar.

- Peki siz Japon gençlerine millî şuur verme adına neler yapıyorsunuz?

- Biz gençlerimize, daha ilkokula başlamadan, şok testler uygularız. Meselâ, uçak gibi hızlı giden trenlerimize bindirir, bir tur yaptırırız. Çok katlı yollardan da geçen tren, onları şöyle bir sarsar. Sonra, robotlarla çalışan büyük fabrikalarımıza götürür, gezdiririz. Mini mini çocuklarımız teknolojinin baş döndürücü neticesini görerek şok olurlar, hayranlık duyarlar. "Bu şoktan sonra onları Hiroşima'ya, Nagazaki'ye götürürüz. İkinci Dünya Savaşı sırasında atom bombasıyla müthiş surette tahrip edilmiş olan bu bölgeleri biz aynen koruyoruz. Oraları da çocuklarımıza bilgiler vererek gösteririz. Hiçbir canlının ve bitkinin hayat bulmasına imkan vermeyen atom bombasının bugüne uzanan etkilerini hayretle seyrederler. Tabiidir ki, çocukların bütün görüp dinledikleri, masum ve temiz ruhlarında derin ve etkili izler bırakır. Bütün bunların ardından da onlara deriz ki:

- Eğer sizler çalışmaz, sizden öncekileri geçmezseniz, vatanınızı, işte böyle düşmanlar bombalar, yakar, yıkar ve hiçbir canlının yaşayamayacağı hale getirir; sonra da çeker gider. Çalışırsanız, bindiğiniz hızlı trenleri bile geçecek yeni araçlar yaparsınız. Daha da gelişmiş fabrikalar kurarsınız. Üstelik hiçbir düşman, size saldırmaya cesaret edemez. Ülkeniz, milletiniz yücelir, yükselir, daima bütün insanların saygı duyduğu ve özendiği bir konumda kalır. Şimdi artık, çalışkan olup olmama kararını kendiniz veriniz. Çalışmak ve ülkenizi sevmek zorunda değil misiniz? Artık bunu siz düşünün ve kararınızı verin!

- Çocuklarımız bununla ikinci bir şok daha yaşarlar. Ve bu şoklarla iyi bir Japon olmaya doğru güçlü bir adım atmış olurlar.

Yetkililerimiz, Japon gençlere nasıl millî şuur kazandırıldığını öğrenmişlerdir. Ardından bir soru daha sorarlar.

- Peki biz, Türk gençlerine millî şuur kazandırma adına ne yapmalıyız?

- Bildiğimiz kadarıyla, sizin, gençleriniz için birçok Nagazaki'niz ve Hiroşima'nız var. Bizimkinden çok daha önemli bunlar. En önemlisi de Çanakkale Savaşlarının geçtiği bölgedir. Birinci Dünya Savaşı'nın bu bölümü, gençlerinizin şok olması için yeter de artar bile...

Bir metrekare toprağa altı bin merminin düştüğü yerdir Çanakkale... Böyle bir savaştan Türkler her şeye rağmen galip çıkıyor, zor olanı başarıyorlar. En gelişmiş teknolojiye ve donanıma meydan okuyarak, imanın galip geldiğinin ispatını yapıyorlar.

Üstelik karşılarında tek bir düşman değil, birleşmiş güçler, sizin tabirinizle yetmiş iki buçuk millet vardır.

"İşte bu tablo ve bu bölge, gençlerinizin millî şuurunun pekişmesine fazlasıyla yeter. Bunun için gençlerinizi gruplar halinde Çanakkale'ye götürmelisiniz. Her Türk genci Çanakkale Savaşlarının olduğu bölgeyi mutlaka gezmeli, görmeli ve öğrenmelidir." Ve o gençlere denmelidir ki:

"Sizler çalışmazsanız, birlik içinde olmazsanız, düşmanlar Çanakkale'ye geldikleri gibi bu defa da başka şartlar altında başka şekilde gelirler, size yaşamayı haram ederler. Çalışır, birlik içinde olursanız, teknolojiyi yakalarsınız; barışa katkıda bulunur, vatanınızı müreffeh bir hale koyarsınız."

"Evet, gençlerinize bunları telkin ettikten sonra da, bu zaferin destanını en güzel biçimde dile getiren Mehmet Âkif'i ve O'nun Safahat'ını okutunuz."

İşte Japon heyetin açıklaması böyledir.

İşin bir acı yanı bugün bu öğütleri onlardan alıyor olmamız, bir diğeri ise böyle dev bir tarihe sahip olduğumuz halde gençliğimizin millî şuurdan, manevî değerlerinden ve de atalarından kopmuş olmasıdır. Ecdadımızın bizlere emanet etmek için canlarını verdiği bu özgür topraklar üzerinde yaşamakta, ama onların o kahraman ve övülesi ruhundan bîhaber dolaşmaktayız.

Bu durumdan kurtulmak için yapacağımız ilk ve en önemli şey, muhakkak Gelibolu Yarımadasına gitmek, bir milletin varlık ve yokluk savaşı verdiği o mukaddes topraklara kapanıp cedlerimizin kalp atışlarına kulak vermek ve bizlere fısıldadıkları şeyleri duymaya çalışmak olmalıdır.

1. BÖLÜM

I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ

DÜNYANIN GENEL DURUMU*

Avrupa'daki sanayi inkılâbı sonrasında birçok devlet hızlı bir şekilde sanayileşme faaliyeti içerisine girmişti. Bu sanayileşme hareketi, beraberinde ham madde ihtiyacını doğurmuş ve kalkınma hamlesindeki bu ülkeler gözlerini ham madde sağlayabilecekleri zayıf ülkelere dikmişlerdi. Kısa bir sürede dünyanın birçok beldesi güçlü ülkelerin elinde sömürge haline gelmiş, hatta sömürge konusunda çatışmalar bile çıkmaya başlamıştı. Sömürge politikasında en güçlü ülke İngiltere'ydi. Ardından gelen Fransa ile birlikte, Uzak Doğu ve Afrika'da birçok ülkeyi ele geçirmişlerdi. Sömürge yarışında geç kalan Almanya ve İtalya da pastadan pay almaya kalkınca bir hizipleşme meydana gelmiş ve dünya devletleri kendi aralarında bloklaşmalara gitmişlerdi.

Yirminci yüzyılın başlarında Avrupa için için kaynıyordu. Sadece sömürgecilik değil, ekonomik rekabet ve milliyetçilik akımları da Avrupa'yı ikiye bölüyordu. Almanya'nın Fransa'ya kaptırdığı yeraltı zenginliklerine sahip Alsas Loren bölgesinin acısı hâlâ devam ediyordu.

---

* Büyük İslam Tarihi, Çağ Yay. İst.1993 s.170

Bu arada Çarlık Rusya'sı Balkanlarda Panislavizim politikası güdüyordu ki bu durum en çok da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu rahatsız ediyordu. Çünkü Avusturya topraklarında bir hayli Slav kökenli insan yaşıyordu. 1912 yılında 1. Balkan Savaşıyla geniş topraklara sahip olan Bulgaristan, 2. Balkan Savaşı ile kazandığı birçok yeri kaybetmek zorunda kalmıştı. Bu sebeple kendisine savaş açan Yunanistan, Romanya ve Karadağ'a karşı planlar kuruyordu. Bu anlattığımız durumlar sebebiyle Almanya, Avusturya Macaristan, İtalya ve Bulgaristan birbirlerine yaklaşırken, diğer blokta ise İngiltere, Fransa ve Rusya yakınlaşma vetiresine (süreç) girmişlerdi.

Bu devletler soluklarını tutmuşlar savaşı başlatacak kıvılcımı bekler hale gelmişlerdi. Acaba eskilerin 1. Cihan Harbi olarak adlandıracakları bu büyük savaş nasıl başlayacaktı?

OSMANLI DEVLETİ'NİN DURUMU*

Harbiye Nezareti Meydanında bir Avusturya bataryasının teftişi

17. yy.dan bu yana devam eden gerileme ile artık Osmanlı Devleti Avrupalı devletlerin gözünde bir "Hasta Adam"dan başka bir şey değildi. Yüzyıllardır üzerinde oynanan planlar kendisini göstermeye başlamıştı. Ordusu demode idi. Toprağa dayalı bir ekonomi vardı ve hâlâ üretim el tezgahları ile sürdürülüyordu. Osmanlı, kapitülasyonlar ile Avrupa'nın fabrikalaşan devletlerinin açık bir pazarı haline gelmişti.

* Büyük İslam Tarihi, Çağ Yay. İst.1993 s. 177

Hatıra-i Celadet Topu ve Enver Paşa

Uzun savaşlar da Osmanlı'nın belini bükmüştü. Son olarak 1911'de Trablusgarp'da İtalyanlar ve 1912'de küçük Balkan Devletleri ile savaşmış ve her ikisinde de büyük kayıplar vermişti.

Osmanlı Devletinin bir talihsizliği de devletin başında tecrübeli devlet adamlarının olmayışıydı. Siyasî deha II. Abdülhamid tahttan indirildikten sonra, vatansever olma dışında hemen hiçbir özellikleri bulunmayan İttihat ve Terakkiciler devletin yönetimine geçmişler ve iktidara geldikleri son beş yıl içinde devleti büyük toprak kayıplarına uğratmışlardı. Meselâ; "Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş, Selanik, Girit, Ege Adaları Yunanistan'ın ilhakına uğramıştı. İtalya Trablusgarb'ı ve On iki ada'yı ele geçirmiş; İngiltere Mısır üzerine protektora ilanının ardından Kıbrıs'ı ilhak etmişti."

En değerli ordular kaybedilmiş; kucak dolusu paralar ödenerek dışarıdan satın alınmış silah, top, cephane ne varsa onlarda ekim ve kasım ayının çamurlu, yolsuz Rumeli topraklarında düşmana terk edilmişti. Koca imparatorluk gelişen teknolojiye ayak uyduramamış, zengin

Avrupalıların kapitülasyon denen ekonomik ve malî boyunduruğu altında eziliyordu. 2.Abdülhamid döneminde açılmaya çalışılan okullar, yollar ve fabrikalar da bu girişimci padişahın tahttan indirilmesi üzerine yarım kalmıştı.

Birçok bölgede asker aylardan beri maaşını alamamış, orduda moral kalmamıştı. Donanma da mutsuz ve demode bir haldeydi. Çanakkale'deki garnizon perişandı. Silahları ise fazlasıyla eskiydi.

OSMANLI HÜKÜMETİNİN FAALİYETLERİ

Dünya devletlerinin hızla bloklaşmaya gitmeleri Osmanlı Devleti'nin başında bulunan İttihat ve Terakkici idarecileri endişelendiriyordu. Halbuki Sultan II. Abdülhamid uzun yıllar hep bu anı beklemişti.

Alman İmparatoru tarafından Sultan Mehmet Reşad'a gönderilen kılıç sarayda kendisine taktim edilirken.

O, basireti ile dünya devletlerinin bir gün mutlaka birbirlerine gireceklerini tahmin ediyor ve o gün geldiğinde, bu karmaşadan en kârlı çıkacak devletin Osmanlı olması için hazırlıklarını sürdürüyordu. Yıllardır süren bu ızdıraplar, menfaat çatışması içinde birbirini yiyen diğer devletlerin bu acziyetinden istifade ile giderilecekti. Ama heyhat ki artık devletin başında II. Abdülhamid gibi dâhi bir padişah yoktu.

Bulgaristan
Kralı I. Ferdinand

Düvel-i Muazzama kaçınılmaz bir savaşa doğru yönelirken, Osmanlı İmparatorluğu da bu savaşta tarafsız kalamayacağını fark etmişti. Çünkü taraflardan hangisi kazanırsa kazansın Osmanlı İmparatorluğu'nun yeniden paylaşımı kaçınılmazdı. Bu durumda yapılabilecek en doğru hareket, güçlü bir blokta yer almaktı.

Halk Osmanlı'nın I. Dünya Savaşına girmesine taraftar değildi. Bu arada Alman ordusu, askerimizi eğitmeye başlamışlardı. Almanya'ya giderek orada eğitim alan İttihat ve Terakki Partisinin askerî kanadı Almanya taraftarı idi. Bunların başında da hiç şüphesiz Enver Paşa vardı. Fakat Cemal Paşa gibi bir kısım İttihatçılar da Fransa'ya yakınlık duyuyorlardı. Hatta Osmanlı-Fransız yakınlaşması için Cemal Paşa Fransa'ya kadar gitmiş fakat bu görüşmelerinden bir sonuç elde edemeyeceğini anlayınca geri dönerek Enver Paşa'nın Alman yanlısı politikasını kabul etmek zorunda kalmıştı.

İngiltere'nin parası vardı. Denizlere hakimdi. Fransa ve Rusya onunla beraberdi. Ancak İngilizler bizimle ittifak konusunda istekli değillerdi. Çünkü genç devrimcilerin hükümetini ciddiye almıyorlar, onların her an düşürülebileceklerinden korkuyorlardı. Genç Türkler Londra'ya Türk-İngiliz anlaşması teklifiyle geldiklerinde bu sebeplerden dolayı dikkate alınmadılar.

Son bir çare olarak 1914 Mayıs'ında Rus Çarı yaz tatili için Kırım'a geldiğinde Talat Paşa ziyaretine giderek ittifak teklifinde bulunmuştur. Dönemin Rusya'sı ordu gücü bakımından iyidir ama ekonomi gittikçe kötüye gitmektedir. Rus ordusuna ait silahlar da yeni değildir.

Osmanlı'nın savaşa girmesinden önceki dört ay içinde dış politikada tek gayreti, Bulgaristan'ı ittifaka çekebilmek için Talat Bey ve Halil Bey'in, Sofya'ya giderek Bulgar yetkilileriyle gerekli temasları yapmış olmalarıydı. Bulgarlar ise Bulgaristan'daki Rus yanlılarının karşı hareketinden korkuyorlardı. Bu arada kuzey komşuları olan Romanya'nın da Alman yandaşları arasında olmasını istiyorlardı. Böylece kuzey sınırı güvence altına alabileceklerini hesaplıyorlardı. Bunu sağlayabilmek için Talat Bey'le Halil Bey Romanya'ya gittiler. Romenler tarafsızlık garantisi verdiler. Bu anlaşmayla kuzey sınırımız güvence altına alınmış oluyordu.

Şimdi en önemli konu Almanya ile yapılacak ittifakın şartları konusuydu. Almanya ile yapılan gizli anlaşmalardan sadece Enver Paşa ve Sadrazam Halim Paşa haberdardı. Ne yazık ki bu dönemde bu olaylarda Osmanlı Padişah'ının hiç bir etkisi olamamıştı. Çünkü II. Meşrutiyet sonrasında Padişahın yetkileri elinden alınmış ve siyasî mevzularda onayı alınmadan işler yürütülür olmuştu. Almanlar ile anlaşma, Avrupa'da savaş başladıktan bir süre sonra imzalanacaktı.

Osmanlı hükümeti 2 Ağustos 1914 günü "silahlı tarafsız" lığını ilan etti ve ertesi günü yani 3 Ağustos'ta seferberlik uygulamasına başladı. İngiltere, Fransa ve Rusya, Osmanlı devletine tarafsız kalmasını, böylelikle toprak bütünlüğünün korunacağını garanti etmişlerdi. Ancak Osmanlı bu sözlerin tutulmayacağını bildiği için pek aldırış etmemiştir.

Hükümet, meclisin muhalefetini önlemek için meclisi kasım ayına kadar tatil ederken basına da sıkı bir sansür uygulamasına başlamıştır.

Bu arada halkımız tarafından büyük kampanyalarla toplanan paralar ile satın alınmak istenen ve 2 Ağustos'ta, bedeli ödenen ve yapımı İngiliz tersanelerine sipariş edilmiş olan "Reşadiye" ve "Sultan Osman" "adlı iki savaş gemisine İngiltere hükümeti tarafından el konuldu. Bu hadise de halkımız tarafından nefretle karşılanmıştı.

Ağustos ayına gelindiğinde Cemal Paşa İngilizlere son bir kez daha anlaşma teklifinde bulunmuş, fakat enteresan bir cevap almıştır:

> *"Osmanlı devletinin harbe girmesini istemiyoruz. Sizden istediğimiz kat'î bîtaraflıktır. Gerekirse toprak bütünlüğünüz için müşterek bir senet verebiliriz."*

olmuştur. Hadise ortadadır. İngilizler, Almanya'nın işini bitirip ardından Osmanlıyı rahatlıkla paylaşmak istemektedirler.

Bütün bu olanlar karşısında Sadrazam Said Halim Paşa son derece öfkelenmiştir. Çünkü padişah ve sadrazamın haberi olmadan ortalıkta bir yığın entrika dönmektedir. Bu nedenle istifasını verir. Fakat Talat Bey ve diğerleri buna bir çözüm bulunacağını söyleyerek istifasını geri aldırtırlar. Yine de Sultan Mehmet Reşat'ın ısrarlı bir şekilde "Bu kurtlar sofrasında beni yalnız bırakma." sözleri çok da etkili olmayacak ve bir süre sonra Said Halim Paşa yeniden istifa edecektir. Onun ardından İttihat ve Terakki'nin liderlerinden biri geçecektir devletin başına. Bu kişi bundan daha 10 sene kadar önce bir postanede memurluk yapan Talat Paşa'dan başkası değildir.

Kademe Komutanları Düşmanı Gözlerken

Esat Paşa ve Komutanları

2. BÖLÜM

SAVAŞ BAŞLIYOR

SAVAŞIN BAŞLAMASI VE OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA KATILMASI*

Kitabımızın, "1. Dünya Savaşı Öncesinde Dünyanın Durumu" bölümünde geçtiği üzere büyük dünya devletleri iki farklı kutupta toplanmışlardı. Sıra bir kıvılcımın çakmasına gelmişti.

28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahdı Ferdinant'ın bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi bu gerginliğe son noktayı koydu. Avusturya'nın 28 Temmuz 1914'te Sırbistan'a seferberlik ilanının ardından 1. Dünya Savaşı başlamış oluyordu. Öncelikle Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a savaş ilan etmişti. Rusya'nın Sırbistan'ı korumak için Avusturya-Macaristan'a cephe alması üzerine Almanya da Rusya'ya savaş açmıştı. İngiltere ve Fransa da Rusya'nın yanında yerlerini alınca savaş öncesindeki gizli blok ortaya çıkmıştı. Böylece Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'dan oluşan üçlü İttifak Devletleri ile İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan Üçlü İtilaf Devletleri, dünyayı ikiye bölen iki düşman kutup haline gelmişlerdi.

* Sâmiha Ayverdi, Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, Damla Yay.3/163

Savaş ilanının ardından İtalya tarafsızlığını ilan ettiyse de bir yıl sonra İtilaf Devletleri'ne katıldı.

Bu düşman blokların hemen hepsinin Osmanlı Devletinin toprakları üzerinde emelleri vardı. Rusya yıllardır sıcak denizlere inmek istiyor ve Osmanlı topraklarındaki Slavları kendi güdümünde yönetmeyi arzuluyordu. İngiltere ise yine Osmanlıya ait zengin petrol yataklarına göz dikmişti. Ayrıca Hint deniz seferlerini gerçekleştirdiği Süveyş kanal yolunun tam güvenliğini sağlamak amacındaydı. İtalya ve Almanya da sömürgecilik yarışında geç kalmanın verdiği hırsla bu bölgede çıkar hesapları yapıyorlardı.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasının ardından Osmanlı Devleti önce İtilaf Devletleri ile birlikte olmaya niyetlendiyse de, Rusya'nın bu duruma soğuk bakması Osmanlı'yı Almanya'ya doğru yönlendirdi ve 2 Ağustos 1914'te yapılan gizli bir antlaşma ile Alman-Türk ittifakı kesinleşti.

Bu tarihten sonra, güvenliği açısından seferberlik ve silahlı tarafsızlık ilan eden Osmanlı Devleti, 10 Ağustos 1914'te İngiliz donanmasından kaçan GOEBEN ve BRESLAU adlı Alman savaş gemilerinin boğazlardan geçmesine izin verdi. GOEBEN ve BRESLAU adlı Alman gemilerinin boğazlardan geçmesi İtilaf devletlerinin tepkisine yol açmıştı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, bu iki gemiyi, daha önce İngilizlere sipariş ettikleri ve hatta parasını ödedikleri halde alamadıkları iki gemi yerine satın aldıklarını duyurdu. Böylece, Yavuz ve Midilli adı verilen bu iki savaş gemisi Osmanlı Donanması'na katılmış oldu.

Enver Paşa ve Almanların daha önce yaptıkları gizli anlaşma gereğince, 27 Eylül 1914'te Amiral Souchon komutasındaki Yavuz, tatbikat amacıyla çıktığı Karadeniz'de Ruslar'a ait Sivastapol ve Novorosisk limanlarını bombaladı. Bu olay üzerine 1 Kasım 1914'te Ruslar Kafkasya'da sınırı geçerek fiilen Osmanlı ile savaşa başladılar. Böylece Osmanlı Devleti de II. Dünya Savaşına girmiş oldu.

ÇANAKKALE SAVAŞI ÖNCESİ AVRUPANIN HAZIRLIKLARI*

Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan boğazlar, konumları nedeniyle özellikle Avrupa için çok büyük bir önem taşıyorlardı. Bir kere Osmanlı Devleti savaşa girerek savaşın geniş bir alana yayılmasına sebep olmuştu. İtilaf Devletleri gerçi Osmanlı'yı büyük bir güç olarak görmüyorlardı ama yine de Almanya'ya karşı toplu olarak hareket etmelerini geciktirecekti. Bu sebeple bir an önce etkisiz hale getirilmeliydi. Osmanlı Devleti'ni en kısa sürede etkisiz hale getirmek de O'nu kalbinden vurmakla olabilirdi. Osmanlı'nın kalbi İstanbul'du ve buraya giden en kısa yol da boğazlardan geçiyordu.

İtilaf Devletlerinin müttefiki olan Rusya acil yardım istiyordu. Çünkü ülkesinde sefalet büyük boyutlara ulaşmış ve halk patlama sınırına gelmişti. Ülke içinde Bolşevikler başta olmak üzere birçok isyancı faaliyet kol geziyordu. Acil bir yardım ile Rus Çarı kendine gelecek ve aldığı yardım ile ordusunu da donatabilecekti. Almanlar Ruslara yardım götürülebilecek ikinci yer olan Baltık denizini kapattıkları için geriye tek bir yol kalıyordu. O da Boğazlardı.

Ayrıca yüzyıllardır arzuladıkları şey, İstanbul'a hakim olarak Bizans'ı yeniden diriltmekti. Dünyanın merkezi sayılan bu stratejik noktayı almanın artık zamanının geldiğini düşünüyorlardı.

* A.Kayhan, Çanakkale İçinde Vurdular Beni, Tercüman 1001 Temel Eser
Mehmet Kafkas, Çanakkale Geçilmedi mi?, Zaman G. 18.3.1990
Prof.Dr.İsmail Kayabalı, Çanakkale Savaşı 1915, Ankara 1975

Boğazlardan geçilebilirse, kazanılacak olan başarı bütün Müslüman sömürgeleri sindirecek, güneyde sömürge devletlerini rahatsız eden hiçbir şey yaşanmayacaktı. Osmanlı Devleti'ni yenmenin vermiş olduğu şan ile bu dünya savaşında tarafsız olan birçok devlet de kendi yanlarında savaşa girebilirdi. Bu sebeple bir an önce Osmanlı Devleti'ne savaş açılmalı ve Çanakkale Boğazı'na yüklenilmeliydi. Bu amaçla İngiltere, 28 Ocak 1915'te Osmanlı'ya savaş kararı aldı ve bu karara Fransa'da katıldı.

Alınan karar sonrasında hemen toplantılar düzenlendi ve boğazın nasıl geçileceğine dair planlar hazırlanmaya başlandı. İtilaf Devletleri kendilerine çok güveniyorlardı. Onlar için Çanakkale Boğazı'nı geçmek âdeta çocuk oyuncağı idi. Kendilerine "Yenilmez Armada" diyen deniz güçleri ile iki günde İstanbul'u alırız diyor ve çevreye kibirli mesajlar dağıtıyorlardı. Bu seviyesiz mesajları verenlerden biri de İngiltere Harbiye Nazırı Lord Kitchener'di. O şöyle diyordu:

> *"Gelibolu şehrinin karşısında bir denizaltımız su yüzüne fırlayıp, İngiliz sancağını üç kere sallarsa, yarımadadaki bütün Türk garnizonu, tabanları yağlayıp soluğu Bolayır'da alır."*

Turkuaz adlı denizaltıyı vurarak mürettebatını esir eden Müstecip Onbaşı topun başında

Halbuki savaş başladıktan bir süre sonra, İngiliz Filosuna ait bir denizaltı Lord Kitchener'in dediği gibi boğazdan geçip daha periskopunu suyun yüzüne ilk çıkardığı yerde, şerefli ordumuza mensup Müstecip Onbaşı tarafından, bir top mermisi ile hem de tam periskopundan* vurulmuştu. Denizaltı ve içindeki personelinin teslim olmaktan başka çareleri kalmamıştı. Sayın Lord'un sözlerinin aksine bir tek mermi tüm mürettebatı ile Turkuaz Denizaltı'nın esaretine yetmişti.

Müstecip Onbaşı'nın kurşunu ile esir edilen Turkuaz Denizaltısının mürettebatı

İngiliz Hükümetinin Akdeniz filo komutanı Amiral Corden'de savaş başladıktan sonra 2- Mart 1915 tarihinde Londra'ya çektiği bir telgrafta kendinden son derece emin olarak şu sözleri sarf ediyordu:

> *"Havalar müsait gittiği takdirde iki hafta sonra İstanbul'da olabileceğimizi ümit ediyorum."*

Sadece İngiltere'de değil, Rusya'da da herkesin dilinde İstanbul dolaşmaya başlamıştı. Hatta Paleolo'nun 27 Aralık 1914 günkü notlarında şu karalamayı görmekteyiz:

* Periskop: Denizaltılarının su üzerlerini görmelerine yarayan manyetik dürbün.

"Moskova'da imparatora yaklaşan herkes İstanbul hakkında konuştu ve hepsi aynı şeyi söyledi: Boğazın ele geçirilmesi, imparatorluk için bir ölüm kalım işidir ve Almanya ile Avusturya'dan elde edilebilecek bütün toprak menfaatlerinden önce gelir."

Birinci Dünya Savaşına Osmanlı'nın da dahil olması dünya basınını çok fazla ilgilendirmezken, İstanbul üzerine sefer hazırlıklarının başlamasıyla bütün gazete manşetlerinde İstanbul yer almaya başlamıştı. Hem İstanbul'un alınması gerektiği söyleniyor hem de tarihteki Osmanlı hınçlarını bir bir bu manşetlerde ortaya koyuyorlardı. İşte onlardan bir tanesi de İngiliz Sunday Times Gazetesi'nin, çıkarmayı bizzat izleyen yayın müdürü E. Ashmead Bartlette idi. Gazetesinin satırlarında Çanakkale harekatını anlatırken bakın neler yazmıştı:

"...İlk İngiliz savaş gemisi boğazdan geçtiği anda Avrupa'da Türk Devleti'nden iz kalmayacaktır..."

"... Son Haçlı Seferleri'nden beri ilk defadır ki Batı, Doğu'ya yönelmiş bulunuyor. Hıristiyanlık âlemi, Fatih Sultan Mehmet'in 29 Mayıs 1453 meş'um tarihinde Bizans İmparatorluğu'na indirmiş olduğu şiddetli darbenin öcünü almak için toptan harekete geçmiş bulunuyor. Birkaç hafta içinde kanlı savaşlarla karşılaşacağız. Bu öyle bir savaş olacaktır ki, neticesinde ya Ayasofya tapınağı Hıristiyan âleminin eline geçecek ya da hilal, üstleri başları kanlara boyanmış Yeniçeri askerinin İstanbul'a muzaffer olarak girdiği günden daha çok şan ve şerefle yaşayacaktır."... "Diğer savaş meydanlarından alınıp buraya yığılan gemiler, sanki bir tek amaç için, belki de Hristiyanlık âleminin Türklere karşı yapabileceği son Haçlı Seferi içindir. Halbuki bu sonuncusu ve en büyüğü olan haçlılar, bir zamanlar Viyana kapılarından Kudüs'e kadar uzanmış olan eski Osmanlı İmparatorluğu'nun her bir köşesinde kemikleri dağılıp kalmış Orta Çağ şövalyelerinin öcünü alacaktır."

Sadece basın değildi İstanbul'u ve Osmanlı'nın nihayete erme özlemlerini dile getiren. Avrupa'nın nice edebiyatçısı ve şairi de bu yeni Haçlı birliğine kalemleriyle methiyeler yazmayı ihmal etmiyorlardı. Bunlardan biri de İngiliz şair Robert Brock idi. Şöyle diyordu:

> *"Bu inanılmayacak kadar güzel bir şey. Talihimizin bize bu kadar yardım edeceğini hiç tahmin etmiyordum. Gidiyoruz. Galata Kulesi 15 pusluk toplarımızla yerle bir edilecek. Deniz kana boyanıp leş gibi olacak. Ayasofya'nın mozaiklerini halılarını yağma edeceğiz. İnanıyorum ki bir devrin kapanışına şahit olacağım."*

İstanbul'daki azınlıklar da İtilaf Devletlerinin askerleri için hazırlıklara başlamışlardı. Evlerde boy boy İngiliz ve Yunan bayrakları dikiliyor, eğlence için içkiler depolanıyor, İstanbul'a gelecek yabancı komutanları ağırlamak için yer tahsisi yapılıyordu. Ayrıca İstanbul'u işgal edecek Haçlı birliklerinin geçit töreni yapacakları İstiklal Caddesi'nin hemen bütün vitrinleri, bu geçit törenini rahatça izlemek isteyen azınlıklar tarafından kiralanmıştı.

İngilizler çok kısa bir sürede Çanakkale Boğazı'nı geçip İstanbul'u alacaklarına o kadar inanmışlardı ki, İstanbul'a gidince iptal edecekleri Osmanlı ekonomik düzeninin yerine kuracakları İngiliz düzenine göre yürürlüğe girecek paralarını bile hazırlamışlardı. Paraların üzerlerinde 10 şilin, 60 gümüş kuruş yazılı idi.

Bu ve benzeri daha onlarca örnek ile görebiliriz ki, Avrupalılar, küçümsedikleri Osmanlı'yı yok etme zamanının artık geldiğini düşünüyorlardı. Böyle düşünmekte de haklılık payları vardı. Çünkü maddî olarak her şeye sahiptiler. Dünyanın en zengin kaynaklarına sahip sömürge imparatorlukları ve sınırsız insan gücü, teknolojik üstünlük, haberleşme ve ulaşım imkanları vs. Halbuki Osmanlı Devleti bunların hiçbirine sahip değildi. Fakat gerçekten hadiseler düşündükleri gibi mi cereyan etti? Elbette ki hayır. Öyleyse bu süper güçlerin düşünemedikleri ya da ihmal ettikleri şey neydi? Bu kadar büyük bir üstünlüğe rağmen Osmanlı'da olan ve kendilerinde olmayan şey çok yakında acı bir tecrübe ile anlaşılacaktı?

DENİZ HAREKATI*

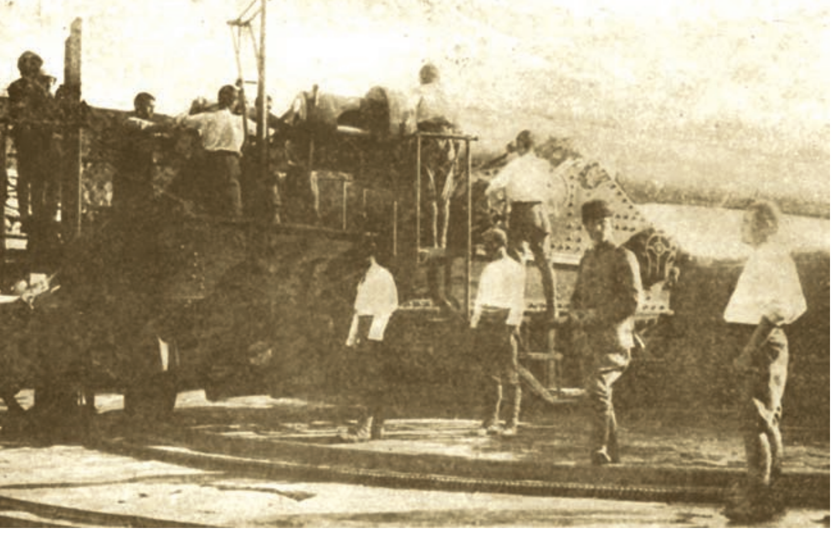
İngilizler, boğazları ele geçirmek için donanmanın yeterli olacağına inanıyorlardı. Bahriye Nazırı Churchill, kısa bir süre içinde Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul'a girilebileceğine inanmıştı. Hatta Churchill bu düşüncesini Dünya Savaşı'ndan birkaç yıl önce Londra'yı ziyaret etmiş ve kendisiyle görüşmüş olan Enver Paşa'ya anlatmıştı. Enver Paşa olayı bize şu cümlelerle anlatıyor:

"Londra'da bulunduğum sırada Churchill ile, bir dünya savaşı çıkması durumunu tartışmıştım. Böyle bir savaşta Türkiye'nin ne yapacağını bana sordu. Ve arkasından da şunu dedi: "Eğer Türkiye Almanya tarafını tutarsa İngiliz filosu Çanakkale Boğazı'nı zorlayıp geçecek ve İstanbul'u alacaktır."

Churchill'in bu fikirleri Akdeniz filosu komutanı Amiral Carden tarafından da desteklenince, bu harekatın donanma ile yapılmasına karar verildi. Tarihinde hiçbir yenilgi almamış olan İngiliz donanmasının, silah, teknoloji ve başarı açısından kendine güveni tamdı. Fransa'nın da desteği ile dünyanın en büyük donanmasını oluşturan ve kendilerine "Yenilmez Armada" diyen bu donanmaya karşı gelebilecek hiçbir güç düşünülemezdi. Hele ki yıpranmış, teknoloji açısından zayıf ve parçalanmak üzere olan Osmanlı, bu armada ile asla baş edemezdi.

Osmanlı Ordusu, Boğazın savunmasında mayınlardan faydalanmaya büyük önem vermişti. Bundan ötürü mayın hatları kurulmuştu. Bunların bir kısmı sabitti. Ana mayın hatları Çanakkale Boğazı'nın 1,5 km genişliğinde bulunan en dar yerini korumak maksadıyla Soğanlıdere-Dardonos önünden başlıyordu. 9 mayın hattı meydana getirilmişti. Kıyılarda da bu hatları koruyacak gizli obüs bataryaları hazırlanmıştı.

* Çanakkale Savaşı Üzerine Bir İnceleme, s. 56

Kahraman askerler iş başında

İtilaf Devletleri'nin uzun zamandır planlarını hazırladıkları Çanakkale Deniz Harekatı 19 Şubat 1915'te başladı. Türk bataryaları menzillerinin kısalığından dolayı karşılık veremiyorlardı. Saat 12'den sonra zırhlılar kıyılara yaklaşarak 7000 metreden ateş etmeye başlayınca bataryalar da karşı ateşe geçtiler. Ateş şiddetliydi, düşman gemilerinden ikisi isabet almıştı. Amiral Garden saat 17:30'da geri çekilme emri verdi. Kıyı bataryalarını bir günde tahrip etme ümidi bu suretle suya düşmüş oluyordu. Ertesi gün emellerimize ulaşacağız diyerek geriye çekildiler. Ama onların hesaplarının yanında başka makamlarda da hesaplar yapılmaktaydı. Nitekim ertesi gün beklenmedik bir şekilde bozan hava, düşmanların planladıkları saldırılarını 25 Şubat'a kadar geciktirmelerine sebep olacaktı.

25 Şubat günü yaptıkları yoğun bombardıman sonrasında dış bataryaları tahrip etmeyi başardılar. 26 Şubat'taki hedefleri Dardanos ve Erenköy bataryaları idi. Tabyalara yoğun bombardıman sürerken mayın tarama gemileri de boğazı mayınlardan temizlemeye çalışıyorlardı. Neredeyse bir ay boyunca gidebildikleri kadar giderek kıyılardaki tabyaların üzerine alabildiğine gülle yağdıracaklardı.

Bouve zırhlısını batıran top ve batarya kumandanı Hilmi ve Mülazım Fahri Efendiler

18 Mart'a kadar geçen bu dönemde boğazın girişinde bulunan Rumeli yakasındaki Seddülbahir ve Ertuğrul tabyaları ile, Anadolu yakasındaki Kumkale ve Orhaniye tabyaları tahrip edilmişti. Boğaza giriş kapıları aralanmış ama hâlâ ileride olacaklar belirsizdi. 18 Mart 1915 sabahı geldiğinde kimse günün sonunda neyle karşılaşacağını bilmiyordu. 17 Mart 1915'te Amiral Carden'in yerine Amiral De Robeck'in atanmasıyla 18 Mart da gerçekleşecek plan uygulamaya konuluyordu.

Plana göre; 18 Mart sabahı 3 deniz tümeninden oluşan düşman filosu boğazda belirdi. Filonun en güçlü gemilerinden oluşan 1. Tümen bizzat Amiral de Robeck tarafından kumanda ediliyordu.

Birinci kümede Queen Elizabeth, Agememnon, Lord Nelson ve İnflexible bulunuyordu. Bunlar güneye doğru saldırmışlardı. Bu üç savaş gemisinin sahra bataryalarına karşı güvenlikleri kuzey kanatta Lrince George ve güney kanatta Triumph tarafından sağlanacaktı.

Filonun önündeki muhripler savaş alanını tanıyorlardı. Planlanan noktaya ulaşıldığında Queen Elizabeth'in hedefi Rumeli Mecidiye Tabyası, Lord Nelson'un hedefi Namazgah Tabyası, İnflexible hedefi ise Rumeli Hamidiye Tabyası idi.

Saat 11:30 sıralarında istenen bölgeye gelmişlerdi. Artık ateşe başlayabilirlerdi. Hedefler acımasızca bombalanmaya başlandı.

İkinci kümede Amiral Guepratte komutasında Fransız zırhlıları bulunmaktaydı. Buffren, Bouvet, Goulois ve Charlemagne. İlk ikisi boğazın Anadolu kıyılarını, diğer ikisi de Rumeli kıyılarını döveceklerdi.

Üçüncü küme, İrresistable, Albian, Vengeance, Swiftsare ve Magestic yedekte bırakılmışlardı. Üçüncü küme gemileri, sırası gelince ikinci kümenin yerine alacaklardı. Son olarak Cornwallis, Conapus, Dorthmouth ve Dublin kruvazörleri geliyordu. Bunlardan ilk ikisinin görevi mayın taramak ve aşırma ateş yapmak suretiyle sahra bataryalarını arkadan vurmaktı.

Düşman gemileri Kumkale'deki obüslerimizi sıkıştırmaya başlamışlardı. Vakit öğleye geldiğinde Çimenlik bölgesi, Rumeli ve Anadolu Hamidiyeleri ateş almıştı.

Her şey düşmanın planlarına uygun olarak yürüyordu. Şu durumda tek aksilik düşmanın aleyhine esen rüzgârdan başkası değildi. Çünkü kıyıya doğru esen rüzgâr düşman gemilerinin dumanlarını önlerine getiriyor ve kıyıyı sağlıklı görmelerini engelliyordu.

Tam o sırada beklenmedik bir şey oldu. Kaptan köşkünden isabet alan İnflexible'e, geriye dön emri verildi. Bouvet'de de almış olduğu isabetten dolayı yangın başlamıştı. Geminin toplarının yarısı kullanılmaz hale gelmişti. Bir çeyrek saatte on dört isabet alan Suffren hemen hemen savaş dışı edilmişti. Ne var ki, bu arada da Çanakkale'de başlamış olan yangın genişlemiş, Dardonos, Namazgah ve Hamidiye bataryaları, Fransız gemilerinin ateşi karşısında susmuştu. Saat 14:00'e doğru Suffren büyük bir hızla boğazı terk etmekte ve Bouvet'de onu izlemekteydi.

A hattını geçmek üzereyken Fransız gemisi Bouvet'de bir iki patlama oldu ve Anadolu Hamidiye tabyasınca ateş altındayken üç dakikada suların altına gömüldü. Derin bir şaşkınlık yaşanıyordu.

Bouvet batıyor

Queen Elizabeth ve Agamemnon dışındaki bütün gemiler ateşi kestiler. Muhripler ve istimbotlar, personeli kurtarmaya gittiler; fakat kurtarabildikleri kişi sayısı sadece yirmi kişiden ibaretti. Altı yüz üç kişi sulara gömülmüştü. Bu arada Goulois'de isabet almış ve ağır yaralarla boğazı terk ediyordu. 15.30 sularında mayına çarpan Inflexible'ın durumu kötüydü ama yoğun çabayla Bozcaada'ya ulaştı. Bu bölgede bir gece önce Nusret'in döktüğü mayınlar hiç hesapta yokken düşman gemilerini bir bir batırmaya devam ediyordu. Bölgenin mayınlı olduğunu anlayan Amiral de Robeck, 2. Tümenin geri çekilmesi için emir verdi. Düşman zırhlıları geriye çekilirken, 18.05 sıralarında Ocean da mayına çarpmıştı. Güçlü top ateşine rağmen Ocean'ın personeli muhripler tarafından boşaltıldı.

"Yenilmez Armada" hayatının en büyük yenilgisini yaşamıştı. İngiliz Ordusu da yenilebiliyormuş anlayışı bundan böyle tüm dünyaya yayılacaktı.

KARA HAREKATI*

Çanakkale'nin 18 Mart Deniz Harekatı ile geçilememesi üzerine kara destekli bir donanma ile boğazı geçme planları hazırlanmaya başlanmıştı. Bu sıralarda Yunanistan'ın, Rumeli'ye asker çıkarma teklifi İngiltere tarafından olumlu bulunurken, Rusya'nın muhalefeti nedeniyle kabul edilememişti. Deniz harekâtı öncesinde, kara desteği olmadan donanmanın başarılı olamayacağını savunan Lord Fisher vb. düşünenler hemen bir kara ordusunun Çanakkale'ye gönderilmesini talep ediyorlardı. Son söz İngiltere Harbiye Nazırı Lord Kitchener'e aitti. Lord'un kararsızlığını askerî durumu tetkik için Çanakkale'ye gönderilen General Sir William Birdwood'un raporu bozdu. 5 Mart'ta Kitchener'a gönderdiği bu raporda, donanmanın tek başına Boğaz'dan geçemeyeceğine inandığını, kuvvetli bir ordunun karadan donanmayı desteklemesi gerektiğini bildiriyordu. Bu rapor Kitchener'in bütün tereddütlerini giderdi.

10 Mart'ta 29'ncu Tümenin Ege'ye gönderileceğini açıkladı. Ayrıca bir Tümen göndermeleri için Fransızlar'ın da ikna edeceğini ilave ediyordu. Böylece Mısır'daki Anzak Tümenleri ile birlikte 70 bin kişilik bir kolordu bu işe ayrılmış oldu.

Torpil Toplarımızdan biri

---

* www.canakkale.gen.tr
  Hayat Tarih Mecmuası

Bu kara birliklerinin başına da Kitchener'in Güney Afrika'dan tanıdığı General Sir Ian Hamilton getirildi. Donanma asıl saldırısını yapana kadar, Hamilton'un birlikleri işe karışmayacaktı. Eğer deneme başarıya ulaşmazsa Hamilton Gelibolu yarımadasına çıkarma yapacak, başarıya ulaşırsa yarımadaya zayıf bir kuvvet bırakıp doğrudan doğruya İstanbul üzerine yürüyecekti.

1- ARIBURNU MUHAREBESİ*

25 Nisan sabahında çıkarma yapılacak yerlerden biri de Kabatepe önüdür. Ama kitabımızın "Çanakkale Savaşındaki Olağanüstülükler" bölümünde "Düşmana Geçit Vermeyen Sırtlar" başlığı altında anlatıldığı üzere, bilinmeyen sebeplerle düşman Kabatepe yerine

Arıburnu'nda Kanlı Sırtda düşman siperine dikilen gazi alay sancağıyla muafızları.

* Vefa Karatay, Mehmetçik ve Azınlıklar

Arıburnu'na çıkmak zorunda kalır. Önünde sur gibi yükselen bu yerden çıkarma yapmak elbette ki çok zor olmuştur. Çıkartma yapan bu birlikler, Conkbayırı civarında tatbikat yapan kuvvetlerimiz ile karşılaşırlar. Mustafa Kemal'in de sevki ile 57. Alay bir batarya ile Koca Çimentepe'ye sevk edilir. O gün ikindiye doğru düşmanın Arıburnu çıkarması tamamlanmıştır. Fakat 27. Alay ve 57. Alay'daki askerlerimizin saldırıları ile âdeta yerlerine çakılmak zorunda kalmışlardır. Düşman ağustos ayının ortalarına kadar buralarda kalacak ve bu cephede karşılıklı atışlar devam edecektir. Fakat bu dört ay içersinde çok kanlı mücadeleler verilecek ve birçok insan hayatını kaybedecektir.

2- SEDDÜLBAHİR MUHAREBESİ*

Doğu Akdeniz Seferi Kuvvetleri Başkomutanı General Hamilton, Çanakkale'de asıl çıkarma yeri olarak Seddülbahir ve yakın çevresi kıyılarını seçmişti. Alçıtepe bloğunu bir hamlede ele geçirmek ve boğazdaki Türk topçusunu arkadan çevirmek istiyordu. Çünkü kuvvetleri kıyılarda tutunabildikleri halde bir türlü içerilere giremiyorlardı, bir de Osmanlı Ordusunun asıl kuvvetleri, kıyıdan İtilaf donanmasının top menzili dışındaki uzak mevkilerde bulunuyordu.

25 Nisan sabahında kara çıkartması yapılan yerlerden biri de Ertuğrul Koyu idi. Bu bölgeyi 26. Alayın 10. Bölüğü korumaktaydı. Çıkartma öncesinde kıyı alabildiğine bombalanmıştı. Özellikle Ertuğrul sırtlarına 4600 civarında top mermisi atıldığını söyleyebiliriz. (Kitabımızın "Anıtlar" bölümündeki "Ezineli Yahya Çavuş" kısmında bu konuda detaylı bilgi bulabilirsiniz.) Bu şiddetli bombardımana rağmen karaya çıkan düşman birlikleri, karşılarında bir türlü ardı arkası kesilmeyen Mehmetçikleri görünce alabildiğine şaşırıyorlardı.

---

* Gallipoli, Çanakkale Geçilmez, Milliyet Tarih Dizisi, 1972
Fikret Günesen, Çanakkale Savaşları, İst.1986 s.112-168

25 Nisan Seddülbahir çıkartmasının detayını burada sizlere İngiliz yazar Alan Moorehead'ın cümlelerinden sunuyoruz.

"Tertibe göre İngiliz savaş gemisi Albion saat 05:00'de kaleye (Seddülbahir) ve köye müthiş bir bombardıman açtı. Sahilden karşılık verilmiyordu. Bir saat sonra Türklerin ya ölmüş ya da kaçmış olduğu düşüncesine varıldı. İçinde bulunan 2000 askerle River Clyde'ın sahile yaklaşması emredildi. İçleri asker dolu 20 kadar filika da gemi ile birlikte ilerledi. Programda küçük bir gecikme olmuştu. Çünkü o gün boğaz akıntısı normalden çoktu. Motorlar, arkalarında çektikleri filikalarla birlikte bu akıntıya karşı güçlükle yol alabiliyorlardı. Bir ara River Clyde, filikaları çok geride bıraktı, sonra bekleyerek yerini aldı.

Böylece gün ağarırken çıkarma birlikleri, sakin bir denizde sahile yaklaştılar. Donanmanın baraj ateşinden sonra çevreyi anormal bir sessizlik kaplamıştı. Ne sahilde, ne kalede, ne de tepelerde en küçük bir hareket ve ses bile yoktu. 06.22'de River Clyde, kalenin hemen altında yavaşça karaya oturtuldu. O sırada ilk filikalar da sahile birkaç metre yaklaşmıştı.

Tam o anda... Sahilden korkunç bir ateş başladı. O ana kadar devam eden ölü sessizliği içinde bu ateş sersemletici olmuştu. Anlaşıldığına göre Türkler kaçmak şöyle dursun bombardıman durur durmaz siperlerine yeniden dönmüştü. Şimdi ise birkaç metrelik bir uzaklıktan, içleri haykıran, çırpınan insanlarla tıklım tıklım dolu filikalara ateş ediyorlardı. İngiliz birliklerinden birkaç kişi suya atlayıp sahilin kenar tarafındaki bir tümseği siper alabildiler. Orada mermiler üzerlerinden geçiyordu.

Kendileri ise can derdinden birbiri üzerine yığılıp kalmışlardı. Geride kalan erler ise ayakta, omuz omuza sı-

kışık durumda silahlarını kullanamadan vurulup ölüyorlardı. İçindekilerin hepsi, filikayı kullanan denizciler dahil hepsi ölüp veya yaralanınca filika sulara kapılıp başıboş sürükleniyordu. Burası daha iki ay önce İngiliz deniz piyade erlerinin güvenlik içinde çıktıkları yer miydi?

Erler, verilen emirleri uygularken garip şeyler de oluyordu. Mesela bir gemici, filikasını sahile kadar götürmeyi başarmıştı. Ama arkasını dönüp çıkmalarını söylemek üzere iken hepsinin ölmüş olduğunu görmüştü. Şaşkınlıkla öyle ayakta dururken bir mermi ile o da vurulmuş, filika sulara kapılıp sürüklenmişti.

Bu sırada River Clyde fikrinin sahibi Binbaşı Unwin, zor durumlara düşüyordu. Geminin burun kısmıyla sahil arasında, fiti derin bir deniz kesimi vardı. Bu boşluğu doldurmak üzere dubalar getirtmişler, fakat bunlar akıntı ile sahile sürüklenmişlerdi. Bu şekilde hiçbir işe yaramıyorlardı.

Hemen geminin arka taraftan iki mavna getirtip bunları birbirine bağlayarak uydurma bir köprü yapmak hayatî önem taşıyordu. Unwin, komuta köprüsünden ayrılarak elinde halat suya atladı. Arkasından hemen William adlı bir gemici de suya atladı. İki kişi birlikte sahile yüzdüler. Şiddetli ateş altında bellerine kadar suda uğraşıp, iki mavnayı birbirine, sonuçta geridekini de gemiye bağlamayı başardılar. Akıntıyla sürüklenmemek için kendini mavnaya bağlayan Unwin, karaya yakın olan mavnayı yerinde tutmaya çalışarak, gemideki erlerin dışarı çıkmaları için seslendi.

Erler, geminin her iki yanından sarkıtılmış iskelelerden koşarak çıktılar. Bu durumları ile, lunaparklarda görülen hareketli hedeflere benziyorlardı.

Filikalarda bulunanları tamamen yok ettikten sonra Türkler bütün dikkatlerini bu yeni saldırıya vermişlerdi. Geminin her iki yanına da ateş açtılar. Kısa zamanda iskeleler ölü ve yaralılarla tıkandı. Kendilerini mavnalara atmayı başaran İngiliz erleri ise, daha yakından bir ateşle karşılaşıyorlardı... Çok geçmeden William vuruldu. Öldüğünün farkına varmayan Unwin, onu suyun yüzünde tutuyordu. Bu yüzden Layteri tutan eli kurtuldu. Bir anda mavna üzerindeki ölüleri, yaralıları döke saça akıntıya kapılıp sürüklendi gitti.

Sonradan Binbaşı Unwin, denizde soğuktan ve yorgunluktan bitkin bir duruma gelince, bir teğmen ve iki denizci atlayıp onun yerini aldılar. Bir saatlik bir dinlenmeden sonra bir gömlek bir pantolon Unwin yine suya atladı. Mavnaları pekiştiriyor, yaralıları gemiden sahile taşıyordu. Bir süre sonra tekrar yere düştü kalkamadı. Derhal gemiye aldılar. Saat 09.30 olmuştu. Kayıplar yüzlerce idi. Erler artık bir şey yapamayacaklarını anlıyorlardı. Sahildeki küçük tümseğin ardına sadece 200 kişi kadarı sığınabilmişti. Bunların önlerinde bulunan, dikenli tel engelleri, Türk siperlerine ulaşmak için telleri kesmek isteyenlerin cesetleri ile dolmuştu. River Clyde'da yüzlerce asker hapis kalmıştı. Geminin kalın saçlarına çekiç gibi çarpan mermilere karşı tamamen güven içinde idiler. Ama kafalarını lumbozdan çıkaranlar kurşunu yiyordu. Geminin baş tarafına yerleştirilen makineli tüfekler ateşe devam ediyorlardı. Tuğgeneral Napier ve birkaç subay, sahile bir filika ile yaklaşırlarken River Clyde'dan bağırdılar. General mavnalara yanaştı ve içlerinin askerlerle dolu olduğunu görerek seslendi. Hiç kimse cevap vermeyince hepsinin ölü olduğunu anladı. River Clyde'dan yine bağırdılar:

- Karaya çıkamazsınız...

- Bir deneyelim.

Bu deneme Generalin hayatına mal oldu."

Seddülbahir'de düşmandan zaptettiğimiz 24 cm. çapında bir top.

25-26 Nisan Seddülbahir kıyı muharebelerinde düşman hedefine ulaşamayınca 28 Nisan'da Kirte (Alçıtepe) köyünü ele geçirmek için tekrar saldırdılar. Seddülbahir'deki düşmanı denize dökmek için 1-2 ve 3-4 Mayıs geceleri Türk kuvvetleri taarruza geçtilerse de başarılı olunamamıştır. Türk taarruzlarının hemen ardından düşman kuvvetleri Seddülbahir bölgesinden içerilere dalmak, Kirte'yi -Alçıtepe'nin eski adı Kirte idi- almak için ikinci defa saldırıya geçtiler. Bu saldırılara 2. Kirte Muharebesi denir. Ancak 6, 7, 8 Mayıs tarihlerinde yapılan bu taarruzlarda da hedeflerine ulaşamadılar. 4-6 Haziran'da 3. Kirte Muharebesi cereyan ettiyse de düşman yine başarılı olamadı.

Düşman 21 Haziran'a kadar yaptığı taarruzlarda Türk cephelerini yağmalamıştı. Bunun üzerine hem daha fazla donanma desteğini sağlamak hem de Türk cephelerini parçalamak düşüncesi ile 21-22 Haziran 1915'te Kerevizdere bölgesine taarruz ettiyse de başarılı olamadı. Bunun üzerine düşman denize yakın olan Zığındere Mevkii'nde Türk mevzilerine 28, 29 Haziran'da taarruz etti.

Ancak yine bir sonuç alamadı. Türk kuvvetleri bu bölgede 2 Temmuz'da karşı bir taarruz yaptı, ancak başarılı olunamadı ve geri çekilmek zorunda kalındı. Düşman bu taarruzlara cevap olarak 12-13 Temmuz'da Kerevizdere'ye ikinci kez taarruz etti; fakat bu kez yine Türk ordusunun güçlü mukavemeti ile karşılaştı. 6-7 Ağustos günleri Seddülbahir bölgesinden Arıburnu bölgesine Türk kuvvetlerinin kaydırılması için Kirte istikametinde yine saldırdılarsa da başarılı olamadılar. Ağustos ayının ortalarına doğru 3-4 km'lik bir alanda çakılı kalan taraflar barış dönemine kadar bu konumlarını sürdürdüler.

3- KUMKALE MUHAREBESİ*

Buradaki çıkarmada diğerlerinden pek farklı olmadı. 25 Nisan 1915 günü saat 04.30'da Fransız filosu Kumkale önlerinde savaş düzeni almıştı. Kumkale ve Kumkale-Orhaniye arasını hedef alan şiddetli donanma ateşinin ardından Fransız birlikleri karaya çıktılar.

Kumkale'deki Türk takımı Fransız bombardımanlarına ve karaya çıkan iki Fransız bölüğüne karşı kahramanca dayandıysa da, sürekli takviye edilerek tabur seviyesine çıkan Fransızlar karşısında kaleyi bırakarak Kumkale köyüne çekilmek zorunda kalmışlardı. Buradaki birliklerimiz Kumkale sokaklarında Fransızlarla kısa süren sokak muharebelerine girdi. 6. Bölük komutanı, birliklerini Kumkale mezarlığına çekti. Takım komutanlarından birinin şehit düşmesine, diğerinin de yaralanmasına ve cephane sıkıntısına rağmen, bölük inatla savunmasını sürdürdü ve Fransız kuvvetlerinin bir kısmını bastırarak hareket kabiliyetlerini yok etti. Osmanlı kuvvetleri Kumkale'yi almak için karşı taarruza geçti, Kumkale sokaklarında göğüs göğse çarpışmalar cereyan etti. Fransızlar, bir ara teslim olur gibi oldularsa da sonrasında yeniden toparlanarak çarpışmalarını sürdürdüler. Çıkarmadan kısa bir süre sonra (26/27 Nisan 1915) General Hamilton'un emriyle geri çekildiler.

---

* Fikret Günesen, Çanakkale Savaşları, İst.1986 s.121

4- ANAFARTALAR MUHAREBESİ*

Ordumuzu yıldıramayan 38 cm. lik mermilerden biri.

25 Nisan'dan bu yana değişik cephelerde birçok zayiat veren İtilaf Devletleri kuvvetleri yine de pek bir başarı elde edememişlerdi. Çanakkale Boğazını geçmek için bir kez de geriden boğazı sarma harekatına giriştiler. Bu harekata Büyük ve Küçük Kemikli Burunlarının arasında uzanan Suvla koyundan başlayacak ve Anafartalar ovasından Conkbayırı ve Kocaçimentepe'yi ele geçirmeye çalışacaklardı.

Liman von Sanders, Saros Grup Komutanına 7. ve 12. Tümenlerle süratle Anafartalar kesimine gitmesini ve karaya çıkan İngiliz birliklerine 8 Ağustos sabahı erkenden taarruz edilmesi emrini verir. Anafartalar Müfrezesi komutanı Yarbay Himler'e de, Saros'dan iki tümenin gelişine kadar, İngilizlerin ilerleyişine engel olunmasını emreder. 5. Ordu Komutanı Sanders bundan sonra Kurmay Albay Mustafa Kemal'i, Anafartalar Grup Komutanlığına atar. Kurmay Albay Mustafa Kemal, 9 Ağustos sabahı, 12. Tümenle 9. İngiliz Kolordusuna. 7. Tümenle de Anzak Kolordusuna birbirleri ile işbirliği yapmamaları amacıyla, Damakçılık Bayırı yönünde saldırıya geçer. Her iki tümenin saldırıları da başarılı olur. İngiliz birlikleri, beklemedikleri bu karşı Türk taarruzu ile şaşkına dönerler ve ağır kayıplar verirler.

* Sir Ian Hamilton, Gelibolu Günlüğü, Hürriyet Yay. İst.1972

Bir süre sonra Liman Paşa, 8. Tümeni de Albay Mustafa Kemal'in emrine verir. 10 Ağustos gecesi bu birlikleri taarruza geçiren Mustafa Kemal, İngilizlere büyük kayıplar verdirir. Hamilton, Anafartalar ve Conkbayırı'nda da umduğunu elde edememiştir. Barış zamanına kadar bu bölgede de siper savaşları sürecektir.

ÇANAKKALE SAVAŞININ SONUÇLARI*

- Kurdukları planlarla 2 gün içerisinde İstanbul'u işgal etmeyi amaçlayan İtilaf Devletleri Kuvvetleri amaçlarına ulaşamamışlardır.
- Kendilerine "yenilmez armada" diyen dünyanın en büyük deniz gücü hayatının en büyük yenilgisini tatmıştır.
- Yaklaşık 2 yüzyıldır dünyayı haraca kesen sömürgeci güçlerin de artık yenilebileceği tüm dünya tarafından görülmüştür.

Düşmanın Çanakkale'den kaçacağı gün, yalnız bir fırkamızın cephesine attığı mermiler.

* Aksiyon Dergisi, s. 223
Milliyet Gazetesi, 24-Nisan-1984

- Bu savaş, uzun yıllardır sömürgeci devletlerin tahakkümleri altında yaşayan halklara özgürlük ve kurtuluş ümidi vermiştir.
- Özellikle Hintli ve Senegalli Müslümanlar, Osmanlı'nın bu büyük zaferi ile bayram yapmışlar, ileride kendi kurtuluşları için bu zaferden güç almışlardır.
- Osmanlı Devleti, Balkan Savaşı yenilgisi ile ciddi şekilde sarsılan imajını bu zafer ile düzeltmiştir.
- Çanakkale Savaşı sonrasında yapılacak mücadeleler için Osmanlı askerleri büyük bir moral sahibi olmuşlardır. Bu zaferden sonra ordumuz bağımsızlık mücadelesini, Kurtuluş Savaşı sonuna kadar şerefle sürdürecektir.
- Çanakkale Savaşında kendini yeni yeni göstermeye başlayan, âdeta gelecek zorlu mücadeleler için hazırlanan ve ileride milletimizin kurtuluş harekatını örgütleyecek olan genç Osmanlı Kumandanları bu çarpışmalar esnasında sivrilmişlerdir. (Mustafa Kemal, Fevzi Çakmak, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy)
- Düşman kuvvetlerinin üstün teknik altyapısı ve askerî gücüne rağmen hemen hiçbir ilerleme kaydedememesi ile Mehmetçiğin vatanı ve dini adına nelere katlanabileceği dünya tarafından görülmüş oldu.
- Osmanlı'ya karşı boğazları ele geçirmek isteyen İngiltere ve Fransa'nın, bir yıl boyunca Gelibolu Yarımadası'nda yarım milyondan fazla büyük bir kuvveti tutmak zorunda kalmaları ve bunun % 50'sini kaybetmiş bulunmaları, haliyle diğer cephelere kuvvet ayırabilme açısından savaşın genel seyrini etkilemiştir.
- Bu cephe için Osmanlı Ordusunun cepheye ayırdığı 300.000'den fazla askerden verdiği zayiatın, 211.000'e ulaşmış olması diğer cephelerdekinden kıyaslanamayacak bir fazlalık göstermektedir. Bunun insan gücü açısından yarattığı boşluk, yalnız Birinci Dünya Harbi sırasında değil, onu izleyen Türk İstiklal Harbi boyunca da hissedilmiştir.

- İtilaf Kuvvetlerinden yardım bekleyen Çarlık Rusyası kaybedilen Çanakkale Savaşı sonrasında yardım alamaması nedeniyle Bolşevik isyanlarıyla baş başa kalmış ve bir süre sonra çıkan ihtilal ile de Çarlık Rusyası devrilmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin kazandığı bu zafer ile Bulgaristan İttifak Devletleri yanında savaşa girerken, Yunanistan, Romanya vb. Balkan devletleri bir süre daha tarafsızlıklarını korumuşlardır.
- Çok kısa bir süre içinde bitecek olan I. Dünya Savaşı yaklaşık 2,5 yıl daha uzamıştır.
- Savaşın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'ne isyan edecek olan azınlıkların bu haince tavırları bir yıl gecikmiştir.
- İngilizlerin Çanakkale Savaşında kullandıkları Avustralya ve Yeni Zelanda kuvvetleri, bu harekat esnasında niçin buraya geldiklerine dair sorularla, sömürge durumlarını yeniden gözden geçirme ve bağımsızlık hareketlerine katılma fırsatı bulmuşlardır. Bu devletlerde ayrı bir devlet olma bilinci burada oluşmuştur.
- Avustralya ve Yeni Zelanda'nın ilk kez dünya platformuna çıkmaları bu savaş ile olmuştur. Bugün bile Çanakkale Savaşı'nı tarihlerindeki en önemli olaylardan biri olarak kabul etmektedirler.
- Hayatlarında ilk kez Osmanlı ile karşılaşan Avustralya ve Yeni Zelanda kuvvetleri, savaşta bile insanlık gördükleri bu milleti çok sevecek ve yıllar sonra ülkelerine Türkiye'den işçi almak söz konusu olduğunda bunu seve seve kabul edeceklerdir.
- Yahudilerin Çanakkale'ye Osmanlı aleyhinde gönderdikleri birlikler sayesinde İngilizlere yaranmaya çalışmaları meyvelerini vermiş, 1917 de yayınlanan Balfour Bildirisi sonrasında bu bölgede bağımsız İsrail devletinin temelleri atılmıştır.

- “Toprakları üzerinde güneş batmayan ülke” olarak adlandırılan İngiltere’nin temellerine indirilen ilk büyük darbe Çanakkale Savaşı olmuştur.
- Çarlık Rusyasının yıkılması sonrasında kurulan Sovyet Rusya’nın yayılma politikası ile başta Çin olmak üzere birçok devlet bu yeni gücün etkisine girmişlerdir.
- İngiltere siyasetinin en etkili adamlarından biri olan Churchill, yaklaşık 15 yıl siyasî hayattan uzaklaştırılmıştır.
- Mehmetçik ve onunla aynı ruh kuvvetine sahip olanları açık cephe savaşlarında yenmenin mümkün olmadığı anlaşılmış, bundan sonra yapılacak herhangi bir mücadelede, gizli ve sinsi planlar uygulanmaya başlanmıştır.

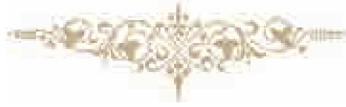
Düşman siperlerinden toplayıp bir yere depo ettiğimiz mühimmat ve cephanelerin kayıt muamelesi yapılırken.

Halkımıza şevk veren deniz tayyarelerimizden biri
Galata Köprüsü üzerinden geçerken

3. BÖLÜM

2. ABDÜLHAMİD VE ÇANAKKALE

SİYASÎ DEHANIN SÜRGÜNÜ*

Dünya siyaset dehasının % 90'ı O'nda, % 5'i bendedir, geriye kalan % 5'i de diğer tüm dünya siyasetçilerine dağıtılmıştır, diyor Alman birliğini kuran Prens Bismark. Gerçekten de hasta adam Osmanlı Devleti'nin ömrünü yaklaşık yarım asır daha uzatan, tüm devletlerin Osmanlı'dan pay koparma planları yaptıkları bir dönemde devletten hemen hemen hiç toprak kaybettirmeyen bu dahi adam II. Abdülhamid'den başkası değildi. O, âdeta devletler arası çıkar çatışmalarını kullanarak, onlarla satranç taşları gibi oynuyor, birini diğerine kırdırarak Osmanlı ile uğraşmalarını engelliyordu. Ama devir kaht-ı rical devriydi. Adam kıtlığı vardı. Çevresi Avrupa hayranı yeni yetmeler ile doluydu. Bu nedenle kimseye güvenemiyor, çevrede dönenleri ancak kurduğu hafiye teşkilatı ile öğrenebiliyordu. Çevresindeki çiğ akıllılar, meşrutiyet ilan edilirse hemen her şeyin toz pembeye döneceğini sanıyorlar ondan sonra olacakları hiç hesap etmiyorlardı.

* Adnan Nur Baykal, 2.Abdülhamid'in Yöneticilik Sırları, İst.1999
Samiha Ayverdi,Türk Tarihinde Osmanlı Asırları,Damla Yay.3/6-28

İşte bu mücadeleler içinde Osmanlı Devleti'ni tam 33 yıl yöneten çilekeş padişah, 1908 yılında tahttan indirilmişti. Onun İstanbul'da kalmasından bile çekinen İttihat ve Terakki'ciler, hiçbir Osmanlı Padişahına yapılmadığı şekilde II. Abdülhamid'i Selanik'e sürdüler. Orada Alatini Köşkünde ikamete mecbur ettiler. Tüm dünya ile irtibatı kesilen kurt siyasetçi yine de çevreden duyduğu kadarıyla olan bitenlerden haberdar olmaya çalışıyordu.

Tarihler 1912 'yi gösterdiğinde, daha düne kadar Osmanlı Bayrağı altında huzur içinde yaşayan dört kendini bilmez, Devlet-i Âliye'ye savaş açıverdiler. Normalde onları tükürüğü ile boğacak olan Osmanlı Devleti, içine düştüğü acziyet nedeniyle Balkan Savaşı'nı kaybediyordu. Selanik'in düşeceği anlaşılınca eski padişah II. Abdülhamid Han, buradan İstanbul'a getirilmek zorunda kaldı. Kendisini Beylerbeyi Sarayı'na hapsettiler. Artık burada yaşayacak ve zamanı geldiğinde yine burada ölecekti.

Padişah Mehmet Reşad'ın Hilal-i Ahmer'i ziyareti

O HEP BU SAVAŞI BEKLEMİŞTİ*

Osmanlı Devleti'nin çilesi bir türlü bitmek bilmiyordu. Tam Balkan Savaşı bitti derken, bu kez de tüm dünyayı sarsan başka bir dert çıkmıştı ortaya: I. Dünya Savaşı. İtilaf ve İttifak devletleri denen iki blok haline gelen dünya devletleri birbirleriyle amansız bir mücadeleye girmişlerdi. İngiltere'nin başında bulunduğu İtilaflar ile Almanya'nın başında bulunduğu İttifaklar.

Osmanlı Devleti iki arada kalmıştı. İngiliz yanlısı olmak isteyenler vardı ama İngiltere Osmanlı Devleti'ni kendi yanında görmek istemiyordu. Çünkü Osmanlı topraklarında gözü vardı. Ama Almanların yanında da savaşa girmesine karşı idi. Almanlarsa Osmanlı'nın bir an önce kendi yanlarında savaşa girmelerini istiyorlardı. Böylece Halifenin gücünden istifade edebilecekleri gibi, düşman askerlerinin büyük bir kesimi bu bölgeye kayacağı için onun da yükü azalacaktı. Hem Osmanlı'yı fiili olarak yöneten İttihat ve Terakki partisinin başındakiler Alman hayranı idiler ve bu da Osmanlı'yı hızla Almanların yanında bu savaşa katılmaya sürüklüyorlardı.

Halbuki Sultan II. Abdülhamid yıllarca bugünleri beklemişti. O, Osmanlı üzerinde gözleri olan bu devletlerin bir gün birbirleriyle kapışacaklarını çok iyi biliyordu ve heyecanla bugünü bekliyordu. İşte o gün geldiğinde Osmanlı asıl kozunu ortaya koyacak, bu devletlerin birbirleriyle olan kavgalarından en güzel şekilde istifade etmesini bilecekti. Ama heyhat ki büyük siyasi dahi şu an bir esir hayatı yaşıyordu ve planlarını uygulama imkanı yoktu.

Basiretsizliğin körlük derecesindeki Enver, Talat ve Cemal Paşalar, şimdi gizli anlaşmalarla kararlaştırdıkları üzere, Osmanlı Devleti'ni I. Dünya Savaşı'na sokuyorlardı. İki alman gemisi Osmanlı sularına sığınıyordu. Az bir zaman sonra da Rus limanlarını bombalayacaklardı. Bu hadise II. Abdülhamid'in kulağına gittiğinde bakın büyük çilekeş, anı defterine neler karalayacaktı:

---

* Münevver Ayaşlı, Teşrinisani ve Ötesi, İst.2002 s.126
Tahsin Paşa, Sultan Abdülhamid, Boğaziçi Yay. s.223-224

“İki Alman harp gemisinin (Goben-Breslav) Boğaz’-dan süzülüp Karadeniz’e çıktığı gece, sabaha kadar uyuyamadım. Bu maceranın devletime ne getireceği belli idi. Son asırda kendisiyle yaptığımız muharebelerin cümlesini kaybettiğimiz Rusya ile, denizlere hakim İngiltere ve Fransa ‘yı karşımıza almıştık. Üstelik devlet ağyara (düşmana) el açacak haldeydi. Duyun-u Umumiye’den ve Reji idaresinden tavizler karşılığı alınmış borçlarla memurların aylıkları ödeniyordu.”

Çanakkale’ye yaptığımız her gezi sırasında Kilitbahir Kalesi’nin bulunduğu bölgeye geldiğimizde hemen merhum padişah sultan II. Abdülhamid’i hatırlarız. Çünkü onun yıllar evvel büyük bir ileri görüşlülükle inşa ettiği Hamidiye tabyalarının tam karşısında gezmekteyizdir. Sanki Çanakkale Savaşının olacağını bilircesine hem Anadolu’ya (Anadolu Hamidiyesi), hem de Rumeli tarafına (Rumeli Hamidiyesi) tabyalar inşa ettirerek Çanakkale Savaşlarında büyük kolaylıklar sağlamıştı. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşına girmiş ve kısa bir süre sonra da Düvel-i Muazzama denilen güçlü devletler kapılarımıza dayanmışlardı. II. Abdülhamid bu durumda da hissiyatını şu şekilde dile getiriyordu.

“Olan oldu, muharebeye girdik. İngiliz ve Fransız donanması da Çanakkale Boğazına dayandı. Gerek İstanbul Boğazı’nın, gerek Çanakkale Boğazı’nın tahkimi için elimden geleni yapmıştım. Zamanımda birçok defalar büyük kumandanlarla bu mesele görüşüldü. Donanma ile düşmana karşı çıkamayacağımıza göre, Boğaz tahkimatı ve kara ordusu ile neye muktedir olabileceğimiz uzun uzun münakaşa edilmişti.”

BEN ARTIK BİR YERE GİTMEM!*

Çanakkale tam bir insan öğütme makinesi haline gelmişti. Giden gelmiyor, yığınla gencimiz canını, kanını vatan uğruna seve seve veriyordu. Onlar oraya "Ölürüz ama bu vatanı, düşman çizmesine çiğnetmeyiz." derken, İstanbul'da "geri çekilsek mi acaba?" hesapları yapılıyordu. Ya düşman İstanbul'a giriverirse, hemen payitahtı başka bir beldeye taşıyalım, deniyordu. Eskişehir üs olarak seçildi. Hatta değerli hazine eşyaları bile çoktan yola çıkarılmıştı. Sıra esir padişah II. Abdülhamid'in İstanbul'dan nakline gelmişti. Onun için de Bursa'yı düşünüyorlardı. Bursa'ya nakli öncesinde hazırlık yapması için kendisine haber verecek bir heyet gidecekti. Bu heyetin içinde dönemin sadrazamı Talat Paşa da vardı. Şimdi bu ilginç görüşmenin ayrıntılarını Ercüment Ekrem Talu'dan dinleyelim:

> *"Başmabeyincinin odasına çağrıldım. İçeride, her zamanki güler yüzlü Dahiliye Nazırı Talat Bey vardı. Bana, taraf-ı şahaneden (padişahtan) mühim ve mahrem bir vazife ifasına hep birlikte memur edildiğimizi ve görüp işiteceğim şeylerden hiç kimseye bahsetmeyeceğime yemin etmemi söyledi. Yemin ettim.*
>
> *"Fakat bu vazifenin mahiyeti hakkında fazla malumat edinemedim. Teşrifat odasına döndüm ve merak içinde yarım saat kadar bekledim. Yarım saat sonra biri başmabeyincinin odasına gelip, 'Beyler, sizi bekliyor!' dedi.*
>
> *"Sofaya çıktığımda, Talat ve Tevfik Beylerle Fahrettin Ağa, konuşa konuşa sarayın merdivenlerini iniyorlardı.*
>
> *Kendilerine yetiştim. Dolmabahçe Meydanına açılan ve daima açık duran büyük kapıdan çıktık. Saatin*

* İ. Refik, Çanakkale'nin Ruh Portresi, İst. s. 88

Beylerbeyi Sarayı

yanındaki rıhtıma yanaşmış istimbota bindik ve dördümüz birlikte ufacık kamaraya tıkıldık. Nereye ve ne için gideceğimizi hâlâ bilmiyordum. "Arap, köşede tesbih çekiyordu. Talat Bey'le Tevfik Bey, konuşmaya başladılar. Başmabeyinci, Sultan Reşad'ın meziyetlerini, iyi hallerini sayıp döküyor, Dahiliye Nazırı da ona münasip cevaplar veriyordu. Bir aralık Talat Bey, 'Sabık hakan teklifimizi bakalım nasıl karşılayacak?' deyince, Beylerbeyi'ne gideceğimizi anladım.

"Amma benim bu heyet arasında işim neydi? Buna aklımı erdiremiyordum. Tabiatıyla soramıyordum da... Besbelli kalabalık etmek için beni yanlarına almışlardı. Rumeli kıyısını Hisar'a kadar takip ettikten sonra karşı sahile vuran çatanamız, Beylerbeyi Sarayının rıhtımına bir çırpıda yanaştı. Bizi bekliyorlarmış... Eski padişahın muhafızlarından Miralay Rasim Bey tarafından karşılandık ve doğruca içeriye alındık.

Talat Bey sordu:

–Haberleri var, değil mi?

–Evet, beyefendi! Yukarı buyurun; ben geldiğinizi arz edeyim

"Merdivenleri çıktık. Deniz üstünde bir odaya alındık ve ayakta bekleme ye koyulduk. On dakika kadar bir zaman geçti. Yavaşça aralanan kapıdan içeriye, bu milletin 33 yıl encamına hükmetmiş olan II. Abdülhamid, ağır adımlarla girdi. Yalnızdı. Kulaklarına kadar geçmiş koyu renk fesinin altında tepeden tırnağa mermerden bir heykel gibi bembeyazdı:

"Başmabeyinci selâm-ı şahaneyi tebliğ etti ve sözü tekrar Dahiliye Nazırına bıraktı. Hepimiz huzurunda el pençe divan durarak dizilmiştik. Talat Bey, uzun uzun ve pek hürmetkar bir ifadeyle önce vaziyeti anlattı. Lakırdıyı döndürüp dolaştırarak asıl ziyaretimizin sebebine intikal ettirdi. Hulâsa olarak şöyle diyordu:

"Acil bir tehlike arz etmemekle beraber vaziyet çok ciddidir. Düşman, denizden ve karadan Çanakkale'yi zorluyor. Şiddetli müdafaaya rağmen -Allah göstermesin- boğazı geçecek olursa, padişah, hükümet ve hanedan-ı saltanat esarete düşerek elim bir barış anlaşmasına mecbur olmamak için, gerek Zat-ı Şahane ve gerek Meclis ve Hükümet karar vermiştir; Anadolu'ya geçip harbe orada devama... Hatta Zat-ı Şahane için, Konya'da Çelebi Efendinin konağı boşaltılmıştır. Korkulan vaziyet -Allah korusun- meydana gelirse, Zat-ı Hümayunlarının hangi şehirde ikamet buyurmak isteyeceklerini, birader-i şahaneleri tarafından öğrenmeye memur edildik. Emir ve iradelerine muntazırız."

"Eski padişah, Dahiliye Nazırını sonuna kadar dinledi. O susunca, keskin nazarlarını hepimizin üzerinde ayrı ayrı gezdirdikten sonra dedi ki: Şevketli biraderimin hakipay-i şahanelerine arz-ı ubudiyet ederim. Endişeleri tamamıyla gayrivarittir. Eğer dokunulmamış ise, Çanakkale'yi ben zamanında fevkalade tahkim etmiştim. Oradan hiçbir donanmanın geçmesi kabil değildir. Boğaziçi de öyle... Amma farz-ı muhal olarak öyle bir felaket başa geldiği takdirde, hakanın yapacağı şey, tacını, tebaasını terk ile firar zilletini irtikap değil, eyvan-ı payitahtının taşları altında terk-i can etmektir.

"'Hazret-i Fatih bu beldeyi küffar elinden fethettiği zaman, Bizans İmparatoru Konstantin kaçmayıp, harp ede ede, yıkılan kalelerin altında can vermek celadetini göstermişti. Biz Fatih'in ahfadı, Konstantin'den aşağı kalamayız. Zat-ı Şahaneye böylece arz edin! Müsterih olsunlar ve irade-i ezeliyeye münkad olsunlar, şuradan şuraya kımıldamasınlar! Düşman buraya giremez! Bana gelince... Ben artık bir yere gitmem! Yegane arzum, burada ölmektir! Biraderimden ve hükûmet-i seniyeden bu arzuma uyulmasını istida ederim.'

"Ve herhangi bir mukabeleye meydan vermeden, yine aynı kısa temennalarla bizi selâmlayarak döndü, çıktı, gitti..

"Saray merdivenlerini kös kös indik, rıhtımda bulunan çatanaya tekrar bindik ve Dolmabahçe'ye yöneldik. Yolda derin düşüncelere dalmış gibi görünen Talat Bey, bir aralık bizden yana dönerek, 'Aldık mı payımızı?' mealinde bir söz söyledi.

"Beşinci Mehmet'e ne dediler, mülakatımızı nasıl naklettiler? orasını bilmiyorum... Tek bildiğim varsa, o da, bu hadisenin üzerine, Padişahın da, hükümetin de Anadolu'ya göç etmekten vazgeçtikleri ve Çanakkale'nin de düşmanları geçirmemiş olduğudur."

Bu ilginç mülakatın Ercüment Ekrem Talu'dan nakli böyleydi. İsterseniz bu hadiseyi bir de II. Abdülhamid'in ağzından dinleyelim. Bakalım ona yapılan bu teklif onun ruhunda nasıl bir fırtına koparmış.

"Harp başladı. Dünyanın en büyük iki deniz devletinin donanması Çanakkale önlerine geldi ve çıkartmayı kolayca başardılar. Artık benim için her şey bitmişti. Kahır ve ümitsizlik içindeydim. İşte bugünlerde Talat Paşa'nın beni ziyaret edeceğini bildirdiler. Geldi, ilk defa görüşüyordum. Hürmette kusur etmedi. Tombulcaydı. Yüzünde, kendisine güveni olan insanların rahat gülümsemesi vardı. Bir yumuşak görünüşün altında çetin bir ruhun yattığını fark ettim. Hep o hürmetkar gülümsemesi ve yavaş sesiyle konuştu. Önce biraderim Hazretlerinin selâm-ı şahanelerini tebliğ etti, muharebe içinde olduğumuzu anlattı. Çanakkale'de kanlı harplerin devam ettiğini söyledikten sonra, makus bir netice çıktığı takdirde; payitahtın belki Konya'ya taşınabileceğini, bu sebeple de benim Bursa'da Hünkar Köşkü'nde ikamet etmek zorunda kalacağımı söyleyerek, buna göre hazırlıkların yapılmasını, Zat-ı Şahane'nin irade buyurduklarını tebliğ etti.

Hayatımın en büyük öfkesi içine düştüm. Demek Pay-i taht düşecek, Biraderim Hazretleri Konya'ya ve ben Bursa'ya gideceğiz!.. Sırf canımızı kurtarmak için!.. Sanki bu can bir daha bize gerekecekmiş gibi!..

Konstantin'in elde kılıç, bir nefer gibi burçlarda dövüşe dövüşe can verdi İstanbul'dan biz vapurlarla, trenlerle ayrılacağız! İste karşımda hep gülümseyerek oturan Talat Paşa bana bunları teklif ediyordu.

- Hayır, Ben Bizans İmparatoru Konstantin'den daha az haysiyetli değilim! Biraderim Hazretleri'ne ubudiyetlerimi (bağlılığımı) arz ediniz. İrade-i Şahanesiyle Selanik'ten çıktım ama, İstanbul'dan çıkmam!.. Kendisinin de çıkmamasını, ecdadımızın, şerefi namına istirham ederim!

Talat Paşa'nın yüzünde endişe alametleri vardı. Herhalde duyduğum kahhar heyecan yüzümü değiştirmişti ki, birden telaşlandı:

-Nezdi Hümayununuza bir ihtimali arz ettim! dedi ve sonra masada duran lavanta suyunu göstererek:

- Biraz serpebilir miyim, sarardınız!.

Kendimi toparladım, lavantadan birkaç damla alarak ellerimi ovuşturduktan sonra; İşte ben de o ihtimali şahsım namına reddediyorum." dedim. Ecdadımın huzuruna mahcup gidemem! Talat Paşa, beni teskin etmek için böyle bir ihtiyatın, muhalin hesabı olduğunu, cepheden iyi haberler alındığını, biiznillahi teala düşmanın denize döküleceğini uzun uzun anlattı.

"Müttefiklerimiz Almanya ve Avusturya'nın bütün cephelerde ilerlediğini, ordumuzun da Ruslara karşı muvaffakiyetle mukavemet ettiğini söyleyerek nezdimden ayrıldı."

Hapis tutulduğu Beylerbeyi Sarayında çevreden öğrenebildiği kadarıyla Osmanlı Devletinin içine düştüğü acziyeti takip eden tutsak padişah, bu durumda bile, Osmanlı yönetim biriminin Anadolu'ya taşınmasına engel olmasını bilmişti. Yapabildiği, bu durumda ancak bu kadardı. Bir de, Allah'a son derece bağlı olan dindar kişiliği ile gece yarıları kalkıp Devlet-i Aliye'nin selâmeti için uzun uzun dua etmek. 1918 yılına kadar bu sarayda yaşayacak olan II. Abdülhamid, bir bahar mevsiminde hayata gözlerini yumacaktı. Büyük hakanın ölümünün üzerinden 6 ay bile geçmeden İtilaf Devletleri İstanbul'u işgal edecek, donanmalarını Dolmabahçe Sarayının önüne kadar getireceklerdi. Allah bu içler acısı manzarayı görme ızdırabından O'nu korumuştu.

4. BÖLÜM
MEKTEPLİ MEHMETLER

MEKTEPLİ MEHMETLER

Bu başlığı yanlış okumuş değilsiniz. Evet okullu askerlerden bahsediyoruz. Eli silahtan çok kalem ya da fırça tutmuş, ilim irfan yolunda yıllarını harcamış, yetişip olgunlaştığı ve artık milletime bu yolda hizmet edebilirim dediği bir dönemde seve seve, yabancısı olduğu bir hayat tarzını kabul ederek silah altına girmiş kişilerden bahsediyorum. Onlar Osmanlı'nın geleceği idiler. Yeni nesilleri onlar şekillendirecek, onlar ahlâklandıracaklardı. Elde ettikleri fennî eğitimleri, güzel sanatları sonrakilere aktaracak, ahlâkî yapıları ile de birçok güzelliğin temsilcisi olacaklardı. Kendilerinden sonra gelecekleri âdeta çift kanatlı bir kuş gibi havalandıracaklardı. Ama kader onlar için farklı bir koşuşturma sahası seçmişti. Havada mermilerin uçuştuğu, top güllelerinin etrafa saçıldığı, kafa, kol, ve gövdenin parça parça olduğu mekanlarda büyük bir gayret sergileyeceklerdi. Artık dizlerini dayadıkları sıralarından uzakta idiler. Hat sanatının en güzel örneklerini verdikleri kamışları yoktu yanlarında. O çok sevdikleri ve yanlarından ayırmadıkları kitaplarını da alamamışlardı. Kalem tutan ince yapılı narin eller şimdi paslı demirlerle muhataptı. Velhasıl Çanakkale diplomalı askerleri ile de apayrı bir yere sahipti dünya savaş tarihi içerisinde. Peki kimdi bu eğitim neferleri?

Ne işleri vardı bu cehennemî ortamda? Hiç mi asker kalmamıştı da onlar çağrılmışlardı ta buralara? İşte şimdi gelin hep birlikte bu soruların cevaplarını arayalım ve öyle sayfalar açalım ki tarihten, kainat bile kulak kesilip bizleri dinlesin. Bakalım bizim mektepli Mehmetçiklerimiz neler neler yapmışlar.

Bir keşif kolumuz

BIÇAĞIN KEMİĞE DAYANDIĞI AN*

Yıllar ardı ardına geçmekte, Osmanlı topraklarında savaşlar sürmektedir. Dünya el birliği etmişçesine Osmanlı üzerine çullanmaktadır. Kırım, 93 Harbi, Trablusgarp, Balkan derken en korkuncu I. Dünya Savaşı başlar. Anadolu'daki insanımız varını yoğunu döker bu seferberlikler adına. En sonunda evlatlarını da feda eder, vatan adına din adına. Bir bir onlar da gider ve bir daha geriye dönmezler. I. Dünya Savaşının en korkunç çarpışmalarında biri başlamıştır. Bir milletin varlık ve yokluk mücadelesi olabilecek en anlamlı savaştır bu. Adı da Çanakkale Savaşı'dır. Artık gözü yaşlı, gönlü yaralı analara son bir fedakârlık daha düşmektedir. Kara günde ellerinden tutsun diye yetiştirdikleri son yongalarını da vermek. Verirler de. Alırlar son yongalarını; köy meydanlarında, toprak yolların ayırımlarında ya da tren istasyonlarında uğurlar ve uğurlarken de:

Oğlum babanı Dimetoka'da

Dayını Şipka'da kaybettim

Sen benim son yongamsın

Sen de dönmezsen ben Allah'a emanet, diyordu ve ilave ediyordu;

Sen de git!

Minareler ezansız

Camiler Kur'ân'sız kalacaksa sen de git,

der ve vatana feda ederler.

İşte Osmanlı Devletinin bu çok zor durumunda, Çanakkale gibi insanın öğütüldüğü bir savaşta yeni asker gücüne ihtiyaç duyulmuştu.

---

* V. Vakkasoğlu, Bir Destandır Çanakkale, Nesil Yay. İst. 2002

Talim yapan Mehmetcik

Bu amaçla da her yere ilanlar asılıyor ve gönüllü asker çağrıları yapılıyordu. Osmanlı halkı bu çağrılara duyarsız kalamazdı. Hele telaş ve kargaşanın hat safhaya çıktığı bir dönemde. Çanakkale'nin kara savaşlarının tüm hızıyla sürdüğü günlerdi. Mart, Nisan, Mayıs derken Haziran ayına girilmiş ve düşman bir adım bile ileri atamamanın şaşkınlığı içinde ha bire yükleniyordu. Tüm dünya kulak kesilmiş bu cepheye bakıyordu. Çünkü dünyanın kaderi bu cephede belli olacaktı. İngilizler prestijlerini kurtarma adına yapmadıklarını bırakmıyorlardı. Ama olmuyordu işte. İmandan bir kale vardı karşılarında. Ve Osmanlı cephesine bu vahim durumda taze kan gerekliydi. Bu taze kan da "Mektepli Mehmetler"den gelecekti.

O heyecanı yaşayan gençlerden biri, hukuk fakültesi talebesi olan Mustafa, o günleri şöyle anlatıyor:

> *"Gençtim, tahsil çağındaydım; hukuk tahsilinden başka düşüncem yoktu. Büyük harp ilan edildi. O günleri hiç unutmuyorum. Bütün münevver Türk gençliği, Harbiye Mektebindeki ihtiyat zabit namzetleri (yedek subay adayları) talimgahına girmek için koşuyordu."*
>
> *Ne heyecan!*

“Bütün kapılar, avlular, koridorlar, taptaze, genç, dinç Türk çocuklarıyla doluydu. Kalabalık o kadar fazla idi ki subaylar kayıt muamelesine yetişemiyorlardı.

Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) Enver Paşa bizi teftişe geldi. Memleketin en münevver sınıfını teşkil eden gençliğin bu coşkun ve vatanperverane kaynayışını görünce, sivil elbiselerimizin değişmesini beklemeden, hemen kıt’alar meydana getirilmesini emretti.

“Bir an evvel mukaddes vazifelerinin başına geçmek için sabırsızlanan bütün gençlerin coşkunluğu arttıkça artmıştı. Bir yandan kayıt muamelesine devam olunurken, öte yandan da askerî talimlere başlandı.”

Talim yapan Mehmetcik

VAZİFE ŞUURUNUN BÖYLESİ*

İşte mektepli gençlerden biri daha. O da Mekteb-i Sultani'den. Bir İstanbul delikanlısı. Askere kaydolduktan sonra öyle bir tavır sergiliyor ve hareketleri ile bize öyle güzel örnek oluyor ki, o yaptıklarını hâlâ unutamıyoruz. Vazife şuurunun ne olduğunu bu civan evladımızdan öğreniyoruz. Büyük bir mütefekkirin anlatımlarında; bir vazifeyi üstlendikten sonra bihakkın ifa edene kadar dur durak bilmeme ahlâkını çok duymuştuk. Ve işte bu ahlâkı bizler bu Mehmedimizin şahsında çok güzel bir şekilde görüyor ve onu örnek almaya çalışıyoruz. Şimdi bir gazetecimizin anlatımı ile bu kahramanlık örneğini hep birlikte bir kez daha hatırlayalım.

Gazeteci Ziyad Ebuzziya, hadiseyi şöyle dile getiriyor:

Üç aylık bir talimden sonra Mehmed Muzaffer, "zabit namzedi" olarak Çanakkale'de İngiliz ve Fransız kuvvetleri, Çanakkale'de uğradıkları mağlubiyetlerden ve verdikleri yüz elli bin zayiattan sonra Boğaz'ı, aşamayacaklarını anlamışlar, 1915'in son haftasıyla 1916'nın ilk haftasında bütün hatları tahliye edip çıkıp gitmişlerdi.

Muzaffer, Çanakkale'ye vardığında harp durmuştu. Zaman zaman İmroz ve Bozcaada'da üslenmiş düşman gemileri ve uçakları bombardımanda bulunuyorlarsa da 1915 Nisan'ından Aralık sonuna kadar sekiz ay süren kanlı boğuşmalara kıyasla bu bombardımanlar "hiç mesabesindeydi." Çanakkale'deki birliklerin büyük kısmı, Kafkas, Irak ve Filistin cephelerine sevk edileceklerdi. Hazırlanma ve noksanlarını ikmal emri aldılar.

Muzaffer, birliğinin alay karargahında görevliydi. Alay'ın, kamyon ve otomobil lastiği ile diğer birtakım malzemeye ihtiyacı vardı. Bunlar ise ancak İstanbul'dan sağlanabilirdi.

* Ziyad Ebuzziya, Lale, s. 21

O devirlerde bu gibi basit mübayaalar için artırma yapmak ilanlarda bulunmak, ne adetti, ne de bunlarla kaybedilecek vakit vardı. Her şey "itirnad"la yürütülürdü. Muzaffer, açıkgöz ve becerikli İstanbul çocuğu olduğundan, karargah, gerekli malzemenin temin ve mübayaasına onu memur etti. İcap eden paranın kendisine itası için de Erkan-ı Harbiye Riyaseti'ne hitaben yazılı bir tezkereyi eline verdiler.

O yıllarda İstanbul'da otomobil ve kamyon, nadir rastlanan vasıtalardı. Bunların lastikleriyse yok denecek kadar azdı ve karaborsaydı. Muzaffer aradı, uğraştı, nihayet Karaköy'de bir Yahudi'de istediklerini buldu. Fiyatlar pek fahişti ama, yapacak başka bir şey yoktu. Anlaşmaya vardı. Lazım gelen parayı almak üzere Erkan-ı Harbiye'ye gitti. Elindeki tezkereyi tediye merciine havale ettiler. Muzaffer az sonra yaşlı bir Kay- makam Yarbay'ın huzurundadır. Kaymakam uzatılan tezkereyi okudu. Karşısında hazır olda duran ihtiyat zabitine baktı. İsteyeceği paranın miktarını sormadan, "Ne alınacak?" dedi.

"Oto kamyon lastiği" cevabı verilince bir an durdu. Sonra Muzaffer'e dik dik baktı:

"Bana bak oğlum! Ben askerin ayağına postal, sırtına kaput alacak parayı bulamıyorum. Sen otomobil lastiğinden bahsediyorsun. Haydi yürü git, insanı günaha sokma para mara yok!"

Mehmet Muzaffer selâm çaktı ve çıktı odadan.

Yolda ağır ağır yürürken, ne yapacağını düşünüyordu. Malzemelere Alay'ın ihtiyacı vardı. Eldeki (Almanların verdiği) iki Mercedes-Benz kamyon ve iki binek arabası lastiksizdi. Diğer malzemeler de mutlaka lazımdı. Kendisi, bulur alır diye görevlendirilmişti. Malzemeyi bulmuştu fakat para yoktu. Eli boş dönemezdi, bir çaresini bulmak lazımdı... Muzaffer bunları düşüne düşüne Bayezid Meydanı'na vardı. Birden durdu, kendi kendine güldü. Aradığı çareyi bulmuştu.

Doğru tüccar Yahudinin yanına gitti:

“Paranın tediye muamelesi akşamüstü bitecek. Ezandan sonra gelip malları alamam, gece kaldıracak yerim yok. Yarın öğleden evvel vapur Çanakkale’ye kalkıyor, yetiştirmem lazım. Onun için, sabah ezanında geleceğim. Malları mutlaka hazır edin...”

Tüccar “peki” dedi. Muzaffer tam ayrılırken ilave etti:

“Altın para vermiyorlar, kağıt para verecekler.”

Yahudi yine “peki” dedi. Ertesi sabah Muzaffer, Merkez Kumandanlığı’ndan sağladığı araba ve neferlerle ezan vakti Yahudinin kapısındaydı. Ortalık henüz ışıyordu. Tüccar, malları hazırlamıştı. Havagazı fenerinin yarım yamalak aydınlattığı loşlukta mallar arabaya yüklendi. Muzaffer, bir yüzlük kaime (yüz liralık kağıt para) verdi. Araba dört nal Sirkeci’ye yollandı. Malzeme şat’a, oradan dubada bağlı gemiye aktarıldı. Az sonra da gemi Çanakkale yolunu tutmuştu.

Üç gün sonra, Yahudi, elindeki yüzlük kaimeyi, bozdurmak üzere Osmanlı Bankası’na gitti. Bozmadılar... Zira elindeki para sahte idi.

Muzaffer, evrak-ı nakdiyelerin basımında kullanılan kağıdın aynını Karaköy kırtasiyecilerinden tedarik etmiş, bütün gece oturmuş çini mürekkebi ve boya ile, gerçeğinden bir bakışta ayırt edilemeyecek nefasette taklit bir para yapmıştı...

Tüccara verdiği ve yutturduğu para buydu. O devrin hakiki paralarının üzerindeki yazılar arasında bir de şu ibare bulunurdu:

“Bedeli Dersaadet’te altın olarak tesviye olunacaktır.”

Muzaffer, yaptığı taklit paradaki bu ibareyi değiştirerek şöyle yazmıştı:

“Bedeli Çanakkale’de altın olarak tesviye olunacaktır.”

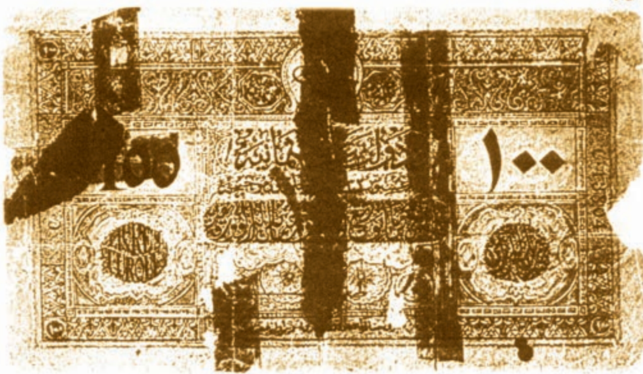
Onun burada “altın” dediği, Çanakkale’de Mehmetçiğin akıttığı, altından daha kıymetli kan idi...

Gerçek Para

Sahte paraya gelince;

Yahudi tüccar bunu mesele yapmadı. Yapmak mı istemedi, yapmaktan mı çekindi bilinemez. Ancak olay bütün İstanbul'a yayıldı. Dünyada emsali olmayan ve olmayacak olan bu hadise Şehzade Halim Efendi'nin kulağına kadar gitti. Şehzade hemen lalasını göndererek Yahudi tüccarı buldurdu. Yüzlük taklit evrak-ı nakdiyeyi, bedelini altın olarak ödeyip aldı. Çok zarif sedef kakmalı, içi kadifeli bir mücevher çekmeceye yerleştirip, İstanbul polis okulundaki emniyet müzesine hediye etti. Bu emsalsiz parça müzede şeref mevkiinde muhafaza olundu.

Mehmet Muzaffer Tarafından Hazırlanan Sahte Para

Çanakkale'nin sonuna yetişip de şehadeti yudumlayamayan Muzaffer daha sonra birliği ile birlikte Sina Cephesi'ne gitti.

Çanakkale'nin kanlı boğuşmaları şimdi bu cephede cereyan ediyordu. Muzaffer, Birinci ve İkinci Gazze muharebelerine katıldı. İkinci Gazze Zaferi'nden sonra İstanbul'daki mektep arkadaşı 449 Faik (Soydanbay)'e yazdığı mektupta (Haziran 1917), "...kolundan yaralandığını, hastahanede olduğunu, yakında cepheye döneceğini, mülazımlığa terfi ettiğini, bu yaralanma dolayısıyla harp madalyası verdiklerini, buna sevinmekle beraber; harp sahalarında kollarını, bacaklarını bırakan arkadaşlarının madalya ile mükafatlandırılmaları ne kadar yerindeyse, kendisininki gibi basit bir yara alanların da madalyaya lâyık görülmelerini o derece yersiz bulduğunu anlatıyordu.

Daha sonra ise, İngilizler ve onlarla birleşen Araplardan oluşan Mekke Şerifi Hüseyin'in oğlu Faysal'ın kuvvetleri 6 Aralık 1917'de tekrar Gazze hatlarına yüklendiler. Aynı gün cephemiz yarıldı ve ertesi gün

Gazze'de Mehmetcik

düşman Gazze'ye girmeye başladı. Birliklerimizin kolaylıkla geri çekilebilmesi için gönüllü bir artçı birlik Gazze'de düşmanı oyalamakla vazifelendirildi. Mehmed Muzaffer de bu gönüllüler arasındaydı. Gönüllü Birliği'nin Mehmetçikleri, sokak sokak, ev ev düşmanın karşısına dikildiler. Bu müthiş oyalama vuruşması akşam ezanına kadar; kurşun sıkmak ve süngü sallamak için ayakta kalamayıncaya kadar sürdü. Ve Galatasaraylı 948 Mehmed Muzaffer, arkadaşları ile beraber kendilerine açılan cennet kapılarından arş-ı a'lâ'ya yükseldiler.

GALATASARAY SULTANİSİ

Bir mücadele ki sergilenen, sadece insanlar değil savaşan, binalar, müesseseler, eşyalar, havadaki bulut, yerdeki ağaç bile bu mücadelenin içinde sanki. Sadece insanlar değil gazi olan. Evet aynen böyle düşünerek bir binaya bakıyorum uzun uzun. Bulunduğum yer meşhur Beyoğlu'nun İstiklal Caddesi. Ben buranın Galatasaray denilen kalabalık ve caddenin biraz da genişlemiş bölümündeyim. Gözlerimi bir binaya dikmiş bunları düşünüyorum. Bu bina Osmanlı döneminin ünlü eğitim kurumu "Mekteb-i Sultani." Cumhuriyetten sonra "Galatasaray Lisesi" adını aldı. Bu okul keşke dile gelse ve şahit olduğu manzaraları bizlere anlatabilse. Ama gelin onun yerine biz anlatmaya çalışalım onun şahit olduğu manzaraları ve sizler de ibretle takip edin bu gazi okulu.

1911 Trablusgarp savaşından 1974 Kıbrıs Barış harekatına kadar bu okulumuzdan 45 şehit vermişiz. 150 civarında da gazimiz var. Halbuki bu öğrencilerimiz çıkarılan kanunlar gereğince askerlikten muaf durumdaydılar. Ama canın gırtlağa geldiği günlerde rahat rahat İstanbul'da oturamazlardı. Hele hele her gün, İstanbul bugün yarın işgal edilecek sözlerinin dolaştığı bir ortamda; onlar da bir şeyler yapmalıydı ve yapmaları gereken şeyi en güzel şekilde de yerine getirmişlerdi.

İdman yapan öğrenciler

Yabancı dil bilmeleri sebebiyle ilk etapta geri hizmetlere verildiler. Ama yaşları 17-21 arası bu ateşin delikanlılar bunu yetersiz görerek ön cephelere gitmek istemişler ve birçoğu da şehit düşmüşlerdi.

İLK GÖNÜLLÜ

Ne zaman bu ilk gönüllü hatırasını hatırlasam aklıma Necip Fazıl'ın Gençliğe Hitabe'si geliyor. Ne diyordu üstad: "Kim Var!" denilince sağına soluna bakmadan "Ben!" diyebilen bir gençlik."

İşte öyle bir gençlikten söz ediyoruz 1915'in başlarında. Onlara misal teşkil edebilecek bir tanesini de şimdi hep birlikte tanıyalım.

Çanakkale Savaşı başlayalı dört ay olmuş. Kara savaşları tüm şiddetiyle sürüyor. Osmanlı cephesinde yeni birliklere ihtiyaç var. İstanbul'da gönüllü duyuruları asılıyor duvarlara. Gazetelerde ilanlar yayımlanıyor.

Gönüllüler vatan müdafaasına hazırlanıyor.

Falan gün, falan saatte şu yerde gönüllü asker kaydına başlanacaktır diye. İnsanlar kendi aralarında bu haberleri müzakere ediyorlar. Heyecanlı tartışmalar yaşanıyor meclislerde. Bu haberlerden elbette ki okullarda, eğitim gören öğrenciler de etkileniyor. Çünkü gönüllü kaydı için istenen yaş sınırı o kadar aşağılarda ki herhangi bir mektepli bile müracaat edebilir. Hemen herkesin kafasında buraya kaydolma var. Çünkü gönüller Balkan Savaşları gibi bir utanç lekesini artık Osmanlının alnından silmek istiyorlar.

Bu tatlı heyecan rüzgârı aynı şiddette Mekteb-i Sultani'de de esmekte. Öğrencilerden ilanları görenler arkadaşlarına duyuruyor, neler yapılabileceklerini konuşuyorlar. Aralarında bazıları da var ki, onlar bir şeyleri müzakere gereği bile duymuyorlar. Zira onlar kararlarını çoktan vermişler. Gönüllü olarak yazılacak ve milletin dara düştüğü bu kritik durumda yedikleri ekmeğin, içtikleri suyun hakkını verecekler.

İlanlarda, gönüllü kaydı için verilen günün gelmesine bir gün kalmıştır. Mekteb-i Sultani öğrencisi 646 Celal İbrahim de gönüllü yazılmayı aklına koyanlardandı. Ama o bu işe farklı bir anlam daha katmak istiyordu. Sıradan bir kayıt yaptırmayacaktı o. Bu işe nasıl baş koyduğunu göstermek istiyordu sanki herkese. Belki de bu hareketiyle, uyuyan bazı ham gönülleri de uyandırabilecekti. O gece geç saatlerde gönüllü asker kaydının yapılacağı askerlik şubesinin kapısına gitti. Zaten yaz gecesiydi. Sabaha kadar orada bekledi. Onun bir amacı vardı. Çok anlamlı bir amacı. Günün ağarmasından bir süre sonra önce görevliler sonra da gönüllü yazılmayı düşünenler gelmeye başladılar. Kapıda geceden beri bekleyen Celal İbrahim'i görünce şaşırdılar. Kendisiyle konuşan ve niye böyle davrandığını soranlar aldıkları cevap karşısında daha da şaşırdılar ve bu genç delikanlıya karşı hayranlıkları daha bir arttı.

Evet Celal İbrahim geceden gelmişti buraya ve sabaha kadar da beklemişti. Çünkü O, kendi adını gönüllü listesinin en başına yazdırmak istiyordu. O, koca Osmanlı teb'ası içinde, "vazife var!" denildiğinde bu işe "Lebbeyk" diyen ilk kişi olmalıydı. O bir Osmanlı mekteplisi, o bir Mekteb-i Sultani öğrencisiydi. Bilemiyoruz başka neler neler hedefledi bu davranışı sergilerken... Vatan, din, hizmet denildiğinde "Ben varım!" diyebilenlere ne mutlu.

BU HESAP AHMET RIFKI'NIN KANIYLA ÖDENMİŞTİR*

İstanbul'da, düşmanın Çanakkale'yi geçtiği söylentilerinin ayyuka çıktığı bir dönemde İstanbul münevveri, okumuşu akın akın Çanakkale'ye gönüllü gitmenin yollarını arıyorlar; üniversiteler boşalmış, yaşlı hocaların sınıflarda ders verecek öğrenci bulamıyorlardı. Liselerin son sınıfları, öğretmenleri bölük bölük askerlik şubelerinin önlerinde, sabahın erken saatlerinde sıraya giriyorlar; bir an evvel Çanakkale'ye gitmenin heyecanını yaşıyorlardı. Bilhassa; Galatasaray, İstanbul ve Vefa Liseleri boşalmıştı.

Vefa Lisesinde Fransızca öğretmeni olarak görev yapan Ahmet Rıfkı, otuz yaşlarında; aynı semtte bulunan evlerinde annesiyle oturuyordu. Galatasaray lisesinden birkaç kez görev teklifi almıştı ama, önemsemedi. Muhitini seviyor, daha doğrusu mektebini çok seviyordu. Onu Vefa'dan ayıramadılar.

1915 yılının mayıs ayı. Ahmet Rıfkı, her günkü gibi çantası elinde, mektep kapısından içeri girdi; koridorlarda bugün bir başkalık ve bir sessizlik vardı. İlk dersi birinci sınıflaraydı. Sınıfa yöneldi, sınıf sanki bir ölü sessizliğine bürünmüştü. Çocukların yaramazlıkları, gürültülü seslerini duyamıyordu. Kapıyı açtı ve hemen kapadı.

---

* M. İhsan Gençcan, Kan Çiçekleri, İst. 2001 s. 87

Vatan müdafaası adına sevdiklerinden ayrılarak cepheye giden askerlerimizin geriye doğru son bakışları

Sıralarda çocuklar oturmuş, başlarını önlerine eğmişlerdi. Yanlış görmemişti. Selâm verdi; çocuklar, bu selâma karşılık ayağa kalkıp cevap vermediler.

Ahmet Rıfkı, fena sarsılmıştı; mutlaka bunun sebebini öğrenmeliydi. Sınıfa döndü: Rica ediyorum, lütfen biriniz konuşun, dedi...

Arka sıralarda oturan Ömer ayağa kalktı: Muallim Bey, mektebimizde ve mahallemizde eli ayağı tutan ağabeylerimiz Çanakkale'ye gönüllü gittiler. Siz ise, hâlâ buradasınız! Biz de gitmek isteriz ama, yaşımız tutmuyor, dedi... Muallim Ahmet Rıfkı, hiç düşünemediği bir sual ile karşılaşmıştı. Sınıfta derin bir sessizlik hakimdi... Ve sonra:

- Sevgili yavrularım, insanlığın her döneminde olduğu gibi bu devirde de ve daha ziyadesiyle sizlerin eğitim ve öğretime muhtaç olduğunuz bugünde, millî ve medenî terbiyeyi veremiyor muyum?.. Bu sözler muallim beyin ağzından düğüm düğüm, boğuk boğuk dökülüyordu...

Ön sırada oturmakta olan Avni:

- Muallim Bey, sevgili İstanbul elden giderse, sizin verdiğiniz eğitim ne işe yarar, söyler misiniz?

Muallim Ahmet Rıfkı'nın konuşacak hali yoktu! Ama, kendi kendine neler neler söylemiyordu ki; yüreği bir derin uçurum, kafası bir cehennemdi... Ve şöyle diyordu:

"O dakikadan itibaren artık büsbütün başka bir adamdım. Kendi kendime: Gideceğim, diyordum; Çanakkale bayrağının altına gireceğim. Allah aşkına, vatan ve namus aşkına açılmış bayrağın altına... ve bu kararı verirken yine ilk defa dinî menkıbelerin naklettikleri şahadet vakalarının tadını, güzelliğini anlıyordum. Bir iman yoluna ateşte yananların, eti cımbızla koparılanların veya çarmıha gerilen veya Hazreti Hüseyin gibi Kerbela'da susuzluktan can verenlerin yüzündeki yiğitçe sükunet artık bana da ayan olmuştu. Gidecektim, Çanakkale bayrağı altına gidecektim... Ben gideceğim yeri ve yapacağım işi biliyorum. Mukadder ve mübarek yolu gözlerim önünde, yakın ve aşina, serilmiş duruyordu. Hiç şüphesiz, bu yol, yeşil gölgeleriyle dümdüz uzanan iki yanı ağaçlı yol değildi. Tersine, yalçın kayalıklar arasında baş döndürücü tepelere doğru kıvrıla kıvrıla tırmanılan dik ve dikenli bir yokuştu, birdenbire okunaklı hale gelen bir alınyazısının sert ve yılankavi çizgilerini görüyordum.

Savaş rüzgârlarının getirdiği top sesleri, kulaklarımda uğuldamaya; hiç de duyulmamış bir kahramanlık senfonisinin orkestrası içimde çalmaya başladı.

Talebelerimden duyduğum sözler; içimde büyük bir coşkunluk kaynağı oldu. Bu sözleri kutsal bir muska gibi katlayıp koynuma sokuyorum. Bu muskada yazılı her bir satırda, her bir kelimesinde bir ayrı hikmetin, bir ayrı hakikatin sırrını keşfediyordum. Baş döndürücü tepelerin ardında, yığın yığın kara bulutlar arasından, bir ışık, fırtınalı denizde bir fener aydınlığı gibi bana işaret veriyordu; bu Müslüman Türk milletinin yüksek inancıydı. Batan geminin son duasını mırıldanan kazazede gibi kendi kendime, durmadan; Çanakkale, Çanak- kale diye adını tekrar ediyordum.

İşte; ben, Çanakkale'ye doğru, bu ruh hali içinde, kendi kaderimi, kendi elimle bir ayna gibi tutarak böylece yürüdüm.

Teneffüs ettiğim havada hilkatin ilk devirlerinin billur safiye- tinden bir şey vardı. Yürüyordum. Yürüdükçe gücüm, kuvve- tim artıyordu. Yürüdükçe büyüyordum, yürüdükçe olgunlaşıyordum. Ve derimle etim iskeletimin üstünde çelikten bir zırh gibi sertleşiyor, ayaklarım demirleşiyordu. Böylece sık bir düşman süngüsü ormanının içinde hiçbir yanım sıyrılmadan, hiçbir yanım kanamadan geçip gidiyordum."

Ahmet Rıfkı ağlıyordu. Mektep idaresine dilekçesini verdi. Vedalaştı... Evine geldi, annesine durumu kısaca anlattı: Anneciğim, hakkını helal et, deyip, ellerini öptü.

Mahallenin bakkalı Selahattin Adil Bey'e uğradı: Selahattin amca, anamı iaşesiz bırakma, düşman hançerini Çanakkale bağrına saplamış onu çıkarmaya gidiyorum. Dönüşte borcumu öderim, dedi.

Ahmet Rıfkı, İstanbul'da çok kısa bir eğitim gördü. Ve sonra Çanakkale...

3. Kolordu Harekat Şubesi emrine verildi. Komutanı şube müdürü Bursalı Mehmet Nihat'tı.

Ahmet Rıfkı, kasım ayının ortasına kadar, karargahta bulundu. Daha sonra, cephede eksilen subay kadrosunu tamamlamak üzere bölük komutanı olarak Düztepe'de bulunan birliğine katıldı.

Düşman, 19 Aralık günü, Arıburnu ve Anafartalar Bölgesi'ni gizlice terk etmişti. Bu sırada, düşmanın döşedikleri mayınlar birliklerimize bir hayli zayiat verdirmişti. İşte bu mayınlardan bir tanesi de Ahmet Rıfkı'ya isabet etti. İngilizlerin hain tuzağına düşen Ahmet Rıfkı, 19 Aralık günü saat 08.20'de şehitlik mertebesine ulaştı. Şimdi, o, Sarıbayırlar'ın batı kısmında huzur içinde yatmaktadır...

Ahmet Rıfkı'nın ilk önce mektupları kesildi. Sonra, şehitlik haberi ulaştı İstanbul'a...

Ahmet Rıfkı'nın annesi Ayşe Hanım, evden çıkmış bakkaldan içeri giriyordu.

Selahattin Adil Efendi, biliyorsun oğlum Ahmet Rıfkı'nın şehitlik künyesi bu sabah geldi; üzerinden çıkan eşyası, parası ve ikramiyesini bir heyet getirdi! İşte bu çıkının içinde, istedim ki, oğlum borçlu yatmasın; yaklaşık yedi aydır senden veresiye alırız.

Utanır oldum! Ne yapalım? Allah'ın takdiri! Yap hesabını, al hakkını çıkının içinden.

Selahattin Adil Efendi, Ayşe Hanım'ın bu açık yürekliliği karşısında: Ayşe Hanım, sen okuma, hesap bilmezsin. Komşunuz Ömer Faruk Bey'in kerimeleri Gülşah'ı getir de, hesabı çıkarıversin, der.

Ayşe Hanım biraz sonra, Gülşah Hanım'la beraber dükkandan içeri girdi.

Selahattin Adil Efendi'nin dükkanı her zamanki gibi arı kovanı; maşallah müşterisi hiç eksilmez. Güler yüzlü, eli de oldukça açıktır. Hele, bayramlarda yetim çocukları sevindirmesi, onları giydirip, elini öptürdükten sonra da, ceplerine şekerler doldurup evlerine göndermesi pek meşhurdur!

Velhasıl mahallede Selahattin Adil Efendi'yi sevmeyen yoktur, Selahattin Adil Efendi, veresiye defterini Gülşah Hanım'ın önüne koyar, Ahmet Rıfkı Bey'in bölümünü açtı...

Gülşah Hanım deftere dikkatle baktı baktı! Gözleri buğulandı; defterin sayfaları üzerine yazılmış "kırmızı renkli sırt sırta dizilmiş Arapça harfleri okuyamaz olmuştu. Boğazındaki nefesler düğümlenmişti. Gözlerindeki buğulu hâl, birdenbire yaşlara dönüştü. Gözlerinden dökülen yaş tanesi veresiye defterinin üzerinde iz bırakıyor, o ıslaklık yazılmış olan rakamları da birbirine katıyordu, sonra boğazında düğümlenen o hıçkırık çözüldü ve sesli ağlamaya başladı.

Ayşe Hanım şaşırmıştı! Olay neydi ki Gülşah ağlıyordu? Dükkanın içinde bulunanlar da yanlarına geldiler. Herkes de bir şaşkınlık vardı! Sonra Gülşah Hanım eliyle veresiye defterinin sayfalarına kırmızı harf ile yazılmış Arapça satırları gösterdi: Dükkanın içinde bulunanların hep bir ağızdan okudukları satırlar şöyleydi:

“Bu hesap Ahmet Rıfkı’nın kanıyla ödenmiştir. Vesselâm.”

Selahattin Adil Efendi dükkanın içerisinde bulunan müşterilerine döndü:

“Biz devlet değiliz, devlet kadar güçlü olmayabiliriz ama; devletin erişemeyeceği noktalara, bizlerin ulaşması gerekir. Ahmet Rıfkı, bu vatan uğruna can verdi. Buna karşılık; biz birkaç parça mal vermekten çekinecek miyiz? Helal olsun! Hiç olmazsa, Allah katında bizlere şefaatçi olur dedi... Ağlıyordu, gözyaşları yanaklarına süzüldü, onları saklarcasına başını döndürdü... Selahattin Adil Efendi, Ahilik terbiyesi almıştı, gerçek bir esnaftı...

6 MEKTEPLİ*

Kocaçimentepe denince akla gelenlerin arasında mektepli Mehmetlerimiz de vardır. Onların destanını bize yine mektepli bir Mehmet anlatır. Adı Seracettin. Seracettin Öğretmen o gün onların arasındadır. Ve o gün gördüklerini bir ömür boyu unutamaz. Olay 10 Ağustos günü gerçekleşir.

Kocaçimentepe’de gencecik delikanlılar yan yana dizilmiş, gözleri ufukta kendilerine verilecek hücum emrini beklemektedirler. En büyüğü 25 yaşındadır. Hepsi de okulludur ama vatan tehlikede denilince hiç düşünmeden okullarını bırakmışlar cepheye koşmuşlardır. İngiliz zırhlıları tam karşılarına geçmiş devamlı ateş püskürmektedirler. Dakikada 1.360 mermi fırlatan 240 adet top devamlı ateş etmekte, Mehmetçiği buralardan atmak için amansız bir saldırı gerçekleştirmektedir. Zira az sonra bu toprakların bağrına kendi askerlerini salacaktır. Bu nedenle buralarda direniş gösterecek hiçbir canlı istememektedir. Saatlerce döver sırtlarımızı ve hiçbir canlı kalmadığına kanaat getirince de askerlerini salar güzelim topraklarımızın bağrına.

---

* M. İhsan Gençcan, Kan Çiçekleri, İst. 2001 s. 107

Bahriyeli askerlerimiz derste.

Düşman önce adım adım sonra koşarak siperden sipere ilerler. Birden karşısında yok ettik ya da püskürttük sandığı Mehmetçiği görünce kalakalır. Ama bir hayli de ilerlemiştir. Onları buralardan yeni bir hamle ile tekrar gerilere atmak gerekmektedir. Ama askeri kim harekete geçirecektir. Herkeste bir ölüm sessizliği vardır. Birden komutanın sesi duyulur.

- Bu alayı oynatıp düşmanın üstüne atacak subay yok mu?

Birliğin içinde bir kıpırdanma olur. Bir gün evvel bir arada otururken yeni bir marşı şevkle ezberlemiş olan altı mektepli Mehmet yerlerinden doğruluverirler. En gür sesle o marşı söylemeye başlarlar. Sanki o an tabiat kulak kesilmiş bu sesi dinlemektedir.

"Anam beni yetiştirdi bu ellere yolladı;
Al sancağı teslim etti Allah'a ısmarladı.
Boş oturma çalış dedi hizmet eyle vatana,
Sütüm sana helal olmaz saldırmazsan düşmana..."

Marş bittiğinde siperlerde bulunan askerler hep bir ağızdan "Allahu Ekber, Allahu Ekber" nidaları ile yerlerinden fırlarlar. Gencecik mektepli Mehmetlerimiz askerlerini yüreklendirmesini bilmişlerdi. Onların arkasından tüm bir Türk cephesi düşmanın üzerine boşanır. Allah Allah nidaları gökleri tutar. Düşman ne olduğunu anlayamadan, tamam bu siperleri aldık derken üzerine çullanan Türk askerleri karşısında bir kez daha hezimete uğramıştır. Düşmanın arkasına bakmadan kaçışını gören Mehmetçiklerin yüzlerinde tebessümler belirirken, onları yüreklendirmek adına siperlerinden ilk olarak fırlayan 6 mekteplimizin de şehadet nuru parıldayan, daha soğumamış yüzlerinde tebessüm dalgaları gezinmektedir.

ŞEFİKA HANIM*

Çanakkale Savaşı öyle bir mücadeledir ki, burada savaşan hemen herkesin hayatı ayrı bir destanın örneğini teşkil eder. Adeta bu savaşla bir millet, üzerindeki 300 yıllık tozu silkeleyip, "Hayır! Biz bu görünen tozlu halimiz değil, asıl buyuz, aslî hüviyetimiz budur ve biz aslında içimizde bu cevheri taşıyoruz." dercesine tüm bu faziletlerini dünyaya ilan etmişlerdir. Ve sahip oldukları bu fazilet örnekleri ile dev düşman ordularını yenilgiye uğratmış, onlara şimdiye kadar kimsenin veremediği dersi vermişlerdir.

Şimdi Çanakkale Savaşının bağrından bir destansı hayatla daha sizleri baş başa bırakmak istiyorum. Yine mekteplilerden bahsedeceğiz. Ama bu kez sadece cephede çarpışanların kahramanlıklarını değil, cephe gerisinde bulunduğu halde siper savaşı verenler kadar büyük bir fedakârlık sergileyen Çanakkale kahramanlarını anlatacağız. Onların ellerinde tüfek yoktu, nöbet tutarken uykusuz da kalmadılar, al kanlar içinde boylu boyunca vatan topraklarına uzanmaktan da uzaktılar ama onlar öyle bir fedakârlık sergilediler ki

* H. Hüseyin Maltepe'den nakildir.

diğerleriyle eşdeğer hale geldiler. Onlar Çanakkale'nin kadın kahramanları oldular. Bu kadın kahramanlarımızdan bir tanesi çiçeği burnunda bir hanım kızımız. Dârü'l Fünun'da (Güzel Sanatlar Akademisi) son sınıfta okuyor. Aynı sınıftan iffet örneği bir delikanlı ile evlilik arifesindeler. Aileler de görüşmüş ve bu güzel çift bir nişan töreni ile evliliğe ilk adımlarını atmışlardı. Okulları biter bitmez evleneceklerdi. Bu güzel çift Şefika Hanım ile Semih Bey'di.

Fakat olan olmuş, Devlet-i Âliye büyük bir savaşın içine girmişti. Yedi Düvel-i Muazzama, payitahtın kapısına dayanmış, ülke can derdine düşmüştü. Böyle bir durumda herkes şahsî hayallerini bir kenara bırakmış, vatanı kurtarma adına cephe yollarına düşmüştü. Ayrılık Şefika Hanım ve Semih Beyin de başına gelecekti. Önce kısa da olsa bir tereddüt yaşadılar. Ne hayaller kurmuşlardı gelecek için. Fakat ilk toparlanan Semih Bey olmuştu. İleride düşmanın hakim olduğu topraklarda çocuk yetiştirmektense hiç evli olmamak daha iyiydi. Bu düşüncelerle gözyaşlarını içlerine akıta akıta ayrıldılar. Semih Bey, Şefika Hanımı hiç mektupsuz bırakmıyordu. Ard arda gelen mektuplar Şefika Hanımın özlemini biraz olsun gideriyordu. Akşamları yalnızlığın iyice vurduğu demlerde hemen çöküyordu mektupların başına ve kaçıncı defadır okuduğunu bilemediği mektupları, başlıyordu yeniden okumaya:

"Ey benim müşfik ruhum, Şefika'cığım!

Bilmem neden!.. Bu gece garip hislerle doluyum. Bu günlerde gönül gözüm, duygularım aramızda pek o kadar uzun olmayan mesafenin uzayacağını, hatta sonsuzluğun susmuş karanlığına kadar yuvarlanacağını bana ima ediyor.

Bu akşam, tüfek, seslerinin ve top gürlemelerinin yerine geçici bir sessizliğe boğuldu...

Bütün tepeler, bütün vadiler yalancıktan parlarken Kanlı Tepe, ayaklarına yüz süren Ege denizinin semavi

gözlerinde, sessizliğe merak ederek şüpheli bakışlarla titriyor!" Bu gece sessizliğinin sonunda acaba ne can yakan, can alan feryatlar kopacak.

Sana defalarca bahsettiğim Sivaslı genç ve kahraman yüzbaşım Celadet bana dedi ki:

- Semih! Şu kaptırdığımız Kanlı Tepe'yi tekrar elde edemezsek... emin ol ne doyamadığın sevgili İstanbul'umuz ve onun üstündeki dört buçuk asırdan fazla sahip olduğumuz haklardan, ne de kadınlarımızın namus ve iffetinden bir hayır kalacak! Oraya benimle birlikte şanlı bayrağımızı tekrar dikmek için her fedakarlığa katlanır mısın?

- Sükut eder miyim! Yemin ettim; kanım vatana helal olsun komutanım, dedim,

Hatırlıyor musun? İlk Darülfünun mezunları toplanırken ne kadar sıkılmış ve ne kadar üzülmüştüm. Benim ince fırçama karşılık elime kalın bir tüfek tutuşturmuşlar, yumuşak yastıkların arasında ruhumun derinliklerine kadar daldığım şairane yaratılışlı dünyamdan beni çekip çıkarmışlar, belime kılıcın sert kayışını kuşatmışlardı. Orada burada sürüklenen fırçama ve şair kalemime bakarak, askerlik talimlerime göre sana diyorum ki: Ben mi, ben mi asker oldum? Vah kumanda edeceğim bölüklerin vay haline!...

- Güzel nişanlım, meğer öyle değilmiş... Benim gibi muhallebiyle nazlı büyütülmüş birçok ihtiyat zabiti var. Onlar, buradaki zeka ve cesaret örneklerinin en akıllı, en fedakâr kahramanları kesildiler!... Hepimiz vatanımızın en küçük bir kayasının savunmasındaki önemi idrak ederek uğrunda güllelerimizi esirgemiyoruz...

Bir ay evvelki harpte komutanım muhterem Celadet, yüzbaşılık, ben teğmenlikle taltif edilmiştik. Fakat her ikimiz de bundan mahcup olmuştuk. Kanımızı akıtmadan nail olduğumuz zafer hiçtir... Göğüslerimizi süsleyen şu kırmızı kurdeleleri bile ufak hizmetlerimiz için biz fazla görüyorduk. Vatanımızı o kadar seviyoruz ki verilen mükafatla övünmek kıvanç duymak değil, belki tarihimizin millî iftihar vesilesi olmak istiyoruz.

Eğer senin o melek gibi muhabbetine karşı bir nankörlük ise, vatanımız hürmetine beni lanetleme!..

Evet, ben şimdi mübarek vatanımızı senden çok seviyorum... Ne olur üzülme şu şekilde seslenişini duyar gibiyim: "Beni hâlâ seviyor musun?"

Evet Şefika, yüreğimi dinlemen, ruhumun sesini duyman mümkün olsaydı! Belki sen, dilimden duymak isterdin; ama, dil sevgi ülkesine tercümanlık yapamaz. Çoğu kişiler kendi sevgilerini başka türlü göstermek isterler. Üstelik gösterebilirler de. Bir kişinin sezgilerini, duygularını sözleri vasıtasıyla anlamak istersen yanılırsın. Çünkü, vatanımı senden çok seviyorum. Bana kızma gücenme... Şunu ifade etmek istiyorum ki; vatanı sevmiş olmam seni sevmiş olduğumu göstermez mi?

Çocuk... Şunu iyi bil. Vatanını sevenler, onun taşını toprağını değil, güzellerini severler. Milleti uğruna can verenler, onun saçı sakalı için değil, değerleri, fazileti, tarihi, saygınlığı için severler. Sen de ulusumuzun, vatanımızın güzelliği, temizliği ve faziletlerinden biri, birincisisin. Onları sevmiş olmam seni sevmiş olmamdır, işte seni, doğrudan severim, yürekten severim, candan severim, gönülden severim. Benim yüreğimdeki sevgiyi göstermek için sevgi sözü azdır. Önceleri Marmara'nın mavi atlas kucağına yaslanan işveli İstanbul'umuzun

latif manzaralarının resmini çizerken bütün güzelliklerinde senden ilham alıyordum. Bu vatan aşkına düşeli şunu iyice anladım ki gözlerin, savaşı bitiren barut bulutlarını dağıtan güneşin şu ufka bahşettiği mavi bir saflığa benzediği için beni cezbediyormuş. Sırma saçlarının bukleleri, sakin bir günde seyretmeye muvaffak olduğumuz gurubun altın renkli güneş ışınlarını kararttığı için onları hasretle arzu ederek arıyorum. Yanaklarının pembeliği burada haşin gece savaşlarını takip eden istirahat aydınlıklarını temsil ettiği için onlara buradan büyük birer hayranlık buseleri takdim eyliyorum.

Biraz önce küçük madalyondaki fotoğrafını koynumdan çıkararak doyamayan, ah kanamayan gözlerimle seyrettim. Yok yok dedim, bu bir güzel gölge. Onun için latif, mavi, pembe, kırmızı renklerini göstermiyor! Ben de zihnimde kazınmış olan o gülümseyen parlak suretini seyre daldım... Dünden beri kalbimi inleten hazin bir hissin pençesinde üzülerek, seni hararetle düşünmeye başladım... Eğer ettiğim yemin üzere "Kanlı Tepe"nin geri alınışı uğrunda şehit olursam seni saracak keder ve ıstırapları, vicdanımda duyarak titredim. Hayır Şefikacığım, hayır! Sen hayat baharının kokulu bir gülüsün. Vatanımıza faydalı kokular saçarak birçok şefik iyilikler etmelisin... Bak iki gözüm üzülme, beni dinle!.. Eğer şehit olursam; Çanakkale gazisi bir zabitle evlenerek insanlığın sana yüklediği güzel görevi yerine getirmeye çalış..

Yalnız senden bir ricam var: Kanlı Tepe'de açılacak damarlarımdan sıcak bir damla kan kalbinin en samimi bir köşesinde sonsuza kadar asılı kalsın.

Elveda ey ruhumun çocukluk sevdası. Ölünceye kadar senin. Semih"

Günler günleri, mektuplar mektupları takip etti. Semih Bey hicranını mektup sayfalarına karalarken, Şefika Hanım da onları birer mukaddes emanet gibi saklıyordu.

Bir nevi insan öğütme makinesi haline gelen Çanakkale, içine girenleri öğütmeye devam ediyordu. Semih Bey de bu kaçınılmaz sondan kurtulamayacaktı. Ama onun sonu çok şerefli, herkesin imreneceği bir destanlık örneği olacaktı.

Evet korkulan başa gelmişti. Dârülfünun'lu Semih Bey şehit edilmişti. Haber İstanbul'a çabuk ulaştı. Artık yanık bağırlara taş basma zamanıydı. Anne, baba ve nişanlı üzüntü ve kıvancı birlikte yaşadılar. Bir evladı ya da sevgiliyi kaybetmenin nedameti ile bir şehit evlat ya da şehit eş kazanmanın şükrü.

Şefika Hanım uzun uzun bundan sonra neler yapacağını düşündü. Öncelikle şehit nişanlısına yaraşır biri olacak ve öyle evde oturup ağlayarak vakit geçirmeyecekti. Onun bıraktığı yerden gücünün yettiğince bu şanlı mücadeleye destek vermeye çalışacaktı. Bu amaçla da adını hastahaneye hemşire olarak yazdırdı. O sıralar Çanakkale'den yığın yığın yaralı getiriliyordu. Birçok bina hastahane haline getirilmişti. Yaralılar ilgi bekliyordu. Konvoylar halinde cepheden gelen, vatana kendini feda etmiş bu insanlara yardım etmek lazımdı. Artık her gün vazifeli olduğu hastahaneye gidiyor sabahtan ta gece yarılarına kadar yaralıların başında kalıyordu. Nişanlısı Semih'e veremediği şefkat ve ilgiyi onunla aynı cephelerde savaşmış yaralılara sunuyordu. Günler haftalar böyle akıp gitti. Bir gün yorgun bedenini dinlendirmek için evine gitmiş olan Şefika Hanım, hastahaneye döndüğünde, kendisini kapıda karşılayan hemşire arkadaşı dün gece getirilen bir hastadan bahsetti.

Hastanın boyundan posundan, yakışıklılığından, kimseye eyvallah etmeyecekmiş gibi bakan gözlerinden, ama bunun yanında gerçekten acınacak bir durumda oluşundan dem vurdu. Şefika Hanım, hemşirenin bahsettiği hastayı şöyle bir uzaktan süzdü ama hastanın halinde öyle çok da kötü bir şey göremedi. Onlar tam bunları konuşurlarken doktor da yanlarına gelmişti. O da Şefika Hanıma dönerek;

- Hanım kızım şu dört numaralı yataktaki subay büyük işler yapmış, büyük yararlılıklar göstermiş şanlı bir Çanakkale gazisidir. Özellikle merhametli ellerinize emanet ederim.

Şefika;

- Olur efendim. Bundan emin olabilirsiniz, dedi.

Tam bu sırada bir asker içeriye girerek, Garnizon Komutanının yaralıları ziyarete geldiğini haber verdi. Doktor Garnizon Komutanını kapıda karşıladı. İçeriye giren Garnizon Komutanı yaralı askerlere hitaben "Geçmiş Olsun" dedi. Tüm yaralılar hep bir ağızdan "Sağ ol" karşılığı verdiler. Garnizon Komutanı doğruca hastahaneye dün gece getirilen subayın yanına gitti. Şefika Hanımla diğer hemşirenin az önce hakkında konuştukları hastanın yanına geldi ve ona hitaben şöyle dedi:

- Geçmiş olsun evladım. Cephede çok büyük yararlılıklar gösterdiniz.

Bu sözlerden sonra cebinden çıkardığı bir kutuyu açan Garnizon Komutanı içinde bulunan madalyayı yaralı subayımızın göğsüne taktı.

- Sizin başarılarınız yanında devletimizin küçük bir nişanı. Şu an da bizler sizin meçhul kahramanların akan kanları, yok olan bedenleri sayesinde barışın havasını teneffüs edebiliyoruz. Bunlar barışın bedelidir. Bizlere canınızı, kanınızı, hakkınızı helal ediniz.

Yaralı subay yerinden doğrulmak istermiş gibi bir hamle yaptı fakat başarılı olamayınca yine uzandığı yerden cevap verdi.

- Bizleri bugünler için yetiştiren millet sağ olsun. Vatan sağ olsun. Yüce milletimiz için binlerce Celadetler helal olsun."

Celadet ismini duyan Şefika Hanım irkildi. Şimdi konuşulanları daha bir merakla dinliyordu.

Komutan;

- Binbaşılığınızı müjdeler ve tebrik ederim. Celadet Bey, dedi.

- Ah teşekkür ederim, muhterem kumandanım... Evet bana şan ve şeref var... Fakat ne olurdu!.. Ben de medreseli Teğmen Semih gibi şehit olsaydım..."

Şefika: Semih ismini duyunca: "Semih, Semih, Semih'im" diyerek ağlamaya başladı.

Celadet devam etti: "O, mukaddes vatanımızın kapısını emperyalist, zalim, kan dökücü İngiliz'e kaparken ismini tarihimizin şerefli kucağına attı. O, sevgili arkadaşlarımızın kanlarıyla buharlaşarak eriyen sıcak topraklara zafer naralarıyla uzandı..."

Odadaki herkesin gözleri nemlenmişti. Birkaç kişi duygularına hakim olamayarak coşkun bir şekilde ağlamaya başladı.

Celadet devamla: "Maalesef benim bu kötürüm sakat hayatım, geleceğim meçhul ve en acıklıdır... Biraz önceki müjdeli, sevindirici haberleriniz sadece malulen emekliliğimden dolayı annemin rahat edeceğinin sevindirici haberidir."

Şefika Hanım'ın hıçkırıkları ardı arkası gelmez bir şekilde devam ediyordu.

O sırada içeriye giren bir asker Celadet Bey'in annesinin geldiğini haber verdi.

İçeriye giren kadın, her halinden tam bir Anadolu anası olduğunu hissettiriyordu. Gözleriyle tüm hastaları tarayan meraklı ananın gözleri, bir yatakta takılı kalıverdi. Bu gözlere ait bebekler büyüdü, büyüdü ve sonra dertle yüklü bir ızdırap çağlayanı olarak patladı.

"-Ah Celadet'im!... Gözümün nuru! Kuzum! Yavrum! Elhamdülillah seni sağ ve salim buldum."

Koştu ve ciğerparesine sarıldı, sarıldı. Defalarca Allah'a hamd ederek onu ana şefkati ile öptü. Bu manzara karşısında artık kimsede dayanacak hâl, mecal kalmamıştı. Annesinin bu coşkun muhabbetine karşı Celadet Bey hiç kıpırdanmadan yatıyor, sadece gözlerinden hüzün gözyaşları akıtıyordu. Oğluna defalarca sarılan ana, birden doğruldu ve uykudan uyanırcasına silkinerek oğluna hitaben konuştu.

- Oğlum niye sen de anana sarılmıyorsun, kalkıp elimi öpmüyorsun?

Celadet Bey'in yattığı yerden iki büklüm olduğu hissini veren sesi duyuldu usulca.

- Ah Anacığım, şu yorganı kaldır da altına bakıver.

Ana heyecanla yorganı açtı. Gördüğü manzara karşısında hiçbir yürek dayanamamayacaktır. Ama o anadır ve gördüğü vücut onun ciğerparesine aittir.

- Ah yavrum yavrum!!! zavallı anne olduğu yere yığılır kalır.

İnsanlar koşuştururlar. Ana yüreği gördüklerine dayanamamıştır. Hayatını adadığı evladı, geleceği ve yiğit oğlu Celadet, bir kolunu omzundan, diğerini dirseğinden kaybetmiştir. Ya bacakları, bir tanesi dizinden diğeri kalçasından yine yoktur. Vatana kurban vermiştir onları ve kendisi dalları budanmış bir ağaç gibi öylece yatmaktadır önünde. Anne bu hali kaldıramamıştır. Tüm müdahalelere rağmen anneyi kurtaramazlar. Orada ruhunu Rahman'a teslim etmiştir dertli anne.

Celadet Bey son derece büyük bir teslimiyet içindedir. Ama ağzından şu sözlerin dökülmesine de engel olamaz.

"Ya Rabbi! Mademki beni yaşattın, bari şu acınacak halimdeyken bir tek ilacımı, imdadımı elimden almasaydın, Ah şimdi gözyaşlarımı silecek, şefkatli bir ele ne kadar muhtacım!.."

Komutan:

- Kesinlikle inan oğlum... Seninle evlenecek, seni gözetip kollayacak; bakacak, vatanına yaptığın pek kıymetli hizmetlerine karşılık, sana kadınlık yapacak, şükran borçlarını ödeyecek akıllı ve hamiyetli, binlerce iffetli Türk kızımız var.

Komutan, cümlelerinin sonuna doğru düşüncesinden emin bir ses tonuyla söylemişti bunları.

İstanbul'a getirilen gazilerimiz Hilal-i Ahmer Hastanelerinde

Celadet: “Anlıyorum efendim. Ama, böyle bir ağaç kütüğünü kimse kabul etmez!”

Şefika derhal ileri atılır: “Yanılıyorsunuz, Celadet Bey, hem Semih’in vasiyetini yerine getirmek, hem de sizin gibi şanlı gazinin hizmetinde bulunmuş olmanın vereceği şerefle ben övünmek istiyorum. Lütfen beni bu şereften mahrum etmeyiniz!”

Komutan; hayranlık dolu gözlerle Şefika Hanım’a hitap etti:

- Berhudar ol kızım, bu vatanın ekmeği sana helal olsun.

Celadet’in gözleri parladı. Dudaklarındaki acı ifade kaybolmuş, yerini hürmet belirtileri almıştır:

- Ah şimdi anlıyorum.. Ey büyük Rabbim, anamı alıp, şimdi bana meleğini mi gönderiyorsun? Siz Sevgili arkadaşım, yoldaşım, candaşım, kardeşim Semih’ten bana intikal eden şefkat meleğisiniz...

Şefika Hanım

- Sizi mesut edeceğime söz veriyorum. Yalnız izin veriniz Semih gibi vatanımı, bayrağımı çok seviyorum. Çanakkale Savaşları'ndan kalbime sıçrayan "bir damla kan" size karşı taşıyacağım şefkatli ve hürmetkar muhabbetimin üstünde sonsuza kadar asılı kalacaktır.

Celadet hemen cevap verdi:

- Evet o fedakar Semih'in mübarek kanıdır! Onun yanına şu feci halimden dökülen bir damla gözyaşı da benden hediye olsun!..

O da tahammül edilemeyecek bu hadiseler karşısında tamamen hıçkırıklara boğulmuştu. Gencinden yaşlısına, kadının dan erkeğine herkes ağlıyordu.

HUKUK ÖĞRENCİSİ HASAN ETHEM

Hasan Ethem bir yandan Beyazıt Numune Mektebi'nde öğretmenlik yaparken bir yandan da İstanbul Hukuk Fakültesinin son sınıfına devam ediyordu. Düşman Çanakkale'ye yüklenince on binlerce akranı gibi gözünü kırpmadan cepheye koştu. Gönüllüydü. Büyük savaşta asteğmen olarak yerini aldı. Kardeşi Halit de Çanakkale'de savaşmaktaydı. İki kardeş omuzlarında bir milletin şeref davası, ölümün kucağında buluştular.

Hasan Ethem bir gün annesinden henüz aldığı bir mektubun sevinci içinde O'na bir mektup yazdı.

Güzel bir bahar günüydü. 1915 Nisan'ının dördüydü. Birliğine serbest saat vermiş, bir ağacın gölgesine oturmuş, rüzgarda dalgalanan ekinlere baka baka bakın ailesine neler karalamıştı.

"Valideciğim,

Dört asker doğurmakla iftihar eden şanlı Türk annesine... Büyük nimet olan mektubunu Divrin Ovası gibi güzel, yeşil bir ovacığın ortasından geçen derenin kenarındaki armut ağacının gölgesinde otururken aldım.

Tabiatın yeşillikleri içinde mest olmuş ruhumu bir kat daha takviye etti. Okudum, okudukça büyük büyük dersler aldım. Tekrar okudum. Böyle mukaddes bir vazifenin içinde bulunduğuma sevindim.

Gözlerimi açtım. Uzaklara doğru baktım. Yemyeşil ekinlerin rüzgara dayanamayarak eğilmesi bana annemden gelen mektubu selâmlıyorlarmış gibi geldi. Hepsi benden tarafa doğru eğilip kalıyordu. Ve beni annemden mektup aldım diye tebrik ediyorlardı.

Gözlerimi sağa çevirdim. Güzel bir yamacın eteklerindeki muhteşem çam ağaçları kendilerine mahsus bir seda ile beni müjdeliyorlardı.

Nazarlarımı sola çevirdim. Cığıl cığıl akan dere bana validemden gelen mektuplardan dolayı gülüyor, oynuyor, köpürüyordu.

Valideciğim, sen yine kederlenme. Ben seni, evet seni mutlaka buralara getireceğim. Ve şu tabiî manzarayı göstereceğim. Şevket ve Hilmi de senin sayende görecektir. O güzel çayırın koyu yeşil bir tarafında çamaşır yıkayan askerlerim saf saf dizilmişlerdi. Gayet güzel sesli biri ezan okuyordu.

Ey Allahım! Bu ovada sesi ne kadar güzeldi. Bülbül sustu. Ekinler bile hareketten kesildi. Dere bile sesini çıkarmıyordu. Herkes, her şey, bütün mevcudat O'nu, o mukaddes sesi dinliyordu. Ezan bitti. O dereden ben de bir abdest aldım. Cemaat dinliyordu. Ezan bitti. O dereden ben de bir abdest aldım. Cemaat arasında namazı kıldım. O güzel çayırların üzerinde diz çöktüm.

Bütün dünyanın dağdağasını ve debdebesini unuttum. Ellerimi açtım ve dedim ki:

Ey Allah'ım! Ey şu meleyen koyunun, secde eden ekinin, şu heybetli dağların yaratıcısı! Ey benim Rabbim! Şu kahramanların bütün dilekleri ismi celalini İngilizlere ve Fransızlara tanıtmaktır. Bu şerefli dileği ihsan eyle. Huzurunda titreyerek böyle güzel bir yerde sana dua eden biz askerlerin süngülerini keskin et. Düşmanlarını zaten kahrettin, bütün bütün mahvet!

Kalktım. Artık benim kadar mesut, benim kadar mesrur bir kimse tasavvur edilemezdi.

Anneciğim, oğlun Halit de benim gibi güzel yerlerdedir. Dünyanın en güzel yerleri burası imiş.

Çamaşır falan istemem. Paralarım duruyor. Allah razı olsun. 4 Nisan 1915.

Oğlun Hasan Ethem."

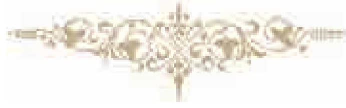
Hasan Ethem, hayal ettiği gibi annesine, kardeşleri Şevket ve Hilmi'ye o güzel manzaraları gösteremedi; bu mektup O'nun son mektubu oldu. Mektubu yazdıktan iki gün sonra; 6 Nisan 1915'te Maydos'da (Eceabat) şehit oldu. Kardeşi Halit Zığındere'de yaralandı ve gazi olarak baba ocağına döndü. Hasan Ethem şehit olduğunda 16 yaşında olan Hilmi ile 10 yaşında olan Şevket, ağabeylerinin arzu ettiği gibi o manzarayı gördüler ama yanlarında ağabeyleri yoktu. Ağabeylerini gördüler oralarda. Gölgesinde mektup yazdığı ağaç, rüzgarlarla nasıl eğildiğini anlattığı ekinler, abdest aldığı dere, duaya durduğu çayır hep O'ndan bahis açıyordu.

Esirlerimizden bir kaçı

5. BÖLÜM

ANZAKLAR VE ANLATTIKLARI

ANZAKLI ÖMER*

1957 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun olup ihtisas yapmak üzere ABD'ye giden doktor Ömer Musluoğlu, görev yaptığı hastahanede başından geçen çok enteresan bir hadiseyi şöyle anlatıyor:

"Amerika'ya gittiğim ilk yıllar (1957). Lisanım pek o kadar iyi değil. New York'da, Medical Center Hospital adlı bir hastahanede görev almıştım. Fakat vazifem, kan almak, kan vermek, serum takmak, elektrokardiyografi çekmek gibi işler... Hastaya o kadar önem veriyorlar ki, yeni doktorlar hemen direkt olarak hasta muayenesine, tedavisine verilmiyor. Diğer zamanlarda da laboratuarda çalışıyorum.

Bir hastaya gittim. Yaşlıca bir adam. Tahminen yetmiş beş yaşlarında. Tabii kendisi ile İngilizce konuşuyorum:

- Kan vereceğim size! Lütfen kolunuzu açar mısınız?

---

* Yeşilay Dergisi, Temmuz 1993

Seddülbahir'de alınan üç farklı milletten esir.
İngiliz, Fransız, Senegalli ganimet silahları arasında oturuyorlar.

Çünkü adamcağız kanser hastası olduğu gibi, üstelik kansızdı. Elimde kan torbası da var tabii... Pazusunu açtım. Baktım, pazusunda dövme şeklinde bir Türk bayrağı var. Çok ilgimi çekti benim. Kendisine sormadan edemedim:

- Siz Türk müsünüz?

Kaşlarını yukarı kaldırarak "Hayır" manasına işaret yaptı. Ama ben hâlâ merak ediyorum:

- Peki bu kolunuzdaki Türk bayrağı nedir?

"Aldırma işte öylesine bir şey" dedi. Ben yine ısrarla dedim ki:

- Fakat benim için bu bayrak çok önemli. Dikkatimi çekti. Çünkü bu benim milletimin bayrağı, benim bayrağım.

Bu söz üzerine gözlerini açtı. Derin derin yüzüme baktı ve mırıltı halinde sordu:

- Siz Türk müsünüz?

- Evet Türküm.

İhtiyar, gözlerime bakarak tanıdık bir göz arıyor gibiydi. Anlatmaya başladı:

- Yıl 1915. Sen hatırlamazsın o yılları. Çanakkale diye bir yer var Türkiye'de. Orada savaşmak üzere bütün Hıristiyan devletlerden asker topluyorlardı. Ben Anzak'ım. Avustralya Anzaklarından..

İngilizler bizi toplayıp dediler ki: "Barbar Türkler, Hıristiyan dünyasını yakıp yıkacaklar. Bütün dünya o barbarlara karşı cephe açmış durumda. Birlik olup üzerlerine gideceğiz. Bu savaş çok önemlidir." Biz de inandık sözlerine, vaatlerine... Savaşmak isteyenler arasına katıldık...

Avustralyalı Anzak ihtiyar, anlatmaya devam ediyordu:

- Bizim beynimizi yıkayan İngilizler, Türklere karşı topladığı askerlerin tamamını Çanakkale'ye sevk ediyorlarmış. Bizi gemilere doldurup, Mısır'a getirdiler o zaman. Mısır'da şöyle böyle birkaç ay talim gördük. Atış talimi. Ondan sonra da bizi alıp Çanakkale'ye getirdiler.

Savaşın şiddetini ben ilk orada gördüm. Öyle ki, denize düşen gülleler suları metrelerce yukarı fışkırtıyor, gökyüzünde havai fişekler, geceyi gündüze çeviriyordu zaman zaman...

Her taarruzda, bizden de Türklerden de yüzlerce insan hayatının baharında can veriyordu... Fakat biz hepimiz Türklerdeki gayret ve cesareti uzaktan gördükçe şaşırıyorduk. Teknolojik yönden çok çok üstün olduğumuz gibi, sayı bakımından da fazlaydık. Peki onlara bu cesaret ve kuvveti veren şey neydi? İlk başlarda zannediyordum ki İngilizlerin bize anlattığı gibi, Türkler barbarlıklarından böyle saldırıyorlar... Meğer, barbarlıklarından değil, kalplerindeki vatan sevgisinden kaynaklanıyormuş. Bunu nereden anladığımı söyleyeyim.

Biz karaya çıktık. Taarruz ediyoruz. Bizi püskürtüyorlar. Tekrar taarruz ediyoruz. Bizi tekrar püskürtüyorlar. Tekrar taarruz ediyoruz... Derken böyle bir taarruzda başımdan yediğim bir dipçik darbesiyle kendimden geçmişim.

Meraktan ağzım açık, yaşlı Avustralyalıyı dinliyorum. Savaşın dehşetli anlarını anlatırken, hastalığına rağmen tir tir titremeye başlamıştı. Devam etti:

- Gözlerimi açtığımda kendimi yabancı insanların arasında gördüm. Nasıl korktuğumu anlatamam. Çünkü İngilizler bize Türkleri barbar, vahşi kimseler olarak tanıttı ya...

Ama dikkat ettim. Yaralarımı sarmışlar. Bana hiç de öfkeli bakmıyorlar. Kendime geldim iyice... Bu defa çantalarında bulunan yiyeceklerden ikram ettiler bana. İyi biliyorum ki, onların yiyecekleri çok çok azdı. Bu haldeyken bile, kendileri yemeyip bana ikram ediyorlardı... Şoke oldum doğrusu. Dedim ki kendi kendime:

- Bu adamlar isteseler şu anda beni öldürürler. Ama öldürmüyorlar... Veyahut isteseler önceden öldürebilirlerdi. Halbuki beni cephenin gerisine götürdüler. Biz esirlere misafir gibi davranıyorlardı...

Çanakkale'de esir aldığımız İngiliz Zabitleriyle askerlerinden bir kafile.

Bu duygularla, "Yazıklar olsun bana" dedim. "Böyle 'asil insanlarla niye savaşıyorum ben. Niye savaşmaya gelmişim. Bu İngiliz milleti ne yalancıymış. Ne kadar Türk düşmanıymış." diyerek pişman oldum. Ama bu pişmanlığım fayda etmiyor ki... Bu iyiliğe karşı ne yapsam diye düşündüm durdum günlerce...

Nihayet bizi serbest bıraktılar. Memleketime döndüm. İşte memlekette, Türk milletini ömür boyu unutmamak için, koluma bu dövme Türk bayrağını yaptırdım. Bu bayrağın esrarı işte bu.

Benim gözlerim dolu dolu ihtiyara bakarken o devam etti:

- Talihin cilvesine bakın ki o zaman ölmek üzere iken, yaralarımı iyileştirerek, sıhhate kavuşmama çaba sarf eden Türkler idi. Şimdi de, Amerika gibi bir yerde, yıllar sonra yine iyileştirmeye çaba sarf eden bir Türk...

Ne garip değil mi? Avustralya'dan Amerika'ya gelirken, bir Türkle karşılaşacağımı hiç tahmin etmezdim. Size minnettarım. Siz Türkler gerçekten çok merhametli insanlarsınız. Bizi hep kandırmışlar... Buna bütün kalbimle inanıyorum.

Peşinden nemli gözlerle "Bana adınızı söyler misiniz?" dedi, "Ömer" cevabını verdim. Gayet merakla tekrar sordu:

- Peki niçin Ömer ismini vermişler sana?

- Babam, Müslümanların ikinci halifesinin isminden ilham alarak bana Ömer adını vermiş.

- Yahu senin adın Müslüman adı mı?

Ben, "Evet, Müslüman adı" deyince yüzüme baktı baktı birden doğrulmak istedi. Ben mani olmak istedim. Israr etti. Ama niye ısrar ediyordu?

İhtiyarın ısrarına dayanamayıp, yatakta oturmasına yardım ettim. Gözleri dolu doluydu. Yüzüme bakarak dedi ki:

- Senin adın güzelmiş. Benim adım şimdiye kadar Mr. Joser Miller idi. Şimdiden sonra "Anzaklı Ömer" olsun.

- Olsun.

- Peki doktor, beni Müslüman eder misin? Müslüman olmak zor mu?

Şaşırdım. Nasıl da birdenbire Müslüman olmaya karar vermişti. Meğer o yaşa gelinceye kadar, içten içe hep düşünüyormuş da, kimseyle konuşamadığı için, soramadığı için söz konusu olmuyormuş...

- Tabii, dedim. Müslüman olman çok kolay. Sonra kendisine imanın ve İslam'ın şartlarını anlattım. Kabul etti. Hem kelime-i şehadet getiriyor, hem de çocuklar gibi ağlıyordu.

Yaşlılık bir yandan, hastalık bir yandan, bir de yıllardan beri içinde kavuşmak isteyip de bilemediği için kavuşamadığı İslamiyet'e olan hasretin sona ermesi bir yandan, bu yaşlı gönlü duygulandırmıştı... Mırıldandı:

- Siz Müslümanlar, tespih çekersiniz. Bana da bir tespih bulsan da, ben de yattığım yerden tespih çekerek Allah'ımı ansam, olur mu?

Bu sözünden de anladım ki, dedelerimiz savaş esnasında dahi, Hakk'ı zikretmeyi ihmal etmiyorlarmış. Neyse uzatmayayım, hemen bir tespih bulup kendisine getirdim.

Hasta, yatağında tespih çekiyor, biz de gerektiğinde tedavisiyle ilgileniyorduk. Fakat benim için o daha bir başkalaşmıştı. Müslüman olmuştu.

Bir gün yanına gittiğimde, samimi bir şekilde rica etti:

- Beni yalnız bırakma olur mu?

- Ne gibi Ömer amca?

- Ara sıra gel de, bana İslamiyet'i anlat! Sen çok güzel şeylerden bahsediyorsun. O sözleri duydukça kalbim ferahlıyor...

- Tabii efendim. Ne demek? Her gün size geleceğim. Merak etmeyin!..

O günden sonra, her gün yanına gittim. Bildiğim kadarıyla dinimizi anlattım. Fakat günden güne eriyip tükeniyordu.

Kaç gün geçti tam hatırlamıyorum. Hastahanenin genel hoparlöründen bir anons duydum: "Doktor Ömer!.. Lütfen 217 numaralı odaya gelin!"

Dedim ki içimden: "Bizim Ömer amca galiba yolcu?" Hemen yukarı çıktım. Odasına vardığımda gördüğüm manzara aynen şöyleydi:

Sağ elinde tespih, açık duran sol kolunun pazusunda dövme Türk bayrağı, göğsünde imanı ile, koskoca Anzaklı Ömer, son anlarını yaşıyordu... Hemen başucuna oturdum. Kendisine kelime-i şehadet söylettirdim. O şekilde kucağımda teslim-i ruh etti!.. Bir Çanakkale gazisi görmüştüm. Yıllar sonra da olsa, Müslüman Türk milletine olan sevgisi sayesinde, kendisine iman nasip olmuştu...

Ne yalan söyleyeyim, ağladım.

DÜŞMANIN ÜZERİNDEKİ KUR'ÂN-I KERİM*

İşte Çanakkale Savaşının içler acısı, bizi bize kırdırma sahnelerinden biri daha. Hadise 1915 Nisanında Fransız askerlerinin Kumkale çıkartması sırasında gerçekleşiyor. Olayı bize intikal ettiren kişi bizzat olayı yaşayan Mülazım Ahmet Halit. Şimdi gelin onu dinleyelim.

"Çanakkale'de çarpışıyorduk. Siperlerde bulunduğumuz sıralarda düşman tarafından bir askerin sıçrayarak bize doğru yaklaşmakta olduğunu gördük. Korkusuz bir delikanlıydı bu, Bizim erattan onu görenler arka arkaya ateş ediyor, fakat bu askerin bize yaklaşmasına engel olamıyorlardı. Düşmanımız, anlaşılan bize sokularak el bombası atacaktı. Arkadaşlarım birkaç el ateş ettiler isabet ettiremediler. Hemen silahımı doğrultarak nişan aldım ve ateş ettim. Vurularak yere düştü ve bir müddet debelendikten sonra hareketsiz kaldı. Sürünerek yanına gittiğimde, ölmüş olduğunu gördüm. Fransız üniformalı, zenci bir askerdi bu. Üzerini yokladım, iç cebinde bir şişlik vardı. Elimi, üniformasından içeri sokarak onu aldığımda dona kaldım. O değil de ben vurulmuştum sanki.

* Ethem Ruhi Üngör, Bir Çanakkale Gazisinin Günlüğünden
Zafer Dergisi, Mart 1993

Elimde tuttuğum şey, sözde düşmanım olan o zenci-nin kanlarıyla ıslanmış bir Kur'ân'dı. Ah sömürgeci İngi-lizler, ah o Fransızlar."

Ahmet Halit Üngör, Fransız askeri üzerinde bulduğu Kur'ân-ı Kerim'in -Bu Kur'ân şu anda Abidealtı müzesin-dedir- kapağına şunları yazmıştı:

"İş bu Kelam-ı Kadim, Çanakkale Muharebesi'nde Kumkale'de ihraç edilen (karaya çıkarılan) Fransızlarla icra ettiğim 24 saatlik muharebeden sonra bir siyahi İslâm askeri üzerinden çıkmıştır."

ANZAKLARA İLK KİMLER DUR DEDİ?*

I. Dünya Savaşı öncesinde birbirine düşman iki devletler bloğundan İtilaf Devletlerinin başını çeken İngiltere ve Fransa, bu savaş batağına sadece kendi askerlerini değil, sömürgeleri altında bulundurdukları milletlerin insanlarını da atmışlardır. I. Dünya Savaşı'nın başlama aşamalarında özellikle İngiltere kendisine bağlı ülkelere haber göndererek onların askerî desteğini istemiş, bu halklardan insanların kimilerini kandırmış, kimilerini de zorla askere

* H. Feridun Es
V.Vakkasoğlu, Bir Destandır Çanakkale, Nesil Yay, İst. 2000

Elimizdeki esirlerden beş çeşit.
Sağdan; Senegalli, Avusturalyalı, İngiliz, Fransız, Hindu

almış ve bu zavallı insanları hayatlarında hiç görmedikleri, belli bir gayelerinin, hedeflerinin olmadığı yerlerde ölümüne savaştırmıştır. İngiltere'nin bu amaçla asker talep ettiği sömürgelerinden biri de hiç şüphesiz Avustralya'dır. 1914 yılının bu son günlerinde İngiltere'nin talebi üzerine hazırlıklara başlanmıştır. Hazırlıklar tamamlandığında toplanan askerler eğitilmek üzere Mısır'a gideceklerdir. Ama hiç beklenmedik şeyler olur bu uzak kıta topraklarında ve 1915 yılının Mart ayında Mehmetçiğin düşmana dur demesinin çok öncesinde bakın kimler dur der Avustralyalı Anzak askerlerine:

Avustralya'nın keşfi sonrasında buralara insanlar göçmen olarak gelip yerleşmeye başlamışlardır. Bu gelen kişilerin arasında Osmanlı teb'asından insanlarda vardır. Bu kişiler ile birlikte kıtanın bazı yerleri tam bir Orta Doğu devleti görünümünü alır. Özellikle Silver City şehri, içinde gezinen develeri ile bu konuya en iyi örnektir. Bu kentin en dikkat çeken simalarından birisi Molla Abdullah idi. Kendisi İstanbul'da Fatih Medresesinde okumuş olan Molla Abdullah için kimileri Osmanlı padişahı II. Abdülhamit'in casusu bile demektedir.

Kendisi buralara ilk geldiğinde önceleri iş bulamaz fakat sonra halkın, güvenilir et konusunda et satıcılarına güvenemediğini görünce kasaplık yapmaya başlar.

Molla Abdullah'tan bir süre sonra yine aynı şehre Kul Muhammed adında bir Türk genci daha gelir. Kul Muhammed'de ucunda Türk bayrağı sallandırdığı bir tahta arabada, başlar halka Osmanlı dondurması satmaya. Bir de "Kaymaklı kaymaklı!" diye bağırmaya görsün hemencecik büyüklü küçüklü bir insan grubu sarıverirler etrafını.

Molla Abdullah ve Kul Muhammed gel zaman git zaman sıkı bir arkadaşlık kurarlar. Artık akşamları işleri bittiği gibi hemen bir araya gelmekte vatan hasretini âdeta birbirleriyle gidermektedirler. İşleri de çok iyidir iyi olmasına ama bu güzel günler pek sürmez. Zira Osmanlı Devleti, yani biricik vatanları ile alâkalı kötü haberler almaya başlarlar. İlk aldıkları haberlerden biri de dört kendini bilmez milletin, velinimetleri Osmanlı'ya savaş açtığıdır. Osmanlı devleti ise büyük bir acziyet içerisindedir. Tükürüğü ile boğacağı bu topluluklara karşı büyük bir hezimete uğrar. Halbuki Balkan Savaşına katılmak isteyen Molla Abdullah ve Kul Muhammed günlerdir hazırlık yapmaktadırlar. Osmanlı'nın yenilgi haberini alınca çok üzülürler. Tüm hazırlıkları ile kalakalırlar. Bir süre sonra bu kez daha dehşetli bir savaş başlar. Bu savaş dünya üzerinde birçok devletin birbiriyle kapıştığı I. Dünya Savaşı'dır. İngilizler Avustralya'nın her yerinden bu savaş için asker toplamaktadırlar. Bunu haber alan Molla Abdullah ve Kul Muhammed hemen askerlik şubesine giderek askere yazılmak istediklerini söylerler. Yetkililer bunu kabul etmez.

– Siz Osmanlısınız derler. Halbuki bizler İngiltere'nin yanında, Osmanlı'ya karşı savaşmaya gidiyoruz.

Tüm ısrarlarına rağmen olumlu bir cevap alamazlar. Israrın artması üzerine Avustralyalı yetkililer, daha fazla ısrar etmemelerini, yoksa kendilerine savaş esiri muamelesi yapacaklarını söylerler.

Molla Abdullah ve Kul Muhammed bu tavır karşısında yılacak ve teslim bayrağını çekecek insanlar değillerdi. Hemen o gece neredeyse sabaha kadar neler yapacaklarını konuşurlar. Evet ülkelerine gidemiyor, düşmana karşı oralarda vatan müdafaası yapamıyorlardı. Fakat bu, kesinlikle düşmana karşı hiç duramayacakları manasına gelmezdi. Mademki bu topraklardan çıkmalarına müsaade edilmiyordu; öyleyse mücadeleyi bu topraklarda vereceklerdi.

Kul Muhammed çok iyi silah kullanıyordu. Molla Abdullah da birkaç gün süren sıkı bir eğitim sonrasında gayet iyi bir duruma geldi. Ellerinde avuçlarında ne varsa silah ve cephane alımına verdiler. Artık harekete geçme zamanı gelmişti. Her gün vagonlar dolusu insan askere alınıyor ve trenlerle limanlara sevk ediliyordu. Bulundukları kentin yakınındaki Broken Hills dağının yanından da bir tren yolu geçiyordu. İşte tam bu trenin geçtiği boğaza mevzilenecekler ve düşman askerlerinin geçmesine engel olacaklardı.

1 Ocak 1915 günü bütün hazırlıklarını tamamlamış olarak burada mevzilendiler. Aynı gün içinde binden fazla askerin bulunduğu bir tren buradan geçecek ve limana sevk olunacaklartı. Tren boğaza girdiği zaman makinist şaşırdı kaldı. Çünkü rayların üzerinde küçük bir dondurma arabası duruyordu. Arabanın üzerinde ise kırmızı beyaz bir bayrak dalgalanıyordu. Tren durmak zorunda kalmıştı. Trenin etrafında onu koruyan atlı birlikler tepeden aynı renkte bir bayrak daha dalgalandığını gördüler. Tam oraya doğru silahlarını doğrultmuşlardı ki birden trenin üzerine doğru bir kurşun yağmuru başladı. İçindeki onlarca ölüyle birlikte tren geri dönmek zorunda kaldı. Hemen bölgeye güvenlik birlikleri gönderildi. Onlar yetersiz kalınca askerî birlikler sevk olundu. Fakat gelen her birlik orada çakılıp kalıyor bir adım bile ileri gidemiyorlardı. Yeni getirilen takviye birlikler değişik yönlerden bu kahraman insanları çembere almaya çalıştılar. Kendileriyle çarpışan kuvvetlerin en azından bir tabur olduğunu düşünüyorlardı. Saatler geçmişti. Çarpışmanın iyice şiddetlendiği bir anda Kul Muhammed şehit edildi.

Molla Abdullah hâlâ direnmeyi sürdürüyordu. Derken iki kahraman insanımızın bulunduğu yerden hiç ses gelmez oldu. Avustralyalı askerler yavaş yavaş yaklaştılar. Bir de baktılar ki kan içinde kalmış ve silahlarına sıkı sıkıya sarılmış iki kişi birer kayaya yaslanmış olarak yatıyorlar. Sadece Kul Muhammed'in üzerinde 21 adet kurşun yarası saydılar. Onları asıl şaşırtan sadece iki kişiyle karşılaşmaları oldu. Halbuki onlar az öncede söylediğimiz gibi en azından 50 civarında bir insan topluluğu ile savaştıklarını sanıyorlardı.

İki şehidimizin naaşlarını, silahlarını ve arabayı alarak şehre götürdüler. Ama korkuları henüz geçmemişti. Avustralyalı askerler günlerce dağlarda başka Türk var mı diye aramalar yaptılar. Ama aradan geçen uzun zamana rağmen hiçbir şey bulamadılar. Molla Abdullah'ın üzerinden "Bu yaptığımızı Allah ve sultanımız adına yapıyoruz. Cihadımız Hak yolunadır. Ne yaptığımızı bir biz bir de Allah biliyor." Yazılı bir kağıt parçası çıktı. Avustralya'da haftalarca kahraman şehitlerimiz ve onların cesaretleri konuşuldu.

Bu hadise Avustralya tarihine "Broken Hills Savaşı" olarak geçti. Bu iki şehidimizin mezarları bugün bilinmiyor ama arabaları, silahları ve bayrakları bir müzede saklanıyor. Büyük bir askerî birliğe karşı verdikleri mücadelede siper olarak kullandıkları kaya da bugün "Türk Kayası" olarak adlandırılıyor. Ve geriye kalan ise bizlerin bu olaya bakarak alacağı ibrettir. Dünyanın bir ucunda Allah'a ve sultana olan bağlılıkları ve vatan sevgileri ile bir devlete kafa tutabilen bu insanlar acaba bu cesareti nereden bulmuşlardı? İşte haftalarca yabancı basın bu sorunun cevabını aradı. İngilizler bu harekattan çok korktular. Çünkü bu harekat sonrası Avustralya'da bulunan 500 civarındaki Afgan deveci de isyan etmişti. Bu anlattıklarımızı en kısa ve özlü şekilde ifade eden bir sözle bu hatırayı da bitirecek olursak Bediüzzaman'a kulak verelim. Ne diyordu: "Kimin himmeti milleti ise o tek başına bir millettir."

AVUSTRALYA VALİSİNİN ŞOK AÇIKLAMALARI*

Bir insan için önemli olan onun dostları tarafından övülmesi değildir. Asıl önemli olan, düşmanları tarafından da taktir edilmesidir. İşte bizim tarihimizle ve atalarımızla övündüğümüz en önemli yönlerden biri de düşmanları tarafından hep taktir edilmiş olmalarıdır. Tarih bunun binlerce örneği ile doludur. Kahramanlıklarımız, cesaret ve vatan sevgimizin yanında bizler şefkat, merhamet, yardımseverlik vb. daha birçok meziyetle de hep övülegelmişizdir.

Bu anlattıklarımızdan yola çıkarak da diyebiliriz ki, Türkleri sadece savaşçı özellikleri ile dile getirmek son derece eksik bir tanımlama olur. Yine tarih boyunca düşmanlarımız bizim sadece cengaverliklerimizi değil, ahlâkî özelliklerimizi de övegelmişlerdir. İşte bunun en son örneklerinden birini şimdi sizlere arz edeceğiz. Denizden tepemize sağanak sağanak top mermileri yağarken, dünyanın dört bir yanından toplanan düşman askerleri sırtlan sürüleri gibi üzerlerimize çullanırken, insanlıktan çıkmış bir güruh tarafından hayasızlığın her türlüsü hesaplanırken ve hepsinden önemlisi sizin vatanınızın toprağını işgal etme adına birileri ülkenizi işgale kalkışmışken, siz bir yandan vatan müdafaası yapıyor, bir yandan da ahlâkî sorumluluklarınızı aynen yerine getiriyor ve ard arda düşmanlarınızı insanlık dersi veriyorsunuz. Dünya bunun bir başka örneğini görmüş müdür acaba. İşte Çanakkale'den bir tablo. Her yer kan kokarken ve insanlar insanlıklarını unutmuş gözleri karşı siperde, birbirlerini öldürmeye şartlanmışlarken bakın o anın şahidi bir İngiliz, bir güzel Mehmetciğin yaralı bir düşman askerini kurtarma adına yaptığı davranışı nasıl anlatıyor:

---

* Recep Ş. Apuhan, Mehmetçik, Timaş Yay. İst.1996, s.76
Ahmet Kaşıkçı, Gelibolu, İzmir 1999, s.43
Baha Vefa Karatay, Mehmetçik ve Anzaklar, T. İş Bankası Yay. Ankara 1987, s.22

"Conkbayırı'nda korkunç siper savaşları oluyordu. Siperler arasındaki mesafe 10 metreye kadar indi. Süngü hücumundan sonra savaşa ara verildi. Askerler siperlerine çekildi. İki siper arasında açıkta ağır yaralı ve bir bacağı kopmak üzere olan İngiliz yüzbaşı avazı çıktığı kadar bağırıyor, ağlıyor, çırpınıyor, kurtarın diye yalvarıyordu. Ancak siperlerden hiçbir kimse çıkıp yardım edemiyor. Çünkü en küçük bir kıpırdanışta yüzlerce kurşun yağıyordu. Bu sırada akıl almaz bir olay oldu. Türk siperlerinden beyaz bir iç çamaşırı sallandı. Arkasından aslan yapılı bir Türk askeri silahsız olarak siperden çıktı. Hepimiz donup kaldık. Hiçbirimiz nefes alamıyor ona bakıyorduk.

Asker yavaş adımlarla yürüyor, siperdekiler kendisine nişan almış bekliyordu. Asker, yaralı İngiliz subayını yumuşacık bir hareketle kucakladı. Kolunu omzuna attı ve bizim siperlere doğru yürümeye başladı. Yaralıyı usulca yere bırakıp geldiği gibi kendi siperlerine döndü. Teşekkür bile edemedik. Günlerce bu cesareti, güzelliği ve insan sevgisini konuştuk."

Üsteğmen Casey

(1940'lı yıllarda Avustralya Genel Valisi olmuştur.)

İşte insanı hayretlere düşüren manzaralar. Bu olayı bizlere bir düşman subayı anlatıyor. Sonunda dayanamıyor ve Mehmetçiğe şöyle sesleniyor:

- Sen kahraman olduğu kadar, insan ve medeni bir milletin evladısın!

O ve yanındakiler böyle bir manzarayı kendi ülkelerinde, acaba hayatlarında bir kez olsun gördüler mi?

İstanbul Heyet-i Edebiye'si Seddülbahir'de siperde

Evet Mehmetçiği farklı kılan, onun, adını aldığı kutlu insandan edindiği Muhammedî ahlâktı. Yoksa ona lâf olsun diye Mehmetçik (Küçük Muhammed) denmemişti. O, kendisine emanet edilen bu yüce ahlâkı her yerde, gerekirse kan kokan, insanların gırtlak gırtlağa birbirlerine girdikleri bir siperde bile sergileyebiliyordu. İşte burada da bu vazifeyi eda etmiş, yardıma çağıran kişi bir düşman askeri olduğu halde, bu eli geri çevirmemişti. Ölümün muhakkak olduğu bir anda siperinden doğrulmuş ve kendisine uzanan bu eli tutmuş ve arkadaşlarına emanet etmişti.

Aradan yıllar geçiyor. 1940'lı yıllardayız. Avustralya Genel Valisi Türkiye'ye ziyarete geliyor. Gerekli hazırlıklar yapılıyor. Genel valinin gezmek istediği ilk yer 25 sene önce işgal etmek için bir teğmen olarak geldiği topraklar. Buralarda gezerken neler hissetti bilemiyoruz. Ama bildiğimiz ve sizlerle de paylaştığımız bir şey var ki, o da Mehmetçiğin hakkını herkesin duyacağı şekilde ifade etmiş olması. Onun yukarıda aktardığımız açıklamaları üzerine bu manzara abideleştirilmiş ve adına da "Mehmetçiğe Saygı Anıtı" denmiştir. Eğer bu anıtı görmek isterseniz, Alçıtepe köyünden Anafartalar ve Conkbayırı yönünde devam ediniz.

57. Alay şehitliğine gelmeden az önce yolun sağ tarafında bu göz yaşartan manzarayı göreceksiniz. Aynen John Casey'in anlattığı gibi. Mehmetçiğimiz hâlâ kucağında o yaralı düşman askeri öylece durmakta orada. Ve bu haliyle de dünyaya haykırmakta, bizim insanlık sevgimizi ve hizmet anlayışımızı.

YARALI ASKERİN MEKTUBU

Avustralyalı Çavuş H.D. Coliver yaralanır ve Malta'da bulunan İtilaf birliği hastahanesine kaldırılır. Buradan arkadaşına yazdığı mektupta bakın Türk askerinin merhametini nasıl dile getirir.

"Türklerin aslında iyi kalpli insanlar olduğunu biliyorum. İşte bunu kanıtlayan hatırladığım üç olay: Bir keresinde on iki yaralı askerimiz, cephede Türk Kızılay'ı tarafından bulunur. Esir alınmazlar. Yaraları sarılır ve kendilerine Sizinkiler gelip sizi alırlar, deyip giderler. Bir başka sefer bir Türk askeri, yaralı ve yürüyemeyen bir askerimizi bulur. Yaralarını temizleyip sarar. Onu kuytu bir yere yerleştirir. Arkadaşları tarafından bulunması gecikebilir endişesiyle de yanına, bisküvi ve su bırakır. Yine bir başka Türk, yaralı bir askerimizin yarasını sarar ve hemen gitmesini, aksi takdirde bir Alman subayı gelirse her ikisini de vuracağını söyler.

Tüm şiddet ve felaketlerin sorumlusu Alman... Türklerin gözünü de iyice korkuttukları içindir ki Türk, yapısının doğal yönlerini bizlere gösteremiyor."

İngiliz Afişleri

EZANLAR VE MESAJLAR*

Çanakkale Savaşını bizim için içler acısı yapan bir durum da İngilizlerin bizimle aynı kıbleye yönelen, aynı Peygambere inanan ve aynı kitabı okuyan kişileri karşımıza çıkarmasıdır. Osmanlı askerinin karşısına sömürgelerindeki bitmek tükenmek bilmez insan gücünü getirirken, bunların aralarına, Osmanlı Devleti'ni seven, kalben ona bağlı insanları da getirmişlerdir. Hatta bu konuda yalan bile söylemekten çekinmemişlerdir. Üzerinde hüküm sürdükleri Hindistan bölgesinden birçok Müslümanı, *"Osmanlı halifesi zor durumda, O'nu kurtarmaya gidiyoruz."* diye kandırmışlardır. Ama savaş başladıktan bir süre sonra kandırıldığını anlayan Müslüman askerler İngilizlere baş kaldırınca hemen geri hizmetlere alınmışlardır. İşte tarihin kaydettiği bu müthiş kalleşliğin içler acısı manzaralarından birini huzurlarınıza getiriyorum.

Harp başladıktan bir süre sonra Osmanlı askerleri, karşılarında savaştıkları düşman askerlerin içinde kandırılarak İngilizler tarafından buralara getirilen Müslüman askerlerin de bulunduğunu anlarlar. Onlara kendilerinin de Müslüman olduklarını anlatmanın en güzel yolunu bulmuşlardır. O sabah Tayyar Paşa, yanına çağırdığı 50 civarında sesleri birbirinden güzel gençlerimizden, en gür sedaları ile bir sabah ezanı okumalarını ister. Az sonra Osmanlı siperlerinin dört bir yanından Allahu Teâlâ'nın adı yankılanmaya başlar. Tüm siperlerde derin bir sessizlik vardır. Sanki kâinat soluğunu tutmuş bu ilahi sedayı dinlemektedir. Ezanın sonlarına doğru düşman siperlerinde kıpırdanmalar olur. Karşı siperlerden Osmanlı siperlerine küçük taşlara sarılı kağıtlar atılmaya başlanır. Osmanlı askerleri bu kağıtları açtıklarında şu yazılarla karşılaşırlar:

* Türkiye Takvimi, 21.2.1991

Mevlevi birlikler cepheye hareket ederken

"Bizler Hindistanlı Müslüman askerleriz. İngilizler bize, Almanlara karşı Osmanlı'nın yanında savaşacağımızı söylediler. Biraz önce ezan sesi duyduk, siz kimsiniz?"

Mehmetçik okudukları karşısında şok olmuştur âdeta. Kalleşliğin bu dereceye varacağını hesap etmemektedir zira. Aceleyle bu sorunun cevabı yazılır.

"Burası Osmanlı payitahtının kapısı, bizlerde Asakir-i Osmani'yiz."

Küçük bir taşa sarılan mesajlar düşman siperlerine fırlatılır. Az sonra karşı siperlerde bir patırdı kopar. Osmanlı askerine bir süre sonra haber gelir ki; Müslüman olan ve kiminle savaştıklarını öğrenen karşı cephedeki askerler isyan etmişler ve İngilizler tarafından geriye çekilmişlerdir.

30 YIL ARADAN SONRA İLGİNÇ KARŞILAŞMA*

Kim derdi ki 57. Alay'ın kahraman komutanı, Mustafa Kemal'in, "Size savaşmayı değil ölmeyi emrediyorum." emrine binaen kahramanca savaşarak askerleri ile birlikte toplu halde şehit olacak...

30 yıl sonrası burada savaşan bir düşman askeri Türkiye'ye gelerek O'nu hayırla yad edecek ve o müthiş kumandandan yola çıkarak Türk askerlerinin centilmenliğini övecek.

Gelin, şimdi Çanakkale Savaşından 30 yıl sonra meydana gelen bu tevafuklar silsilesini inceleyelim ve hayretlerden hayretlere düşelim.

Yıl 1945. Çanakkale, Gelibolu Yarımadası askerî bölge ve halkın ziyaretine kapalı. Fakat uzak bir ülkeden bir çift ülkemizi ziyarete geliyorlar. Ankara'da Genel Kurmay Başkanlığına başvurarak ısrarla Gelibolu Yarımadasını gezmek istediklerini söylüyorlar. Bu ısrarı yapan ailenin reisi, yıllar önce Anzak birlikleri içerisinde buralara savaşa gelen askerlerden biri. Buraları 30 yıl aradan sonra yeniden gezmek ve ailesine gezdirmek istiyor. Kendileriyle Tekin Paşamız ilgileniyor. Tekin Paşa ki, babası Çanakkale Savaşında 57. Alay Komutanlığı yapmış meşhur kumandanlarımızdan Yarbay Hüseyin Avni Bey. Babasını kaybettiğinde kendisi 8 yaşında. Hep baba hasreti ile yaşamış ve onun menkıbelerini hep silah arkadaşlarından duymuş. O sıralarda ise Genel Kurmay Başkanlığında Hava Dairesi Komutanlığı yapıyor. Çanakkale diye ısrar eden bu Avustralyalı çifti görünce dayanamıyor ve onlara izin almaları konusunda yardımcı oluyor. Ama bir de şart koşuyor. Üç günlük gezi sonrasında Ankara'ya gelecekler ve muhakkak kendi evinde bir gece de olsa konuk olacaklar.

Avustralyalı aile Çanakkale'ye gidiyor, üç gün oralarda farklı ruh haletleri içerisinde geziyorlar ve söz verdikleri üzere Ankara'ya dönüyor ve Tekin Paşa'nın evinde misafir oluyorlar.

---

* N. Muallimoğlu, Düşünen İnsana Hazine, İst. 1996

Düşmandan ele geçirilen silah ve mühimmat

Akşam olmuş ve Tekin Paşa bir ara mutfağa geçmiş. İçeriden yüksek sesle yaşlı olan erkek misafirinin heyecanlı heyecanlı bir şeyler söylediğini duyuyor;

- Bu evet bu komutan bizi esir almıştı!

Tekin Paşa heyecanla içeriye giriyor. Ayağa kalkmış olan bu yaşlı Avustralyalının, şaşkınlık içerisinde gözlerini duvardaki, Tekin Paşa'nın babası olan Hüseyin Avni Bey'in askerî üniformalı, kalpaklı resmine dikmiş olduğunu görüyor. Yaşlı Avustralyalı bir kez de Tekin Paşa için yineliyor sözlerini.

- Bu duvarda resmi olan komutan bizi esir almıştı Çanakkale Savaşında.

Tekin Paşamız büyük bir şaşkınlık içerisinde babasından kalan ve Çanakkale Savaşında bir esirden alınmış bir kutu içerisindeki eşyaları getiriyor odaya. Avustralyalı yaşlı adam şimdi daha bir heyecanla atılıyor;

- Bunlar benim eşyalarım.

Kutuda bir pipo, fil dişi kaplı bir İncil, bir dürbün ve silah var. Tekin Paşa resimdeki kişinin babası olduğunu söylüyor. Ve başlıyorlar Yarbay Hüseyin Avni Beyi konuşmaya.

Şimdiye kadar babasını hep silah arkadaşlarından dinleyen Tekin Paşa, ilk kez bir yabancının ağzından babasını dinliyor. Babasının arkadaşlarının kendisine anlattıklarına göre bir gün çadıra iki Anzaklı esir getirirler, onlardan bilgi almaya çalışırlar ve onlara son derece iyi davranırlar. Üzerlerindeki eşyaları alırlar fakat onlara başka ikramlarda bulunurlar.

Ama gösterilen bu iyi niyet hareketlerine rağmen esirler saatlerce titrer dururlar. O zaman İngilizlerin bu durumuna oradaki askerler bir mana veremezler. İşte tam bu muammanın çözülme zamanıdır. Tekin Paşa hemen bu durumu sorar,

- Babamın çadırında neden saatlerce titrediniz?

Misafirin cevabı enteresandır:

- Bakın, bugün hayattayım, diğer arkadaşım da Avustralya'da yaşıyor. Babanız, bize bir misafir gibi muamelede bulundu. Bugünümüzü ona borçluyuz. Çadırdaki bu asil muameleden sonra hicap duydum; bizzat babanıza söyleyemedim. Fakat bizi esir alanlara işaretle anlatmıştım. Şimdi de size burada anlatıyorum. Çıkartmadan bir gün önce Limni Adası'nda bizlere hitap eden ordu komutanı, 'Sakın Türklere esir düşmeyin ve ölene kadar çarpışın. Çünkü Türkler yamyamdır, sizi yerler,' demişti. Bizler de o gün esir düştüğümüzde çadırda yenileceğimiz saati beklerken, Türkler tarafından hiç beklemediğimiz centilmenlikle karşılaştık. Ve bu savaşta asil bir milleti yakından tanımış ve vatanları için ne büyük fedakarlıklara katlandıklarını görmüş olduk.

İşte Mehmetçiği aradan yıllar geçmesine rağmen hayırla yad eden düşman askeri. Ve İşte bizim kahraman, kahraman olduğu kadar güzel ahlâk sahibi biricik askerlerimiz, komutanlarımız. Herhalde bu anlatılanlardan sonra 57. Alay Komutanı Yarbay Hüseyin Avni Bey'i ziyarete gitmek istersiniz. O zaman hemen size yerini tarif edelim.

Alçıtepe köyünden Anafartalar ve Conkbayırı'na doğru arabanızı sürdüğünüzde yaklaşık 20 dakikalık bir yolculuktan sonra 57. Alay'a doğru gelirsiniz. 57. Alay Şehitliğine gelmeden az önce sağa doğru bir yolun ayrıldığını görürsünüz.

Ne yazık ki arabaların giremediği bu toprak yolun kenarında küçücük bir tabelada "Hüseyin Avni Bey" yazar. 5 dakikalık yayan bir yürüyüşle tüm Gelibolu sırtlarına hakim bir yamaçta gururla yatan Kahraman 57. Alayımızın şehit komutanı ile karşılaşırsınız. Ruhları şad olsun. Allah şefaatlerini hepimize nasip etsin.

BİR TUNUSLUNUN ANLATTIKLARI*

İngilizlerin Çanakkale Savaşında sergiledikleri insanlık dışı komplolar anlatmakla bitmez. Zaten kitabımızın özellikle Anzaklarla alâkalı bölümünde bu olayların şahitlerinin anlattıklarını sizlere aktarmaya çalıştık. İşte şimdi de gelin bir Tunuslu'ya kulak verelim. Çanakkale Savaşı sırasında askerlerimiz tarafından esir alınmış ve karşısındaki düşman sandığı kişilerin bizzat korumak istediği Osmanlı askerleri olduğunu öğrenince gözyaşları içinde düştüğü acziyeti anlatan bir Tunusluyu ve onun ağzından İngilizlerin aynı dine mensup ve birbirini seven insanları nasıl kandırdıklarını ibretle görelim.

> *"Evvela bizi iğfal ettiler: 'Sizin halifenizle beraberiz. Onun düşmanı olan Almanlarla savaşıyoruz. O halde sizin de halifenize yardım etmeniz, dini açıdan borcunuzdur' dediler. Sonra hakikat meydana çıkınca baskıya, şiddete başvurdular. Askere gitmek istemeyenlerin anasını, babasını hapislere atıp işkenceler altında inlettiler, evini barkını yaktılar. Bundan başka, şayet savaşta kanımızı son damlasına kadar dökmeyecek olursak, ailelerimizi perişan edeceklerini tekrar tekrar söylediler. Bizim memleketimizdeki analarımız, babalarımız, çocuklarımız bugün o kafirlerin elinde rehindir. Artık ne halde olduklarını Allah'tan başka kimse bilmez."*

---

* İ. Refik, Çanakkale'nin Ruh Portresi, İst.1998

Osmanlı çadırında nedamet gözyaşları içinde işte bu zavallı Tunuslu bunları söylüyordu. O zararın erken bir safhasında kandırıldığını anlayabilmişti. Ya diğerleri. Ülkelerinden ya zorla ya da kandırılarak getirilen diğerleri. Onlar amaçsızca ya da gerçekten Osmanlıya yardım ediyoruz diye acaba kaç Mehmetçiğin kanına girmişlerdi. Ya da Mehmetçik tarafından saf dışı edilmişlerdi.

Onların akıbetini bilmiyoruz ama onları vatanlarından koparak buralara sürükleyen ve kendi menfaatleri adına ölümüne savaşa sürenlerin bugünkü zavallılıklarını görüyor ve insanlar zulmetse de kaderin adalet ettiğini ve etmeye devam edeceğini, büyük bir teslimiyet içinde düşünüyoruz.

ANZAKLARIN UNUTAMADIĞI NAĞMELER

Anzaklar ülkelerinden hiç bilmedikleri bu uzak diyarlara geldiklerine ve hiç tanımadıkları Türk halkı ile savaştıklarına sonraki yıllarda çok pişman olacaklardı. Birçoğu bu topraklarda hayatlarını kaybedecek, sağ kalarak ülkesine dönenler de elbette ki elleri boş değil Türklere ait bin bir hatırayı da yanlarında götüreceklerdi. Ülkelerine

Mehmetcik düşmanı gözlerken

sağ dönebilen binlerce Anzak sonraki yıllarda hatıralarını kaleme alacak, Türk askerinden gördükleri yakınlık ve insanlık dersini çevresine anlatacak ve İngilizlerin yaptıkları bu şekilde de bir kez daha dünyaya duyurulacaktı.

Peki sadece İngiliz'in oyunları mıydı dünyaya yayılacak olan. Elbette ki değil. Aynı zamanda Türk askerine ait bin bir güzellik de duyulacak ve ağızdan ağıza bizim ülkemize ulaşacaktı.

Yurdumuzun güzel askerinden etkilenmiş bir Yeni Zelanda'lı da Çanakkale hatıraları ile ilgili günlük tutanlardan biriydi. Çevresine, özellikle de o yıllarda üniversitede okuyan torununa her fırsatta hatıralarını anlatır dururdu. Bu üniversite öğrencisinin anlatımına göre, dedesinin özellikle bir anısı vardı ki bunu herkesle paylaşmak isterdi. Şimdi bizler de bu özel hatırayı sizlerle paylaşmak istiyoruz. Aynen Yeni Zelanda'lı bu yaşlı gazinin ağzından.

> *"Türk siperleriyle çok yakındık... Bizim siperlerimizle o kadar yakındılar ki, ateş kesildiği zaman alçak sesle konuşurduk, ayaklarımızın ucuna basarak dolaşır ve hiç gürültü çıkarmamaya çalışırdık. Genellikle hava kararır kararmaz ateş kesilir, biraz daha rahat hareket etmeye başlardık. Gecenin orta yerinde ve aşağı yukarı her gün aynı saatte, Türk siperlerinden bir ses yükselirdi. Öyle gür, öyle içli ve dokunaklı bir sesti ki, dinlemeye doyamazdık... Yarım saat kadar süren bu konser, bir zaman sonra, komşu siperlerde de duyulmuştu. Zaman zaman bizim siper, Türkün konserini dinlemeye gelenleri misafir ederdi. Bu sese hepimiz hayrandık. Ancak ne söylerdi, bu tatlı ve iç yakan, ruhumuzu kavuran nağmeler ne söylerdi, bilmezdik; fakat derinden derine etkilenirdik.*
>
> *Bazen hafif bir esinti çıkar ve bu yanık nağmeleri başka yöne götürürdü. Biz, kulaklarımızı dört açıp daha iyi duymak için, neredeyse başımızı dışarıya çıkaracak hale gelirdik. Efsunlu bir sesti bu!..*

Anzaklar siperde

Gündüz savaştığımız insanın gece söylediği müziği dinlemek ve ondan etkilenip duygulanmak, ne ilginç bir işti... Ama gerçekti...

Bir akşam, konser saati gelmişti, ama o alıştığımız ses duyulmuyordu. İkinci, üçüncü, dördüncü akşam, yine konser yoktu... Hepimiz merak içinde kalmıştık. O gece, durumu öğrenmeye karar verdik... Türkçe bilen savaş muhabirine yazdırdığımız bir kağıdı taşa sarıp Türk siperlerine fırlattık. Bu kağıttaki iki cümleyle, konserin niçin kesildiğini soruyor ve selâm yolluyorduk Türklere...

Bir süre sonra, fırlattığımız taş, arka yüzü yazılmış kağıtla birlikte siperimize atılmıştı. Bu kağıtta ne yazıldığını, biraz da tahmin etmekle beraber çok merak ediyorduk.

Kağıttaki tek Türkçe cümlenin ne dediğini anlamamız uzun sürmedi. Haberi getiren arkadaşımızın yüzünü

hüzün bürümüştü... Tabii, cümleyi duyunca, hepimiz aynı hüzne gömülüverdik... Kağıttaki cümle şöyleydi:

- "O arkadaşımızı, geçen hafta vurdunuz!"

Ah yitip giden bir güzel nesil. Kiminiz evli, kiminiz nişanlı, kiminizin yolunu anası, kiminizinkini yavuklusu, yahut çocukları bekliyor. Ama onlar acılarını bağırlarına gömerek vatan müdafaası adına burada buralarda kalıyorlar. Kim bilir bu yanık türkülerde neler saklıyorlar. Bunu bilemiyoruz ama bildiğimiz onların unutulmadığı. Ne onların evlatları olan bizler tarafından ne de o gün savaştıkları düşmanları tarafından. Hem de her geçen gün daha çok yad edilircesine hatırlanarak.

O cepheler nice yanık türküler, ağıtlar, ezanlar ve daha neler ve nelerle inlediler. O topraklar neler duydu, hangi manzaralara şahitlik yaptılar. Bugün bize düşen o topraklara kulak vererek bunları duymaya çalışmak. O yanık türkülerle yüreği kabaranlara birer Fatiha ile de olsa, yanınızdayız diyebilmektir.

İŞTE OSMANLI HOŞGÖRÜSÜ

Bugünlerde devamlı söyleye geldiğimiz ve önemini her yerde anlatmaya çalıştığımız hoşgörüyü acaba atalarımız hangi boyutlarda sergiliyorlardı. Din, dil, ırk ayırımı gözetmeksizin herkese kucağını açma, onu her şeyi ile kabul etme ve o kişiye karşı hüsnüzannını bozmama acaba nasıl olmalıydı. İşte tarihten, hem de boğaz boğaza birbirine girmiş düşmanlarına karşı hoşgörü abidesi kesilen Osmanlı'nın tarihinden bir kare. Anlatan biz değiliz. Zaten önemli olanda, düşmanının seni övmesidir. Bakın Avustralyalı bir subay neler söylüyor:

"Çanakkale' de bulunduğumuz günler zarfında, bir gün bizim dini bayramımızdı, O günü neşe içinde geçirmek ve eğlenmek istiyorduk. Ama harp halinde bulunduğumuz için de bunu imkansız görüyorduk. Son çare

olarak, Türklere elçi gönderip onlardan bu günlük olsun ateş açmamaları için söz aldık.

Ama hile olup olmayacağı kuşkusu içindeydik. Bununla beraber, biz eğlencemize devam ederken, bize Türk kumandanının hediyeler gönderdiği haberini alıp, elçiyi kabul ettim. Bize, adına ayran dedikleri bir içecek göndermişti. Türklerin bu hareketleri beni son derece duygulandırmıştı."

MERHAMETİN ZİRVELEŞTİĞİ AN

İşte Avustralyalı bir gazi daha bakın neler neler anlatıyor. Ve biz onların hatıratlarındaki bu notları okuyunca ecdadımızla bir kere daha gurur duyuyoruz. Karşıda, öldürmek zorunda olduğu düşmanı, kendisine bu derece hayran bırakma hadisesi karşısında hayretimizi gizleyemiyoruz.

Avustralyalı Harold Clive Newman anlatıyor:

"30 Haziran günü, aralık arazide, siperlerimizin hemen yakınında sinmiş durumda üç Türk askeri bulunduğunu görmüştüm. İçlerinden biri durmadan beyaz bir mendil sallamakta idi, diğer ikisinin ise çok ağır yaralı oldukları anlaşılıyordu. Aramızdaki mesafe 25-30 adım kadar ancak vardı. Bir anda verdiğim kararla, karşılaşacağım tehlikeyi göze alıp siperden dışarı fırladım. Olanca gücümü kullanarak yaralıları taşımaya başlamıştım. Beş altı dakika kadar sürmüş olan bu iş sırasında Türk tarafından hiçbir müdahaleyle karşılaşma-

dım.. Halbuki, onlar isteselerdi, anında avlanabilecek çok güzel bir hedef durumunda idim. "Hemen aynı günlerde benzeri bir olay daha başımdan geçti. Türk askerlerinin bizim ön siperlerimize kadar geldikleri bir hücum sonunda, bazılarının çekilemeyerek orada kalmış olduklarını görmüştük, içlerinden biri, ağır yaralı ol-

Çanakkale siperlerinden bir manzara

masına rağmen elinden silahını bırakmıyor, ateş etmeye devam ediyordu, Nihayet mermisi tükenince, yanına sokulabildik. Baygın haldeydi. Hemen sargı yerine taşıdık. Yaralarından akan kan, iç çamaşırlarını vücuduna yapıştırmıştı. Doktor onları keserek çıkardıktan sonra ancak yaraları sarabilmişti. Bu askerin metaneti, cesareti, orada olanların hayret ve takdirini kazanmıştı. Çok geçmeden geriye, hastahaneye sevk edilmiş olan bu yiğit delikanlının hayatı kurtarılabilmiş miydi, hâlâ merak ederim.

Savaşta bizleri en fazla etkileyen durumlardan biri de, Türk askerlerinin centilmenlikleri olmuştur. Anzak Koyu açıklarında demirlemiş bulunan hastahane gemimiz, Türk topçusu tarafından daima büyük bir dikkatle korunmuştur.

Zaman zaman savaş gemilerimiz hastahane gemisine yaklaşınca, Türk topçusu, Kızılhaç işaretini taşıyan gemiye zarar vermemek için hemen ateş kesmekten geri kalmıyordu. "Bunlar ve benzeri olaylar, birliğimizin bütün mensupları üzerinde derin bir saygı ve sempati uyandırmakta gecikmemişti. Pek çoğumuzun düşünce ve kanaatini de ifade ettiğimden emin olarak belirtmek isterim ki, Türklerin karşımızda değil, bizimle aynı saf ta olmalarını yürekten arzulamıştık. O dehşet verici savaş içinde bizler, Türk askerini "Coni Türk" olarak tanımış ve hayranlık duymuşuzdur.

İlerlemiş yaşlarımda yürekten dileğim, Türkiye ile Avustralya arasında sağlam bir dostluk kurulması ve sürdürülmesidir."

KALLEŞLİĞİN BÖYLESİ

Çanakkale denilince bağrımızı en çok yakan şeylerden biri de Aynı Allah'a inandığımız, aynı kıbleye yönelerek ibadet ettiğimiz, aynı kitabı okuduğumuz din kardeşlerimizle karşı karşıya getirilmemizdir. Dünya üzerindeki Müslümanların çoğu yabancıların sömürgeleri altına girdiği kritik bir dönemde, İtilaf devletleri, İslamiyet'in ayakta kalan tek savunucusu Osmanlı Devleti'ni bitirme adına, sömürgelerindeki Müslümanların Osmanlı muhabbetini suiistimal ederek kandırmaya çalışmışlardı. Kimilerine, "İstanbul'a halifeyi kurtarmaya gidiyoruz." demiş, kimilerine de, Almanlara karşı Osmanlı Devletine yardım etmeye gidiyoruz diyerek onları Osmanlı askeri ile savaştırmışlardır. Teknolojik geriliğin, acizliğin ve fakirliğin pençesindeki Müslüman milletler ne yazık ki bu oyuna gelmişlerdir. Bu nedenle de Çanakkale'de birbirimizden habersiz, bir Cezayirli, Senegalli, Hintli Müslümanla savaşmak durumunda kalmışızdır. Bu acı durumu bir Tunuslu esir bakın nasıl anlatıyor:

Bolayır'da düşmanın kurşunları ile harap hale gelen Süleyman Paşa Cami

"Evvela bizi iğfal ettiler: Sizin Halifenizle müttefikiz, onun düşmanı olan Almanlarla harp ediyoruz. O halde sizin de Halifenize yardım etmeniz dinen borcunuzdur, dediler. Sonra hakikat meydana çıkınca cebre, şiddete müracaat ettiler. Askere gitmemek isteyenlerin anasını, babasını, hapisler, işkenceler altında inlettiler. Evini barkını yaktılar. Bundan başka şayet muharebede kanımızın son damlasını dökmeyecek olursak, ailelerimizi perişan edeceklerini tekrar tekrar söylediler. Bizim memleketimizdeki analarımız, babalarımız, çocuklarımız bugün o kafirlerin elinde rehindir. Artık ne halde olduklarını Allah'tan başka kimse bilmez."

Esir Düşen Bir Tunuslu

BİR ANZAK ASKERİNİN HATIRALARINDAN

Olay Avustralya'da geçer. Debbie Reys adındaki kişi, bir gün dedesinin yıllar evvel yaşadığı evi ziyarete gider. Dedesi Elion Cambell ise eski bir Çanakkale Gazisidir. Dedesinin evini ziyaret sırasında dedesine ait hatıra eşyalar dikkatini çeker. Bunların içinde dedesinin hatıralarını kaydettiği yazıları dikkatle okumaya başlar. Dedesi bu savaş hatıralarının bir yerinde savaş aralarındaki ateşkeslerden bahsetmektedir.

Ateşkes sırasında Türkler şehitlerini gömüyorlardı, Arkadaşlarımızdan birkaç kişi gönüllü olarak onlara yardım etmek istedi ve bu korkunç görevde dost ve düşman işbirliği yaptılar,İşte bu sırada yapılan karşılıklı ko-

nuşmalarda açlığını hissettiren bir Mehmetçiğe bir Avustralyalı kahraman, siperine giderek biraz sığır bifteği ve bisküvi getirdi, Mehmetçik bu hareket karşısında hislendi, Hareketlerinde bu hissin ifadesi vardı. Sonunda görev tamamlanmıştı. Her iki tarafın da askerleri siperlerine çekilmiş bekliyorlardı. Vurulan silah arkadaşlarına son vedalaşma bitmişti.

Bolayır'da Süleyman Paşa'nın kabrinin yakınlarında bulunan ve düşman kurşunları tarafından zarar gören Namık Kemal'in kabri.

... Türk subayı birkaç adım ilerledi ve selâm verdi. Bizim subaylarımız da selâm aldılar. Böylece ateşkes sona ermişti. Düşmanlarımızın nezaketlerinde bir yüce ruhluluk, bir soyluluk vardı. Dünya şövalyeliğinin kutsal emaneti onlardaydı sanki..

Birkaç hafta sonra Avustralyalı askerler Türk siperlerine karşı büyük bir saldırıya geçtiler. Bu saldırıda çok can kaybedildi. Mücadelenin şiddetli bir anında Avustralyalı bir asker ağır şekilde yaralanarak Türk siperlerinin yakınına düştü. Siperler arasında kurtarma imkansızdı.

Artık yaralı asker acılı bir can çekişmeyle, yanı başındaki ölümü bekleyecekti. Ama orada, ölümden başka kol gezen şeylerde vardır. Hayat gibi, İnsanlık gibi, yiğitlik gibi… "Mermi yağmurunun ortasında bir Türk siperinden fırlayarak yaralı askerimizi sırtına aldı ve bizim hatlara doğru taşımaya başladı. Türk, sırtındaki Avustralyalı ile birlikte yaralanmadan siperlerimizin korkuluklarına ulaştı ve sırtındaki arkadaşımızı kıyıdan aşağıya yavaşça bıraktı. Sonra bu Türk kendi hatlarına doğru yöneldi. Fakat birçok yerinden yaralanıp yere düşmeden önce ancak üç ya da dört adım atabilmişti. Ve dolayısı ile şehit düştü. Meçhul bir şekilde, fakat bir kahraman, hiçbir şekilde unutulmayacak bir kahraman olarak şehit düştü. Yaralı Avustralyalı, aç Türk'e sığır bifteği ve bisküvi getiren askerdi. O'nu sırtında siperlerimize taşıyan Türk, onun kumanya verdiği askerdi"

25 NİSAN'LARIN HATIRLATTIKLARI

Her sene 25 Nisan yaklaşırken yeniden aynı şeyleri düşünmeye başlarım. "Acaba bizler atalarımızı hakkıyla yad edebiliyor muyuz? Onların bin bir cefa ile bizlere bıraktıkları bu güzel mirasa sahip çıkabiliyor muyuz?" diye. Çünkü o tarih yaklaştıkça Gelibolu'da gözle görülür bir turist artışı gözlenir. Otobüsler âdeta konvoylar oluşturmaya başlar. Kimileri özel tırlar organize etmiş içini ev gibi döşeterek bir aylığına yatıya Gelibolu'ya gelmiştir. Kimileri de motosikletlerle ya da karavanlarla gelirler. 25 Nisan yaklaştıkça kalabalık mahşeri bir hâl alır. Gelenlere yaklaşıp kim olduklarını sorduğunuzda hemen çoğunun Avustralyalı ve Yeni Zelandalı olduklarını görürsünüz. Onlar kendilerinden yaklaşık bir asır önce buralara gelerek bu topraklarda kalan dedelerini ya da dedelerinin akrabalarını anmaya gelmişlerdir.

Özellikle 25 Nisan tarihini seçmişlerdir gelmek için. Çünkü bu tarih, atalarının, İngilizlerin sevkiyle Arıburnu'ndan kara çıkartması yaptıkları günün yıldönümüdür.

Avustralya ve Yeni Zelanda'da bulunan sömürgelerini amaçsızca kendi emelleri adına bir maceraya sürükleyen İngilizler,bu nereye gittiğini bile bilmeyen zavallı insanları önce Mısır'a götürmüş, orada üç aylık askerî bir eğitime tâbi tuttuktan sonrada dünyanın en kanlı cephelerinden birine getirerek ileri hatlara sürmüşlerdir. Dünyanın uzak bir yerinden gelen bu zavallı insanlar da İngiltere'nin menfaatleri adına burada birer birer ölüme gitmişlerdir.

İngiliz Sömürgesinde Çanakkale'ye gelmeleri, bu iki devlet için bir nevi dünya ile tanışma olmuş, bugün de tarihlerinde en çarpıcı yer olarak yerini almıştır. Onlar için buralara gelmek dini bir vecibe kadar önemlidir. Gelibolu'ya gelecek bir Anzak torunu, tatile gidiyormuş gibi hazırlanmaz. Onlar buralara dedelerini ziyarete geliyorlardır. 25 Nisan tarihinden önce gelirler ve bu tarihe kadar Gelibolu'nun savaş yapılmış birçok yerini gezerek ve devamlı da okuyarak savaş ve savaş yerleri hakkında detaylı bilgi edinirler. Âdeta 25 Nisan'a kadar buraları ruhlarında yaşamaya çalışırlar. Zaman zaman geceleri sahile gider ve atalarının çıkartma yaptığı yerlerden uzun uzun kıyıları seyrederek bu manzarayı kafalarında canlandırmaya çalışırlar.

Anzak Koyu'nda Anzaklar (Anzak Koyu 1915)

Anzak Koyu 2003

Ve o bekledikleri günün arefesi gelir. 24 Nisan akşamında hepsi sözleşmişçesine Anzak Koyu'nda toplanırlar. Sayıları 10 binleri bulmuştur. (2002 yılı Nisanında 15.000 Anzak oradaydı.) Ellerinde kutsal kitapları İncil vardır ve gecenin karanlığında saatlerce ayin yaparlar. Saat 04:30 sularında aynen atalarının 25 Nisan 1915 sabahı bu saatlerde yaptıkları gibi elbiselerinin paçalarını sıvayarak suya girerler. Su neredeyse bellerine geldiğinde sırtlarını denize vererek, yüzlerini karaya çevirir ve atalarının yıllar evvel çıkartma sandallarından çıkarak burada ağır ağır ilerlemeleri gibi onlarda karaya doğru ilerlerler. Bir nevi o günlerin canlandırmasını yaparlar. Kimilerinin başlarında atalarının o günlerde giydiği şapkalar vardır. Kimileri de asker elbisesi içindedirler. Bu yaptıkları ile de dedeleri ile aynı ruh haleti içine girer ve onların buralardaki ruh haletlerini anlamaya çalışırlar. İşte Anzaklar her sene 25 Nisan'da ülkemize geldiklerinde Gelibolu'da bunları yaparlar.

Peki bu kadar anlattığımız şeyden sonra bu kez kendimize dönerek soralım. Bu adamlar, binlerce km uzaklardan buralara kadar gelerek, hem de savaşta yenilmiş olan atalarını anma adına bu kadar güzel şeyleri yaparken, Bizler, kendi topraklarımızda en uzaktan gelenimize 1,5 günlük yol olan bu yerlerde, bu savaştan muzaffer olarak çıkmış olan atalarımız için neler yapıyoruz? Onları anma, hatırlama ve onların ruhlarına bir şeyler gönderme adına hangi güzel davranışları sergiliyoruz?

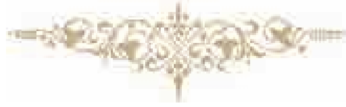
İşte başımızı iki elimizin arasına alarak uzun uzun düşünmemizi sağlayacak güzel bir soru.

Onlar bu ülke için canlarını verdiler. Durum gerçekten çok vahimdi. Ülke elden gidiyordu. Karşı konulması çok zor kuvvetler senin vatanını yok etmek için bir araya gelmişlerdi. Ama onlar, yani senin dedelerin canlarını ortaya koyarak buraları terk etmediler. Öyleyse onlar başka milletlerin dedelerinden daha fazla hak ediyorlardı anılmayı.

Bu kadar konuştuktan sonra bir konuda sevindiğimi söylemek istiyorum. Dünlere kadar Çanakkale neresi denildiğinde bilemeyen insanlarımız şimdi akın akın oralara gitmeye başladılar. Her bahar döneminde Çanakkale'nin dar yolları otobüslerin sıkışıklığından geçilmez oldu. Bir millet atalarını yeniden hatırlamaya başladı. Ama bu elbette ki yeterli değil. Keşke diyorum bizlerde, bir Anzaklı kadar dedelerimize düşkün olabilsek, onları sık sık hatırlayabilsek, her Cuma ruhlarına fatihalar, yasinler gönderebilsek, Çanakkale'de bizlerde geceleyebilsek, onların şehitlikleri etrafında anma törenleri düzenleyebilsek, en gür sesimizle İstiklal Marşımızı söyleyebilsek. Bizimde atalarımızın yaptıklarını taklit eden gençlerimiz olsa ve sabahlara kadar keşke elimizde Kur'ân-ı Kerim dilimizde dualar onların cephelerde ölümle burun buruna Salâten Tüncinâ okumaları gibi bizler de onlarla bir murakabe kurabilsek. Eminim çok mutlu olacaklardır.

6. BÖLÜM

ÇANAKKALE'DE SAHABE ŞUURU

BEDRİN ASLANLARI

Çanakkale Savaşı hakkında söylenenlere kulak verenler öncelikle şaşırır, ardından neden Çanakkale'yi bu kadar konuşuyorsunuz derler. Nasılsa o da bir cephe. Büyük bir savaşın bir parçası. Tarih böyle sahnelerle dolu. Hem 1. Dünya savaşının o kadar çok cephesi varken neden Çanakkale?

Bu soruya verilecek en güzel cevap yine Çanakkale'yi anlatmaktan geçer. Hem cepheyi hem de cephede yaşananları. Cephedeki kahramanlıkları ve kahramanları. İşte kitabımızın bu bölümünde, yine Çanakkale'yi diğer cephelerden farklı kılan bir yönüne daha değineceğiz.

İstiklal Marşı şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un unutulmaz bir şiiri de "Çanakkale Şehitleri"dir. Muzdarip şair bu şiirinin bir bölümünde Çanakkale Şehitleri'ni alır ve Bedir savaşında Hz. Muhammed (s.a.s) ile omuz omuza savaşan şanlı Bedir sahabelerinin yanına koyar. Onun "Bedr'in Aslanları ancak bu kadar şanlı idi." deyişine kimileri tepkiyle yaklaşır ve sahabe efendilerimizle yapılan bu kıyaslamanın hatalı olduğunu savunur. Fakat yukarıda da söylediğimiz gibi ciddi bir gözlem ile Çanakkale Savaşları ve destansı yiğitleri ele alındığında görülen manzara odur ki, O güzel insanların hal ve tavırları ile sahabelerin ahlakı neredeyse aynı gibidir.

Ama bazıları diyecek ki, Sahabelerin yanında Hz. Peygamber vardı.. Onları farklı yapan en önemli özellik buydu. Hasan Basri Hz.nin kıyaslaması ile Hz. Peygamberin çağında bulunan bir Hz. Vahşi ile kıyaslandığında büyük veli Bayezid-i Bistami, O'nun atının burnundaki toz mesabesindeydi. Peki ya Çanakkale şehitleri? Onu da isterseniz birazdan sizlere sunacağımız örneklere bırakalım. Hep beraber görelim, Çanakkale savaşında nice civanmert delikanlılar varmış sahabeye benzeyen.

EBU AKİL GİBİ BİR KAHRAMAN*

18 Mart deniz harekatı ile istediklerini elde edemeyen düşman askerleri 25 Nisan kara çıkartmaları ile bu küçücük yarımada da adım adım ilerliyor, toprağın her santimetresini kana ve yasa boğuyorlardı. Vatan, din, namus diyen Mehmetçik ise imkanlarının son damlasına kadar bulunduğu mevkii koruyor ve gerektiğinde canını bile vermekten çekinmiyordu. Nisan'ın sonlarında başlayan bu önü alınmaz düşman sevkıyatı tüm hızıyla sürmekteydi. Güney grup komutanlığımız savunma ve tahkimat emri vermişti. Siperler birbirlerine alabildiğine yaklaşmıştı. Sol kanadımızdan Fransız birlikleri taarruza başlamışlardı. Düşman taarruz öncesinde Türk siperlerini acımasızca dövüyor ardından saldırıya geçiyordu. Fransızlar da öyle yaptılar. Önce sağanak sağanak top gülleleri, havada uçuşan şarapnel parçaları ve ardından düşman saldırısı. Mehmetçik yek vücut karşı koydu bu hayasızca akına. Fransız askerleri püskürtülmüştü. Fransızların ardından bu kez de İngilizler sağ taraftan saldırıya başladılar. Onlarda öncelikle şiddetli bir topçu ateşine tuttular siperleri. 15 Haziran tarihinde büyük bir taarruz harekatına giriştiler. Bu harekatta başarılı da oldular. Sağ kanadımız yarılmış, İngiliz askerleri 2 km kadar içeriye girmişlerdi.

---

* M.İhsan Gençcan, Kan Çiçekleri, İst 2001, s.117
Hadislerle Hz.Peygamber ve Ashabının Yaşadığı Müslümanlık, İst.1974 s.541
İbn-i Sad, 3/474

Düşman tayyaresine, tayyare toplarımızdan biri atış yaparken.

Durum bir hayli kritikti. Ya geri çekilecektik ya da her şeyi göze alarak son nefesimize kadar düşmana karşı direnecektik. Önemli bir emrin karar aşamasında bakın neler yaşandı ve bu hayati emri kimler, nasıl bir durumda ve neleri göz önüne alarak verdiler.

Derviş Paşa'nın oğlu, Kurmay Yüzbaşı Kemal Bey de o günlerde cepheler arasında koşuşturanlardan biriydi. 2. Tümen içinde kah ileri hatlara kadar gidiyor, askerleri ile omuz omuza mücadele veriyor, kah geri hatlarda durumu kontrol ediyordu. Savaşın ölüm kalım anı denilebilecek 21 Haziran gününde, Tümen komutanlığından gelen bir emirle ileri siperlerin durumunu incelemeye yollandı. En uç kısımlarda dolaşıyor, askerlerinin ve siperlerinin durumunu gözlemliyordu. Kurşun yağmur gibi yağmaktaydı. O sırada elinden yaralandı fakat yarasına aldırmayarak işine devam etti. Tam tepelerinde top mermileri patlıyor, kocaman şarapnel parçaları dört bir yana dağılıyordu. İşte ne olduysa o anda oldu ve bir şarapnel parçası Yüzbaşı Kemal Bey'in tam kasığını parçaladı ve geçti. Yara bir hayli ağırdı. Doktorlar Kemal beyin derhal ameliyat edilmesini istediler. Askerlerinin kollarında ameliyat mahalline götürülürken kendine geldi.

- Beni nereye götürüyorsunuz?, diye sordu.

Seddülbahir'de, düşmandan mitralyöz kapıp, ateş altında siperlerimize kaçıran Çvş. Pehlivan Ahmet oğlu İsmail (zenci), Onbaşı Mustafa oğlu Şakir, Hasan oğlu Hüseyin

- Sargı yerine efendim, dediler.

- Beni hemen tümen karargahına götürünüz, diye üsteledi. İtaatsizlik edemezlerdi çünkü emri veren yüzbaşılarıydı. Yüzbaşı Kemal Bey'i derhal Tümen karargahına götürdüler. O sırada karargah çadırında şiddetli bir tartışma yaşanıyordu. Önce Fransızların ardından İngilizlerin taarruzları ile ön siperler perişan bir duruma gelmişti. Hele İngilizlerin 2 km kadar içeriye girmeleri durumu daha da vahim bir hale getirmişti. Yüzbaşı Kemal Bey çadıra getirildiği sedye içerisinde âdeta yaralarının acısını unutmuş, bu şiddetli tartışmanın sonucuna kulak kesilmişti. Derken subaylardan biri ilk hattaki siperlerin boşaltılmasını önerdi. Bu öneri çadırda yankılanır yankılanmaz yaralarından oluk gibi kan akan ve bunun tesiriyle yüzü gözü sararmış ve solmuş olan ve adım adım ölüme yaklaşan Kemal bey dirilir gibi oldu. Başı sedyeden yükseldi ve haykırarak;

- Aman geri çekmeyin, sakın cepheyi geriye almayın! diye seslendi.

Tartışma devam ediyordu. Az sonra bir başka subay Kerevizdere mevkiinin kritik durumundan bahsederek, askerlerin dayanamayacağından bahsetti ve orası için bir çekilmenin söz konusu olup olamayacağını sordu. Sedyeden yine bir haykırış yükseldi.

- Dayanır.

Daha sonra yanında bulunan neferlerden birine;

- Bir ezan okur musun, dedi.

Kemal Beyin bu emri üzerine asker yüksek sesle ezan okumaya başladı. Ezanın her namesinde çadırın içindeki hava daha bir ulvileşiyor, çadırdakilerin gözlerinin kenarlarında damlacıklar birikiyordu. Ezan sesinin en yüksek tınısına çıktığı o demde artık çadırda ağlamayan bir tek göz kalmamıştı. O güzel baş sedyeden bir kez daha yükseldi. Arkadaşlarına döndü ve

- Bu nidanın yok olmasını ister misiniz? Ey aziz kardeşlerim, diye sordu.

- Hayır elbette hayır, diye cevap verilince;

- Öyleyse hazırlanın ve sakın cepheyi geriye çekmeyin, dedi. Karargah çadırında karar verilmişti. Hiçbir siperde geri çekilme harekatına girişilmeyecek, eldeki topraklar son askerimize kadar savunulacaktı.

Yüzbaşı Kemal Bey, bu karar sonrasında başını huzur içinde yeniden sedyesine indirdi. Az önce vatan müdafaası ve buraları düşmana kaptırma endişesi ile iri iri açılan gözler şimdi yeniden kapanmıştı. Çevresindeki askerler telaşla sedyeyi sırtlandılar ve sargı yerine doğru yollandılar. Yüzbaşı Kemal Bey çok kan kaybetmişti. Her geçen saniye sanki bu dünyadan biraz daha kopuyordu. Ama bu kopuş bir ayrılık değil, O'nun için büyük bir zenginliğe doğru seyahatti. Soğanlı Dere'nin üstünden Behramlı köyüne gelmişlerdi. Kemal Bey iyice ağırlaşmıştı. Derken yanındakilere işaret etti. Durdular. İşaretle bir yudum su istedi askerlerinden. Az önce ezan ve vatan sevgisiyle haykıran bu mübarek dudaklardan şimdi son cümleler dökülüyordu;

- "Ey Rabbim beni Müslüman olarak öldür ve beni Salih insanların arasına dahil et."

Askerlerinin kollarındaki bu mübarek şehit Havuzlar Bölgesine getirildi. Burada dokuz tane daha şehit daha gömülmek için bekliyordu. Yüzbaşı Kemal Bey ve Anadolu'nun dört bir yanından gelen diğer şehitler buraya dualarla defnedildiler. Onlar, yıllardır aradıkları güzeller güzeline toprağın bağrında kavuşmuş olarak akşamlarken, Yüzbaşı Kemal Bey'in ısrarı ile alınan karar çerçevesinde, siperlerini bırakmayan Mehmetçikler, destan üzerine destan yazmaktaydılar. Düşmanın ardı arkası gelmez taarruzu kırılmış ve birlikleri püskürtülmüştü. Türk askeri bir adım bile gerilememişti.

Gelelim İnsan güzeli Yüzbaşı Kemal beyin davranışları ile bizlere hatırlattığı şanlı sahabeye. Bakalım O'nu konuştuktan sonra bu iki insan arasında siz fark görebilecek misiniz?

O da bu güzel davaya gönül vermiş olarak Hz. Peygamberin yanında yerini almıştı. Bedir, Uhud, Hendek derken hemen bütün muharebelerde bulunmuş ve hep güzel dini adına ölümü kollamıştı. Ama ne yazık ki aradığı hiçbir yerde maksuduna erememişti. Hz. Peygamberin vefatından sonra da bu adetini sürdürdü. Nerede bir fedakârlık bekleniyorsa O, muhakkak oradaydı. Zaten bir Ensar olarak o ve topluluğu Hz. Peygamberin indinde fedakarlığın simgesi olmamışlar mıydı? Muhacirler aç ve yokluk içindeyken onlara kapılarını açmamışlar mıydı? Hz. Ebu Bekir döneminde yalancı peygambere karşı yapılan seferde de bulunacak, orada da her köşe başında Allah yolunda ölümü arayacaktı. Hz.Ömer'in oğlu Abdullah'ın anlattığına göre, savaşın en çetrefilli bir zamanında O'nu ağır yaralı bir vaziyette çadıra getirmişlerdi. Üzerine bir örtü örtülmüştü. Âdeta ölümü bekleniyordu. O sırada dışarıdan bir nida duyuldu. Bu ses düşmana karşı savaşan birlikleri toplamaya çalışıyor ve Ensara sesleniyordu.

- "Ey Ensar topluluğu, Huneyn'de olduğu gibi bir kere daha toplanın." diyordu. Bu sesi duyan Ebu Akil yattığı yerde, örtünün altından çıkmış, daha yanındakiler müdahale bile edemeden O, çoktan çadırı terketmiş düşman saflarına dalmıştı. Hz.Abdullah O'nu savaş sonunda buluyor ve diyor ki:

“O’nu buldum. Üstü başı yara bere içindeydi. Âdeta kütükteki et gibi doğranmıştı. Yanına yaklaştım hâlâ yaşıyordu. Ama sadece bir soluk kalmıştı. Bir şey söylemek istiyordu. Kulağımı ağzına yaklaştırdım. Son soluklarını kullanarak şöyle dedi. ‘Kim galip, kim mağlup.’ İşte onun derdi oydu. Son nefesinde bile kendi durumunu değil, davasının muzafferiyetini düşünüyordu.

(Not: Gelibolu Milli Parkında Yüzbaşı Kemal Bey ve yanındakilerin Havuzlar Şehitliğinde yattıkları mevkileri öğrenmek için kitabımızın Gezi Rehberi bölümüne bakabilirsiniz.)

YERMUK’UN ÇANAKKALE’DEKİ AYNASI; HÜSEYİN*

Çanakkale Savaşının hangi sayfasını çevirirseniz çevirin karşınızda sahabe misal insanlar görecek ve onların temiz ahlaklarına imrenmekten kendinizi alamayacaksınız. İşte şimdi karşınıza yine böyle pak bir simayı çıkarıyoruz. Yer sargı yeri ve cephede yapacağı tüm kahramanlıkları sergiledikten sonra elinde kalan bir tek canını da vermekten çekinmezcesine kendisini öne atan ve aldığı ağır yaralarla sargı yerine getirilen Hüseyin’imizin yanındayız. Etraf yaralılarla dolu. Vücudundan oluk gibi kan akanlar, kolu bacağı kopmuş bir şekilde sürünenler, inleyenler ve daha neler… Hüseyin’i de onların arasına bırakıyorlar. Sessiz sakin etrafı süzüyor. Durumunun ümitsiz olduğunun o da farkında. Çevrede hastaların etrafında, onlara yardım etmek için çırpınan insanlar var. Ama bazı hastaların durumları o kadar feci ve içler acısı ki ellerinden bir şey gelmiyor. Az sonra yemek dağıtılmaya başlanıyor. Yemek dediysek bu kupkuru bir parça ekmekten başka bir şey değil.

---

* TRT Çanakkale Özel Programı
Fazıl Hüsnü Dağlarca, Üç Şehitler Destanı

İstanbul'a gelen yaralı gazilerimize hasta treninden hasta otomobiline nakil olunurken şerbet ikramı.

Çevredeki tüm yaralılara verdikleri gibi Hüseyin'in yanına da geliyor ve bir parça ekmek uzatıyorlar. Önce alıyor ekmeği. Kim bilir kaç gündür aç. Kaç gündür bu ekmeği hayal etmekte. Hırsla değil, Allah'a büyük bir şükranlık içinde ekmeği ağzına götürüyor. Tam o sırada duruyor. Ekmeği geri çekiyor ağzından ve yanında duran Mehmetçiğe geri veriyor. Ekmeğin iade edildiğini gören asker arkadaşları kendisine ekmeği yeme konusunda ısrar ediyorlar. Bunun üzerine onlara, duyulduğunda insanın tüylerini diken diken şu sözleri söylüyor:

> *"Kardeşlerim! Bu ekmeği benim yemem doğru değildir. Ben nasıl olsa birazdan işe yaramadan öleceğim. Alın bunu, gavura karşı çarpışacak yiğitlere yedirin de ekmek boşa gitmesin."*

İşte Çanakkale'den bir ruh tablosu. İşte inanmış bir gönlün fedakarlığı. İşte kainat durdukça türküsünü söyleyeceğimiz yiğitler.

Gelin şimdi başka bir tabloya daha bakalım. Ve kıyaslayalım ikisini. Acaba aralarında fark görebilecek miyiz?

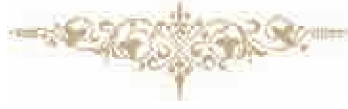
Yermuk'ta savaş sona ermek üzere. Mekkeli müşrikler büyük bir yenilgiye uğramışlar. Kimi kaçıyor, kimi esir edilmiş bir durumda. Meydan müşriklerin cesetleriyle dolu. Aralarında çok nadir de olsa sahabelerde var. Onların aralarında dolaşan ve yaralı olanlara yardım etmeye çalışanlarda bir oraya bir buraya koşuşturuyorlar. İşte onlardan bir tanesi vücudundan kan akan bir yaralının o müthiş yangınlığını bilmenin verdiği tecrübe ile eline ibriği almış, su verecek yangın bir sine arıyor. Derken bir cenahtan "su" diye bir yakarış duyuyor. Koşuyor oraya ve tam yaralıya su verecekken bir başka taraftan su diye başka bir inleme duyuluyor. Su vermeye çalıştığı yaralı suyu kabul etmeyerek sesin geldiği diğer tarafı gösteriyor. Suyu getiren kişi çaresiz o yöne gidiyor. Tam ikinci kişiye su verecekken bu kez başka bir taraftan yeni bir su nidası daha duyuluyor. Su vermeye çalıştığı kişi ağzını kilitlemiş diğer yönü gösteriyor. Hemen üçüncü kişiye koşuyor su taşıyan kişi. Fakat bir de bakıyor bu kişi ölmüş. Hemen diğerine koşuyor. Bakıyor ki o da Allah'a kavuşmuş. Bari diyor ilk geldiğim kişiye yetişeyim. Ama nafile ona da yetişemiyor. Elinde su ibriği öylece kala kalıyor. Ve bir destan bu şekilde tablolaşıyor. Asırlarca insanlığın şeref levhalarından biri olarak kalsın ve ona bakanlar kendilerine çeki düzen verebilsinler diye.

Esir ingiliz Zabitleri At üzerinde giderken yanlarında yaya olarak refakat eden
Osmanlı askerlerinin esire şevkat dersinden bir numune-î ibret

7. BÖLÜM

PEYGAMBER DE ORADAYDI

BİZİ YALNIZ BIRAKMADI!

Bu kitabın en can alıcı bölümlerinden birine daha geldik. Açık konuşmak gerekirse bu kitabın yazarı olarak benim de en çok etkilendiğim yerlerden birisi burasıdır. Bu bölümde anlatılacak olanlar, bizlere, aslında bu toprakların hiç de sahipsiz olmadığını, başımız sıkıştığında ilahi makamlardan devamlı yardım ellerinin uzatıldığını ve hiçbir zaman yalnız bırakılmadığımızı anlatmaktadır.

Bu millet 1000 yıl boyunca mukaddes dinimize bayraktarlık yapmış, Onu dünyanın dört bir yanına taşımış ve insanlar tarafından en iyi şekilde tanınması için en güzel şekilde temsil etmeye çalışmıştır. Yüce Peygamberimiz'e gönülden bağlı olan ve "Biz O'nun haremeyninin ancak hadimleriyiz" diyen milletimiz dara düştüğünde, elbette ki vefalıların en vefalısı olan bu kutlu insan, onları bu durumda yalnız bırakmayacaktır. Şimdi hep birlikte yine 1915'li yılların karanlık ve kan kokan günlerine, Gelibolu sırtlarına gidelim ve bu anlattıklarımızı birlikte yaşayalım. Bakalım kahraman Mehmetçik ve güzeller güzeli Sultanımız nasıl karşılaşıyor.

Siper almış Askerlerimiz ateş vaziyetinde.

YARBAY HASAN BEY

25 Nisan kara çıkartması tüm şiddetiyle devam ediyordu. Bahara daha yeni yeni merhaba diyen güzelim deniz kıyısı ve fundalıklar şimdi insanların kanlarına bulanıyor, top mermilerinin havaya kaldırdığı toz toprakla âdeta Gelibolu'nun yüzey şekli değişiyordu. Osmanlı Ülkesi'nin dört bir yanından buralara savaşmak için gelen nice Mehmetçik vardı. Hepsi farklı kokular ve güzelliklere sahip bu yiğit delikanlılar, tam da bu bahar mevsiminde, farklı bir gözle bakmasını bilenler için ayrı bir baharın manzaralarını çiziyorlardı. Bu Mehmetçikler belki de ileride şehadet şerbetini içecek ve Allah'ın Onlar için vaat ettiği cennet bahçelerinde o en güzel bahar çiçeklerini gördüklerinde, Yahya Kemal'in Akıncılar Şiirinde söylediği gibi, Çanakkale'deki kan deryaları içindeki cephelerini hatırlayacaklardı.

"Cennette bugün gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o kızıl hatıra titrer gözümüzde
Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik."

Yahya Kemal Beyatlı

Gelibolu kara savaşlarının başladığı bu ilk günlerde, yarımadanın güneyinde ileri hatlarda bulunan 26. Alayın taburları, karşılarındaki, kendilerinden 9 misli kalabalık askere karşı mücadelelerini kahramanca sürdürüyorlardı. Hatta 9. Tümene ait 8 adet bölük, ilk gün yapılan savaşlarda düşmanın iki taburu karşısında yapayalnız kalmıştı. Bunun üstüne üstlük 27 Nisan tarihinde Morto Koyu civarından Fransızlar da Kerevizdere bölgesine doğru taarruza geçmişlerdi. Buradaki birliklerimize takviye gerekiyordu. Gelibolu'nun kuzeyindeki 5 ve 7. Tümenlerin bu bölgeye sevk emri verildi. 5. Tümene bağlı olan 17. Piyade Alayı deniz yolu ile Kilya'ya geldi. 9. Tümenin emrine verilen bu birlik yayan olarak Eceabat ve Kilitbahir'den geçecek ve Havuzlar mevkiinde konaklayacaktı. Anlatacağımız olayın kahramanı Yarbay Hasan Bey birliğinin tam önünde atıyla ilerliyordu. Bu vaziyette Kilitbahir köyünün tam ortasındaki meydan çeşmesine kadar gelmişlerdi. Bu köy meydanının diğer köylerdekilerden pek bir farkı yoktu. Ortalıkta çocuklar koşuşuyor, birkaç kişi kovalarını doldurmak için çeşme başında bekliyor, ileride birkaç kadın bir şeyler yıkıyorlardı. Bu sırada meydana gelen ilginç bir hadise Yarbay Hasan Bey'in dikkatini çekti. Üzeri yara bere içerisinde olan, vücudundaki tüylerin büyük bir kısmı dökülmüş, âdeta iki büklüm bir köpek çeşmenin yalağına doğru yanaşmaya başladı. Onun bu feci halini gören su başındakiler hayvanı çeşmeye yaklaştırmadılar ve uzaktan taş atarak yanlarından kovdular. Çeşmeye yaklaşıp su içemeyeceğini gören zavallı hayvan tam boynunu bükmüş oradan uzaklaşırken olayı saniye saniyesine takip eden Yarbay Hasan Bey hemen atından indi ve hayvanın yanına yaklaştı. Köpeğin üzerindeki yaralar ve yaralardan akan irinlere aldırmadan onu kucakladı ve doğru çeşmenin yanına götürdü. Önce güzelce susuzluğunu giderdi köpeğin, ardından bir bir yaralarını temizledi. Az sonra karnını da doyurup hayvanı yanına alarak oradan uzaklaştı. Şimdi birliğinin başındaydı Hasan Bey ve aldığı emre uyarak Kerevizdere Cephesi'ne gidiyordu.

O günden sonra Hasan Bey bu köpeği bir daha hiç yanından ayırmadı. Adını Canberk koymuştu. Canberk kısa zamanda bu ye-

ni hayatına alıştı. O Mehmetçiklerin yanından hiç ayrılmıyor, onlarla birlikte en şiddetli çatışmalara katılıyor, top gülleleri etrafta patlarken kahraman Türk askeri ile birlikte düşman siperlerine atlıyordu. Kısa zamanda tam manasıyla iyileşmişti Canberk. Tüyleri yeniden çıkmaya başlamış, tüm yaraları kapanmıştı.

Askerler Komutanları Hasan Bey'in bu köpeğe neden bu kadar ilgi gösterdiğini merak ediyorlardı. Bir gün bir tanesi dayanamayarak sordu;

"Efendim bu köpeğe neden bu kadar itina ediyorsunuz?"

"Evet itina ediyorum, çünkü Cenab-ı Hak'ın yarın Kıyamette bana bu köpeğe neden merhamet etmedin? diye sormasından korkuyorum."

Bu bölgeye sevk olunalı uzun bir süre olmuştu. Hemen her gün bitmek tükenmek bilmeyen çarpışmalara katılıyorlardı. Özellikle Fransızlarla çarpışmalarından gırtlak gırtlağa birbirlerine giriyorlardı. Düşmanın sayısı çok fazlaydı neredeyse ardı arkası kesilmiyordu. Bazı geceler Türk siperlerine ani baskınlar düzenliyorlardı. Ama Canberk geceleri gözünü neredeyse hiç kırpmıyor ve gece baskınlarını, ortalığı velveleye veren havlamaları ile hemen haberdar ediyordu.

11 Temmuz günü de sabahtan itibaren şiddetli siper çarpışmaları ile başladı. Önce Fransızlar taarruza kalktılar. Mehmetçik zorlansa da bu hayasızca akını püskürtmesini bilmişti. Derken bu kez de Mehmetçik taarruza geçti ve düşmanı saklandıkları siperlerinden sökmeye muvaffak oldu. Düşman geri siperlere doğru kaçıyordu. Mehmetçik bu siper savaşını da kazanmıştı. Ortalık Fransız askerlerinin cesetleri ile doluydu. Mehmetçikler ortalıkta koşuşuyor, kimileri yaralı olan arkadaşlarını sargı yerlerine yetiştirmeye çalışırken kimileri de şehit olan arkadaşlarının defin işleri ile uğraşıyorlardı. Hasan Bey'de askerlerinin arasında onların bu faaliyetlerini izliyor, gerekli direktifleri veriyordu. O sırada bir Fransız askeri dikkatini çekti. Ölü gibi boylu boyunca yatan askerde hafif bir kıpırdanma olmuştu. Hasan bey askerin yaralı olduğunu düşündü.

Mehmetçik hücumda

Eğer yaralı ise hemen hastahaneye kaldırılmalıydı. Osmanlı askeri, karşıdaki düşmanı bile olsa eğer yardıma muhtaçsa ona elini uzatmasını bilirdi. Çanakkale Savaş Hatıraları bunun yüzlerce örneği ile doludur. Hasan Bey'de dininden aldığı bu yüce ahlak ve şefkat hisleriyle, yerde yatan Fransız askerine doğru yaklaştı. Tam yarası var mı? diye ona doğru uzanmıştı ki, hiçbir yarası olmadığı halde ölü numarası yapan ve bir elinde kamasıyla bekleyen kalleş düşman askeri, elindeki kamayı Yarbay Hasan bey'in göğsüne sapladı. Hasan Bey derin bir ah çekerek yere yıkılıvermişti. Şaşkınlık içerisinde ne olduğunu anlayamayan Mehmetçikler hadiseye müdahale ettiler ama geç kalmışlardı. Komutanları yerde yatıyor, yarasından oluk gibi kan akıyordu. Yanına yaklaşan askerlerine fısıltı halinde "Allah şahidimdir ki bu Fransıza kötü bir niyetle yaklaşmadım." dediği duyuldu.

Uzaklardan bir havlama sesi duyuldu birden. Askerler sesin sahibini iyi tanıyorlardı. Canberk olanca hızıyla oraya geldi ve velinimetinin o halini görünce hemen yanına çöküverdi. Sahibinin ellerini yalıyor, kalkmasını istiyor, âdeta gözlerini onun gözlerinden ayırmıyordu. Derken alay imamı da geldi. Hasan Bey'in yanında Kur'ân okumaya başladı. Daha yeni başlamıştı ki, Hasan Bey birdenbire; İmam efendi *"LA HAVLE VELA KUVVETE İLLA BİLLAHİL ALİYYİL AZİM."* duasını 33 kere okuyunuz dedi. İmam efendi okurken Hasan Bey'de bunu tekrar etmeye çalıştı.

Artık Hasan Bey'in gözleri buğulanmaya, o güzel çehresi solmaya başlamıştı. Birden silkinir gibi oldu. Gözleri sanki yanındakileri değil de ufku takip ediyordu. Sonra başını yanındakilere çevirmeden, gözleri hâlâ öteleri takip eder bir vaziyette fısıltıyla, "Beni ayağa kaldırınız." dedi. Askerleri, komutanlarının bu son emrine de hemencecik uygular ve Hasan bey'in koltuklarına girerek kaldırdılar. Üstü başı kan içinde, son anlarını yaşamakta olan Yarbay Hasan Bey,"La ilahe illallah Muhammedün Resulullah" dedi. Yüzünde derin bir tebessüm oluşmuştu. Ve bu vaziyette iken dudaklarından şu sözler döküldü:

"NİYE ZAHMET BUYURDUNUZ YA RASULALLAH"

Bu sözler Hasan Bey'in son sözleri olmuştu. Kahraman komutan, askerlerinin kolları arasına yığıldı. Aslında bu bir yığılma değil, Kainatın Efendisiyle birlikte ötelere doğru kanatlanmaydı. Oradaki tüm Mehmetçikler gözlerinden akan sicim gibi yaşlarla öylece kalakalmışlardı. Uzun süre kıpırdayamadılar. Derken içlerinde toparlananlar, komutanlarını buraya, şehit edildiği yere gömmeleri gerektiğini söylediler. Mehmetçikler öncelikle yere uzattıkları Hasan Bey'in üzerine bir Türk Bayrağı örttüler. Sonrada hemen oracığa bir mezar kazmaya başladılar. Onlar bu işlerle uğraşa dursun, Hasan Bey'in yanından bir nebze olsun ayrılmayan Canberk'de Hasan Bey'in üzerine örtülen bayrağın altına girmiş, bir Kıtmir gibi onun ayaklarının yanına uzanmıştı. Askerler kazma işini bitirince dualarla bayrağı açtılar. Hasan Bey'in naaşını alacak ve ebedî istirahatgahına yerleştireceklerdi. Canberk'i kenara çekmek ve Hasan Bey'in naaşını kaldırmak istediler ama köpek kımıldamıyordu bile. Canberk'i şöyle bir tutup kaldıralım dediler fakat bir de ne görsünler, Canberk çoktan velinimeti Hasan Bey'in yanında hayata gözlerini yummuştu. Askerler ikinci bir şaşkınlık içersinde kalmışlardı. Önce Hasan Bey'i tekbirlerle defnettiler. Ardından Hasan Bey'in ayak ucuna köpeği Canberk'i de gömdüler.

Şimdi ikisi birlikte huzur içerisinde bir yarın başında yatıyorlar. Ne mutlu bir varlık ki Canberk, sahibine karşı sadakatin en güzelini sergiledi.

Sahibi bir kutlu eli tutmuş O'nun arkasından giderken, o da sahibini yalnız bırakmayarak bu dünyada olduğu gibi Ahiret yolculuğunda da onu takip etti. Ve belki de bugün biz insanlar tarafından imrenilecek bir makama erdi. Tarihte nice insanın yerinde olabilsek keşke dediği bir ikinci Kıtmir oldu. Ne mutlu bizlere ki, Medine'lerden buralara kadar gelerek dedelerimizi yalnız bırakmayan ve her başımız sıkıştığında "Ben sizlerleyim" diyen bir Peygambere (s.a.s) sahibiz; ve yine ne mutlu bize ki Peygamberin himayesini bu derece kazanmış atalarımız var. Bu anlatılanlardan sonra ise bize düşen vazife ve bizim sergilememiz gereken ahlâkî tavırları her hâlde söylememize gerek yoktur.

Arıburnu'nda ele geçirilen düşman siperinde bulunan ganimet ve askerlerimiz.

Ne mutlu bu güzel insanlara lâyık birer torun olabilenlere.

Not: Şimdi soruyorum sizlere, bu anlatılanlardan sonra kaçınız gitmek istemez 17. Alay Komutanı Yarbay Hasan Bey'in yanına? Onun ve sadık köpeği Canberk'in beraber yattıkları ve

Yüce Peygamberimizin manen teşrif ettiği o mübarek beldeye. Hepimiz isteriz dediğinizi duyar gibi oluyorum. O'nu ilk tanıdığımda ben de çok istemiştim yanına gitmeyi. Kendisini hiç tanımıyordum, aramızda 87 koca yıl vardı ama aşkla istiyordum kabrini ziyaret etmeyi. Bir akrabamın mezarını ziyaret etmekten daha çok neredeyse. Ama Yarbay Hasan Bey'in kabri sanki her kişi değil, er kişiler ziyaret etsin denircesine o kadar da göz önünde değil. Ama bulmakta da zorlanmayacağınızdan eminiz. Eceabat-Seyid Onbaşı ve Havuzlar üzerinden Alçıtepe köyüne gelirken birkaç km kadar önce sağa doğru bir toprak yolun ayrıldığını göreceksiniz. Korkmayın en büyük otobüslerle bile gidebilirsiniz. On dakika kadar bu toprak yolu takip edin. Az ilerde solda yolun 500 m kadar dışında bir tarlanın içinde ve bir yarın başında beyaz badanalı duvarları ile bu mübarek kabri göreceksiniz. Ruhun Şad olsun ey büyük komutan ve canımız kurban olsun seni karşılamak için gelenlerin yoluna.

CEMAL ÖĞÜT HOCA ANLATIYOR*

İşte Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Türkiye'sine miras kalmış güzel insanlardan biri. Alasonyalı Cemal Öğüt. Onun bizlere naklettiği bu hatıra yolu ile, bakın bizi bizden çok düşünen kimlerin olduğunu öğreneceğiz. Öğrenecek ve belki de bu muhabbete lâyık olma adına kendimize yeniden çeki düzen vereceğiz.

Cemal Öğüt Hoca'nın bizlere naklettiği hadise 1928 yılında başından geçiyor. O da her insan gibi Mekke'ye gitmek, mübarek topraklara yüzünü gözünü sürmek, oradan da Medine'ye giderek Hz. Peygamberin huzurunda iki büklüm olmak ve Ona ümmetliğini sunmak istiyor yana yakıla. Aklı oralarda kulağı oradan gelecek çağrıda. Çünkü bu büyük ızdırap insanı ziyareti için bir de manevî çağrı beklemektedir. "Sabreden derviş muradına ermiş" misali o da eriyor muradına.

* V. Vakkasoğlu, Bir Destandır Çanakkale, Nesil Yay. İst. 2002 s.109

Çanakkale sırtlarında askerlerimiz Cuma hutbesi dinlerken.

Bir gün beklenen çağrıyı alıyor manevî alemlerden. Hazırlıklarını yapıyor ve yola revan oluyor. O yıllarda Hicaz topraklarına gitmek şimdiki gibi kolay değil. Uzun ve müşkülatlı bir yol devresinden sonra Medine'ye, O güzeller güzelinin makamına varıyorlar. Günlerce ve günlerce süren ibadetler yanında çevredeki güzel insanlarla da tanışmayı ihmal etmiyorlar. Cemal Öğüt hocanın dikkatini çeken kişilerden biri de Peygamber Efendimiz (s.a.s) in türbedarı olan piri fani bir zat. Bu kocamış insan tam bir Osmanlı hayranı. Âdeta Osmanlı diyor oturuyor Osmanlı diyor kalkıyor. Halbuki devir başta da söylediğimiz gibi 1928'li yıllardır ve artık ne Osmanlı Devleti kalmıştır nede onun bir esamesi. O'nun yüzyıllarca huzur ve sükun dağıttığı iklimler şimdi onun hoşgörü ve anlayışına hasrettirler ve Onu özlemektedirler ama bu yaşlı türbedarın muhabbeti bambaşkadır. Cemal Öğüt Hoca günlerdir takip ettiği bu manzara karşısında daha fazla dayanamaz ve bir gün çok merak ettiği bu konuyu yaşlı türbedara soruverir.

"Niçin bu derece Osmanlı muhabbeti? Neden Allah ve Resulünün muhabbeti Osmanlıyı sevmeyi gerektirir?"

Bu pir-i fani olmuş, nurlu adam, hiç duraksamadan şu cevabı verir:

"Osmanlıyı, İslam namına sevmek için bir hatıram bile bana yeter de artar!"

Cemal Öğüt Hocanın ısrarı üzerine anlatmaya başlar:

"1915 yılı haccına Hindistan ulemasından bir zat da gelmişti. Bu zat, hem alim, hem de deruni dünyası zengin bir Allah dostu idi. Hacdan evvel, Resulullah'ı ziyaret için, Medine-i Münevvere'ye gelmişti. Kendisiyle tanıştık, uzun sohbetler ettik. Fakat bir türlü gözünün yaşı, gönlünün kederi dinmiyordu. Bu hüznün günlerce geçmediğini görünce sebebini sordum:

- Burası, cennet bahçesi, Resulullah'ın mescidi, mekanı, makamı... Neden bu ziyaret sizi sevindirmiyor? Yoksa gözünüzden akan sevinç gözyaşları mı?'

O mübarek zat, gözyaşları daha da çoğalarak şu cevabı erdi:

- Keşke göz yaşlarım gönlümün sevinçlerini yansıtmış olsaydı! Maalesef öyle değil... Bana bunca yıl sonra, nasip oldu, o Güzeller Güzeli'ni ziyarete geldim. Yanında, yakınında özlem giderecektim. Fakat müşahede ettim ki, Resulullah (s.a.s.) makamında değil... Acaba gerçekten müşahedem doğru mu? Öyleyse Resulullah niçin burada değil? Yoksa, benim kalp gözüm mü körelmiş? Resulullah'ın varlığını neden hissedemiyorum? Hangi hatam, hangi günahım onunla olmaya, onunla dolmaya engeldir? İşte, Medine-i Münevvere'ye geldim geleli bu düşüncelerle perişanım."

Hindistan'dan gelen bu alim zat sözlerini bu şekilde bitirir. Türbedar hayretler içerisinde kalmıştır. Ne diyeceğini bilemez. Hadise gerçekten şaşırmayı gerektirecek kadar karışıktır. Bir kişi ta Hindistan'dan Hz. Peygamberi müşahede ederken nasıl olur da kabrinin başında O'nu müşahede edemez. Bu işin içinde kesinlikle bir şeyler vardır ama nedir?

Cuma namazından sonra zafer için Allah'a yakarış.

Bin bir düşünce içinde bu Hintli alime bir şey söyleyemeden yanından ayrılır türbedar. Yine bu düşünceler içersinde akşam geç vakit yatağına uzanır. Rüyasında Hz. Peygamber'i görecektir. Gün boyu kafasını meşgul eden düşünceler şimdi Hz. Peygamberin açıklamaları ile izale olacaktır. Hz.Muhammed (SAV) türbedara şunları söyler:

> *- "Evet, hissedilen doğrudur. Ben şimdi Medine'mde değilim, Çanakkale'deyim... Çok zor durumda olan asker evlatlarımı yalnız bırakmaya gönlüm razı olmadı. Şimdi onlara yardım ediyorum."*

Türbedar kafasındaki soruların cevabını, hem de bizzat türbenin gerçek sahibinden almıştır. Bu vefalı peygamber ümmetine çok düşkündür. Hayatta olduğu gibi bu fani aleme gözlerini yumduktan sonra da ümmetiyle irtibatını hiç bırakmamıştır. Hele yardıma muhtaç olanlar, yüzyıllarca bu dine hizmet etmeyi kendine vazife edinmiş bir millet olunca Yüce Peygamber makamından kalkarak oralara kadar gelme inceliğini göstermiştir. Az önce okuduğunuz üzere, O yüce Peygamberin gönlü, karşısına toplanmış ve bu dini söndürmeye çalışan bir güruha karşı, sinesini siper etmiş Mehmetçikleri yalnız bırakmaya razı olmamıştır.

SİZ GÜZELLER GÜZELİNİN HİMAYESİNİ GÖRMÜŞ BİR MİLLETSİNİZ

İşte Cemal Öğüt Hocamızın 1928 yılında başından geçenler böyledir. Yüce Resulullah'ın bizlere desteği ve muhabbetini bundan daha güzel ortaya koyan başka ne olabilir ki. Ama gelin şimdi birlikte O güzeller güzelinin bizleri ne kadar çok sevdiğini bir başka misalle daha gösterelim. Hem öyle bir kişiyi de örnek verelim ki, bu kişi herkesin tanıdığı bir şahıs olsun. Bu kişi Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanlarından biri olsun. İşte zor bir dönemin anlaşılamayan insanı Adnan Menderes.

Büyüyen Türkiye'nin bu farklı başbakanı, acımasız muhalefetin akla hayale gelmeyen iftiraları arasında ülkesini ileriye götürme adına hesaplar yapmaktadır. Ülke dışı seyahatler düzenlemekte, Türkiye'nin dış politikasını güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu amaçla 1955'li yıllarda Hindistan'a bir gezi düzenler. Ülkedeki görüşmelerin sonunda Hintli yetkililerden bir ricada bulunur. Ülkelerindeki büyük bir alimi ziyaret etmek, duasını almak istemektedir. Yetkililer ülkelerinde böyle önemli bir kişinin bulunduğunu, insanlardan uzak bir mekanda uzlette yaşadığını, kendisini oraya götürebileceklerini fakat yolların çok müşkülatlı olduğunu söylerler.

Adnan Menderes bu söylenenlerin önemli olmadığını, ziyaret etmek istediğini söyler ve yola çıkarlar. Halbuki bu Hintli alim yanına gelen çoğu kişiyi de kabul etmemekte, görüşmeden geri gönderebilmektedir. Bir hayli yol gidildikten sonra Hintli Alimin uzlette yaşadığı mekana varırlar. Kendisine, Türkiye'nin Başbakanının ziyaretine geldiği haber verilir. Alim zat gelenleri bir süre beklettikten sonra kabul eder; fakat pek hoşnut gözükmemektedir.

Adnan Menderes, uzaklardan geldiklerini, kendisinden dua talep ettiklerini söyler.

Büyük alimin verdiği cevap gerçekten enteresandır. O, bu söylenenlere itibar etmez ve asıl dua merkezinin İstanbul'da olduğunu söyler.

Ordumuzun Kadîrî kolunun cepheye intikali.

Bu kez meraklanma sırası Menderes'e gelmiştir. Merakla dua merkezinin neresi olduğunu sorar.

Hintli alim dua merkezinin Eba Eyyub el-Ensari olduğunu söyler ve ekler.

- "O Resulullah'ın mihmandarıdır, seçkin sahabelerinden biridir. İstanbul'un fethine gönül vermiş bir büyüktür. Fetih ordusuna müjde işareti gibi dursun diye mezarının surlara olabildiğince yakın olmasını istemiştir. İstanbul'un manevî fatihi ve sahibidir. Böyle bir yârınız varken, ta buralara dua için gelmeniz uygun mudur? Sen git o mübarek zata bak, O'nun himmetini iste, O'nun şefkatini ve şefaate sığın. Çünkü o merhamet ve şefkat madeni Efendimiz'den ilhamlı ve feyizli bir büyüktür. Biz onun ayağının tozu bile olamayız. Siz Eba Eyyub'un hocası ve mürşidi olan Güzeller Güzeli'nin himayesini görmüş bir millete mensupsunuz. O sizi Çanakkale'de de İstiklal Harbinizde de ruhaniyetiyle korumuştur.

Bunun şuurunda olunuz. Efendimizin beldenizdeki en aziz misafirini memnun edecek işler yapınız. Böylece Efendimizi de memnun etmiş olursunuz. Onu hoşnut eden Allah'ı da memnun ve razı etmiş olur, dünya ve ahiret saadeti de Onun rızasını kazanmaya bağlıdır."

Adnan Menderes bu ibretli dersten sonra ülkemize döner dönmez ilk iş olarak Eba Eyyub el-Ensari Hz.nin türbesini ziyaret eder ve cami ile türbenin bakımlarının yapılmasını, halılarının değiştirilmesini emreder. Peki acaba başbakanımızla konuşan ve Türk Milletine Peygamber Efendimiz'in düşkünlüğünü anlatan bu büyük Hintli alim kimdir? Evet aynen tahmin ettiğiniz gibi bu kişi, 1915 yılında hacca giden ve Medine'de Yüce Peygamberimizi makamında müşahede edemeyen ve günlerce bunun ızdırabı ile ağlayan kişidir.

"Yetiş ya Muhammed (s.a.s) kitâbın gıdıyor" dediler, O'da geldi.

Değer verene elbette değer verilecekti. Korumaya çalışan elbette korunacaktı. Seven sevilecek, muhabbet duyana muhabbet duyulacaktı. Sen, "Ben senin bastığın yerlerin hadimiyim (hizmetçisi)" demiştin. Sultanahmet Camisi'ne, 6. minareyi, O'nun mescidine 7.sini ekletmeden yaptırmayı saygısızlık saymıştın, o gözlere sürme Sakal-ı Şerifleri bir bir cam ampullere koydurarak tüm dünyaya dağıtmıştın. O'nun mübarek ayak izini sorguç gibi başındaki tacın üzerine koydurmuştun. İstanbul'u sırf O'nun müjdesine ermek için fethetmiştin. Bu güzel beldeyi alınca, "Kendinize bir saray yaptırmayacak mısınız?" diye size sorduklarında, "O güzel Peygamberin mihmandarını bulup, Ona bir türbe yaptırmadan kendime bir saray yaptırmaya haya ederim." demiştin.

Avrupa'da O'nun hakkında alaya alıcı bir oyun sergilendiğinde, hasta halinde bile kükremiş ve "Tizz o oyunu kaldırın yoksa tüm âlem-i İslam'ı aleyhinize ayaklandırırım." diyerek vefanın en güzel örneğini sergilemiştin. Topkapı Sarayı avlusunda, O güzeller

Çanakkale'de bir siper.

güzelinin Sancağını selâmlamadan hiçbir sefere çıkmadın. O'nun beldesinden demir yolu hattı geçirirken, bu mübarek toprakları gürültüye boğmamak için tren raylarına tek tek keçe döşemiştin. Senin insanlarındır diyerek, her sene Sürre Alayları ile, yaşadığın beldenin halklarına altınlar mücevherler dağıtmıştın. Daha anlatayım mı? Evet sen çok müşfiktin, sen çok vefalıydın, Sen o güzeller güzeli Peygamberiz, Hz. Muhammed Mustafa (SAV)'i en iyi anlayanlardandın. Sen O'nu çok sevdin ve bu anlattıklarımız gibi nice güzellikleri O'nun adına sergiledin. Elbette ki O'da seni unutmadı. O'da seni çok sevdi. Ve ne zaman ki sen O'nun o ağızlara tat, güzel adını anarak O'nu çağırdın, O, her zaman senin yanında oldu. Ne mutlu ey Osmanlı sana ve ne mutlu senin ahlaki seciyelerini anlayarak sana gerçek torun olabilenlere.

Dr. Hikmet Arda anlatıyor:

"Edirne'deki 2. Alay'ın 3. Tabur doktoru idim. Alay Kumandanımız Ali Bey'di. Babacan, disiplini sever, çok dürüst, çalışkan bir zattı.

Birinci Tabur Kumandanı Binbaşı Lütfi Bey, uzun boylu, zayıf, babacan bir zattı. Bütün işi, gücü, taburunun ağırlık hayvanlarının, koşumlarının ve semerlerinin tamiri idi. Askerin talim ve terbiyesini kıymetli bölük kumandanlarına bırakmıştı.

Tabur Kumandanı Lütfi Bey'in bu tavrı, bazı kumandanlar tarafından tenkide tabi tutulurdu. Ancak Alay Kumandanı, "Bırakın benim Tabur Kumandanımı! Ben onun her işinden memnunum." der, kumandanına kol kanat gererdi...

Nihayet bir hafta sonra, biz de Çanakkale'nin yolunu tuttuk. Artık harp sahasına girmiştik. Seddülbahir, Kerevizdere'de bize ayrılan siperleri devir ve teslim aldık. Siperlerimiz düşman siperlerine çok yakın, bazen on–on beş metre kadar birbiri içine girmiş vaziyetteydi. Sargı yerim, öyle diğer harp sahneleri gibi geride değil, harp sahası olan siperler arasındaydı. Seddülbahir'de bizim karşımızda Fransız kıtaları vardı. Bunlar arasındaki Senegalliler, harpçi ve cesur idiler. Satırları meşhurdu. Bu satır yaraları cidden amansızdı.

Bir gün, gene bir ölüm kalım harbine tutuşmuştuk. Düşman askerleri sel gibi hücuma kalktılar. Karşılık vermemiz fayda etmiyordu. Esir kaldım. Başımıza dikilen Senegalli, simsiyah yüzünden akan terlerle, güneşin karşısında âdeta bir bronz heykel gibi, elinde satırıyla dikilmiş duruyordu. Karşı koymaya imkan yoktu.

Kaç dakika geçti, hatırlamıyorum; müthiş bir Allah, Allah! nidası kulaklarımızı yırttı. Başlarında, alay kumandanımızın himaye ettiği, o mütevazı ve dindar kahraman, 1. Tabur Kumandanı Binbaşı Lütfi Bey... Askerlerin başına geçmiş ve ***"Yetiş Ya Muhammed! Kitabın gidiyor!"*** *diye naralar atarak, askerleri heyecana getire-*

rek, ileri atılmıştı. Peşine takılarak kükreyen aslanlarla, siperlerimizi tekrar düşmandan geri almıştı... Başımızda dikilen Senegalli de canını kurtarmaya uğraşan arkadaşları ile beraber kaçtı. Korkunç bir rüyadan uyanır gibiydik.

Alay Kumandanımız, Tabur Kumandanı Lütfi Bey'e olan itimat ve sevgisini şöyle izhar etti: "İşte, görüyorsunuz ya, himayemi çok gördüğünüz ve serzenişte bulunduğunuz bu Zat'ı, ben bugün için tuttum."

Sonra haber aldım ki, bu Binbaşı Lütfi Bey, Çanakkale'den sonra, İran'da şehit olmuş... Allah rahmet eylesin..."

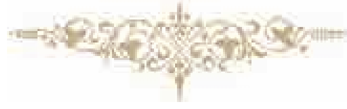
Bu olayı anlatan rahmetli Dr. Hikmet Arda, daha sonra Arabistan cephesinde görev aldı. Ordumuzun geri çekilmesi sırasında, Amman'da İngilizlere esir oldu. Mısır'da esir olarak bir buçuk yıl kaldıktan sonra, vatana döndü. İstiklal Savaşı'nda, Batı Trakya cephesinde çalıştı.

İstirahat halindeyken bile elinden bombasını bırakmayan Kahraman MEHMETÇİK

8. BÖLÜM

GAZİLER ANLATIYOR

BEN YAŞARKEN SANA KİMSE DOKUNAMAZ

Bu millet öyle büyüktür ki, bizler onun büyüklüğünü ancak o büyüklüğü yaşayanların dillerinden dökülen hatıralardan anlayabiliriz. İşte burada kahramanlaşmış insanlarımızın hatıraları ile sizleri baş başa bırakmak istiyoruz. Onların tarlaları başında iken, bir okulda çocuk okuturken ya da ticaretle uğraşırken, vatan gidiyor sözü üzerine nasıl her şeylerini bir köşeye bırakarak buralara koştuklarını ve buralarda destansı olaylara imza attıklarını göreceksiniz. İşte gazilerimizden sadece birkaç tanesinin aziz hatırası.

Hadiseyi Mustafa Çoruh anlatıyor.

"Sırtımızı birbirimize dayar da elimize ne geçerse fırlatıverirdik düşmana evlat, ama ne geçerse elimize; taş, toprak, demir. Aklımıza ne gelirse... Onlar bize kurşun atarlardı biz onlara toprak.. Gene de öldürürdük onları. Gecenin yarısına yaklaşmamıştı vakit. Düşman üzerinde bulunduğumuz tepenin diplerinden usul usul bize doğru ilerliyordu. 60 kişi idik.. Başımızda tığ gibi mektepten yeni çıkmış bir mülazım vardı. Bıyıkları yeni terleyen; yanakları buğday renkli, gözleri henüz anne sevgisi ile parıl parıl parlayan.. Elimizde silah yoktu.

Arıburnu'nda, Hain Tepe gerisinde vaktiyle İngiliz, Avusturalya ve Yenizelanda kolordusu tarafından kullanılan karargah.

Sağımız ve solumuzda bizim askerlerden birkaç kişilik gruplar halinde kuvvetler vardı ama bunlarla temas etmek için yerinden kımıldayan cehennemi ateş altında kaskatı kesilir kalırdı. Halbuki bize silahtan çok insan lazımdı. Ölmeyi korkudan değil vatana lazım olduğumuzdan istemiyorduk.

Bir ara düşmanın ne kadar yaklaştığını anlamak için doğruldum. Mermiler vızır vızır geçiyordu. Hemen yattığım yere saklandım. Kan sıcaktır. Yara sıcakken acımaz..

Onun için hiçbir şey hissetmedim. Fakat göğsümden göbeğime doğru akan ılık, ter gibi bir şey beni gıdıkladı ve kalbimin biraz üzerinde hafif sancı hissettim. Elimi göğsüme sokup geri çekince mesele anlaşıldı. Yaralanmıştım. Arkadaşlarım beni yatırdılar. Göğsümü açıp baktılar.

4 yerden kurşun girmişti vücuduma. Oluk gibi kan akıyordu. Sonrasını iyice hatırlamıyorum. Kendime geldiğimde siperin içindekiler tamamıyla sessizdi. Uyumuşlar diye düşündüm. Meğer hepsi şehit düşmüşlerdi. Sadece Hasan Onbaşı başını topraklara dayamış gözleri açık ileri bakıyordu. Benim inlediğimi görünce başını çevirip baktı. "Mustafa, merak etme, bütün arkadaşlar şehit oldu ama ben yaşıyorum. Sana kimse dokunamaz ben yaşarken." dedi. Dudaklarımı bile kımıldatamıyordum. Gece iyice bastırmıştı. Düşman çok yakınlarımızda olmalıydı. Bir ara iri kolların beni kucakladığını hissettim. Hasan Onbaşı beni sırtına alıyordu. Çuval gibi yükledi beni. Kollarımdaki kuvvetin kalanı ile ona sarıldım. Karanlıklara daldık. Kaçıyorduk, bana öyle acı geldi ki bu kaçış anlatamam.. Ama ne yapabilirdi ki? Epeyi yürüdükten sonra bizimkilerden bir gurubun arasına karıştık. Benim tedavimi yaptılar. Kurşunları çakı ile çıkardılar... Hastahaneye kaldırıldım. Sonra öğrendim ki Hasan Onbaşı ertesi akşam beni taşıdığı sipere tek başına geri dönmüş ve oradan bir daha geri gelmemiş. Gün ışığında o sipere gidenler 24 düşman askeri ile Hasan Onbaşının cesedini bulmuşlar. 4 askeri bir süngünün ucuna şiş gibi geçirdiğini anlata anlata bitirememişlerdi.."

KAMARADAKİ ŞEHİT

Çanakkale'ye gidecek olursanız sakın Akbaş Şehitliği'ni atlamayınız. Buralara gelen birçok ziyaretçinin ne yazık ki bilmediği ve bu nedenle de ziyarete gidemediği bu özel mekan kuzeyden gelirken Gelibolu'yu geçtikten biraz sonra yolun sağ tarafında sizi karşılar. Özelliği, 200 civarında Mehmetçiğimizin elbiseleri ile burada yatıyor olmasıdır.

5.ordu 4 numaralı menzil hastanesinde yaralı gazilerimiz.

Akbaş Şehitliği'nin hemen karşısında bulunan Akbaş İskelesi, Çanakkale savaşı'nda yaralıların İstanbul'a sevki için kullanılan bir üs konumundadır. Buraya zaman zaman yaralılar getirilir ve buradan da hastahane gemileri vasıtası ile İstanbul'a taşınırlardı. İşte bu Akbaş Şehitliğinde yatan Mehmetçiklerimizde buradan İstanbul'a gitmek üzere gemiye bindirildiklerinde düşman gemiler tarafından bombalanmış ve bu yaralı askerlerimiz o şekilde şehit olmuşlardı.

Akbaş Şehitliğinden İstanbul'a yaralı taşıma vazifesi verilen kaptanlardan biri de eski yıllarda Şirket-i Hayriye'nin gemilerinde kaptanlık yapan Tahsin Kaptan idi. Kendisine verilen vazife üzerine, yine nakliye gemisiyle Akbaş Limanına gitmiş oradan yaralıları yüklemiş, İstanbul'a doğru hareket edecekti. Ama bu kez çok farklı bir olaya şahit olacaktı. İnsana, bu dünya da yalnız olmadığını, çevremizde gözle göremediğimiz nice varlıkların dolaştığını anlatan bu ibretli hadiseyi bu değerli gazimizin ağzından dinleyelim.

"Dünya Savaşı başladıktan sonra Şirket-i Hayriye'nin gemilerinden en işe yarar olanları Kızılay ve askerî sevkıyat emrine almışlardı.

61, 62, 63, 68 ve 70 numaralı vapurlar Çanakkale ile İstanbul arasında erzak ve icabında asker; dönüşte hasta ve yaralı taşıyordu. Bana da bir gün Çanakkale'de bulunan ve kaptanı hastalanan 63 numarayı gidip teslim almamı söylediler. Ben Çanakkale'ye gidip gemiyi teslim aldım. 63 numara ile birçok işler gördük.

Asker ve erzak nakliyesinde çalıştık.. Bir gün hiç unutmam, Akbaş Limanı'ndan İstanbul'a ayrılıyoruz. Gemiye (koridorlar dahil) yaralı ve hasta yükledik, basacak yer yok. Gemide, savaşın getirdiği vahşet sergileniyor. O güzelim delikanlılar perişan durumda. Kimisi sessiz, kimisi acıdan kıvranıyordu.. Bunlara yürek mi dayanır?

Hava berrak ve güzeldi. Bir aralık geminin makinisti Hamza yanıma geldi: "Kaptan baba, dedi. Alt salonda genç bir mülazım yatıyor, yanından geçerken bana seslendi. Seni istiyor, dedi."

Gemiyi tayin ettiğim rota üzerinden Lostromo idaresine bırakarak derhal yanına gittim. Genç bir zabit, ağır yaralı; vücudundan en az altı kurşun çıkarılmış. Halsiz olmasına rağmen, güler yüzlü; ismi, Yusuf Efendi idi...

Gemi de herkesin gözü yaşlı, yüreği yanıktı. Kendisiyle kısa bir konuşma yaptım. Biraz sonra ruhunu teslim edeceğini, cesedini almaya gelen hocasına teslim edilmesini istedi. Sadece dudakları "Allah'ı" tespih ediyordu. Yusuf Efendi, sessizlik içinde uçup gitmiş ve Hakk'a kavuşmuştu. Canı teninden ayrılmış, nefes yok, nabız yoktu.. Sadece uyuyor gibiydi. Onu orada bırakamazdım. Kamarama taşıtıp kapıyı kapadım.

İstanbul'a geldik; Sirkeci rıhtımına yanaşacağız. Hadi dedim, Yusuf Efendi'yi son bir defa göreyim..

Kapıyı açtım, kamara gül kokusu içinde. Bir de ne göreyim. Her yanı yoğun bir nurla kaplı,sanki tebessüm ediyor gibiydi. Sağında ve solunda güzellikleri dille ifade edilemeyecek iki zat oturmuş, Kur'ân-ı Kerim okuyorlardı. Beni görünce kayboldular. Doğrusunu söyleyeyim ki, korkmuştum.. Bu gördüklerim sebeplerle izah edilemezdi. İhsan deryası içinde yüzüyoruz da; bu yüzden suyun başını hiç düşünmüyorduk."

CEPHEDEN MANZARALAR

Çanakkale Gazisi İsmail Ukuf anlatıyor:

"Hava sıcak, su yok. Kanlıdere sırtlarında durmadan siper kazıyoruz. Akşam olunca düşman zırhlı gemileri sahile yanaşıyor ve cehennemi bir bombardımana başlıyordu. Bir bomba bir manganın üzerine düştü mü kol, bacak, kafa havada uçuyordu. Ben bu korkunç sahneleri görünce içimden titriyordum. İngilizlerin topları uzun menzilli ve gülleler çok tesirliydi. Bizde ise bakayadan kalma 15 inçlik dağ topları vardı. Atıyorlardı topları, ama mesafesi kısa olduğundan tesir etmiyordu. Düşman saatlerce cephemizi top ateşiyle dövüyor, sonra taarruza kalkarak üzerimize saldırıyordu. Boğaz boğaza dövüştüğümüz çok oldu. Hayli düşmanı süngümle göğüsledim. Kaç kişi öldürdüğümü bilmiyorum. Ama düşman da bizimkilerden çok askeri şehit etti.

Çok korkunç muharebeler oluyordu. İngilizler, Helles Burnu'na çıkarma yapmışlardı. Arazi kazanmak için durmadan taarruz ediyorlardı. Biz de karşı taarruza geçiyorduk. Önümüzde cephane sandıkları vardı. Piyade tüfekleriyle siperlerden ateş ediyorduk. Makineli tüfeğimiz çok azdı.

Çanakkale siperlerinde saatlerce süren ateş muharebesinden galip çıkan er bakışlı yiğitler.

İngilizlerde ise ağır makineli tüfekler vardı ve deniz piyadeleri bizim cepheyi tırpanla ot biçer gibi tarıyordu. 29. İngiliz Tümeni 25 Nisan'da Seddülbahir'e, deniz piyadeleri ise aynı gün saat 5.55'te Bababurnu'na çıkartılmıştı.

Geceyi, açtığımız siperlerde geçiriyorduk. Üzerimizde ne bir battaniye, ne bir örtü vardı; kaputlarımıza sarılıp yatıyorduk. Yemeğimiz ya bir tas çorba ya kurtlu bakla dediğimiz etsiz bir yemekti. Ekmeğimiz, kuru bir peksimet... Katık yok. Biz bir gece siper kaza kaza düşmana yirmi metre yaklaşmıştık. Baktık, birden ufak bir teneke kutu önümüze atıldı. Hemen kaptılar. İçine baktık, toprak dolu; dışına baktık, İngilizce 'soğuk et kutusu' diye yazıyordu. Ben düşmanın bu küstahça davranışına kızdım. Bana verilen ve içmediğim sigara paketini onlara fırlattım. Kötülüğe iyilik olsun diye, 'Al da keyfin yerine gelsin!' dedim. Bir dakika geçmedi ki düşman siperinden uzunca bir paket daha atıldı. Yine bizimle alay ediyorlar, tahta parçası attılar sandık. Bir de kağıdı açıp baktık ki bir çikolata... Zehirli mi, değil mi, diye yemekten çekinirken Adanalı bir asker alıp çikolatayı ısırdı, yedi. Biz de birer parça koparıp yedik. Böyle ufak tefek hadiseler oluyordu. Ama gün ağarıp da düşman ateşe başlayınca, geceleyin gösterilen samimiyet ve dostluk artık yok oluyor, birbirimizi boğazlıyorduk. Düşünün, yirmi metre ileride yatan düşmanın yirmi metre berisinde insanın gözüne uyku girer mi?

Tam 22 gün Seddülbahir'de kah siper kazdık, kah muharebe ettik. Çok halsiz düşmüştük. Düşman deniz kenarında kamp kurmuş, nöbetçiler geziniyor. Bölük kumandanımıza diyorduk ki: "Hücum edelim, şunları denizde boğalım. Atış emri verin."

Rahmetli Celal Yüzbaşı: "Biz de öyle düşünüyoruz, ama genel emir yok. Hem siz siperden çıktınız mı düşman gemilerden yine bombardımana başlar, hepiniz kırılıp gidersiniz. Sonra hangi kuvvetle bu toprakları müdafaa ederiz?"

Mecburen siperlerde saklanıyor, düşmanın hareketlerine göre davranıyorduk. Onlar arazi kazanmak için saldırırsa, biz de saldırıyorduk. Bu savaşta çok kayıplar verdik. Bir gece bizim bölükten olanları bir tarafa çağırdılar. Gittik, 296 kişiden 28 kişi kalmıştık. Evet, kırıla kırıla üç manga kalmıştı koca bölükten... Sonradan yeni kuvvetler geldi, bölük mevcudu 100 kişiyi buldu. Yeni gelen erat acemiydi. Doğru dürüst silah atmasını bilmiyorlardı. Bu erleri 22 gün sonra Keşan tarafına çektiler. Ben de yorulmuştum. Bir süre daha kalsam, hasta olup siperde ölebilirdim. Gece göç hazırlığı yapılırken, düşmanın top atışı başladı. Siperler allak bullak oldu. Halil ve Kadir adında iki kardeş vardı. Kadir o gece şehit olmuştu. Sabah karanlığında kardeşi Halil Çavuş, Yüzbaşı Celal Bey'in huzuruna çıktı:

"Ben kardeşimin intikamını almadan bu cepheden bir adım atmam yüzbaşım!" diyordu.

Halil Çavuş'un bu sözüne karşılık Yüzbaşı Celal Bey, "Oğlum, Keşan'a gider, biraz dinlenir, kuvvetlenir, yine gelir, burada düşmanla çarpışırsın." dediyse de Halil Çavuş, "Kardeşimin kanı kurumadan, cesedi soğumadan onun intikamını almak istiyorum. İzin verin, ben bu cephede kalayım." diye ısrar etti. Yüzbaşımız, tabur ve alay komutanlarıyla konuştu. Nihayet onun kalmasına razı oldular.

Sonradan duyduğuma göre, Halil Çavuş çok yaman savaşmış. Hayli düşman kırmış. Bilhassa gece akınlarıyla sahildeki nöbetçileri vurmuş. Ona bir makineli tüfek vermişler, iki saat içinde 500' e yakın düşmanı biçmiş. Hem de durmadan mevzi değiştirerek... Ağır makineli tüfeği elinde oyuncak gibi taşır, bir ağacın altında 250'lik bir mermi şeridini boşaltır, ikinci bir ağacın altı-

na gider, orada biraz dinlenir, mermi şeridini makineliye sürer, beklermiş. Düşman ilk ateş ettiği yere mermi yağdırmaya başlayınca, Halil Çavuş da ikinci mevziden başlarmış makineli tüfekle düşmanı biçmeye... O Halil Çavuş'u sonra göremedim, belki de kardeşi Kadir gibi şehit oldu, belki kurtuldu. Allah ondan razı olsun.

Daha sonra Gazze muharebelerinde bulundum. Orada Avusturyalılar, Macarlar ve Almanlarla beraberdik. Savaş dört yıl sürdü. Sonra tekrar Edirne cephesine, Cafer Tayyar Paşa'nın ordusuna katıldım. İşte madalya beratım, işte teskerem..."

Çanakkale'de kum torbalarından yapılmış siperlerde iki askerimiz.
Biri gezde, diğeri gözde düşman bekliyor.

TETİK PARMAĞI*

Ezine-Geyikli bucağından Halil Helvacı anlatıyor:

"1892 doğumluyum. Çanakkale'de 3 sene bulundum. 27. Alaydanım. Üç sene Seddülbahir ve Arıburnu'nda çarpıştım. Bir keresinde üç gün süngü harbi yaptık düşmanla. Üç günün sonunda 7 kişi kalmışız. Sonra bize onar er verdiler, çavuş olmuştuk. Bir gün Arıburnu'nda mevzilerden düşmana doğru ateş ediyoruz. Çekiyorum tetiği, çekiyorum.. çekiyorum... Tüfek patlamıyor, ateş almıyor. Tüfek bozuldu her hâlde, dedim. Bir arkadaş vardı yanımda. Ona dedim:

- Bak hele benim tüfek bozulmuş, ateşlemiyor. Arkadaş bir baktı benden yana.

-Ne bozulmuşu, senin parmak gitmiş, dedi.

Ben o zaman acısını duydum işte. Cız etti içim. Bir kurşun gelmiş, tetiği çektiğim parmağı alıp götürmüş orta yerinden."

BUGÜN LAĞIM ATILACAK

Ayaşlı Ecir'de onlardan biri. Saf, temiz bir Anadolu insanı. Vatan demişler, namus ve din demişler. Her şeyini bir köşeye bırakarak yollara düşmüş. Çanakkale'de mücadele vermiş. Savaş sonrası döndüğünde de "Ben gaziyim" diye hiç ortalığa yaymamış. O ve onun gibiler mükafatı hep en yüce kattan, Allah katından istemişler. Diğerlerine el açmamışlar.

1960'lı yıllar. Kendi halindeki bu fakir gazi bakın şimdi bizlere neler anlatacak.

---

* C. Önder, Yaşayan Çanakkale'li Muharipler, s.124

Arıburnun'dan Kanlısırt'a giden gizli yol.

- Mayıs'ın kaçıydı orasını bilemem.. Şimdi girdik müdafaaya... İşte düşmanla bizim istihkamın arası elli metre kadardı.. Neyse, müdafaa ederdik. Cephemizde yedi tane delik vardı.

-Ne deliği?

- Lağım deliği lağım.. Lağımın birisi bitti atacak olduk. Attık nasıl mı attık? Bir yol onu tarif edeyim olma mı efendi?

- Haydi bakalım.

- Emir.. Lağım atılacak bugün dediler. Dört kişi kurşun atıyor, biz de nöbet bekliyoruz. Birbirimizi değişiyoruz. Bizim fırka Kumandanı'ndan emir geldi. Dört, sekiz olsun dediler. "Dördünüz kurşun atın dördünüz süngü takın dediler.. Kum torbalarının üzerine süngüleri uzattık. Yani düşman bizi çok görecek ki siperlerine asker yığacak... Lağım patlayınca telefat verecek. Şimdi başladık ateşe. O da ateşe başladı.. Bizimkiler lağımı doldurdular. Fitili ateşlediler. Fitilin efendime söyleyeyim bir ucu burada bir ucu orda..

Fitil yana yana vardı baruta değdi... Lağım patladı.. Patlatıldıktan sonra dağlar böyle devrildi.Devrilince düşmanı havanın yüzünde gördük... Sonra ateş bitti, duman savruldu. Attığımız fişek.. kapçık..

- Kapçık ne?

- Fişeğin kapçığı olma mı hani? Ta diz boyu oldu. Kürekledik topladık.

- Düşman nasıldı?

- Hiç on para etmez İngiliz.. Hiç korkumuz yoktu hamdolsun.' Gece kum torbasından aşardık. Şehitlerimizin tüfeklerini toplardık. Bizim topçular vardı ki eh attı mıydı onların istihkama düşürürdü evvel Allah'ın izniyle. On beş gün sonra bize değiş gelirdi. Geriden gelenler öndekilerden birinci ateş hattını teslim alırlardı. Hiç katiyen bir siper vermedik elhamdülillah. Bir gün gece ateş yaktılar siperlerin tepesinde. Oradan buradan ateş payda oldu. Meğer eşyasını yakarmış.. Bize kalmasın diye. Ondan sonra zabitlerimiz müjde dedi. Neyi beyim? dedik. Bu kaçacak galiba bugün dedi.. Keşif kolları dört tane, dedi. Gitsin istihkamına baksın.. dedi.

- Kimin istihkamına?

- Düşmanın.. Bizden dört kişi fedai çıktık. Düşmanın istihkamına bakmaya gideceğiz. Yine kağıdıma eğildi.

- Oraya yaz.. dedi. Dört kişi fedai çıktık. Yazdın mı beyim? Yumruklarıyla dirsekleriyle gidiş işaretlerini taklit ederek:

- Emekleye emekleye düşman kum torbasının altına vardık. Oradan dinledik. Var mı acep düşman diye.. Ses alamadık.. Ondan sonra "Ya Allah, Bismillahirrahmanirrahim" diyerek dördümüz de düşmanın istihkamına atladık. Selaten Tüncina okuyarak atladık.. Baktık ki kimse yok.. Ondan sonra birisini posta ettik. Asker'e haber verdik. Ondan sonra asker birden hücuma kalktı. Geldi asker gayri istihkamın içine. O yana bu yana aktardık. Kimseler yok. Ne varsa orada teslim aldık. Dört gün durduk. Sonra bizi çektiler gayri..

- Şöyle eğlence eder miydiniz?

- Eğlence olur mu harp yerinde?

- Yok canım öylesi değil, Hani şu istirahat vaktinde?

- Eh, otururduk, konuşurduk. Türkü söylerdik.

- Demin diyordun ki Selaten Tüncina'yı okuyoruz. Sen okuma yazma biliyor musun?

- Yok. Okuma bilmiyom. Velakin Selaten Tüncinayı memleketimizde hocalarımızdan ağızdan belledik. Namazın arkasından her daim okuruz.

- Balkan Harbi'nde de bulundun mu?

- Ya.. Balkan'da yaralandım. Balkan'da Ayaş Taburundaydım.

Omzunu göstererek:

-Ta buradan girdi. buradan çıktı. Velâkin o harp hiç idi.

- Murdar bir şeydi, dedi.

Bunun üzerine Ayaşlı Mustafa oğlu Ecir'e bir sigara verdim. Almak istemedi. Israr ettim. Kabul etti. Selâm verdi. Bir zabit huzurundan ayrılır gibi bir iki adım geri yürüdü. Fakat yarıdan yine geri döndü.

Sordu:

- Neden inceden sorgu sual ettin? Hepsini gazeteye mi çıkaracağın yoksa?

- Evet... öyle.

Bu son sözüm onu sevindirdi. Gülümsedi"

Sedülbahir üzerine gelerek resimde görülen heyete bombalar yağdırmakta iken karşıdan havalanan tayyaremizin şiddetli müdafaası üzerine neye uğradığını şaşıran ve firar imkanı bulamadan düşürülen Fransız tayyaresi

9. BÖLÜM

ÇANAKKALE SAVAŞINDAKİ OLAĞANÜSTÜLÜKLER

MANEVİ DİNAMİKLER DEVREYE GİRİYOR*

Yıl 2000, İstanbul'da bir mecliste Yazar Hekimoğlu İsmail ile bir aradayız. Orada bulunan kişilerden birisi Bediüzzaman Hz.nin eserlerinde geçen ve *"Beni bir manevî meclise çağırdılar. "Ey helaketler ve felaketler asrının adamı. Gel senin de bir rey hakkın var* dediler." diye anlatılan bahsi sordu. Sayın Hekimoğlu önce derin bir nefes aldı düşünceli bir tavırla anlatmaya başladı. Öncelikle bu hadisenin yaşandığı yılı söyledi. Şaşırıp kaldık. 1918 yılıydı. Yani dünya üzerinde artık bir tane bile bağımsız Müslüman devletin kalmadığı bir dönem. Maddî dünyada bu hadise ne kadar büyük bir ehemmiyete sahipse elbette ki bunun bir de manevî yönü olacaktı. Durum son derece kritikti. Yabancıların yüzyıllar önce Haçlı Seferleri ile boğmaya çalıştığı İslam Medeniyeti, devrin Kılıçarslanları ve Selahaddin-i Eyyubileri tarafından en güzel şekilde korunmuştu. Ardından muhteşem bir Osmanlı gelmiş ve artık Avrupalıların bu gayeleri kuru bir hayal olmanın ötesine geçememişti. Aksine güçlü ve adaletli Osmanlı Devleti, adım

---

* B. Said Nursi, Risale-i Nur Kül., 2/2048, Nesil Yay. İst.1998

Çanakkale'de Arıburnu Muharebesi'nde başarı gösteren
27. Alay'ın sancağına Harb madalyası takılırken.

seslerini Viyana önlerine kadar duyurmuş ve yüzyıllarca Avrupa'yı titretmişti. Ama O, hiçbir zaman korkunun ve sömürünün adı olmamıştı. Vicdanlı ruhlar her yerde onun türkülerini söylemişler hep onun adaletini aramışlardı. Ama şu son dönemde hadiseler onun elini kolunu bağlamış, vücudu yara içerisinde bırakılmış, dişleri dökülmüş ve son derece hasta bir hale getirmişti.

Avrupalının yüzyıllardır beklediği fırsat sonunda eline geçmişti. Bir daha kalkmamasıya bu aslan yiğidi götürüp bir tepeye gömebileceklerdi. Bunu gerçekleştirmenin yolu elbette ki aslanı tam kalbinden vurmakla mümkün olacaktı. Orası ise yine yüzyıllardır ele geçirme planları kurdukları koca payitaht İstanbul'du.

Osmanlı'nın bu varlık ve yokluk savaşı elbette ki sadece dünyadakileri ilgilendirmeyecekti. Onun asırlardır sergileye geldiği peygamberane ahlak, saygıda kusur etmediği ve hemen her yerde müdafaasını yaptığı mukaddesler bu müthiş savaşta her şeyi ile

devreye girecek ve akıl almaz manzaralar meydana gelecekti. Hatta Osmanlı kuvvetlerinden hem sayıca hem de teknolojik bakımdan kat kat üstün düşman kuvvetleri, her seferinde bir duvara toslarcasına bu inanılmaz hadiselere çarpacak ve bir süre sonra da Osmanlı'yı yenmeye çalışmanın bu yöntemlerle imkansız olduğunu göreceklerdi. O yılların İngiliz Deniz Bakanı Çhurcil'in şu sözleri bu anlattıklarımızı ne de güzel doğrulamaktadır. Gelibolu'ya dünyanın dört bir yanından asker yığdıkları, yine dünyanın en büyük donanmalarını getirdikleri halde hâlâ boğazı geçemeyen bu zavallı devlet adamı yıllar sonra şu itirafta bulunacaktır.

"Biz Çanakkale'de Türk askeri ile değil Tanrı ile savaştık ve haliyle de yenildik."

Şimdi gelin, bu uzun girişten sonra İngiliz deniz bakanına bu sözü söyleten olağanüstülükleri bir bir inceleyelim. Elbette ki hepsini incelememiz mümkün değil ama en azından bir kısmını görerek İlahi yardımların nereden ve nasıl geldiğini anlamaya çalışalım. Ama bunları okurken şunu aklımızdan kesinlikle çıkarmayalım ki; o gün bizlere yardım eden İlahi kuvvetler sanmayınız bu gün bizi unuttular. Belki bugün çok daha yakınımızdalar ve tüm dikkatleriyle bizleri takip etmekteler. Kim bilir?

---

* Saffet Senih, Ruhlar ve Ötesi, Nil Yay. İzmir 1996 s. 14

HAMİLTON'UN RÜYASI*

Çanakkale hatıralarını incelediğimiz değişik kaynaklarda hemen tüm düşman askerlerinin ortak bir görüşü vardır. O da Çanakkale'nin tekin bir yer olmadığı. Halbuki Çanakkale, alelade bir yarımadadır ve burayı savunmaya çalışan Osmanlı kuvvetlerinin ne kadar güce sahip olduğu tüm dünya devletleri tarafından bilinmektedir. Bu savaştan daha üç sene önce Balkan Devletleri denen bir avuç topluluğa yenilen Osmanlı'nın İtilaf Devletleri denilen dünyayı sömürgesine almış devletlerle başa çıkması mümkün değildir. Peki o zaman tekin olmayan şey nedir? Düşman komutanları ürperten şey nasıl bir kuvvettir.

Şimdi bir misalle işgal kuvvetlerinin kumandanlarının neden buralara tekin değildir dediğin anlamaya çalışalım. Olay, işgal kuvvetlerinin tüm kara ordularını yöneten kişinin başından geçiyor. Etrafında on binlerce asker bulunan ve çevresinde âdeta kuş uçurulmayan Sir John Hamilton, acaba bu kutsal topraklarda can güvenliği noktasında güvende miydi?

Çanakkale Harbinde, İtilaf Devletleri Kumandanı Sir İan Hamilton'un 21 Eylül 1911'de gördüğü rüyayı kendi hatıralarından nakledelim:

> *"Dün gece korkunç bir rüya gördüm. İmroz'da çadırımın içinde küçük portatif karyolamda yatmaktaydım. Birdenbire kendimi buz gibi sulara gömülmüş buldum. Birisi beni denizin dibine doğru çekiyordu. Boğuluyordum. İki kuvvetli elin boğazımı sıktığını hissediyordum. Bu iki el beni, hem boğuyor, hem de denizin derinliklerine sürüklüyordu. Nefesim kesiliyordu. Dehşetli bir mücadeleyle kendimi bu iki elden kurtarmaya çalıştım. Bu o kadar sıkıntılı bir boğuşmaydı ki, yatağımda güçlükle gözlerimi açtığım zaman, bütün vücudum zangır zangır titremekteydi. Baştan aşağıya kan-ter*

içinde kalmıştım. Boğazımı sıkan iki kuvvetli pençeyi görür gibi oldum. Çadırımın içinde sanki bir hayalet vardı. Fakat yüzü karanlıkta seçemiyordum. Bu hayal yavaş yavaş gözden silinip kayboldu. Boğazım ferahladı. Rahat nefes almaya başladım. Çadıra bir düşman mı girmişti? Ömrümde bu kadar korkunç bir rüya gördüğümü hatırlamıyorum. Uyandıktan sonra saatlerce bu korkunç rüyanın dehşeti içinde kaldım. Kafamda acayip düşünceler belirmeye başladı: Çanakkale tekin değildi. Üzerimize kaçınılmaz bir tehlike çökmüştü. Hepimizi meş'um (uğursuz) bir akıbet beklemektedir.

HEM DE İKİ TANE*

Çanakkale, destansı mücadelesini tüm azmiyle sürdürmektedir. Burada bulunan her Mehmetçik, içinde bulunduğu halet-i ruhiye, burada bilenen ve şahlanan imanıyla tarihte adına az rastlanır bir hüviyete gelmişti. Âdeta tüm maddi istek ve emellerden sıyrılan bu insanlar, elleri tüfeklerinde, gözleri karşı cephede, fikirleri ötelerde bir hal almışlardır. Öteler derken kastettiğimiz elbette ki ölümden sonrasıdır. Ve artık onlar oraların sultanı olmaya hazırlanmaktadırlar. Her askerin kendine göre ayrı ayrı tefekkürleri, umutları, arzuları vardı. İşte bunlardan sadece bir tanesini bizlere Doktor Binbaşı Rıfat Bey anlatıyor.

Doktor olması dolayısı ile kendisine en çok iş düşen kişilerden biri olan Rıfat bey, devamlı birlikler arasında gezmekte, kontroller yapmaktadır. Bu gezileri sırasında bir Mehmetçikle karşılaşır. Bu saf ve temiz Mehmetçik iki de bir;

- "Şayet şehit olursam, bir huri gelip beni karşılayacak." demektedir.

* Samiha Ayverdi, Hey Gidi Günler Hey, Hülbe Yay. İst.1988 s. 130

Çanakkale'de Namazgah Tabyası'nın kapısı.

Yine bir gün bir çatışma sonrasında Binbaşı Rıfat Bey yaralıların arasında gezmeye başlar. Hayatta olanlar bir bir tespit edilmekte, yaralarının durumlarına göre müdahaleler yapılmaktadır. Soluk alan bir sima arayan Rıfat Bey tam o sırada kanlar içinde yatan yığın yığın insan cesetleri arasında o saf delikanlıyı görüverir. Hemen koşar ve nabzına bakar. Evet nabzı atmaktadır ama zavallı yiğit artık sadece bir soluktur. Çünkü hain bir düşman kurşunu onu tam anlından vurmuştur. Bir lütf-u ilahi ile hâlâ yaşamaktadır delikanlı. Sanki çok önemli bir şeyi söylemek istercesine, sanki yeni nesillere, "Allah bir kulunu severse onun tüm istediklerini verir." dercesine soluk almasını sürdürmektedir.

Rıfat Bey delikanlının yakasını gevşetir. Gözlerinin içine bakar, delikanlının gözleri sanki başka alemleri seyreder gibidir. Uzun zamandır merak ettiği bir şey vardır Rıfat Beyin. Delikanlının her fırsatta tekrar edip durduğu bir temenni. Acaba der, bu saf delikanlının bu dua gibi emeli gerçekleşti mi? Eğilir delikanlının kulağına ve sorar; "Seni karşılamaya gelen huri var mı?" Delikanlı kapanmakta olan gözlerini son bir gayretle yeniden aralar. Dudakları kıpırdamaya hazırdı. Eliyle iki parmağını gösterirken ağzından da şu sözcükler dökülür.

"Hem de iki tane."

Bu sözlerden sonra, yarı aralanan dudaklar ve göz kapakları yeniden kapanır. Kim bilir hangi alemlere açılmak ve oralarda neleri neleri müşahede etmek üzere.

MADDENİN SÜKUT ETTİĞİ AN*

25 Nisan kara çıkarmasından sonra Gelibolu'nun stratejik görülen birçok yerine çıkarma yapan İtilaf Devletleri kuvvetleri, Türk Ordusunun müthiş mukavemeti karşısında hiçbir cepheden sonuç alamamışlardı. Savaşın başlamasından bu yana aylar geçmiş olmasına rağmen hâlâ yerlerinde sayıyorlardı. Halbuki hemen her gün gerçekleşen korkunç savaşlarda binlerce insan ölüyordu. Bu kadar çok insan kaybına rağmen elde bir başarının olmaması İngiliz hükümetini, halkına karşı zor durumda bırakıyordu. Aynı şekilde Çanakkale Kara Savaşlarını yöneten Sir John Hamilton da Lordlar Kamarası'na karşı ne diyeceğini bilemez durumdaydı.

Hamilton bu tıkanık durum karşısında Anafartalar bölgesinde şimdiye kadar yapılmadık şekilde kalabalık bir kuvvetle bir şafak harekatı planlıyordu. Bu harekat öncesinde Lordlar Kamarasıyla da görüşmüş, ısrarla taze kuvvetler göndermelerini istemişti. İngiliz Hükümetinin Hamilton'a verdiği son şanstı bu. Ve Hamilton'un ısrarları üzerine son bir askerî birlik Çanakkale'ye doğru yola çıkarıldı. 29 Temmuz tarihinde İngiltere'den ayrılan bu taze birlik, Norfolk Kraliyet Alayı adıyla adlandırılıyordu. Kim bilebilirdi ki, İngiliz askerî yetkilileri dışında kimsenin adını sanını bilmediği bu birlik bir gün gelecek dünyanın adı duyulmuş en meşhur birliklerinden biri haline gelecekti. Meşhur olacaklardı olmasına ama kimse onların

---

* Dr. Emin Manisalı, Çanakkale'de Kaybolan Birlik, Sızıntı Dergisi, C.12, sa.135

Ordumuzun gökteki düşman tayyarelerini avlayan kahramanları top başında.

yerinde olmak istemeyecekti yine de. Çünkü kendilerini acı ve esrarengiz bir son beklemekteydi.

Kirte Savaşları sırasında nasıl Alçıtepe'yi ele geçirmeye çalışmışlarsa, şimdi de hedefledikleri yer 60. Tepe idi. Osmanlı askerlerinin Bombo Tepesi dedikleri yer o kadar stratejik bir konuma sahipti ki, İngilizler, "Eğer burayı alırsak İstanbul yolu bize kesinlikle açılmış olur." diyorlardı.

12 Ağustos günü, planlanan harekat için İngiliz birliklerin sevki başlamıştı. Suvla Koyu'ndan yapılacak şafak harekatı için Hamilton, Norlfork Alayı'nın bir taburunu ileri harekatta yol açmak için vazifelendirmişti.

Çıkarma hiç de kolay olmayacaktı. Çünkü bunaltıcı bir sıcaklığı olan yaz aylarında Suvla Koyu âdeta kaynıyordu. Büyük ve küçük kemikli burunlarından biraz ilerlendiğinde o mevkide bulunan tuz gölü ortaya çıkıyordu. Her yer balçık çamurdu. Ortalık sivrisinek kaynıyordu. Çıkarma yapan düşman birlikleri, daha Türk askerlerini görmeden ortamın durumundan yılmaya başlıyorlardı.

Şafak harekatı başlamıştı. Aldıkları emir gereğince 163. Tümen ilerlemeye başladı. Fakat daha 900 m kadar ilerlemişlerdi ki Türk askerlerinin yoğun ateşi karşısında kaldılar. Artık bir adım bile ilerleyemiyorlardı. Fakat aynı durum Norlfork Kraliyet Alayı'na ait 4. Tabur için geçerli değildi. 163. Tümenin sağ tarafında yer alan birlik fazla bir mukavemetle karşılaşmadan ilerlemesini sürdürdü. Türkler için kritik bir durum söz konusuydu. İlerleyen birlik önlerindeki tepeyi aşarak birliklerimizi arkadan çevirebilir, mukavemetimizi kırabilirlerdi. Zira Hamilton'un da arzusu buydu. Türk birliklerinin direnci kırıldığı taktirde bir yığılma harekatı ile bölgenin en kritik noktaları işgal edilebilirdi. Albay Sir Beauchamp komutasında bulunan 10 subay ve 250 askerden oluşan birlik, önlerinin açık olmasından istifade ederek arka ve yan birliklerle irtibatı kopararak hızla ilerlemeye başladılar. Hedef 60. tepeyi ele geçirmekti.

İşte tüm sebeplerin bu sükut anında, 267 kişilik bu birliğe dur diyecek kimsenin bulunamadığı bir durumda tabiat üstü hadiseler devreye girecekti. Bu milletin bin yıldır verdiği bir mücadele ile varını yoğunu verdiği bir davada, o davanın sahibi elbette ki onları başıboş bırakmayacaktı. Birlik hızla önlerindeki tepeye doğru tırmanmaya başlamıştı. Halbuki tepenin üzerinde garip, gri tonlarda, mantar şeklinde bir bulut öylece duruyor, sanki taarruza geçen düşmanı bekliyordu. Halbuki havada müthiş bir rüzgâr vardı. Her şeyin kıpırdadığı bu atmosferde bir bulutun öylece durması aklın alacağı şey değildi. Birliğin son askeri bulutun içinde kaybolana kadar hiçbir şey olmadı. Son askerde bulut tabakası ile kaplandığında, yükünü almış bir gemi gibi hareketlendi bulut. Ve havada bulunan kendi rengi ve şekline yakın diğer iki bulutla aynı hizaya geldi.

Sonrasında yine şaşırtıcı bir şekilde, rüzgârın aksi istikametinde yollarına devam ederek ufukta kayboldular. İşte olay böyle cereyan etmişti. Hadiseyi bizlere, Norfork Kraliyet Alayının arkasından gelen ve tüm hadiseye şahit olan 22 kişilik Anzak Sahra Birliği'nin askerleri anlatıyor. İsterseniz hadiseyi bir de onların ağzından dinleyelim.

"21 Ağustos 1915. Aşağıda geçenler, bu tarihte meydana gelmiş garip olayların bir dökümüdür. Bu olay savaşın en şiddetli ve son anlarında ışığında Anzak Suvla Koyu 60. Tepe'de meydana geldi. Gün ağarırken gök berraktı. Görünürde altı veya sekiz tane, hepsi bir birinin eşi olan ekmek somunu biçimindeki bulut, 60. Tepe'nin üzerinde yayılmış duruyordu. O sırada saatte 6 veya 8 kilometrelik bir hızla güneyden esen meltem olmasına rağmen, bu bulutların ne biçimleri ne de yerleri değişmiyordu. Meltemin etkisiyle kayıp gitmediler. Bunlar bulunduğumuz yere göre 60 derecelik bir yükseklikte asılı duruyorlardı. Bulut kümesinin tam altına gelen yerde toprağın üstünde duran aynı biçimde bir bulut daha vardı.

Yaklaşık 250 metre uzunluğunda, 65 metre yüksekliğinde ve 60 metre genişliğindeydi" Bu bulut oldukça yoğundu. Yapısı katı maddeymiş gibiydi. İngilizlerin bulunduğu bölge, savaş yerine 1000 metre kadar uzaklıktaydı. Bütün bunları Yeni Zelanda kıtasının birinci sahra birliğine bağlı 3. bölükteki 22 asker gördü. Aralarında biz de vardık. İçinde bulunduğumuz siperden güneybatı doğrultusunda yere inmiş; bulut duruyordu. Bulunduğumuz yer 60. tepeye göre 90 metre daha yukarda olduğundan üstten görebiliyorduk.

Bu bulut daha sonra Kayaçık Dere denilen kuru bir derenin yatağına doğru ilerlediğinde onun daha önce durduğu zemini bütünüyle görebildik. Bu bulut diğerleri gibi açık gri renkteydi. Daha sonra 4. Norfolk Tabu-

ru'nun bu kuru dere yatağından harekete geçerek 60. Tepe'ye doğru uygun adım yürüyüşe geçtiğini fark ettik. Buluta vardıklarında hiç çekinmeden dosdoğru içine girdiler. Ama tekrar içinden çıkıp 60. Tepe'de savaşa katılan hiçbir kimse olmadı. Bir süre sonra askerlerin sonuncusu da görünmez olunca, bulut sanki yükünü almışçasına yerden yükseldi. Herhangi bir bulut gibi yukarda duran diğerlerine ulaşıncaya kadar yavaş yavaş havalandı. Bu ana kadar yukarıdaki bulutlar yerlerinde duruyorlardı. Yerdeki bulut yükselip aynı hizaya gelir gelmez birden kuzeye doğru uzaklaşmaya başladılar. Trakya istikametine doğru gittiler, bir saat içinde de gözden kayboldular. Savaş sonunda bu tabur kayıp veya yok edilmiş sayıldı. Anzak çıkarmasının 50. yılında geç de olsa aşağıda imzası olan bizler anlattığımız bu olayın kelimesi kelimesine doğru olduğunu beyan ederiz."

İmzaları bulunan tanıklar: İstihkam eri 4/165 künyeli, Feiçhardt. Malata Bay OfPlenty,

İstihkam eri 13/416 künyeli, D.Nevnes.157 King Street Cambridge.

J. L. Newrnan, 75 Freyberg Street Octumoctai Tauranga.

İşte Anzak Sahra birliğine bağlı üç askerin diğer 19 arkadaşları adına da yemin ederek anlattıkları hadise böyle cereyan etmişti. Bu harekata çok güvenen ve talep ettiği taze kuvvetler geldiği taktirde kesinlikle İstanbul yolunu açacağını vadeden Hamilton'sa, yönettiği bu son harekatında başarısızlıkla sonuçlanması üzerine çaresiz bir durumda kalmış ve İngiliz Savaş Bakanı Lord Kitchener'e hitaben gönderdiği bir telgrafta bu kaybolma olayına da değinmiştir.

Kumandan Hamilton'ın, İngiliz Savaş Bakanı Lord Kitchener'e gönderdiği telgrafta hadiseyi şöyle anlatıyordu:

> *"Savaş sırasında 163. tümen her bakımdan üstün olduğu bir anda, çok garip bir şey meydana geldi. Türklerin zayıflamakta olan kuvvetlerine karşı, Albay Sir H. Beauchamp, cesur, kendinden emin bir subay olarak büyük gayretle, hızla ilerledi. Savaşın en güzel kısmı böyle başladı. Bu sırada askerlerin çoğu yaralı ve susuzluktan perişan haldeydiler. Bunlar, kampa ancak gece vakti dönebildiler. Fakat, Albay 16 subayı ve 250 askeriyle önüne düşmanı katmış hızla ilerliyordu. Daha sonra bunlardan hiçbirinden haber alınamadı. Ormanlı bölgeye hücum ettikten sonra gözden kayboldular ve sesleri duyulmadı. İçlerinden hiçbiri geri dönmedi."*

Hamilton son umudunu da yitirmek üzereydi. Bu hareketin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Lordlar Kamarası'nın da harekata ve yöneticisine güvenleri sarsıldı. İngiliz askerlerinin hezimeti için geriye sayım başlamıştı.

Çanakkale Savaşı sonrasında da bu birliğin esrarengiz bir şekilde kayboluşu unutulmadı. Nihayetinde İngiliz hükümeti, 1918 yılında, Türkiye'ye resmî bir yazı göndererek kaybolan alayın akıbetini sordu. Bizden aldıkları cevap da bir hayli ilginçtir:

> *"Türkiye ne onları esir etmiştir, ne de ölüm kayıtları vardır. Hiçbir şekilde, bu askerlerle ilgili bir bilgiye sahip değildir."*

Aradan yıllar geçmesine rağmen, ne bu kaybolan birliğin ailelerinin araştırmaları, ne İngiliz Hükümeti'nin çabaları, nede bizim hükümet yetkililerimizin bilgileri bu olay üzerindeki esrar perdesini kaldıramamıştır. Onlar bir süre bizi, bu birliğin askerlerini toplu halde imha ettiğimiz ve gizlice gömdüğümüz iddiasında bulunmuşlardır. Ama biraz insaflı bir gözle tarihe bakan herkes görecek-

tir ki, Türk milleti geçmişinden bu yana böyle insanlık dışı soykırımlara kesinlikle yanaşmamıştır. Bizim tarihimizde milletimizin meydana getirdiği bir tane toplu mezar bulunamaz. Bu konuda bir iddiası olan varsa muhakkak aziz milletimizi bir Sırplı ya da Ermeni ile karıştırıyordur. Zira onların birkaç yıl içinde Bosna ve Doğu Anadolu'da müthiş mezalimler sergilediler. Katlettikleri kişilerin toplu mezarları halen ortaya çıkmaktadır. Ama bu yüce millet böyle alçaklıklara hiçbir zaman girmemiştir bundan sonra da girmeyecektir. O, şehitlerinin gönül ve can verdiği ulu mefkûresini yakalayacağı günü beklemektedir. O ruha erdiği anda inanıyoruz ki insanlığa tarihte olduğu gibi yeniden rehberlik yapacak ve huzur dağıtacaktır.

BAYRAM NAMAZINDAKİLERİ KUCAKLAYAN BULUTLAR*

Çanakkale Savaşının en çok konuşulan ve Allah'ın bizlere yardımını açıkça ortaya koyan önemli bir olay da tabiat hadiselerinin bile bizim tarafımıza geçmesidir. Savaşın başlamasından bitimine kadar meydana gelen birçok olay nedeniyle yabancılar bile bunu tasdik etmek durumunda kalmışlardır. İşte bu olaylardan biri de Çanakkale Savaşlarında kılınan Bayram Namazı ile ilgilidir. 1915 yılının Temmuz ayı ile Ağustos ayları arası Ramazan'dır ve Mehmetçik oruçlarını tutarken âdeta daha bir kahramanlaşmış halde mücadelesine devam etmiştir.

Mübarek Ramazan ayı sonunda elbette ki bayram gelecektir. Anadan, yardan tüm sevdiklerden ayrı bir bayram olacaktır bu ama Mehmetçik buna hazırdır. Çünkü o, şu anda kutsal bir vazife eda etmektedir.

Bayram yaklaşırken akıllara şu soru da gelir, acaba Bayram Namazı nasıl kılınacak? Toplu halde kılınan bir namaz savaş durumun-

* M.İhsan Gençcan, Ç. S. ve Menkıbeler, İst.1998 s. 75

Çanakkale'de bir namazgah.

da uygun olacak mı? Acaba kılamayacak mıyız? Ve bunun gibi birçok soru kafaları kurcalarken, gönüller endişe ile dolarken bir kısım insanlarımız da gayet sakin bir şekilde beklemekte, Allah her şeyin hakimidir, elbette bizim bu aciz durumumuzu gören Rabbim buna da bir çözüm bulacaktır, demektedirler. Peki gerçekten o Ramazan Bayramında neler olmuştur? Kalbi Allah aşkıyla çarpan Mehmetçiklerimiz namazlarını kılabilmişler midir? İşte tüm bu soruların cevaplarını şimdi o günleri yaşamış bir gazimizin ağzından dinleyelim. Bakalım plan yapıcıların en iyisi olan Rabbim, Mehmetçiğimize nasıl yardım etmiş?

"Gelibolu'da oturmakta idim. Çanakkale'de 9. Tümen teşekkül edince gönüllü olarak kıtaya kaydoldum. Savaş ilerledikçe din görevlilerinin yerleri de belirsiz olmuştu. Bizim gibi gençler -o zaman 28 yaşında- savaşın içinde görev yaparken, yaşlılar Sargıyeri ve hastahanelerde görev ifa ediyorlardı.

Ben, Seddülbahir Cephesi'nden savaş bitinceye kadar hiç ayrılmadım. Miladî 1915 yılında Ramazan, 13 Temmuz Salı günü başlamış. 11 Ağustos Çarşamba günü bitiyordu. O gün -yani arife günü- idi. Cephe Kumandanı Vehip Paşa beni çağırdı.

"Hafız, askerin bir talebi var. Yarın Ramazan Bayramı, sabahleyin hep beraber Bayram Namazı kılmak istiyorlar. Eratın toplu bir halde bulunmaları tehlikeli ve düşman için bulunmaz bir fırsattır. Tekliflerini kabul etmedim. Sen de, münasip bir lisan ile anlatırsın!" dedi...

Paşa'nın yanından ayrılmıştım ki. Zamanın ulularından gözü gönlü Hak adına bağlanmış arif, zarif bir zat çıktı karşıma. Bilgide kimse onunla yarışamazdı. Develer yükü okumuştu. Sohbette onu dinleyenler yangın içinde olsalar sohbetini bırakıp ateşten kaçamazlardı. Bu zat o gün orada idi.

Bana dedi ki: "Sakın ola ki erata bir şey söyleme, gün ola, hayır ola! Allah ne derse o, olur!" dedi...

1915 yılında Ramazan, 13 Temmuz Salı günü başlamış: 11 Ağustos Çarşamba günü bitiyordu. O gün yani arife günü idi... 12 Ağustos 1915 Perşembe günü Ramazan Bayramının sabahı erken kalktım. Müslüman Türk askerleri, Bayram Namazını mutlak eda edeceklerdi... Aynı göle dökülen sular gibi; Allah sevgisinde birleşen yüzlerce asker de ayakta idi. Hak katında birlikte secdeye varacaklardı. Hep beraber başımızı göğe kaldırdık; hevenk hevenk beyaz bulutlar göründü. Biraz sonra da bu bulutlar yere çöktü. Herkes "Allahü Ekber!" deyip yüzlerini toprağa sürdü. Hepimizin içinde ince bir huzur çiçeklenmiş ve Yüce Allah bizi bulutlar arasında görünmez hale getirmişti. Bu ulu kişi askerin karşısında baş kesti; sonra o derin, o tatlı,

o yanık sesiyle, Hazreti Kur'ân'dan "Fetih sûresi"nin 1'den 9. ayetine kadar okudu. Sonra iki rekat Bayram Namazı eda edildi..

Namaz bitiminde, yüzlerce asker hep birden, "La ilahe illallah Muhammedün Resûlullah" sözlerini devamlı tekrarlıyorlardı. Askerin betleri benizleri kül gibi olmuş, kimsenin yüreğinde dur durak kalmamıştı. Bu duruma taş olsa dayanamazdı. Görenler mi, söyleyenler mi dayanacak? "Allah! Allah!" diyen kendinden geçiyor, sanki birlik göklerinde uçmak istiyorlardı. Allah ile bir bütün olmanın ilahi ahengi içinde varlıklarından, benliklerinden soyunmuşlar, kendilerinden geçmişlerdi.

Zığındere'nin susuz yatağında, bir alçalıp bir yükselen "La ilahe illallah" sesleri, insanın kalbini kah varlığın sonsuz ufuklarında koşturuyor, kah yokluğun takat getirilmez güzelliğinde dinlendiriyordu. Hak'tan başka Hak yoktu. Tekrarlanan hep buydu.. Sonra, kısa bir sessizlik oldu ve arkasından düşman siperlerinden yükselen, "Allahü Ekber, Allahü Ekber!" sesleri bir uğultu şeklinde bize kadar perde perde geldi...

Daha sonraki günlerde öğrendik ki, İngiliz sömürgesinin Müslüman askerleri; Müslüman Türk askeri karşısında savaştıklarını duyunca isyan etmişler ve derhal geriye alınıp, cepheden uzaklaştırılmışlardı.

12 Ağustos 1915 tarihinden sonra, Seddülbahir Cephesinde durum oldukça sakinleşirken, Anafartalar Cephesinde ise; kan gövdeyi götürmekteydi.

Evladım, bu bulutları yere indirip sis halinde bize gösterilmesi ancak Hazreti Allah'ın emriyle, dört büyük melekten biri olan Mikail Aleyhisselâm tarafından yerine getirilmiştir. Bu olay, Ulu Allah'ın büyük bir mucizesiydi."

Konunun başından beri söylediğimiz gibi, düşman bile bu olayları tasdik etmiştir. İşte İngiliz Kara Harekatının Komutanından 21 Ağustos tarihinde not defterine karaladığı bir itiraf.

"II. Tümenin, Türklerin ileri mevzilerini ele geçirdikleri haberi geldi. Yeniden Karakol Dağ'a tırmandım. Bu sefer, İsmailoğlu Tepe'yi hiçbir kuvvet elimizden kurtaramazdı. Ama sabahın erken saatlerinde durumda umulmadık bir değişme başladı. Gittikçe yoğunlaşan bir sis, etrafı göz gözü görmez bir hale getirmişti. Top tüfek sesleri birer birer dindi ve cephe sustu. Doğa Türkleri gizlemiş, Allah onları korumuştu..."

Düşmanın meşhur Golyat adlı zırhlısının batırılması olayında da ortalığı bir anda kaplayan sis Osmanlı askerlerinin çok işine yaramıştı. Haince saldırılar planlayan Golyat bu şekilde teslim alınabilmişti. Golyat'ın batırılması karşısında da Hamilton tabiat olaylarını vurgulamaktan geri kalmamıştı.

"Dün geceki kesif sis sırasında, bir Türk torpidobotu, Çanakkale Boğazından sızıp Golyat zırhlısını torpidoladı. Düşman madalyayı hak etti. Kahrolsunlar!.."

Sadece bulut olayları değildi meydana gelenler. İngilizler yön bulmak için kullandıkları pusulalarında bile zaman zaman akıl almaz oynamalar görüyor ve ne yapacaklarını şaşırıyorlardı. Örneğin John Hargrave adlı İngiliz subayının verdiği raporda, elindeki pusulanın sık sık yön değiştirdiği ve aynı anda birçok yeri kuzey olarak gösterdiği yazılıdır.

İşte bu durumlar nedeniyle de buraları uğursuz ve lanetli yerler olarak nitelendiriyorlardı. Hemen birçok askerin kaleme aldıkları hatıralarda bu yakıştırma açık olarak görülmektedir.

YÖN DEĞİŞTİREN RÜZGÂR*

İngilizler kara harekatına başlayalı epey bir zaman olmuştu. Fakat geçen bu kadar zamana ve verilen bu kadar kayba rağmen ciddi bir muvaffakiyet elde edememişlerdi. Kıyılardan içerilere sızabilmek için değişik yönlerde taarruza geçmişler, ama her seferinde püskürtülmüşlerdi. Türkler karşılarında âdeta vücutları ile bir kalkan olmuşlardı. Günlerdir bu direnişi nasıl kırabileceklerini tartışıyorlardı. Bu tartışma düşman askerlerinin arasında geçtiği gibi en yukarılarda, Büyük Britanya İmparatorluğunun yönetim merkezi olan Lordlar Kamarasında da geçmekteydi.

Yine bir gün böyle hararetli bir şekilde Çanakkale Savaşının o anki durumu ve buradan İstanbul'a geçme planları müzakere edilirken söz dönmüş dolaşmış, bu mukavemetin kırılma olayına gelmişti. Tam o sırada İngiliz Deniz Bakanı Churchill *"Türklere zehirli gaz atalım."* teklifinde bulundu. Salona bir sessizlik çökmüştü. Çünkü yapılan bu teklif bir insanlık suçu olması yanında Devletler Kanununda da yasaklanmıştı. Savaş bile olsa insanlık dışı toplu katliamlar sergilenemezdi. Topluluk içinden birkaç kişi, bu olayın insanlık suçu olduğunu dile getirdiler. Fakat aldıkları cevap karşısında ne diyeceklerini şaşırdılar. Churhill, yaptığı teklifin uygun olduğu konusunda ısrar etti ve ekledi; *"Türkler insan değildir ki!"*

Bu konuşmanın üzerine söylenecek başka söz kalmamıştı. Karar ortadaydı. İnsanlıktan bihaber İngiliz düşmanı, hayvanların bile yapmadıkları bir şeyi, toplu katliamı düşünüyordu ve bunu gerçekleştirme adına toplantıdan kısa bir süre sonra içi zehirli gazlarla dolu variller Çanakkale'ye doğru yola çıkarıldı. Kahramanlıkları karşısında pes ettikleri Mehmetçiği böyle bir kalleşlik içinde hunharca öldürmeyi düşünüyorlardı.

---

* V. Vakkasoğlu, Bir Destandır Çanakkale, 2002
Ruşen Eşref Ünaydın, Çanakkale'de Savaşanlar Dediler ki, TTK Yay. Ankara 1990

Karşı siperde bir Anzaklı.

Savaş alanında ise bu konudaki çalışmalar daha haftalar öncesinden hazırlanmıştı. Kara çıkartmasını yaptıkları Nisan ayından bu yana rüzgâr denizden karaya doğru esmekteydi. Coğrafi kurallara göre de sonbahar ortalarına kadar bu böyle devam edecekti. Çünkü rüzgâr her zaman sıcak tarafa doğru eserdi. Yazın karalar, kışın denizler sıcak olurdu. Bu nedenle ilkbahardan havaların soğumasına kadar rüzgâr yönünü karaya doğru çevirmeyecekti. İngilizler deniz tarafında oldukları için varilleri açacaklar ve kara yönündeki Türk askerlerinin topluca ölümlerini bekleyeceklerdi.

Ama unuttukları bir şey vardı. Onların kalpleri, havada esen rüzgar, üzerinde bulundukları yerküre ve tüm kainatı elinde tutan Biri vardı. Ve O'nun planları daha başkaydı. Tam zehir varilleri Anzak Koyu'na ulaşmıştı ki beklenmedik bir şey oldu. Rüzgâr karadan denize doğru esiyordu. Düşman kumandanları âdeta şok olmuşlardı. İlmi verilerin aksine rüzgâr nasıl böyle yön değiştirebilirdi. Bir süre sonra yine yön değiştirir diye beklediler. Günler ve haftalar geçtiği halde rüzgârın esiş yönünde bir değişme görülmedi. Gelibolu'nun şairlerin dizelerine bile konu ola ve hakkında

"Gelibolu Gelibolu
Rüzgârı eser delidolu"

denilen haşin rüzgârı hâlâ denize doğru esmeye devam ediyordu. Ve devam edecekti de, düşman Gelibolu'dan ayrılana dek.

YEŞİL KUŞLARIN KANAT ÇIRPTIĞI ÇANAKKALE VADİLERİ*

Tarihimizdeki birçok savaşta hemen her zaman anlatılagelen bir hadisedir yeşil sarıklılar. Kimdirler, necidirler, nerelerden gelmişlerdir, kesin olarak bilen yoktur. Ama herkes onların ya Allah katından gönderilen melekler ya da daha önceki savaşlarımızda Allah, vatan ve din uğruna can veren şehitlerimiz olduklarını düşünürler.

Çanakkale'de de bunun örnekleri görülmüştür. Halk bu tarz olağanüstülükleri hemen her mücadelemizde yaşadığı ya da gördüğü için, acaba demiştir, bu harbimizde de böyle şeyler oldu mu?

Bu merakla da cepheden dönen hemen her askere bu tarz şeyler sorulmuştur. Ama sakın sanmayın ki bunlar menkıbedir, bunların ilmi değerleri yoktur, bu nedenle de bu tarz şeylerle ancak cahil halk ilgilenir. Bunun tam aksine bu tarz soruları yüksek eğitimini tamamlamış, eli kalem tutan kişiler de sormaktaydı. İşte bunlardan bir tanesi de Ruşen Eşref Bey'di. Çanakkale gazilerinden biriyle yaptığı mülakatta yeşil sarıklıları görüp görmedikleri ile alakalı sorduğu soruya ilginç mi ilginç bir cevap almıştı. Bir parmağını savaşta kaybeden gazimiz ona şu cevabı vermişti.

> *"Hayır efendim biz görmedik. Yalnız kuşlar vardı. Yeşil yeşil. Ateşin arasında gezerlerdi. Sonra zeytin ağaçlarına konarlardı. Başka bir şey görmedik. İşte o zeytin ağaçlarını kurşun, gülle kırmış, yıkmış, dalını budağını karıştırmış. O yeşil kuşlar oraya konarlardı. Kurşun murşun, Allah tarafından, onlara dokunmuyordu."*

---

* Ruşen E. Ünaydın, Çanakkale'de Savaşanlar Dediler ki, TTK Yay., Ankara 1990
Doç. Dr. Abdulhakim Yüce, Şehitler ve Şehitlerin Hayatı, Nil Yay. İst.2001 s.167

Mehmetçik en ön siperde müdafaa halinde

İşte bir gazimiz savaş sırasında müşahede ettiği bir hadiseyi bu şekilde anlatıyordu. Aslında şehitlerin yeşil kuşlarla münasebetini Hz. Muhammed (s.a.s) Efendimiz, Uhud Savaşı sonrasında çok güzel bir şekilde ifade etmişti. Bizler de bu şekilde anladık ki, Çanakkale Şehitleri gerçekten Allah indinde de şehit olmuşlar ve O'nun lütfettiği yüce makamlarda rızıklanmaktadırlar. Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle diyordu:

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtuvesselâm) ashabına şöyle dedi: "Uhud'da şehid olan kardeşleriniz var ya! Allah, onların ruhlarını yeşil kuşların içine koydu. Bunlar cennetin nehirlerine giden, cennet meyvelerinden yiyen ve Arşın gölgesine asılmış altından kandillere girip istirahat eden kuşlardır. Şehidler böylece güzel güzel yiyip içip dinlenince şöyle dediler: Kardeşlerimize bizden kim haber

götürecek ve bildirecek ki bizler cennette dirileriz, rızıklanıyoruz? Bu haber gitmeli ki onlar cennete karşı isteksiz olmasınlar ve harpte korkak davranmasınlar!"

Allah Teâla onlara cevaben: "Sizin haberinizi ben duyuracağım" buyurdu ve şu âyeti indirdi: "Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın bilakis onlar Rableri katında diridirler. Allah'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar. Arkalarından kendilerine ulaşmayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve kendilerinin üzülmeyeceklerini müjde etmek isterler." (Âl-i İmrân, 169).

Ebu Dâvud, Cihâd 27, (2520).

SİLAHINI BIRAKMAYANLAR*

Kitabımızın, "Onlar Hâlâ Aramızda" adlı bölümünde "Vazife Şuurunun Böylesi" başlıklı yazıda da söylediğimiz gibi, Mehmetçik bu ölüm kalım savaşında üzerine düşen vazifeyi en güzel şekilde yerine getirmiş, hem dünya hem de ukbayı düşünen ufkuyla ölümden sonra bile bu şuuru sürdürmesini bilmişti. Hatta aradan bir asra yakın bir zaman bile geçse biz o Mehmetçiği mezarında elinde silah hâlâ vatanı bekler vaziyette buluyorduk. Bu şuurun savaş sırasında da ortaya çıktığını hayretler içinde görmekteyiz. Bu olayın görgü şahitlerinden biri bakın hadiseyi nasıl anlatıyor.

"İngiliz'in, Fransız'ın, İtalyan'ın donanmaları gelip orayı bombardıman ettiğinde ve karaya asker çıkardıklarında, İslam askerleri oraya hücum edip, ta denizin içerisinde dahi düşmanı süngüleyip tüketiyordu. Yalnız

* Dr. Muzaffer Karayazıcı, Silahıyla Gömülenler, Zaman G. 24 Ocak 1996

donanma uzaktan ateş edip, denizin içinde elinde silah tuttuğu halde şarapnel ile şehit olan kimseler olurdu. Onların elinden silahı almaya çalışırdım. Katiyen o silahı elinden almaya imkan yoktu. Öylece defnediyordum. Huzur-u Rabb'ül Âlemine öyle çıkmak istiyor, bırakmıyor silahı. Kaç kimseleri böyle defnettim. Ellerinden silahı almak mümkün olmadı. Vatanın kıymetini bilen adam böyle tutar. İmânın kıymetini bilen adam da böyle tutmalı."

NUSRETLE GELEN NUSRET (ZAFER)*

Çanakkale Savaşı sürecinde meydana gelen olağanüstü olaylar anlatmakla bitmez. Ama bunlardan bir tanesi vardır ki, 18 Mart Deniz Savaşını kazanmamızı sağlamış ve Allah'ın üzerimizdeki koruyuculuğunu bizlere aşikar bir şekilde göstermiştir.

Kitabımızın birçok yerinde İngilizlerin ve yan kuvvetlerin mükemmel bir donanma ile Çanakkale'ye doğru geldiklerini söylemiştik. Bu donanma o kadar güçlü idi ki kendilerine "Yenilmez Armada" adını vermişlerdi. Zaten bu donanmanın belkemiğini oluşturan dünyanın birçok yerindeki sömürge topraklarını yöneten İngiliz Donanması tarihinde hiç yenilgi almamıştı. Teknik bakımdan çok üstün olan bu armada 19 Şubat'tan beri boğazdaki tabyaları tahrip etmeye çalışıyor, bir yandan da mayınları temizliyorlardı.

Çanakkale Boğazında, Osmanlı Devletinin müttefiki olan Almanların denize döktüğü 377 mayın bulunmaktaydı. Bu mayınlar boğaza dik olarak döşenmişti. Almanlar, bu mayınları döşedikten sonra boğazın artık geçilemeyeceğini iddia etmeye başlamışlardı. Ne de olsa kendi yaptıkları mayınlar boğazdaydılar. Ama onların hesap

* M. İhsan Gençcan, Çanakkale Savaşları ve Menkıbeler, İst.1998 s. 21

Nusret karadan yürütülecek!

Nusret Mayın Gemisi, Çanakkale Zaferi'nin simgesi. Mersin'in Tarsus İlçe Belediyesi tarafından müzeye dönüştürülmesine karar verildi. Mersin Limanı'nda restorasyon çalışmaları sürerken, dün bir sorun yaşandı. Karaya çıkarılması için getirilen vinç yetersiz kaldı. Restorasyonu gerçekleştirecek Çağlar Mühendislik Firması'nın yetkilisi Aydın Çalım, "Geminin 15-20 tonluk bir parçasını keseceğiz. Kesilen kısım, gemi Tarsus'a götürüldükten sonra tekrar monte edilecek" dedi. Nusret Mayın Gemisi, çalışmaların tamamlanmasının ardından 'sürüngen' ya da 'kırkayak' yöntemiyle Tarsus'taki Çanakkale Parkı'na karadan 25 kilometre yürütülecek. **(aa)**

edemedikleri şey, İtilaf Kuvvetlerinin aralıksız olarak mayın tarama gemileri ile boğazda mayın temizleme çalışması yapmaları idi. Çıkartma tarihinin yaklaştığı bu son günlerde Mayın Tarama komutanlığından genel merkeze son raporda verildi. Bu rapora göre artık Çanakkale Boğazında hiçbir mayın kalmamıştı. Harekatın yapılacağı sabah, çıkartma kuvvetleri gönül rahatlığı ile boğazı geçebilirlerdi. Onların planları bu şekildeydi. Ama düşmanların bilemedikleri şey, yüce makamlarda hangi planların yapıldığıydı.

Çanakkale o gece diğer gecelerde olmadığı kadar sessizdi. Boğazı tarayan gemilerden bile ses çıkmıyordu. İtilaf kuvvetleri dev projektörlü gemileri ile muntazam aralıklarla boğazı tararken, yakında gerçekleştirecekleri saldırının son hazırlıklarıyla uğraşıyorlardı.

Düşmanın bu heyecanlı bekleyişinin yanında Osmanlı Topraklarında, günlerdir hazırlıklarını yapmış vaziyette bekleyen Osmanlı kuvvetleri her zamanki mutat kontrollerini yapmış olarak düşmanı gözlemekteydiler. Özellikle Mecidiye, Namazgah ve Hamidiye arasında mekik dokuyan Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa gözlerini boğaza dikmiş saatlerdir düşünmekteydi.

Cevat Paşa

Günlerdir gözüne uyku girmemişti. Bu bitkin vaziyetteyken karargahın içine geçti. Tahta masaya yaklaşıp oturdu. Uzun zamandır uyumamanın verdiği hal ile birden başı masaya düşüverdi. Çok kısa bir uyku devresi yaşadı. Birden silkinerek uyandı. Bir rüya görmüştü. Bu kadar kısa bir sürede gördüğü bu rüya o kadar etkili idi ki, uyanır uyanmaz gördüklerini yeniden kafasından geçirme ihtiyacı hissetti.

Bir ses duymuştu rüyasında. Bu ses ona, *"Denizin üzerine bak."* diyordu. Denize bakan Cevat Paşa, deniz üzerinde bir nur halesi gördü. Bu yoğun nur tabakasının arasında bir "vav" ve "kef" harfi gördü. Bu manzarayı görmesi ile uyanması bir oldu. Şimdi kafası karmakarışıktı. Bu rüyanın manası acaba neydi. Bu durumda dışarıya çıktı. Diğer bataryaları teftişe çıktı. Soğanlıdere ve Baykuş bataryalarına doğru gidiyordu. Zira düşman kuvvetlerinin 19 Şubat'tan bu yana yaptıkları bombardımanlarla, Gelibolu tarafındaki Seddülbahir ve Ertuğrul tabyaları ile Anadolu yakasındaki Kumkale ve Orhaniye tabyaları tahrip edilmişti. Yolu üzerindeki bir mezara uğramadan edemedi. Burası, yedi sene önce kaybettiği çok sevgili kızı Bedile Hanımın mezarıydı. Onun başında bir süre durdu ve dua etti. Bu haliyet-i ruhiyede iken birden nurani yüzlü bir zat ile karşılaştı. Daha Cevat Paşa "Kimsin? Necisin? Burada ne yapıyorsun?" diye sormadan bu zat Cevat Paşa'ya hitaben bir soru yöneltti.

- Bir derdin mi var evladım?

Cevat Paşa az önce gördüğü rüyayı anlatmaya başladı. Rüyanın anlatımı bittiğinde yaşlı zat ağır ağır tabir etmeye başladı.

- Nur zafer işaretidir. Ebced hesabında Kef harfi 20, Vav da 6 rakamını bildirir. İkisi 26 yapar."

Yaşlı zat sözlerini tamamlamıştı. Cevat Paşa bu yorumun etkisinde derin derin düşünürken bir rüyadan uyanır gibi oldu.

Başını kaldırıp tekrar bu nurani zata bakmak istedi. Ama yanında kimse yoktu. Şaşırıp kalmıştı Cevat Paşa. Ama birden vazife şuuru ile Nazmi Bey'i çağırdı.

- Depolarımızda kaç mayınımız var?

- Elimizde, bir Türk usta tarafından yapılan 26 mayın var. Alman teknisyenler bunları döşememizi istemediler. Şu anda boğazda mayın sayısı 377'dir ve hepsi Alman yapısıdır.

Cevat Paşa hiç vakit kaybetmeden Nusret Mayın Gemisi komutanı Yüzbaşı Hakkı Bey'i yanına çağırdı. Nusret Mayın Gemisinin harekata hazır olduğunu öğrenince mayınları nasıl dökeceklerini anlattı. Mayınlar, Kumbağı Burnu ile Soğanlıdere arasına iki sıra halinde ve Alman mayınlarının aksine boğaza paralel olarak dökülecekti.

Yüzbaşı Hakkı Bey

Yüzbaşı Hakkı Bey ve Binbaşı Nazmi Bey büyük bir heyecan içerisinde Nusret ile birlikte hareket ettiler. Hava sisli idi. Görüş alanının bu darlığından da istifade ediyorlardı. 15 saniyede bir mayın bırakarak 26 mayını kısa sürede planlanan güzergaha bıraktılar.

Artık geri dönme zamanı gelmişti. Kendi döktükleri mayınların arasından geçerek yukarı doğru gemiyi yönlendirdiler. Tam o sırada karşılarında bir karaltı gördüler. Bu karaltı bir mayın mıydı yoksa daha kötüsü bir devriye gemisi miydi? Kısa sürede bu karaltının düşmanlara ait devriye gemileri olduğunu anlamışlardı. Hızla ilerleyen gemiler projektörlerini de yaktılar. Projektörler gemilerin önünden ufku taramaya başlamışlardı bile. Işık huzmesi hızla kendilerine doğru ilerliyordu. Birazdan projektör ışığı Nusret'i bulacak ve her şey bitecekti. Hem gemi vurulacak, hem de mayınların yerleri belirlenmiş olacak, böylece de plan suya düşecekti.

Nusret mayın gemisinin restorasyon ihalesi yapıldı

Nusret Mayın Gemisindekiler, artık yapacakları hiçbir şeyin kalmadığını görerek tam bir teslimiyet içinde Allah'a iltica ediyorlardı. Çünkü maddî imkanların tükendiği yerde her zaman onun Rahmet Eli uzanmıştı. Tam o sırada olan oldu ve mucizevi bir hâl gerçekleşti. Çanakkale'nin Türk askerleri tarafından tutulmuş kıyılarından kuvvetli bir projektör ışığı aniden parlamış ve hızla düşman devriye gemilerinin üzerlerine doğru ilerliyordu. Bu yoğun nur huzmesi, âdeta düşman gemilerinin projektörlerinin başında patladı. Tam Nusret'in önüne gelmiş olan ve gemimizi gecenin karanlığından açığa çıkaracak olan düşman ışığı bu ışık huzmesi ile kesişince birden kalakaldı. Zira iki ışık silindirinin karşılaşmasıyla ortalık yoğun bir sise boğulmuştu. Düşman gemisindekiler kamaşan gözlerini kurtarmak için âdeta çabalıyor ama bir türlü kurtulamıyorlardı. Bu kargaşadan yararlanan Nusret iki ışık arasından süzülerek karanlıklara karıştı. Görevini başarıyla tamamlamıştı.

Nusret Mayın Gemisinin döktüğü mayınlardan haberdar olmayan düşman kuvvetleri, kendi birliklerinin verdiği, "Boğaz temizlenmiştir" raporuna güvenerek 18 Mart sabahında ellerini kollarını sallayarak boğazı geçmeye çalışacaklar ve dört bir yanlarında patlayan mayınlarla şaşkına döneceklerdi. En çok önem verdikleri zırhlıları hem de mürettebatı ile birlikte birbiri ardına boğazın derin sularını, boyladığında, bunun nedeninin, varlığından haberdar olmadıkları mayınlar olduğunu anlamakta gecikmediler. Ama artık iş işten geçmiş, haftalardır yaptıkları boğazı geçme planlarını bir küçücük gemi bozmuştu.

Üçe bölünerek ancak taşınabilen Nusret Mayın Gemisi, Restorasyon Mahalline Götürülürken.

Bu olaya bir mana veremeyen düşman kuvvetleri, hadisenin arkasında sırlı bir rüyanın yattığını nereden bilebilirlerdi ki.

365 tonluk şanlı Nusret ve döşediği 26 mayın, Fransız savaş gemisi 12 bin 205 tonluk Bouvet ile İngiliz savaş gemileri Irresistible (15 bin ton) ve Ocean'ı (12 bin 950 ton) denizin dibine göndermişti.

İngiliz muharebe kruvazörü Inflexible (17 bin 250 ton), Fransız savaş gemileri Gaulois (11 bin 260 ton) ve Suffren (12 bin 750 ton) yaralanıp savaş meydanından kaçmış, bir başka deyişle, Nusret kendisinden 222 kat fazla tonajı savaş dışı bırakmıştı!

Nursret Mayın Gemisi büyük bir zafere imza atmıştı atmasına ama, bu zaferde emeği geçen kahramanlardan biri kısa bir süre sonra hayata gözlerini yumacaktı. Bu kişi, kalp rahatsızlığı olmasına rağmen o gece mayın dökümü için Nusret'le birlikte hareket eden Yüzbaşı Hakkı Bey'den başkası değildi. Mayın dökme işini yöneten Binbaşı Nazmi Bey, 1935'te yayımlanan anılarında o geceyi şöyle anlatmaktadır:

"Işık çarpışmasının altından kaçıyorduk. O anlarda duyduğumuz heyecan, bütün bir ömrü doldurabilir, bütün bir ömrü eritebilir diyebilirim. Nihayet tehlikeli mıntıka dışına çıkabildik. Fakat Nusret'in cesur süvarisi Yüzbaşı Hakkı Kaptan maalesef üçüncü gecemizin sabahındaki bayrama kavuşamadı. Zira atlattığımız vartanın heyecanı onu öyle sarsmıştı ki, biçare o gece şafağa kavuşamadan öldü." Yüzbaşı Hakkı mayın dökmeden kısa bir süre önce kalp rahatsızlığı geçirmiş ve o gece, yorgun yüreği yaşadığı heyecana dayanamamıştı.

Çanakkale'de acı mağlubiyeti tadan İngilizlerin mağrur yöneticisi Churchill, Nusret için şunları söyler:

"1915 yılında bütün Avrupa'da milyonlarca insanın hayatı ortaya konmuş, büyük taarruzlar yapılmıştı. 2-3 milyon asker ölü ve yaralı bulunmakta, 4-5 bin savaş gemisi denizlerde dolaşmakta idi. Fakat bunlardan hiçbirisi, Nusret'in döktüğü mayınlar kadar harbin devamına ve düşmanın geleceğine etkili olacak bir başarı gösterememiştir."

Binbaşı Nazmi Bey

Bu ağır hezimetin hesabı elbette ki birilerine kesilecekti. Düşman kuvvetlerin kumandanları, boğazın mayınlardan tamamen arındırıldığına dair rapor veren yetkiliyi hemen tutuklayacaklardı. Ardından yargılanacak ve yargılama kurulunda bulunan babası da dahil, kurulun verdiği karar ile bulundukları geminin direğine asılarak idam edilecekti. Savaştan bir süre sonra mayın tarama yetkilisinin suçsuzluğu anlaşılacaktı. Ama artık iş işten geçmiş olacaktı.

İtilaf Devletleri komutanları son anda ortaya çıkan bu mayınlar sayesinde meydana gelen bu bozgunu unutamayacaklar ve ileriki zamanlarda bu konuya yer yer değineceklerdi. İşte onlardan birkaç tanesinin bu konu hakkında ki yorumları;

General Aspinall Oğlander şöyle diyor:

- "Çanakkale Boğazının ağzından sekiz bin yarda içeriye kadar bütün boğaz dikkatle incelenmiş ve taranmış olduğundan bu suların temizlenmiş olduğu kabul edilmiştir. Fakat bir talihsizlik eseri olarak 26 mayından meydana gelmiş olan bir hat bulunamamıştır. Bu mayın hattı ötekiler gibi boğaza dik değil, paralel olarak Kepez'den başlayan ana mayın tarlasının tam önüne dökülmüştü.

18 Mart sabahı müttefik donanması savaşa başlamak için azametle yola çıkarken o hain mayın hattı işte burada emniyet içinde yatmaktadır. Çok elverişli olarak başlamış olan 18 Mart 1915 günü bu bilinmeyen tek mayın hattının o olağanüstü ve ortalığı kırıp geçiren başarısı yüzünden tam bir başarısızlıkla kapandı. Bu mayınların harekatın talihi üzerindeki etkisini ölçmeye imkan yoktur."

Nusret Mayın Gemisi ve mayınlarının yaptıklarını anlatan başka bir kaynak da, İngiliz resmî savaş tarihidir. Olay orada şu cümlelerle aktarılmaktadır.

- "Gerçek şudur: Türkler 8 Mart gecesinde bizim haberimiz olmadan Erenköy koyu içinde ve sahile paralel 26 mayın dökmüşler, balıkçı gemilerimiz yaptıkları aramalarda bunlara rastlamamışlardır. Türkler bu mayınları daimi manevra alanımıza yerleştirmiş, gösterdiğimiz bütün ihtiyat ve öngörürlüğe rağmen baş döndürücü bir zafer kazanmışlardır."

Son olarak savaşın arkasındaki önemli adamlardan İngiliz Deniz Bakanı Churchill'in bu konudaki fikirlerine bakalım. Yenilmez dedikleri armadanın 18 Mart akşamındaki hali acaba onda nasıl duygular meydana getirmiş?

- "Nusret adındaki Türk mayın gemisi bilinen öteki tüm mayın hatlarının önüne bu hattı döşemeyi başardı. Bu hat ötekiler gibi boğaz geçidine dikey değil, paraleldi ve Türklerin elindeki son mayın ihtiyatından alınmış eski demir mayınlardan oluşuyordu. Değerleri 6-7 bin franktan fazla tutmazdı.

Nusret'in gizlice döktüğü bu 26 demir kap, Çanakkale operasyonunu durduran birçok psikolojik karışıklıklar doğurdu. Yalnız başına bu mayın engeli savaşı uzattı."

DÜŞMANA GEÇİT VERMEYEN SIRTLAR*

1914 yılında İttihat ve Terakki Partisinin Alman hayranı idarecilerinin Almanya ile yaptıkları gizli anlaşmalar neticesinde Alman-Osmanlı ittifakı kesinleşmişti. Savaş başladığında tarafsızlığını ilan eden Osmanlı Devleti, yaklaşık bir yıl savaştan uzak kalacaktı. Fakat bu durum çok sürmeyecekti. Zira Almanların zorlaması ile, önceden planlandığı üzere, İngilizlerden kaçan iki Alman gemisi Goeben ve Breslau Osmanlı sularına sığınmışlar, Osmanlı Devleti de bu gemileri satın aldığını ilan etmişti. Satın alınan ve adları Yavuz ile Midilli olarak değiştirilen bu gemiler 27 Eylül 1914'de Karadeniz'e açılarak Ruslara ait Sivastapol ve Novorosisk limanlarını bombaladılar. Bunun üzerine 1 Kasım 1914 tarihinde Ruslar Kafkasya'da sınırı geçerek fiilen Osmanlı'ya savaş açtılar.

* Carl Mühlman, Çanakkale Savaşı, Timaş Yay. İst.1998

Arıburnu Sırtları - 1915

Osmanlı Devleti böylece işte bu tarihte 1. Dünya Savaşına katılmış oldu. Osmanlı Devletinin savaşa girmesi üzerine İtilaf Devletleri bloğu hemen bu yeni durumu müzakereye başladı. Açıkçası bu durum onları çok da korkutmuyordu. Çünkü Osmanlı Devleti'nin askeri gücü ve teknolojik yönü ortadaydı. Kısa sürede Osmanlı'yı bertaraf edip Almanlar ile kozlarını paylaşma kararı aldılar. Bu yönde planlar hazırlamaya başladılar. Osmanlı'yı en kısa sürede etkisiz hale getirmenin yolu bir an önce İstanbul'u almak ve Osmanlı'nın yönetim merkezini ele geçirmekti. Buraya ulaşmanın en kısa yolu da Çanakkale Boğazından geçiyordu. Çanakkale Boğazından geçme planlarını hazırlamaya başladılar. Ocak ayının ortalarında Çanakkale çıkartması ile ilgili tüm hazırlıklarını tamamlamışlardı.

19 Şubat 1915'e gelindiğinde tüm çıkartma planlarını hazırlamış olan itilaf kuvvetleri boğaz saldırılarını başlattılar. Ta ki 13 Mart a kadar birçok tabyamızı tahrip ettiler. 18 Mart deniz harekatından da bir sonuç alamayan düşman kuvvetleri bu kez kara harekatı için hazırlıklara başlamışlardı.

18 Mart tarihinden 25 Nisan'a kadar yaklaşık bir ay gibi bir süre Çanakkale Boğazında çıkartma yapmaya en uygun olan yerler tarandı. O dönemde uçak da kullanabilen İngilizler çıkartma yapacak komutanları bir bir bu uçaklara bindirerek çıkartma yapacakları koyları gösterdiler. İnceden inceye yapılan bu çıkartma planlarında düşman kuvvetlerinin en çok güvendikleri kuvvetlerden biri, Avustralya ve Yeni Zelanda civarından getirdikleri ve diğer çıkartma koylarında kıyıya çıkarılacak askerlerden sayıları kat kat fazla olan ANZAK kuvvetleri idi. Bunlar Kabatepe bölgesinden kıyıya çıkacak ve bu kalabalık kuvvetler iki gün içinde hedeflerine ulaşacaklardı. Fakat kainatın nabzını elinde tutan Yüce Kudret'in kader kalemi acaba onların istedikleri şeyleri mi yazmıştı?

Haftalarca yapılan titiz çıkartma planları artık uygulamaya geçmeliydi. 24 Nisan gecesinde son hazırlıklarını da tamamlayan ve yapılanları gözden geçiren düşman kuvvetleri çıkartmaların yapılacağı yerlere doğru yaklaşmaktaydılar. Çıkartma yapacak kuvvetleri taşıyan tüm gemilerin ışıkları söndürülmüş, âdeta çıt çıkmıyordu. Kıyıya iyice yaklaşıldığında çıkartma sandallarına bindirilen birlikler karaya ayak basmaya başladılar. Saat gecenin dördüydü. Hızla ilerlemek kısa sürede kıyıda tutunmak istiyorlardı. Ama düşman kuvvetlerini bir sürpriz bekliyordu. Kıyıya çıkmış, daha yüz metre kadar ilerlemişlerdi ki karşılarına duvar gibi bir engel çıktı. Hepsi şaşırıp kalmıştı. Karşılarında bir kale duvarımı vardı? Hayır değil. Bu civardaki en yakın kale Ertuğrul Koyu civarındaki Seddülbahir Kalesi'ydi. Ama bu kadar yüksek ve uzun bir engel bir tepe olamazdı. Hem çıkartma planları haftalar öncesinden yapılmıştı. Komutanları onları göz göre göre, böyle çıkartmaya müsait olmayan bir yere sürmezlerdi. Ama artık ilerleyemiyorlardı. Karşılarındaki topraktan blok âdeta bir sur gibi önlerinde yükseliyordu. Bu aşılması çok zor engel ve gecenin zifiri karanlığı arasında oldukları yerde tırmanma ve yuvarlanma karmaşası yaşayan düşman, günün ışıması ile birlikte nasıl bir cehennemin içine düştüklerinin farkına vardılar. Sanki teba ve Osmanlı askeri el birliği etmiş ve onları topraktan surlarla

kıyıya hapsetmişti. Dev bir kalabalık eni 50 metreyi bile bulmayan bu yarlar arasında şimdi ne yapacaklardı.

Evet, Çanakkale, düşman askerlerine kendi lisanıyla bir kez daha *"dur!"* diyordu.

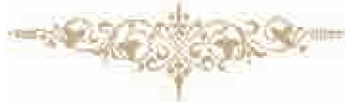
Savaştan yıllar sonra bile hiç kimse, bu yanlış çıkarma olayına bir açıklık getiremedi. Kimileri, düşman kuvvetlerinin Kabatepe kıyılarına koydukları işaret dubalarının yerlerinin değiştirildiğini, kimileri de kıyıdaki sert rüzgârlar nedeniyle gemilerin yön kaydırdığını iddia etti. Her ne sebeple olursa olsun, düşman yanlış bir yere çıkartma yapmış, kara savaşında kendilerinden emin olan kuvvetler, daha ilk günden müthiş bir moral bozukluğuna uğramışlardı. Bu sebebini bilemediğimiz neticesi büyük olay, elbette ki büyük bir makamdan yapılan bir Sevk-i İlahi'den başka bir şey değildi. O sevki yapan, bu milleti çok seviyordu ve tabiat kanunlarını o dönemde onların lehine çevirerek kim bilir bizlere neler neler anlatmak istiyordu.

Arıburnu Sırtları - 2003

10. BÖLÜM

ONLAR HÂLÂ ARAMIZDA

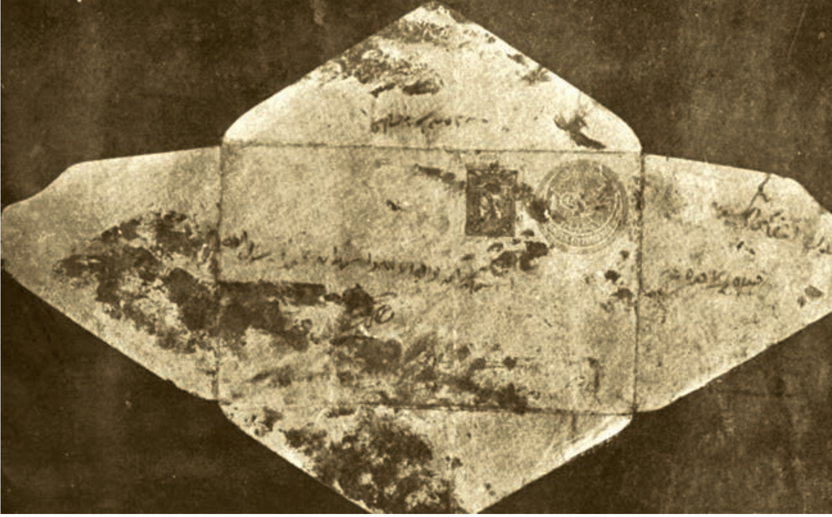
MEÇHUL ASKER

Hangi tarlayı sürmeye kalksam
Sabanıma takılan bu kemik
Bir pırıl pırıl ki güneşte
Alnımızdan ak
Bir yanda yaptıkların destanlar dolusu
Bir yanda sürüp gider nankörlüğümüz
Doğrusu yüzüm yok çiçek getirmeye
Dağ taş bellediğim mezarına

Cahit Sıtkı Tarancı

SAATİ ALINAN ŞEHİT

Savaşın üzerinden yıllar geçti ama gün geçmiyor ki Çanakkale ile ilgili yeni bir olağanüstülükle karşılaşmayalım. Bu akılla izah edilemeyen hadiseler bir anda bizleri sarıp sarmalayıveriyor ve unuttuğumuz hakikatleri bizlere bir kez daha hatırlatıyor. Sanki bu her harikuladelik ile Çanakkale Şehitleri bizleri bir kez daha ikaz ediyorlar ve diyorlar ki "Sakın bizleri ve bizim uğruna can verdiğimiz bu kutsal davayı unutmayın."

Ateş hattında vazifesi başında cennete ayrılan bir zabitin yarasından akan kan ile boyanmış bir zarf üstünde bulunan son emri. Kıble ne tarafta-bulun intikamımı alsın. Ve kelimei şehadet yazmıştır.

İşte sevgili okurlar 1985'li yıllarda meydana gelen ilginç bir olayla sizleri baş başa bırakıyorum. Hadise, Alçıtepe Köyünden İsmail Aldıkaçtı'nın başından geçiyor.

Her zamanki gibi tarlasına giden ve çift sürmeye başlayan İsmail Aldıkaçtı, pulluğa takılan bir iskelet ile duralıyor. Hemen aşağıya inip inceliyor. Elbiseleri tamamen çürümüş olan bu iskeletin sadece bir cebi sağlam bir de matara sallanıyor yanında. Köylümüz cebe elini sokuyor bir de ne görsün. Gümüş kaplama bir saat çıkıyor. İşin en şaşırtıcı yanı da saatin tam doğru olması. Kulağına götürdüğünde saatin çalıştığını görmesi köylümüzü iyice hayretlere düşürüyor. Matarayı incelemeye başlıyor. Bu bir Türk matarası. İçindeki su da temiz mi temiz. İskeleti tarlanın müsait bir yerine gömen İsmail Bey matara ve saati alarak evine gidiyor. Fakat onu sıkıntılı bir gece bekliyor. Zira daha günün verdiği yorgunlukla yatağına uzanır uzanmaz başlıyor kabuslar. Defalarca genç, yaralı bir askerin ağlayarak kendisinden matarasını ve saatini istediğini görüyor. Asker bu gözyaşları içerisinde matarasından abdest

aldığını, saatten de namaz saatlerini öğrendiğini söylüyor kendisine. Sabahı zor ediyor İsmail Bey. Ve daha gün doğmadan tarlaya yollanıyor emanetleri iade etmeye.

VATANIN ESKİ VE YENİ KORUYUCULARININ KARŞILAŞMASI

Çanakkale'yi gezerken uğradığınız köylerin sakinleri ile konuşmaya çalışın. Hatıralarını onların ağızlarından dinleyin. Merak etmeyin bu utangaç Anadolu insanları sizin samimiyetinize inandıkları anda, o paha biçilmez hatıralarını sizinle paylaşmaya başlayacaklardır. Kendileri Çanakkale Gazileri midir? Hayır. Peki Çanakkale Savaşı ve orada savaşanlarla ilgili nasıl hatıra sahibi olmuşlardır. İşte dünya gariplikler tarihinin kulak kesilip dinleyeceği nokta da işin burasındadır. Kendileri ile Çanakkale'de savaşanlar arasında neredeyse bir asır olan bu insanlar onları çok iyi tanımakta, bilmekte ve görmektedir. Çünkü vatanları uğrunda canlarını veren ataları şehittirler ve onlar öldükten sonrada rızıklanmaya devam etmektedirler. İşte bu anlattıklarımıza misal olmak üzere yakın zamanda meydana gelmiş bir olayı sizlere aktarmak istiyoruz.

Askerliğini şoförlük yaparak geçiren bir vatandaşımızın anlattığı hadise dünlerin nasıl bugünlere taşındığının açık bir göstergesi.

Kendisi Çanakkale topraklarında askerlik yapıyor. Bir gece bir komutanını arabayla buralardan geçirirken bu vatanın eski ve yeni koruyucuları bir yol ayrımında karşılaşıveriyorlar. Olayı onların ağzından dinleyelim:

> *"Hadise ben askerdeyken oldu. Bir deniz astsubayı ile birlikte jeep içerisinde Çanakkale'nin Kirtepe Köyüne gidecektik. Bir akşamüstü karargahtan çıktık. Kirtepe Köyü yakınlarında yolda giderken, jeepin farları karşıma acayip bir müfreze çıkardı. Nasıl heyecanlandım, nasıl frene bastım, ben de bilmiyorum.*

Jeep zınk diye durunca, astsubayım neredeyse camdan fırlayacaktı, döndü, bana biraz da sertçe sordu:

- Ne var, neden durdun?

Elim ayağım tir tir titriyordu. dedim ki:

- Komutanım, siz görmüyor musunuz? Önümüzden tüfekli, teçhizatlı bir manga asker, yolu bölmüş gidiyor. Bakınız, hemen ileride...

Bu askerlerin kıyafetleri şimdiki gibi değildi. Ben kim olduklarını, ne olduklarını anlamadığım için aptallaşmışken, astsubayım gözlerini ovuşturup yerinden kalktı, oturdu ve mırıldandı:

- Çanakkale Harbindeki askerlerin kıyafetleri bu.., Başlarında fes var; hepsi poturlu.

- Siz de gördünüz mü komutanım?

- Görmez miyim? Nizami adımla karşıya geçiyorlar. Biz rüya görmüyoruz, değil mi?

- Hayır Komutanım. Görevdeyiz ve Kirtepe köyüne gidiyoruz.

- Ama ben hayal gördüğümü sanıyorum. Sen de görüyor musun?

- Görüyorum komutanım, görüyorum. Nedir bu böyle?

Hiçbir şey söylemeden müfreze geçene kadar bekledik. 'Yolun karşısına geçip ağaçlık arazide bir sis bulutu gibi kayboldular. İkimiz de donduk kaldık. Jeepi hareket ettirip ilerlemeye başladık, ama ikimizin de benzi kül gibi. Kirtepe Köyüne vardığımızda, bizim şoke olmuş

halimizi gören kahveden yaşlı bir amca, yarı muzip gülerek halimizi hatırımızı sordu:

- Ne o komutanım, nöbet mangasına mı rast geldiniz yoksa?"

- Şey, evet... Nedir bu, anlatır mısınız? Siz de mi gördünüz yoksa?

İhtiyar adam, ah komutanım, ah, diye başladı söze ve şöyle devam etti:

- Bu manga, Çanakkale Savaşında nöbet tutan bir mangadır. Fransızlar bu bir manga askeri şehit etmişler o zaman... Ama bu şehit manganın askerleri, ne hikmettir bilinmez, her akşam güneş battıktan sonra görevini yerine getirmek için gidiyormuş gibi uzaklardan gelirler, yolu karşıdan karşıya geçerler, ormanın içine yürüyüp kaybolurlar... Nöbet mangası onlar...

ÖĞRETMEN İFFET HANIM

İşte destansı bir hatıra daha. Yine Alçıtepe köyünde yaşamış bir kişi, bu kez bir öğretmenimizin ağzından dinleyeceğiz yaşanmış bu hadiseyi. İffet Hanım 1961 yılında Alçıtepe köyüne tayin edilir. Bu sırlı mekana tayin edilmesi ile akılla izahı zor hadiseler meydana gelmeye başlar. Olayları İffet Hanım'ın kendisinden dinleyelim.

"Ben 1960-1961 yılında Edirne'de Öğretmen Oku lundan mezun oldum ve Çanakkale Savaşları'nın en yoğun geçtiği Gelibolu Yarımadası'nın ucunda bulunan Eceabat'a bağlı Alçıtepe köyüne öğretmen olarak tayin edildim. Köylüler savaş sonrası (1934) Romanya'dan göçmen. olarak gelmiş, buraya yerleştirilmişlerdi. Köye vardığımda bana;

"Hoca Hanım; biz buraya yerleştirildiğimiz günlerde, yağmur yağdığı zaman yerden kırmızı su fışkırırdı. Bizim köyümüzün her karış toprağı şehit kanıyla sulanmıştır. Bunun için olur olmaz yerlere çöp dökmeyin, hele besmelesiz, abdestsiz hiç gezmeyin, onlar için dua edin, Kur' an okuyun," dediler.

Bu sözlerden çok etkilenmiştim. Her gece yatmadan önce şehitlerin ruhlarına bildiğim bütün duaları okur, öyle yatardım. Bu durum, aylarca devam etti. Bir gece, gecenin ilerlemiş bir saatinde at sesiyle, yüzlerce atlı, nal, zincir sesiyle uyandım. O anda camdan dışarı bakmak istedim. Fakat cesaret edemedim. Evim cadde üzerindeydi. Aynı zamanda köy, askeri bölge olduğu için bir askeri deniz taburu vardı. Herhalde bir alarm vardır diye düşündüm. Ertesi gün, babaları subay olan öğrencilerim vardı, onlara sordum.

- "Bu gece alarm var mıydı? Babanız evde miydi?" diye. Onlar da babalarının evde olduğunu, alarm filan da olmadığını söylediler.

Ertesi gece, aynı saatlerde yine yüzlerce atlı camımın önünden geçiyordu. Atlı sesleri, zincir sesleri öylesine çoktu ki, gidiş yönlerinin bugünkü Şehitler Abidesi'nin bulunduğu Morto Koyu'na doğru olduğunu hissettim. O tarafa doğru gidiyordu atlılar. Ve ben tekrar kalkıp oturuyor ve o sesi dinliyordum. Hemen ardından sabah ezanı okunmuştu. Yarım saat geçti-geçmedi, o at seslerinin bu sefer ters yöne, Nuri Yamut Paşa Anıtı'na doğru gittiğini hissediyordum. Ayak sesleri o tarafa doğru gidiyordu. Bu durumu anneme anlattım. O da bana "Yok kızım öyle bir şey mi olur, sen çok korktuğun için sana öyle gelmiştir" dedi. Ben de kendisine; "Eğer bu sesleri yeniden duyarsam, seni de uyandırıp sana da duyurtacağım" dedim.

Eskihisar Tepesi'nde bir namazgah.

Bir süre sonra bir gün at sesleri, nal sesleriyle uyandım. Sanki birisi beni dürtüyor, sarsarak uyandırıyordu. Ben de hemen anneme seslendim, onu da uyandırdım. O da uyandı ve dinledi. O da aynı sesleri duydu. O da cesaret edip bakamadı, korktu. Öylesine huzursuz olmuştum ki, kulaklarımda daima sesler vardı. Bir gün bir aile toplantısında konu şehitlerden açıldı. Şehitlerle ilgili olarak herkes bir şeyler anlatıyordu. Bu konuyu en iyi bilenin o sırada Morto Koyu'nda Fransız Mezarlığı'nı inşa eden mühendisin annesi ismet Hanım teyze olduğunu söylediler. Kadın, dininde, diyanetinde, bir hanımefendi idi. Ben de gittim her şeyi olduğu gibi ismet teyze'ye anlattım. O zaman o bana dedi ki;

"Ah evladım, neden korktun? Korkulacak hiçbir şey yok ki. Eğer perdeni açıp baksaydın, yüzlerce, binlerce atlının, üzerlerinde bembeyaz kefenleriyle Morto Ko-

yu'na doğru gittiğini görecektin. Ben de buraya ilk geldiğimde şantiyede aynı sesleri duydum, birden bire kalkarak perdeyi açtım. Bir de ne göreyim. Şehitler Abidesi'nin denize bakan tarafında yüzlerce, binlerce beyaz kefenli namaz kılıyordu. Ben de onlarla namaz kıldım. Namazdan sonra hepsi atlarının üzerine binip nal sesleri arasında kaybolup gittiler."dedi.

Sonra devam etti;

"Kızım sen onlara çok dua okuduğun için görünmüşler. Bundan sonra onları görmek istemiyorsan, korkuyorsan dua okuma, onlar da sana görünmezler. Onlar senin okuduğun duanı ve Kur'ân'ı kabul ettikleri için sana görünmüşler" dedi.

Ben de ismet teyzenin dediğini yaptım. Bir daha da ne seslerini duyabildim, ne de kendilerini gördüm.

VAZİFE ŞUURUNUN BÖYLESİ

Çanakkale Savaşları büyük bir muamma. Onu çözmek için sadece dünüyle ilgilenmek yetmiyor. Ondan bugünlere gelen esintileri de incelemek gerekiyor. Ama bu müşahede edilenler karşısında dil susmak, gözde sadece taktirle tefekkür etmek zorunda kalıyor.

Çanakkale'de ki Olağanüstülükler bölümünde tüfeğini bırakmayan askerleri, Abdullah Dağıstani'den dinlemiştik. Savaş sırasında öldükleri halde askerlerimiz onların ellerindeki silahları almaya muvaffak olamıyorlardı. Vazife şuurunun böylesi insanı gerçekten hayretlere düşürüyordu. Şimdi sizlere bu hadisenin bir ileriki boyutundan bahsetmek istiyorum. Vazife Şuurundaki derinliğin daha nerelere kadar gidebileceğini hep birlikte görelim.

1980'li yıllardayız. Çanakkale Savaşlarının cereyan ettiği topraklarda insanımız tarlasını sürmekte, toprağıyla meşgul olmakta. İşte böyle tarla bahçe işleri ile uğraşan civar köylerden bir vatandaşımız tarla sürümü sırasında bir asker naaşı ile karşılaşır. Asker daha dün gömülmüşçesine hiç bozulmadan öylece yatmaktadır. Fakat bu askerin halinde bir başkalık vardır. Zira gözleri yumulmuş uyur gibi duran askerimizin elinde bir de mavzer bulunmaktadır.

Köylümüz bu manzara karşısında önce çok şaşırır hatta birazda korkar, sonra çocukluğundan beri duya geldiği Çanakkale Şehitlerine dair menkıbeleri hatırlar ve biraz olsun sakinleşir. Asker sanki diriliverecekmiş gibi bir vaziyettedir ve elindeki mavzeri de sıkı sıkı tutmaktadır. Naaşı bulan vatandaşımız merakını yenemez ve mavzeri incelemek ister. Askerin elinden almak için ne kadar uğraştıysa da buna muvaffak olamaz. Onu o halde bırakamayacağı ya da üzerini örtüp unutamayacağı ortadadır. Bu hadiseyi yetkililere bildirmek gerektiğini düşünür ve aklına gelen ilk kişi olan muhtara gider. Gördüklerini bir bir anlatır muhtara. Muhtarda hiç vakit kaybetmeden ilçedeki yetkilileri arar. Toplu halde şehidimizin bulunduğu yere gidilir. Hadiseyi bir de onlar görürler. Silah yeniden alınmak istenir ama mümkün olmaz. Bu çaresizlik içinde ne yapacağını düşünen heyet içinden birilerinin aklına bölgedeki askeri yetkililerimiz gelir. Hemen komutanımıza haber salınır. Biraz sonra komutanımızda oradadır. Şehidimizin elbiselerine bakan askeri yetkilimiz onun 1.Dünya Savaşından kalma bir asker olduğunu anlamakta gecikmez. Evet diğerlerinin dediği gibi şehit tüfeğini bir türlü bırakmamaktadır. Ama Komutanımız bu hadiselerin ruhuna vakıf biridir. Bir Mehmetçiğin vazife şuurunu bilmekte ve şehitlerin hayat hususiyetlerini anlamaktadır. Ona ölü muamelesi yapmak son derece yanlıştır. Allah yolunda vatan müdafaasında öldürülen kişi elbette ki şehittir ve ölmemiştir. Hâlâ yaşamaktadır ama bizim bilemediğimiz bir anlamda. Komutanımız bir askere emir verir edasıyla gür bir şekilde şehide hitap eder:

- *"Asker! Vazife bitmiştir. Silah bırak."*

An, gözlerin yaşarma, gönüllerin hislenme anıdır. Çünkü dünya böyle bir vazife şuuru görmemiştir. O nasıl bir şuurdur ki aklından vatan müdafaasını çıkarmayan Mehmedimiz o haleti ruhiye de ölmüş ve hâlâ vatanı müdafaa ettiğini düşünmektedir. Komutanın bu gür nidası karşısında Mehmetçiğin elleri yavaş yavaş çözülür ve mavzer elinden alınabilir. Şehidimizin başındakiler hayret ve hayranlık duyguları içerisinde ağlamaktadırlar.

Kutlu Peygamber yüzyıllar evvel vermiştir ölçüyü: "İnsanlar nasıl yaşarlarsa öyle ölürler, nasıl ölürlerse öyle haşrolurlar."

Mehmetçiğimiz de öldüğü anki ruh haletini aradan geçen 85 yıla rağmen korumuştur.

Bu hadiselerin ışığında bize düşende, nasıl ölmek ve nasıl haşrolmak istiyorsak o şekilde yaşamaktır. Ne mutlu güzel yaşayanlara, güzel ölenlere ve ötelerde en güzel şekilde haşrolunacaklara.

BİR MEHMET ÇAVUŞ DAHA

Çanakkale'ye düzenlediğimiz gezilerde daha Milli Park sınırlarından içeriye girerken insanları uyarmaya çalışırım. Bundan sonra bastığınız her yerde şehitlerimiz olabilir diye. Gerçektende Çanakkale Savaşları sırasında Gelibolu Yarımadasının hemen her yerinde kanlı çatışmalar olmuş, askerlerimiz savaş hali olması nedeniyle nerede şehit düştülerse oraya defnedilmek zorunda kalmışlardı. Hele büyük çatışmalar sonrasında şehitlerimizi, toplu gömmek durumunda bile kalınmıştı. Bu nedenle buralara gelindiğinde yere basarken bile hassas olunmalı, o güzel insanları rahatsız etmeyecek şekilde buralarda dolaşılmalıdır. Zaten tarih bu anlattıklarımıza da şahittir. Çünkü Çanakkale Savaşlarının yapıldığı yıllardan bu yana o topraklardan devamlı meçhul askerler çıkmakta, sanki, "Bizi unutmayın, bizim uğruna can verdiğimiz davayı unutmayın." dercesine arada bir bize görünerek asli vazifelerimizi bizlere hatırlatmaktadırlar.

Mehmetcik siperde dinlenirken.

İşte şimdi sizlere böyle bir meçhul Mehmet'imizin nasıl gün yüzüne çıktığını anlatacağız. Yüzlerce kişinin gözleri önünde, şehitlerin ölmediğinin ve O'nun yolunda öldürülenlerin hep baki kaldığının delili olan bu hadise eminim bizlere çok şeyler söylemek istiyor.

Yıl 1934. Yani Çanakkale Savaşlarının üzerinden tam 19 yıl geçmiş. Çanakkale Savaşlarının cereyan ettiği saha içerisinde küçük şirin bir köyümüz var. Büyük Anafartalar Köyü. Savaş zamanında Mehmetçikle âdeta etle tırnak olan köy halkı kahraman mı kahraman. Hadise bu köyümüzdeki çobanımızın başından geçiyor. Çoban Mustafa her gün olduğu gibi o günde koyunlarını alıyor ve otlatmak üzere o dağ senin bu bayır benim dolaşmaya başlıyor. Tepelerde öyle bir yere geliyor ki buradaki bir hadise dikkatini çekiyor. İki selvi ağacının arasındaki yerden koyunlar sanki geçmek istemiyorlar. Tam oraya gelince sağa sola açılıyorlar, âdeta oraya basmamak

için itina gösteriyorlar. Çoban Mustafa koyunları oraya sürdüğü halde yine de özellikle geçmediklerini görünce işin içinde başka şeyler olduğunu seziyor. Ama ne olduğunu da bilemediği için merak içersinde kalıyor.

Çoban Mustafa artık sık sık oraya gider oluyor. Sanki huzur buluyor o mekana gidince. Yine oraya gittiği bir gece vaktinde gökten bir nur halesinin yavaşça oradaki iki ağaç arasına indiğini görmesin mi? Sanki küçük dilini yutacak gibi oluyor Çoban Mustafa. Koyunlara bakıyor, hiçbiri kıpırdamıyor bile. Pür dikkat kesilmişler sanki bir şeyleri dinler gibi bir halleri var. Artık bu olayı saklayamayacağını anlıyor Çoban Mustafa ve o gün dönüşte doğru muhtarın yanında alıyor soluğu. Hadiseyi başından sonuna bir bir anlatıyor. Tam nur inme hadisesine geliyor ki, başlıyor muhtar da heyecanlanmaya. Çünkü dün gece gökteki o parlaklığı muhtar da görmüş. Muhtar köyden çağırdığı birkaç kişi ve çoban Mustafa ile birlikte bu ıssız tepeye gidiyorlar. İki selvi kendi hallerinde dalgalanmaktalar. Gruptakiler yol boyunca ne yapacaklarını müzakere etmişler. Kimisi;

> *- Dokunmayalım Allah'ın veli bir kulu yatıyorsa rahatsız etmiş olmayalım. Kimisi de yok diyor,*
>
> *- Bilinmemesindense bilinmesi daha hayırlı. İnsanlar buradaki önemli şeyin kıymetini bilmek için önce ne olduğunu bilmeli. Muhtar tartışmaya son noktayı koyuyor.*
>
> *- Elbette bilinmeli. Bu toprağın altındaki hayırlı şey ortaya çıkarılmalı. Hem Fatih Sultan Mehmet ve Akşemseddin bile Hz. Eyyub'un kabrini açmadılar mı?*

Bu örnekle herkesin kalbi tatmin oluyor ve başlıyorlar iki ağaç arasını kazmaya. Diz boyu derinliğe gelindiğinde elbise parçaları görülmeye başlıyor. Bu kez daha itina ile kazıyorlar. Derken bir de ne görsünler, kanlı askeri elbiseler içinde, en küçük bir bozulmaya bile

maruz kalmamış bir asker. Uyuyor âdeta. Bir eli başının altında bir eli göğsünde. Bu şehit naşını tam olarak çıkardıklarında görüyorlar ki bir ayağı dizinden yok ve kan akmasın diye orasını sıkıca bağlamışlar. Omuz kenarlarında çavuş olduğunu gösteren iki adet şerit öylece duruyor. Onun bu harikulade halini gören köylüler Tekbir getiriyorlar.

Şehide ne yapacaklarını düşünüyorlar. Muhtar bu durumun yetkililere bildirilmesi gerektiğini söylüyor. Bunun üzerine şehidi ceketleri ile sarıyor sarmalıyor ve yerinde bırakarak üzerini azıcık kapatıyorlar.

Muhtar hemen o gün yola çıkıyor ve kısa zamanda ilçeye varıyor. Olayı kaymakamlığa anlatıyor. Onlar da, şu anda Jandarma Mekteplerinin yardımı ile Çanakkale'de bir anıt yapıldığını, bu şehidin de oraya defnedilebileceğini söylüyorlar. İlçeden hazırlanan heyet ertesi gün yola çıkıyor. İstikamet meçhul askerin yeri. Ama ortalık pek de o kadar ıssız değil. Kim söylemiş, nasıl duyurulmuşsa ortalık ana baba günü gibi. Herkes orada. Herkes bu mübarek insanı görmek ya da tabutunu taşımak istiyor. Gözler yaşlı, dudaklar devamlı zikir halinde.

Şehidimiz tekrar ortaya çıkarılıyor. Ama bu kez geniş bir kalabalığın tekbirleri eşliğinde. Üzeri aranıyor. Üstü silik bir künye çıkıyor. Künyede sadece bir 27 rakamı ile Mehmet ismi okunabiliyor. Şehidimiz köyden getirilen tabuta yerleştiriliyor Tabutun üzerinde yine al bayrağımız var. Herkesin gönlü huzur içinde tam tabut kaldırılacakken herkesi hayretlere düşürecek bir olay meydana geliyor. Yıllardır şehidin başını bekleyen iki selvi ağacı âdeta tabutun üzerine kapanır gibi oluyorlar. Tabutu kaldırmaya çalışanlar daha bir şey anlayamadan gaipten bir ses duyuluyor.

> *"Olmaz, olmaz niçin onu ele veriyorsunuz. Bütün duygularını, bütün sırlarını sizinle paylaşmadı mı? Bırakın artık makamına gitsin." Selvilerin eğilmesi ile doğrulması bir oluyor. Ama hadise bir kere gerçekleşmiştir ve birçok insan olayı müşahede etmiştir. Bu kutlu şehidin*

aynı zamanda derin bir Allah dostu olduğu anlaşılır. Topluluk tekbirlerle yoluna devam eder. Artık tepelerin yokuşu, yolların taşı dikeni kimsenin umurunda değildir. İnsanlar gözyaşları içersinde birkaç saat içinde Gayrettepe'ye varırlar. Yapılmakta olan Anıta meçhul Mehmedimiz de defnedilir. Artık bu anıtın adı "Mehmet Çavuş Anıtı" olarak adlandırılacaktır ve geceleri buralara da nurlar inmeye başlayacaktır. Gelibolu'nun birçok yerine indiği gibi.

BİR DEDE TORUNUYLA NASIL BULUŞTU

Çanakkale Şehitleri fedakâr, Çanakkale Şehitleri imanlı, Çanakkale Şehitleri son derece vefalı. Bu topraklar için can verdikleri yetmiyormuş gibi hâlâ da bizimle ilgilenmekte, başımız sıkıştığında imdadımıza yetişmekteler. Şimdi sizlerle birlikte Bulancaklı İdris'in hatırasına kulak verelim. Kendisi Çanakkale'de askerliğini yaparken başından ilginç mi ilginç bir olay geçiyor. Çanakkale Şehitleri ona da biz buradayız ve sizlerleyiz diyorlar âdeta.

1968 yılında her vatan evladı gibi o da askere gidiyor. Ama gittiği yer diğer yerlerden biraz farklı. O, vatan için 253 bin canın verildiği topraklara gidiyor. Giderken de çevresinden oraların güzelliği ile alakalı bir sürü şey duyuyor. Herkes askerliğinin çok rahat geçeceğinden bahsediyorlar. Özellikle de yıllardır duya geldiği bir şeyi tembihlercesine bir kez daha hatırlatıyorlar. Senin deden Çanakkale'lerde kaldı. Oralarda şehit oldu. Oralarda gezerken onu hatırlamayı da ihmal etme!

Çanakkale, Kilitbahir Köyü, 3. Topçu Birliğinde deniz piyade eri olarak vatanî vazifesine başlıyor İdris. Bir süre sonra nöbetler başlıyor. Gece nöbetlerinde kesinlikle uyumamaları gerektiği kendilerine tembihleniyor.

Çanakkale Savaşı'ndan kalma bir top.

İdris yine bir gün nöbet sırası geldiğinde nöbet mahalline gidiyor. Tuttuğu nöbet, 02-04 nöbetidir ve nöbetin sonralarına doğru müthiş uykusu gelmiştir. Gözleri kayar ve kendinden geçiverir.

Biraz sonra bir elin omzuna dokunmasıyla kendine gelir. Yanında yaşlıca bir kişi vardır. İdris son derece şaşırmış bir vaziyette sorar.

- Sen de kimsin?

- Korkma evladım!.. Sen İdris değil misin? Senin babanın ismi Salih değil mi?

İdris iyice şaşırmıştı.

- Peki siz kimsiniz?

- Ben senin dedenim yavrum. Benim adım da İdris. Senin buralara geldiğine çok sevindim. Ben ara sıra senin nöbetinde yanına gelsem, beni kabul edersin değil mi?

- Evet dedi İdris. Elbette kabul ederim, dedi ve dedesinin ellerine sarıldı.

Şimdi, doyasıya dedesinin ellerini öpüyordu... Ne de güzel, pamuk gibi elleri vardı... Gözyaşları dedesinin ellerini ıslatıyordu... Ellerini yüzüne sürdükçe, süreceği geliyordu...Gönüllere ferahlık veren mis gibi bir koku da etrafa yayılıyordu.

Şehit Dede İdris, Torunu İdris'in sırtını sıvazlayarak.

- Allah'tan seni buraya göndermesi için dua etmiştim... O'na Hamd-ü Senalar olsun... Seni görmeyi nasip etti...

Birliğime, İngiliz'ler vatanımıza girmezden önce katılmıştım... İngiliz'in topu çok kalleşçeydi... Bize çok zayiat verdirdi... Fakat Allah'ın izniyle, bize verdiği iman gücümüzle onları yendik... Tutunamadılar... Onları buralardan kaçırttık... Ben bir süngü hücumu sırasında şehit oldum..." dedi. Ona rahatlatıcı çok güzel sözler söyledi. Bu sözlerle torununu kendine ısındırmak istemişti.

İdris, dedesinin bu samimi ve sıcak konuşmalarını çok sevmişti. Yanından hiç ayrılmamak istiyordu.

Ondan sonraki geceler arkadaşlarından da rica ederek, gece nöbetlerine sık sık çıkmaya başladı. Her nöbete gelişinde dedesini orada buluyordu.

Dedesi, her nöbetinde ayrı ayrı şeyler anlatırdı. Bazen uykusunun geldiğini hissettiği zaman; "Sen uyu evladım!.. nöbete ben bakarım!.." derdi. Bu olay aylarca devam etti.

Nihayetinde, arkadaşları bile İdris'in bu durumundan şüphelendiler. Bir gece onu takip etmeye karar verdiler. İdris'in kendi kendine konuştuğunu, el hareketleri yaptığını gördüler.

- "Zavallı İdris, kafayı yemiş..." dediler.. Dedesi İdris'e askerlik süresince çok şeyler anlattı. İdris'in terhis olacağı zamana yakın;

- "Oğlum İdris, beni iyi dinle!.. Ben buralara gelmezden önce, Allah'a bir kurban adamıştım... Adağımı yerine getiremeden savaşa katıldım... Bir daha da dönmek nasip olmadı... Benim şimdi rahatım çok iyi... Bir eksiğim o adak kaldı... Sana vasiyet ediyorum... Orada bir kurban kes!..

Bu dedem İdris'in..hayratıdır de! Fakire fukaraya dağıt!.. Oradakilere söyle buraları ziyarete gelsinler!.. Fakat bu konuştuklarımızı kimseye söyleme aramızda kalsın!.."

diyerek ona bazı nasihatlerde bulundu.

İdris kısa bir süre sonra terhis oldu. Köyüne döndü ve günlük işlere koyuldu. Hasat zamanıydı. Fındık işleriyle uğraşıyorlardı. Bu arada bir de düğün telaşı yaşandı. İdris dünya evine giriyordu. İdris kurban kesimi olayını unutmamıştı ama bugün yarın derken bir türlü dedesine verdiği sözü tutamamıştı. Kısa bir süre sonra İdris'in başından bir kaza geçti. Bu ağır kaza sonrasında yoğun bakıma alındı. Tedavilerin sürdüğü bir sırada İdris, dedesine verdiği sözü bir yakınına anlattı. Bunun üzerine hemen kurban alınarak dedesinin söylediği gibi kesildi ve eti yoksullara dağıtıldı. İdris verdiği sözün yerine getirilmesinden sonra hızla iyileşmeye başladı.

Çanakkale Şehitleri bu hadise ile kendilerini bizlere bir kez daha hatırlatmışlardı.

ŞEHİDİN ÇAĞRISI*

Çanakkale'ye gideceklerdi. Arkadaşları bir gezi düzenlemişler ve onu da çağırıyorlardı. Ama babası izin vermiyordu. Böyle gezilere oldum olası karşı çıkardı zaten. Uzun yolculuklara yanında kendi olmadan asla izin vermezdi. Halbuki yalnız değildi ki. Arkadaşları ile birlikte gidecekti Çanakkale'ye..

Şehitlik onun hayallerinin ufkunu süslüyordu. Arkadaşlarını bilmezdi ama onun kalbinde şehitliği görme sevdası vardı en çok. O yörenin kutsi bir belde olduğuna inanıyordu. Ama kutsallık simgesi şehitliği oradan çıkarsanız o zaman neyi kalırdı Çanakkale'nin.

Günlerce yalvardı babasına. Küskünlük tavrı takındı olmadı. Ona şen şakrak yaklaştı olmadı. Bütün bildiği taktikleri denedi ama mümkün değildi ona 'evet' dedirtmek. İçi hüzünle dolmuştu. En fazla görmek istediği bir kente eline fırsat geçtiği halde gidemiyordu. Buna kahrolmamak elde değildi. Gezi günü yaklaştıkça içindeki keder daha da büyüyordu. Babasını ikna etmekse asla mümkün olmadı. Zaten bir sefer bir şeyi kabul etmezse Nuh der, ama Peygamber demezdi. Artık ona kabul ettiremezdiniz o şeyi.

Gezi günü gelmişti. Ertesi sabah arkadaşları otobüse binecekler ve o kutsi beldeye yol alacaklardı. O ise evde oturacak ve onların dönmesini bekleyecekti. Belki geldiklerinde lütfederlerse ona anlatırlardı Çanakkale'yi, Şehitlik'i, Boğazı.. ama lütfederlerse.. o gece sabaha kadar uyuyamadı. Gözüne bir türlü uyku girmiyordu. Gün ışığı pencerenin perdelerinde oynaşırken o sabah namazını kılmış öylece gözlerini bir noktaya dikmiş mahzun, kederli duruyordu. Birden odasının kapısı açıldı. Babası girdi içeriye. Allah Allah bu olağanüstü bir olaydı. Babasının onun odasına teşrif etmesi, tenezzül buyurup girmesi asla görülmüş bir şey değildi. İçeri giren adam oğluna tebessüm ediyordu.

* Mehmet Erdoğan, Kalem Sırra Dokundu, Kaynak Yay. İst. 2002 s. 71

Sargıyeri

O şaşırdı. Ne ola ki babası ona böyle tatlı tatlı tebessüm ediyordu.

İçeri giren babası sedire oturdu ve oğluna: ‘Senin Çanakkale’ye gitmene izin veriyorum’ dedi. Şaşırdı. İçinde bir şevk kıvılcımı çakmıştı birden. Bir alev takip etti bu kıvılcımı ve içi alazlanıp yanmaya başladı. Bu coşkunluk ısısı bütün damarlarını dolaşıyordu işte. Yüzüne renk geldi birden. Sevgi ile kollarını açtı ve babasına sarıldı. ‘Aslan babam benim’ dedi ve yüzünü gözünü öpmeye başladı. Eline sarıldı sonra, o mübarek elleri doyasıya öptü öptü. Sonra ayaklarına eğildi ama babası buna müsaade etmedi. Bu kadar yeter dedi ve onun sırtını sıvazladı. Hadi bakalım hazırlan. Hazırlan da geç kalma. Yanına temiz çamaşırlarından aldı, saçını başını taradı, biraz sonra gitmek için hazırlanmıştı bile. Annesi de yardım etti ona. Valizini hazırlamakta. Elbiselerini ütülemekte. Onu yola uğurlarken annesinin ve babasının nasihatlerini can kulağıyla dinledi ve hepsine başını salladı durdu. “içi içine sığmıyordu çünkü o an. Ne denirse yapacak kadar içinde bir sevda rüzgârı dolaşıyordu. Şehitliğin püfür püfür manevî rüzgârını sanki içinde hissediyordu şu an. Nasıl tevazu kanatları yerlere serili olmazdı. Nasıl kalbini her sözün ayakları altına koymazdı ve kelimelerin ister güzel ister çirkin olsun onun üzerine basıp geçmesine izin vermezdi..

Babasının nasıl izin verdiğini size durun anlatayım. Bu sert ve haşin mizaçlı adamın yüreği nasıl yumuşamıştı size anlatmadan edemeyeceğim. O gece rüyasında babası bir pir-i fani görmüştü. Beyaz sakallı bir ihtiyar. O, bu adamın nurundan oldukça etkilenmiş bir şekilde onu seyrediyordu. Pir-i fani ona şöyle hitap etti: Oğlunu Çanakkale’ye gönder. Ona izin ver. Arkadaşlarıyla geziye çıksın. Bunları söyledikten sonra o nur yüzlü ihtiyar birdenbire kaybolmuştu. Bu içini mest eden adamın sözleri sanki ruh’una işlemişti. Sesi o kadar güzel ve tatlı idi ki o sırada onun ayrılığından dolayı birkaç damla gözyaşı süzülmüştü yanaklarına. Uyandığında daha sabah ezanı okunmamıştı. Biraz sonra ezan okundu ve sabah namazını kıldıktan sonra oğlunun odasına girmiş ve ona izin vermişti. İşte şimdi anladınız mı nasıl bir olay bu öfkeli insanı dize getirmiş onun yüreğini yumuşatmıştı.

Neyse bütün bunları yemekte ailesine anlatmıştı baba. Oğlunu uğurladıktan sonra da düşündü o gül yüzlü ihtiyarı. Hatta o gezide iken aklından bir türlü çıkaramadı bu şifreli rüyayı. Demek ki oğlunun geziye gitmesinde bir hikmet olsa gerekti ki buna Mevla rıza gösteriyordu. Onun rıza gösterdiğine ve müsaade ettiğine kendisinin rıza göstermemesi zaten düşünülemezdi..

Genç, arkadaşlarıyla birlikte Çanakkale'ye vardı. Bu güzel beldeyi o kadar seviyordu ki sanki hacca gitmiş gibi sevinçliydi. Mekke'de zannediyordu kendini. Bunun sebebini de bir türlü anlayamıyor ve milli duygularına veriyordu bu coşku ve sevgisini..

O gün Çanakkale'yi adım adım dolaştılar. Gün boyu gezdiler bu güzel beldeyi. En son gezilerini hitamı misk olsun diye şehitlikte noktalamak istiyorlardı..

Şehitlik'i dolaştılar en son. 'Şehitlerin her biri için birer Fatiha okumayı bile teklif etti arkadaşları. Onun içi içine sığmıyordu zaten. Gerekirse her biri için binler Fatiha okumayı bile göze alabilirdi.. Yeter ki bu kutsî vatan parçasının bu kutsal yerinde yatan bu aziz şehitler onlardan razı olsunlardı. Onların ardından bir fatihayı mı esirgeyeceklerdi. Onlar bu vatan için canlarını feda etmişlerdi. 'Bu civanmertliği gösterenler için binler yüz binler fatiha feda olsun' dedi dudakları.

Sonra Mehmet Akif'in Çanakkale şehitleri isimli şiiri aklına geldi:

"Ey şehit oğlu şehit isteme benden makber
Sana ağuşunu açmış duruyor Peygamber."

Evet onların peygamber kucağında yerleri vardı. Evet o kudsi mekan onların sığındıkları ve şefaat bekledikleri ve bulacakları yerdi. Böyle muazzez bir topluluktan fatihalar, yasinler esirgenemezdi..

Bildiği kadar dua okudu şehitlikte. Bilebildiği bütün sureleri ardı arkasına okudu ve ellerini açıp bütün şehitlerin ruhuna bağışladı.

Sonra gözleri yaşlı bir şekilde abidedeki isimleri tek tek gözde geçirdi. Birden bir isim onun dikkatini çekti. Evet. evet bu isim onların köylerinden birinin adıydı. Şaşırdı. Kendi köylerinden birinin bu vatan için kanını dökmesi yüreğini cesaretle ve göğsünü kıvançla doldurdu. Bu sevinç, gezinin başından beri içindeki güzel duygulara bir başka güzellik katmıştı. İçi sevgi, coşkunluk ve neşe ile dolup taşarken arkadaşlarının 'haydi gidiyoruz' sözüyle birdenbire irkildi. Buradan ayrılmak çok güçtü. Bu abidenin bulunduğu yer dünyanın merkezi gibi geliyordu ona. Buradan bütün yerleri ve gökleri seyredebilirdi insan. Sanki doruğuna tırmanmıştı varlık aleminin.

Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhidi
Bedr' in aslanları ancak bu kadar şanlı idi

derken büyük şair boşuna söylememiş demek ki bu mısraları. Evet onlarla beraber yaşasaydı belki bu sözlerin manasını daha iyi kavrardı. Ama o bir başka zaman diliminde yaratılmıştı. Bu zamandan o zamana bakabildiği kadar bakıyor ve gerçeklerin ışığını kendince görüp hissedebiliyordu. Çanakkale kutsaldı. Ama şehitlikten dolayı, bu güzel insanların burada gömülü olduğundan dolayı. Başka değil. İstemeye istemeye oradan ayrılırken köyünün civanmerdi'nin, kahramanının ismini unutmamak için birkaç kez okuyup hafızasına nakşetti. Sonra gözlerinden ayrılık çiğleri süzülürken, oradan ayrıldı. Köyüne döndüğünde annesine babasına anlatacağı o kadar şeyi vardı ki. Bunlar kafasını bir mücevher deposu haline getirmişti. Dili bu deponun anahtarı olacak ve o, bir bir dökecekti güzel beldenin güzelliklerini ortaya..

Eve geldiğinde akşamdı. Kapıyı açtı ve tebessümlü çehrelere o da ışık yüklü gülümseyişiyle karşılık verdi. Zaten içi içine sığmıyordu. Yüzüne akseden, yansıyan bir nur ve ışık vardı zaten. Fıtri bir tebessümün aydınlığı vardı çehresinde.

O, akşam yemeğinde bütün gördüklerini tek tek anlatamaya başladı. Anlatırken yemek yemeyi bile unutuyor ve annesinin

'oğlum hem anlat hem yemeğini ye' ikazıyla ancak yemeğini hatırlıyordu ve birkaç kaşık aldıktan sonra tekrar dalıp gidi- yordu o beldenin hatıralarına. Bir günlük hatıra nasıl da çimlenmiş ve dala budağa durmuştu. Hatta meyve vermiş, sakım salkım ürününü çevresine sunuyordu..

Bir ara anlatmadığı bir şey kaldı mı diye hafızasını yokladı. Evet evet bir şey kalmıştı anlatmadığı. O isim. Abidedeki isim. Kendi köylerinden Çanakkale'de şehit düşmüş zatı anlatmamıştı bir. İsmi söylediğinde birden bire babasının rengi attı. Adam sapsarı kesilmişti. Ağzındaki lokmayı yutamadı. Gözleri doldu. Ayağa kalktı. Odanın içinde hüzünlü bir şekilde gezinmeye başladı. Biraz sonra boğazına düğümlenen o hüzünlü düğüm yerini hıçkıra hıçkıra ağlamaya terk etti. Evet adam boğulurcasına ağlıyordu şimdi. Çocuk şaşırdı. Birdenbire babasındaki bu değişikliğe akıl sır erdiremedi. Babasını üzecek bir şey mi söylemişti. Yoksa babası o kişiyi tanıyor muydu? Onun sakinleştiği bir anda fırsatını bulup 'Babacığım seni üzecek bir şey mi söyledim?' dedi. Babası 'Hayır evladım, hayır üzecek bir şey söylemedin. Aksine yıllar yılı özümü yakan hasret ateşine su serptin.' Ne, nasıl dedi oğlu. Evet oğlum bana öyle bir haber getirdin ki dünyaları verseydin bu kadar sevinmezdim. Oğlu hâlâ şaşkındı. Evet dedi baba, evet, sonra da gözlerini oğluna dikerek yine şefkat ve sevgi yüklü bakışlarıyla onun kalbine ateş düşürecek sözü söyledi: "Şehitlikte ismini okuduğun kişi senin deden evladım, senin deden."

İSTANBUL'DAKİ ÇANAKKALE ŞEHİTLERİ

Bazen İstanbul'dan guruplarla gezi yapıyoruz Çanakkale'ye. Böyle bir gurup geldiğinde, dönüş yolunda buralardan ayrılmanın verdiği hüznü yüzlerinde gördüğümde onları teselli etme adına hemen atılıyorum:

-Niye üzülüyorsunuz? Çanakkale Şehitlerinden İstanbul'a gidince de ayrılmayacaksınız ki?

Kuşkuyla bakıyorlar yüzüme. Acaba bu sözüyle ne ifade etmeye çalışıyor, diye düşünüyorlar. O zaman bende anlatmaya başlıyorum onlara, Çanakkale Savaşlarında istanbul'un büyük bir hastane gibi hizmet verdiğini, 3.Selim döneminde yaptırılan Selimiye Kışlasının bile hastane olarak kullanıldığını ve Çanakkale'den tedavi için İstanbul'a getirildiği halde burada vefat eden şehitlerimizin İstanbul'da defnedildiğini. Şaşırıyor ve hemen atılıyorlar. – Peki nerede yatıyor İstanbul'da ki Çanakkale Şehitleri. Edirnekapı Mezarlığında. Evet burada tam 22 bin şehidimiz yatıyor. Küçük Çanakkale'yi görmek isteyenler Edirnekapı'ya gidebilirler. Burada da şehitlerimiz zaman zaman bizlere, -Bakın bizler buradayız diyor ve göz kırpıyorlar. İşte bunlardan birini anlatacağız şimdi sizlere. Yıl 1971. İstanbul Karayolları, şehrin

Edirnekapı'daki meçhul Çanakkale şehidi.

çevre yollarının yapımına başlamış. Hazırlanan plana göre yollardan biri de Edirne kapı Şehitliğinin ön kısmından geçecek. Yol çalışmaları öncesinden yolun geçeceği yerlerdeki mezarlıklarda nakil işlemleri yapılacak. Yol geçen yerlerdeki mezarlara sahip çıkan olursa gelip kendi ölüsünü nakledecek, kimsenin sahiplenmediği mezarlar ise buldozerin acımasına bırakılacak. Gelin olayı, o yıllarda 17. Bölge Müdürlüğü 1.Grup Şefliğinde İnşaat Sürveyanı olan Kütahya Emet'ten Ahmet Yenel'den dinleyelim.

> *"Çevre yolu ve tünelinin geçiş yapacağı istikamette, Edirnekapı mezarlığı bulunmakta. -ne tevafuk ki- Çanakkale Şehitleri'nin gömülü kısmı da tam yolumuzun üzerinde; mecburen, mezarları açıp şimdiki şehitliğe nakledeceğiz.*
>
> *Bir gün, ölüler arasında elbise ve vücudu nokta kadar bozulmamış bir subay çıktı karşımıza. Tam uykuya dalmış bir kişi; pantolonunun iki yanında kırmızı dikişi vardı. Gözleri yumuk, sanki bize gülüyordu. Öyle bir hali vardı ki; benim canım yok olmadı, öbür dünyada bile olsa ben böy1eyim, der gibiydi. Olay cuma gününe denk gelmişti. Aynen elbiseleri ile tabuta yerleştirip camiye götürdük. Namazını kılarak tekrardan bu günkü yerine diğerlerinden ayrı olarak gömdük. İnceleme sırasında isminin Mülazım Yusuf olduğu tesbit edilmişti. Ama, mezar taşına ismi yazılmamış,"*

Bir gün yolunuz Edirnekapı'ya düşerse mezarlığa muhakkak uğrayınız. Burada yatan nice kıymetli zattan bildiklerinizi ziyaret ediniz. Gitmeden önce bu meçhul askerin de mezarına uğrayınız. Bugün onun mezar taşının üzerinde kısa da olsa sizlere anlatmaya çalıştığımız hadise anlatılmaktadır. Taşının üzerinde şöyle denmektedir. *"1971 yılında şehitlikteki Tünel inşaatının yapımı esnasındaki kazılarda meçhul asker elbiseleriyle birlikte bütün olarak bozulmadan bulunmuştur ve buraya bulunduğu şekliyle defnedilmiştir. Ruhu Şad Olsun."*

ŞEHİTLİĞE DAİR BİR ÖLÇÜ*

Şehitlik velayet makamlarından biridir. Dolayısı ile veliliğe bakış açımız, şehitliğe bakış açımızla aynı olacaktır. Şehitlerin değişik zamanlarda, özellikle gayri Müslimlerle yapılan savaşlarda temessül ettiklerine ve bizzat savaşarak veya savaşanlara yol göstererek yardımcı olduklarına dair birçok olay anlatılır. Değişik zamanlarda basına yansıyan bu olayları bir kısım insanlar inkar ederler. Şu noktayı vurgulamamız gerekir:

Günümüz hastalıklarından biri de Allah dostlarına karşı tavır almaktır. Evet, büyükleri küçük gösterme veya onları kendi seviyemizde insanlar olarak değerlendirme korkunç bir düşünce çarpıklığıdır. Böylelerinin hezeyanlarına kulak verirseniz şunları duyarsınız: "İmam-ı Azam Ebu Hanife, İmam Şafiî, Ahmed b. Hanbel, İmam Mâlik, Gazalî, İmam Rabbanî, Şazelî, Abdülkadir Geylanî gibi kişiler de bizim gibi insanlardır. Dolayısıyla da onlara âit menkıbelerin aslı-astarı yoktur.." Böyle müfrit veli düşmanları, şunu kat'iyen bilmelidirler ki, onları küçültmeye çalışmakla onlar küçülmedikleri gibi, böyle bir gayretle kendileri de asla büyüyemezler. Böylelerinin kazandıkları başka değil sadece mahrumiyettir.. büyüklerin feyiz ve bereketlerinden mahrumiyet.. büyüklüğe inanmadıkları için kendileri adına mahrumiyet.

Birinci mahrumiyetten kastettiğimiz manâ açıktır ve izah istemez zannediyorum, ikinci mahrumiyetle ise, şunu kastediyoruz: İnsan bir neticeye inanmadıkça, onun yolunda olsa dahi, o neticeye ulaşamaz. Diyelim ki, bir insan evliyaya âit kerameti inkâr ediyor. Bu insan, velayet yoluna girmiş olsa bile, keramet ufkunu yakalayamaz. Çünkü o böyle bir şeye inanmamaktadır. Bu basit misali daha başka sahalara da teşmil etmek mümkündür. Meselâ; rûh ve kalbin kendilerine göre birer derece-i hayatları bulunduğuna inanmayan insanın, kat'iyen o mertebelere çıkması söz konusu değildir. Bu bölüme dahil mahrumiyetler çoktur. Biz birkaçına işâret edip geçelim:

* M. Fethullah Gülen, Fasıldan Fasıla II, Nil Yay. 2/21-25

Allah dostları velilere karşı takınılan menfî tavır, himmetin kolunu kanadını kırdığı için büyük bir mahrumiyettir. Zira onlar, İmam Rabbanî'yi, Abdülkadir-i Geylanî'yi kendi seviyelerine indirmekle, kendi ufuklarını kapatmış sayılırlar. Yani bu nasipsizler, onlarla aynı seviyede olduklarına göre, gidecek yol, alınacak mesafe kalmamış ve yolun sonuna varılmış demektir. Eğer yolun sonu bu zavallıların vardığı yerse, bu ne kötü sondur! Çünkü insan herkesi kandırsa da kendini kandıramaz ve vicdanını aldatamaz. Vardığı yeri netice kabul eden bu insanlar, her şeye rağmen kat'iyen bilmektedirler ki, yolun sonu bu olamaz. Ayrıca bir üst dereceyi kabul etmeme, ümide indirilmiş büyük bir darbedir. Ümidi mefluç bir insanın ise, rûhî hayat adına en küçük bir kıpırdanışa dahi mecali yoktur.

Büyükleri saran bunca ilâhî lütufları görmezlikten gelmek, bir yönüyle Cenâb-ı Hakk'ın lütuflarına da göz kapamak demektir. "Kul Allah'ı nasıl bilirse Cenâb-ı Hak'tan öyle muâmele görür" prensibinden hareketle, böyle bir göz kapamayı değerlendirecek olursak, o kişinin mahrumiyetinin büyüklüğü kendiliğinden ortaya çıkar...

Büyükleri kendi seviyelerine indirenler büyük bir zulüm içindedirler. Zira o makamı onlara Cenâb-ı Hak vermiştir. Allah tarafından verilen böyle bir makamı onların elinden almaya yeltenmek -zaten almak da imkânsızdır- zulüm değil de ya nedir? Birçok ayetin işâretiyle, mütecaviz ve saldırganlar felah bulmayacaklarına göre, bu haddini bilmezlerin de bir yere varması mümkün değildir.

İşte evliya menkıbelerinin nakledilmesini tenkit edenlerden bir kısmı böyle insanlardır. Onların tenkitlerinin temelinde, evliyayı inkâr ve kerameti tezyif vardır. Çıkış noktaları hata olduğu için de iddia edip ortaya koydukları meselelerde hatadan kurtulamamaktadırlar..

Ancak ikinci bir grup insan daha vardır ki, zâhiren onların söyledikleri de tenkit gibi görülebilir. Fakat diğerleriyle bunların arasında ciddi farklar söz konusudur. İkinciler, kat'i-

yen evliya menkıbelerinin nakline karşı değillerdir. Onların şikayetleri bu menkıbelerin hayata geçirilemeyişidir. Yani onlar da, bir İmam Rabbanî'nin, İmam Şazelî'nin, Şah-ı Nakşibendî'nin ve diğer büyüklerin menkıbelerinin anlatılması hususunda hemfikirdirler; ama sadece bu menkıbeleri dinlemek onların mazhariyetlerini elde etme adına yeterli değildir. Eğer bu menkıbeler, bizlerde teşvik adına bazı latifeleri uyandırıyorsa, en azından menkıbelerini okuduğumuz zatlara benzemeye özenmeli ve onları yükselten amelleri hayatımıza tatbik etmeliyiz, derler. Bu ikinci görüş gayet masumdur, yerindedir ve kat'iyen birinci görüş sahipleriyle iltibas edilip aynı kefede değerlendirilmemelidir.

Biz de, kanaat olarak son görüşü destekliyor ve diyoruz ki: Menkıbelerle teselli olma, bir ölçüde menkıbe kahramanı olamamanın ifadesidir. Öyleyse bizler, sadece büyüklere âit menkıbeleri dinlemek ve okumakla yetinmemeli; himmetlerimizi âli tutarak onlar gibi olmaya çalışmalıyız. Zira İslâm, mebde ile müntehayı birleştiren bir dindir. İşin başındaki bir insan, kendine göre ondan istifade edebileceği gibi, Cibril de kendine göre istifade edebilmektedir. Öyleyse her insan, kendi istifadesi açısından işin zirvesine ve en münteha noktasına talip olmalıdır.. ve Allah'a kurbiyette "daha yok mu?" ufkunu yaşamalıdır. Bu da ancak, büyüklük yolunda yürünürse imkân dahiline girecektir. Bu yol ise azami takvâ, ihlas, zühd ve vera gibi esaslar üzerine kurulmuştur.

Onlarsız Allah'a yaklaşmak ve onlarsız büyüklere benzemek mümkün değildir...

11. BÖLÜM

ÇANAKKALE'DEN SAHNELER

BATAN DÜŞMAN GEMİSİNE SON BAKIŞ*

18- Mart-1915 sabahı Çanakkale Boğazına giren ve kendilerine Yenilmez Armada diyen dev deniz kuvvetleri, sağlı sollu Osmanlı tabyalarını yıpratmaya çalışmaktadırlar. Top mermileri âdeta yağmur gibi yağmaktadır. Saat 11:45 sıralarında Hamidiye Bataryası ilk isabeti almıştır. Yüzbaşı Süleyman Sırrı Bey kumandasındaki batarya, saat 14:00 civarında kendisine iyice yaklaşan Fransızların dev gemisi Buvet'i hedef almıştır. Karşılıklı amansız bir gülle yağmuru başlatılmıştır. Buvet zırhlısı 9600 metreye yaklaştığında Hamidiye Bataryasındaki 240 mm.lik Osmanlı topları üzerine yağmaya başlar. Zırhlı yavaş yavaş yıpratılmaktadır. Mehmetçik yoğun ateş altında bir nebze olsun gerilememekte âdeta bu dev zırhlılar ile gülle yarışı yapmaktadır. Eğer biraz olsun duracak olsa, gemiler burunlarının dibine geliverecektir neredeyse. İşte bu sarsılmaz iman kuvvetiyle, gemilerle burun buruna savaşan Mehmetçiklerin bulunduğu tabyanın yakınlarına düşen güllelerden bir tanesi Cideli Mahmud'un iki ayağını birden götürür. Arkadaşları bu manzara karşısında hemen arkadaşlarını sırtlanarak sargı yerine taşırlar. Sargı yerine gelen Cideli Mahmud'un aklı hâlâ cephededir.

---

* Hayat Tarih Mecmuası, Mart 1977
Emrullah Nutku, Çanakkale Savaşlarından Yaşanan Olaylar, Tarih ve Edebiyat, 1980

Top atışa hazırlanıyor

Onun zihni, az önce kopan ayakları ile değil, boğazı geçmeye çalışan düşman gemileri ile meşguldür. Birden sargı yerine sevinçli bir haber dalga dalga ulaşır. Fransızların dev gemisi Buvet batıyor. Bir heyecan dalgası ve koşuşturma olur askerler arasında. Bazıları Hamidiye Tabyasına koşuşurlar bu manzarayı görmek için.

Az önce iki ayağı da kopan ve ölümle pençeleşmekte olan Cideli Mahmud, o feci durumunu unutmuştur âdeta. Yanındakilere dönerek ısrarla kendisini de tabyanın olduğu yere taşımalarını ister. Zira düşman gemisinin batışını o da görmek istemektedir. Durumunun olumsuzluğu ne kadar anlatılmaya çalışıldıysa da kabul etmez. Düşmanın bu hezimetini muhakkak görmelidir.

Onun ısrarlarının, bu dünyadaki son arzusu olduğunu fark eden sıhhiye erleri daha fazla üstelemez ve yaralımızı kıyıya taşırlar. Az önce düşmana nişan aldığı topun yanına getirirler. Bulunduğu hakim kıyıdan Buvet zırhlısının ağır ağır batmakta olduğunu gören bu

iki ayağı da kopmuş askerimizin yüzünde tebessüm dalgaları meydana gelir. Vazifesini hakkıyla yerine getirmiş olmanın verdiği huzur içerisinde yüzündeki mutluluk tabloları ile yavaş yavaş gözleri kapanan Cideli Mahmud Çavuş az berideki siperlerin arasına defnedilir. Ruhu şad olsun.

AMAN AYAĞIMI ALMAYIN

O cephe öyle bir cepheydi ki, nice kahramanlara ve kahramanlıklara şahit oldu. İşte onlardan bir tanesini de bizlere Yüzbaşı Emin Ali Bey anlatıyor.

- "Fransızlar 21 Haziran'da beş altı günden beri şiddetli topçu ateşiyle hazırladıkları kuvvetli bir hücumu baskın şeklinde yaptılar. Bu hücumda infilak kuvveti gayet müthiş bir obüsün duman ve toz bulutları içerisinde kaldık. Bulutlar sıyrılınca yanımda 6. Alayın 6. mülazım-ı evveli Ulvi Bey vardı. Yere düşmüştü. Yanına gittim. Baktım bir obüs parçası ayağını almış götürmüş. O vakit doktorlar bir deriyle köküne bağlı olan bu ayağı kesmek istediler.

Bir gazimiz ameliyat edilirken.

Bilir misiniz ne dedi: Aman ayağımı kesmeyin sonra bölüğümün başına bir daha gidemem. Yalvarıyor, gözyaşı döküyordu.

ANZAKLARIN HATIRALARINDAN*

Çanakkale Savaşıyla ilgili bazı gerçeklere de Anzakların hatıratlarından ulaşıyoruz. İşte Anzak askerlerinin anlatımı ile savaştan sahneler.

Savaşın, kızgın bir dönemiydi. Curtney mevkiinde (57. Alay Şehitliği karşısındaki otopark olarak kullanılan yer) bulunuyorduk. Akşama kadar süregelmiş nispeten duraklamış, ara sıra duyulan silah seslerine rağmen sakin bir gece başlamak üzereydi. Sanki, günlük yakıcı giysilerinden soyunan akşam güneşi sıcak Saroz Körfezi'nin sularında deniz banyosunu alıyordu... Bir ara, sırtların hemen gerisinden, kulaklarımızın çoktandır yabancısı kaldığı bir sesin, güzel bir melodinin, savaş alanını kaplarcasına yayıldığını duyarak hayretle kulak kabartmıştık. Taburumuz mensuplarından Mac Mahon'un klarnetinden çevreye yayılan "Un Peou D'amour" isimli şarkının güzel melodisi, böyle bir ortamda hepimizin üzerinde bambaşka etkiler yapmıştı. Sanki verilen bir emre uyarmışçasına, bir anda iki taraf da ateşi kesmiş, çevredeki siperlerde bulunan Avustralyalı ve Türk savaşçılar bu melodinin sihirli güzelliğinde birleşmiş kaynaşmışlardı.

Son notalar sessiz karanlıkta perde perde eriyip giderken, karşılıklı siperlerden yükselen alkış sesleri böyle bir ortamda hiç kuşkusuz az rastlanabilecek bir olaydı. Ne var ki, derin sessizlik ancak birkaç dakika sürebilmiş, ardından yine öldürücü atışlar, yine savaş başlamıştı.

* Can Dündar, Gölgedekiler, İmge yay. İst. 1995

Bir başka gün, yine çetin bir çarpışmanın yorgunluğu içinde başlayan bir gecenin başlangıcındaydık. Biraz olsun dinlenebilmek için sindiğimiz siperlerde, Türk tarafından "Allahu Ekber, Allahu Ekber" diye yükselen bir sesle, ne olduğunu anlamadan hemen silahlarımıza sarılıp alarma geçtik. Karanlık içinde olmasına rağmen hemen yakınımızdaki görüntüyü seçebiliyorduk. Hepimiz hayretler içinde kalmıştık. Türk siperlerinin önüne çıkmış beyaz sarıklı bir din adamı ayakta ve fütursuzca dini görevini yapmaktaydı. Bu cesur din görevlisine karşı bizim taraftan hiçbir müdahale olmadı. Tetiğe dokunuversem onun hayatına son vermekliğim işten bile değildi, fakat hayır... içimdeki bir kuvvet buna müdahale ediyor ve engelliyordu...

Bu olaydan birkaç gün sonra idi, vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Ay ışığının da olmadığı zifiri karanlık bir geceydi. Sekiz saat kadar süren bir tahkimat işinden, durmadan kazma kürek sallamaktan yorgun bir halde idik. Gelibolu Yarımadası'nın bizlere tekin bir yer gibi görünmeyen o savaş alanı, ölülerden çıkan tahammül edilmez kokuları dehşet verici bir haldeydi. Gecenin nispeten sessiz bu saatinde, birden, sol ilerimizdeki Türk siperlerden gelen bir ses hepimizi şaşırtmıştı. Bu bir şarkı mıydı! Yoksa kiliselerde söylenen ilahiler miydi? Sözleri Türkçe mi yoksa Almanca mıydı fark edemiyorduk. Lakin! tahminlerin üstünde berrak ve güzeldi. Yüreklere işleyen bir tenor sesiydi. Bölgedeki herkes bir anda kulak kesildi. Ara sıra duyulan tüfek sesleri de kesilmişti. Hepimiz büyülenmiş gibi dinliyorduk!.. Sanki, sesi "Mesih'in soluğu gibi büyülü ve dirilticiydi..." Demek ki, aynı ruhsal havaya sahip kimselerdik...

O şarkıyı söyleyen kimdi? Bilmiyorum ve hiçbir zaman da öğrenemeyeceğim kuşkusuz. Ancak her kim idiyse bilmeliydi ki, o acılarla, iniltilerle, korkuları dolu savaş alanında, bir çoğu yurtlarını bir daha göremeyecek askerleri ruhlarından kavrayan, unutamayacakları bir anı yaratmış, huzur dolu dakikalar yaşatmıştı. inanın ki, yüzlerine bakılamayacak kadar kir içinde, kaba görünüşlü; fakat gerçekten tertemiz yürekli o dinleyici kitlesi, hiçbir konserdeki din-

leyicilerin hissedemeyeceği şekilde bu şarkının etkisi altında kalmışlardı...

Konser bitmişti. Yanımdaki siper arkadaşım hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Ona döndüm

-Söylenen sözleri anlıyor musun?

George Saw: Hayır Sykes, anlamıyorum. Ama, kalbim anlıyor. Bu sözler hangi dildendir bilmiyorum. İnan ki ilk defa duyuyorum."

O cephelerde acaba o an neler söyleniyordu. Bunu bilemiyoruz ama bildiğimiz şey, Mehmetçiğimizin neleri söyleyebileceği ve bu yürek yakan sözleriyle, düşmanının bile kalbini titretebileceği.

GAZANFER, MUZAFFER, MÜCAHİD*

Osmanlı Devleti uzun yıllar yabancıların zihninde, kendisinden kurtulunması gereken bir düşman olarak görülmüştür. Zira O'nun dağıttığı adaletten rahatsızdırlar. Onun gücü kuvveti, yabancı devletlerin serbestçe hareketlerini engellemektedir. Fakat bir süredir hasta olan ve kendisine bile bakamayan bu gazi devlet, yabancı sömürgecilerin iştahlarını kabartmaktadır. Bu nedenle gözler Osmanlı'nın üzerine dikilmiş, zayıf anları kollanmaya başlanmıştır. Sadece yabancı devletlerin askerî stratejistleri değil, zamanın gazetecileri de Osmanlı topraklarında cirit atmaktadır. Hatta bu serbesti harekat sırasında Osmanlı teb'ası içine ayrılık tohumları bile ekmektedirler. Ama bu düşman hareketler içinde zaman zaman bazı gazeteciler, insafa gelerek hakikati inkar etmekten de geri kalmamışlardır.

---

* Mevlana Güldestesi, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 1993 s.172
R.Şükrü Apuhan, Mehmetcik, Timaş Yay. İst.1997 s.189

Beş yaşında bir kahraman, şehit babasının intikamını almak için, Başkumandan vekilinden, harp cephesine istihdamını rica ederken.

Osmanlı'nın fiilen nihayete erdiği günlerdir. Yeni Türkiye devletinin kurulma aşamalarında Anadolu'da yeni bir varlık yokluk savaşı verilmektedir. Bu savaş kurtuluş savaşıdır. Yabancı devletler, -Acaba yeni bir Osmanlı'mı hortluyor? Endişeleri içerisinde bu kurtuluş harekatını izlemektedirler. Bu amaçla yabancı basından da birçok muhabir ülkemizde kol gezmektedir. İşte bunlardan bir tanesi de Fransızların ünlü Le Monde gazetesinin muhabirliğini yapan bir Türkolog'dur.

Meraklı gözlerle çevrede şahlanacak bir Osmanlı kuvveti var mı diye araştırmaktadır. Halbuki baktığı her tarafta açlıktan, sefaletten başka bir şey görememektedir. Evet Anadolu neredeyse tükenmiştir. Zira yaklaşık bir asırdır devam eden savaşlarda Anadolu defalarca boşalmış, nice ciğerpareler gitmiş gitmiş ve bir daha da dönmemişlerdir. Her tarafı yıkılmış, insanları perişan bu ortamlar içinde gezen muhabirin yolu Eskişehir istasyonuna uğrar. Şöyle bir

etrafı gözlemleyeyim der. Manzara diğer yerlerden pek de farklı değildir. Çevre dullar ve yetimlerle doludur. Fakat bir şey görür ki buna yürek dayanacak gibi değildir.

7-8 yaşlarında üç çocuk, tüm dünyayı unutmuşçasına oynamaktadırlar. Halbuki bu çocukların ayakları çıplaktır ve üzerlerinde sadece birer çuval vardır. Çuvalların boyunları delinmiş ve çocukların başları oradan dışarıya çıkarılmıştır. Kolları da aynı şekilde yanlardan.

Gazeteci dayanamaz ve yanlarına yaklaşarak sorar:

- Evladım baban nerede?

- Babam Çanakkale' de din için öldü.

- Sen?

- Benim babam da Yemen' de din için öldü.

Üçüncü çocuk da aynı cevabı verir.

- Peki size kim bakıyor?

- Burada bir ebe annemiz var. O bakıyor,

derken yaşlı bir kadın istasyon civarındaki kulübesinden çıkarak bağırmaya başlar.

-Gazanfer, Muzaffer, Mücahid! Çorba yaptım, gelin için!

Yoksuldurlar, açtırlar, üstte başta yoktur, çuval giymektedirler. Ama isimleri Gazanfer, Muzaffer, Mücahid'dir...

"Bu Millet yenilmez!" der Le Monde muhabiri.

KOMUTANIM SU GÖNDERDİ*

Anlatmakla bitmez Çanakkale'de askerimizin başından geçenler. Ne sıkıntılar çekmişlerdir, ne açlıklar görmüşlerdir ve siperlerde günler ve haftalarca nelere maruz kalmışlardır, keşke o sırtlar dile gelseler de bize anlatsalar.

Karşıdaki düşman askerinin çikolatası bile vardır ama senin askerin kuru ekmeğe tayın demekte bir de yanında su bulabilirse derinden bir "Şükür Ya Rabbi!" çekmektedir. Mehmetçiğin bu tabi gıdası için cephe içlerinde, siperlere su taşıyan sakalarımız vardır. Onlar, arkadaşlarının yüreklerini biraz olsun serinletme adına âdeta ölümü göze almış gibidirler. Her gün katırlarına yüklerler fıçılarını ve düşmana görünmeden su kaynaklarına ulaşmaya çalışırlardı.

Çanakkale'de siperler arasında, arkadaşlarına su dolduran bir askerimiz su içerken.

* Vefa Karatay, Mehmetcik ve Azınlıklar

İşte bu yiğitlerden biri de saka eri Hüseyin'di. O da Osmanlı birlikleri içinde hizmet eden diğer saka erleri gibi her gün bu cehennemi ortamda, bulunduğu birliğe su taşımaya çalışıyordu. O sabah da erken saatlerde katırlarıyla birlikte yola çıkmıştı. Su kaynağına sağ salim ulaşmış, fıçılarını doldurmuş ama dönüş yoluna geldiğinde kalakalmıştı. Çünkü mevki alabildiğine ısınmış, düşman havadan ateş yağdırmaktaydı. Bir süre beklemesi gerekiyordu. Kuytu bir yerde hayvanlarıyla birlikte beklemeye başladı. Düşman sağanağı umduğundan daha fazla sürmüştü. Vakitte bir hayli ilerlemişti. Sonunda etrafın sakinleşmesiyle birlikte o da saklandığı yerden çıkarak yoluna koyuldu. Bir yandan yürüyor, bir yandan da arkadaşlarının bugün kendisinin gecikmesi ile su yokluğu çekip çekmedikleri konusunda endişe yaşıyordu. Bu düşünceler ile ilerlerken karşısında iki kişi beliriverdi. Ellerinde silahları olan ve bunları kendisine doğrultmuş durumda bekleyen bu kişiler düşman askerlerinden başkası değillerdi. Bu kritik anda Hüseyin bir anda aklından bin türlü şey geçirdi. En sonunda bir tanesinde karar kılarak düşman askerlerine doğru tebessüm etti. Onlar, tutsak ettiklerini düşündükleri askerin bu tebessümüne şaşırmış bir vaziyette daha bir yaklaştılar. Hüseyin el işaretleri ile "komutan, komutan" diyerek rütbelileri ile görüşmek istediğini anlatmaya çalışıyordu. Askerler kendisini hemen komutanlarının yanına götürdüler.

Düşman komutanının yanına gelen Hüseyin ona, kendi komutanlarının bu suyu onların yaralı askerlerine bir hediye olarak gönderdiğini anlatmaya çalıştı. Hüseyin'in anlattıklarını dinleyen komutanın yüz hatları değişmişti. Bu alicenap hareket karşısında onlarda bir şeyler yapmalıydılar. Bu suyu getiren asker böyle gece haliyle gönderilemezdi. Onu istirahat etmesi için bir çadıra götürdüler. Ertesi sabah da yanına verdikleri hediye yiyeceklerle birliğine uğurladılar.

Saka eri Hüseyin'in düşman siperlerinden sallana sallana kendi siperlerine doğru ilerlediğini gören arkadaşları önce gözlerine inanamadılar. Hüseyin sipere indikten sonra da onu soru yağmuruna tuttular. Garip Hüseyin onların sorularına cevap vermeden atıldı.

- Affedin gardaşlarım. Suyu düşmana verdim emme boş da gelmedim. Hele şunları yiye koyun, iki saate kalmaz hepinizin matarasını doldururum evvelallah.

VATAN SAĞOLSUN*

Aktaracağımız olayı Vefa Karatay anlatıyor. Bu hadise ile yine Mehmetçiğin destanlaştığını ve mukaddesleri uğruna her şeyini verebileceğini görüyoruz. Görüyor ve arkada bıraktıkları torunlarının da bu ruha ulaşabilmeleri için dua dua yalvarıyoruz.

"Anlatacağım olay, Çanakkale Savaşlarının her safhasında nice benzerlerinin yer aldığı sayısız menkıbelerden biridir:

O sabah yine bütün şiddetiyle başlamış olan boğazlaşma akşama doğru birliklerimizin üstünlüğüyle devam ediyordu. Gözetleme yerinde, gelişen süngü hücumlarını heyecanla izlemekteydim. Kükremiş aslanlar gibi düşman siperlerine atılan Mehmetçiklerin Allah! Allah! nidaları ufku sarmış, vahşi bir uygarlığın gücünü temsil eden düşman zırhlılarının top seslerini bile bastırır olmuştu.

Arkamda duyduğum ayak sesleri üzerine başımı çevirince, karşımda Ali Çavuş'u buldum. Sararmış yüzü derin bir acının belirli izleriyle çizgiliydi. Daha "Neyin var?" diye sormama meydan kalmadan, o müthiş gerçeği anlamama yetecek bir hareketle, kolunu uzatmıştı. Dehşetle sarsıldım. Çavuşun sol kolu, bileğinin dört beş parmak kadar yukarısından parçalanmış, kanlar içinde idi. Elinin yere düşmemesini ancak zayıf bir bağlantı önlüyordu. Ali Çavuş, avurtlarını sıkarak acısını önlemeye çalışırken, cebinden çıkardığı bir çakıyı bana uzatmış ve "Şunu kesiver kumandanım!" ricasıyla yardım istemekteydi.

---

* V. Karatay, Mehmetcik ve Anzaklar
Arif Kurtaran, Çanakkale Zaferi, 1992

Bu üç kelimelik sözde, öyle dehşet verici bir istek ve öylesine kesin bir zorunluluk vardı ki, birkaç saniye içinde, tüylerimi ürperten o işlemi yapmaktan uzak kalamadım.

Bir teselli sözü söylemiş olmak için de

- Üzülme Çavuş! Allah vücuduna sağlık versin, diyebildim.

Ali Çavuş, yere düşen eline, elsiz kalan koluna ve akmakta olan kanına bir süre sessizce baktıktan sonra, gözlerini ateş ve duman içindeki ufka doğru çevirdi,

- Feda olsun, dedi.

- Vatan sağ olsun!

BİGALI MEHMET*

İngiliz donanması, Saroz'dan top atışları ile bize son derece ağır kayıplar verdiriyordu. Yine şiddetli bir atış sonrasında 3. Tümen 64. Alay 1. Bölük Mehmetçiklerinden Mehmet (Aşkın) silah arkadaşı olan eniştesi Recep'i fundalıkların üzerinde gördü. Recep'in iki ayağı da kopmuştu. Mehmet, yavaş yavaş eniştesinin yanına sokuldu. Vaziyetini yakından görünce ağlamaya başladı. Henüz ruhunu teslim etmemiş olan Recep tamamen kendindeydi.

"Kardeşim! Niçin böyle ah edip ağlarsın da benim ciğerimi dağlarsın! Allah'ın verdiğine merhaba! Takdir-i Rabbani böyleymiş. Onun hükmüne mâni yoktur. Artık elden bir şey gelmez. Benim arzuladığım oluyor... Sağ kalırsan anamın elini benim için de öp! Sütünü helal etsin."

---

* Recep Ş. Apuhan, Mehmetcik, Timaş Yay. İst.1996, s. 85

Çehrelerinde neşve-i zafer parıldayan iki kahraman gazi askerimiz.

Recep'in son sözü "Başımı kıbleye doğru çevir.." oldu. Başka bir şey söyleyemedi. Ruhunu teslim etmişti.

Az sonra bölük yine süngü hücumuna geçti. Bu defa hemşehrisi Halil, ağır bir yara alarak Mehmet'in yanına yıkıldı. Bir müddet sessiz kaldı ve sonra "Ahretlik" dedi:

"Ölümüm yaklaştı. Öldükten sonra cesedimi geriye götürtme... Buraya ellerinle göm... Üzerimde harbediniz... Ta ki gazilerin ayak seslerini, Allah! Allah! nidalarını rahatça duyayım. Halil de ruhunu böylece teslim etti.

Bir akşam keşif koluna çıkardılar Mehmet'i. Karayürek deresinin yatağında geziniyordu. Çok susamıştı. Dere şırıldıyordu. Matarasını doldurup birkaç yudum içti. Fakat suyun tadı başkaydı. Avucuna su alıp baktı. Su değildi bu, kandı. Karayürek deresinden kan akıyordu. Karayürek deresi kan ağlıyordu.

Biga'nın Ramazanlar köyünden Gazi Mehmet Aşkın yıllar sonra savaştığı meydanları dolaşırken yanındaki M. İhsan Gençcan'a bir siper gösterdi:

- İşte Halil'in yattığı yer...

BİZİM KÖYDE KURBANLIK KOYUNLAR KINALANIR*

Bilecik İstasyonunda yaşlı ana
Oğlunu cepheye uğurlarken ona
Oğlum!
Babanı Dimetoka'da
Dayını Şipka'da
Ağabeylerini Çanakkale'de kaybettim.
Sen benim son yongamsın.
Sen de dönmezsen ben Allah'a emanet diyordu.
Ve ilave ediyordu
–Git sen de git!
Minareler ezansız, camiler Kur'ân'sız kalacaksa sen de git!
Ezan, Kur'ân, Vatan kime emanet
Galiçya'da, Şipka'da,
Dimetoka'da kalanların evlatları kime emanet

* Tarih ve Med. Dergisi, Nisan 1997

Arıburnunda düşmanın parçalanmış uzun bahriye toplarının başında Esat Paşa, Müsteşar Muavini Fahrettin Bey ve Mehmetcikler.

Tarihinde birçok kez dolup dolup vatan, millet ve din adına boşalan Anadolu bir kez daha bu güzel vatana vefa borcunu ödeme adına ciğerparelerini cephelere gönderiyordu. Yukarıdaki şiirde de söylendiği gibi, son yongalar bile bu büyük dava için seferber edilmişti. Analar yalnız kalma pahasına da olsa, tek vatanım kurtulsun diyerek dualarla yavrularını selâmetlemeye başlamışlardı. Ana kucağından daha yeni ayrılmış, belki bıyıkları bile terlememiş bu Mehmetçikler Çanakkale sırtlarında, cephe gerisinde sıraya giriyor, bölük bölük teçhiz ediliyorlardı.

Günlerden bir gün yine taptaze Mehmetçikler kim bilir nerelerden gelerek Çanakkale bölgesine sevk olunmuşlardı. Yüzbaşı Sırrı Bey bu gencecik askerleri karşısına almış hepsini ayrı ayrı gözden geçiriyordu. Bu sırada Yüzbaşı Sırrı Bey'in bir şey dikkatini çekmişti. Askerlerden bir tanesinin saçı kınalıydı. Buna bir hayli şaşıran

Sırrı Bey Mehmetçiği yanına çağırarak saçının neden böyle kınalı olduğunu sordu.

Bu soruya muhatap olan saf Anadolu delikanlısı bir şey diyemedi. Çünkü sebebini kendisi de bilmiyordu. Sadece, "Buraya gelmeden evvel anam kınalamıştı kumandanım." diyebildi.

Kumandanı kadar bu durumu kendisi de merak eden kınalı Hasan, hemen annesine bir mektup yazdırdı. Mektubun içinde annesine, saçını niye kınaladığını sordu.

Aradan bir süre geçmişti, o ve bağlı olduğu 64. Piyade Alayı mayıs ayı içerisinde Arıburnu Cephesinde savaşıyordu. Bu cehennemi çarpışmalarda Hasan'ımız da yaralanmıştı. Hem de pek ağırcaydı yarası. Hemen cephe gerisine taşıdılar. Sargı yerine götürdüler götürmesine ama onun taktirinde anasının mektubunda belirteceği güzel son vardı. Kurtaramadılar, şehit olmuştu Kınalı Hasan. Diğer şehitlerle beraber defnedilmeden önce üzerlerini aradılar. Kınalı Hasan'ın üzerinden bir mektup ve bir de tamamlanmamış bir şiir parçası buldular. Bu şiirde şöyle deniyordu:

"Anam yakmış kınayı adak diye,
Ben de vatan için kurban doğmuşum.
Anamdan Allah'a son bir hediye,
Kumandanım ben İsmail doğmuşum..."

Sıra koynundan çıkan mektuba gelmişti. Oradakiler mektubu da açtılar. Kınalı Hasan'ın anasından geliyordu bu mektup. Peki bu güzel ana ne diyordu mektubunda gelin bir de o yazılanlara göz atalım:

"Ey gözümün nuru Hasan'ım, köyümüzde rahat rahat oturalım mı? Vatan sevgisi içimizde alev alev yanıyor. Sen ecdadından, babandan aşağı kalamazsın... Ben, senin anan isem, Beni ve seni Allah yarattı, vatan büyüttü. Allah, bu vatan için seni besledi. Bu vatanın

ekmeği iliklerinde duruyor... Sen bu ailenin seçilmiş bir kurbanısın... Hasan'ım, söyle zabit efendiye... Bizim köyde kurbanlık ayrılan koyunlar kınalanır... Bende seni evlatlarımın arasından vatana kurban adadım. Onun için saçını kınalamıştım. El-hükmü billah. Allah, seni İsmail Peygamber'in yolundan ayırmasın. Seni melekler şimdiden rahmetle anacaktır. Gözlerinden öperim...

Anan – Hatice"

Okudular okudular ve ağladılar. Anladılar ki ana ta başından biliyordu olacakları ve o zamanlardan büyük bir tevekkül içinde kınalamıştı yavrusunun başını. İşte Anadolu kadını bu kadar büyüktü.

BENİM GÖZLERİM GÖRECEĞİNİ GÖRDÜ*

18 Mart günü Çanakkale boğazı cehennemi bir hava solukluyordu. Denizden atılan top mermileri ile tabyalar hallaç pamuğu gibi atılıyor, Mehmetçikler şarapnel parçaları ile yaralanmasalar bile metrelerce havaya kalkan toprağın altında kalarak canlı canlı gömülüp gidiyorlardı. Mecidiye Tabyası da bu durumdan payını alanlardandı. Hatta belki de en çok alanıydı. Çünkü boğazı sabahtan beri zorlayan gemilerin çoğu kendilerine hedef olarak bu tabyayı seçmişlerdi. Bu dehşetli hava devam ederken birkaç top mermisi tabyanın tam ortasına düşmüş, Mehmetçikler savrulup gitmişlerdi. Koca Seyid'in destan yazdığı anlardı.

Mehmetçik neredeyse o gün orada olan bir de kahraman vardı başlarında. Ayağı başlarımıza taç Cevat Paşa. Kendisi Müstahkem Mevki Kumandanlığı yapıyordu Çanakkale'de. Ve o gün askerleriyle birlikte bu kahramanlığın yazılmasında en büyük emeğe sahip

* N. Muallimoğlu, Düşünen İnsana Hazine, İst.1997

olanlardan biriydi. Mecidiye Tabyasının başına gelenler onunda kulağına gitmişti. Böyle bir durumda yerinde duramazdı. Hemen atına atlayarak, havada uçuşan kurşun ve şarapnel parçalarına aldırmadan Mecidiye Tabyalarının bulunduğu bölüme doğru yöneldi. Tabyaya geldiğinde toz toprağa bulanmış şehit naaşlarıyla karşılaştı. Yaralılarda sağda solda kendilerini korumaya çalışıyorlardı. Yıkıntıların arasında bir asker dikkatini çekti. Hal ve tavırlarından ağır yaralı olmadığı anlaşılıyordu. Peki bu durgun hal de neydi? Acaba bombalamanın etkisinden hâlâ kurtulamamış mıydı? Müstahkem Mevki Kumandanı Cevat Paşa, askerin yanına yaklaştı ve sordu:

- Neyin var evladım?

Mehmetçik sesi tanımıştı. Ok gibi ayağa fırladı ve hazır ola geçti. Cevat Paşa'nın gözleri, gencin gözlerine takılıp kalmıştı. Çünkü genç Cevat Paşa'ya değil de sabit bir şekilde farklı bir yöne bakıyordu. "Gözlerine bir şey mi oldu oğlum?" diye sordu Cevat Paşa. Ama gördüğü manzara karşısında kendisine zor hakim olmaktaydı.

Mehmetçik, kendisinden beklenmedik bir kararlılıkla şu cevabı verdi:

- Üzülmeyin kumandanım, benim gözlerim göreceğini gördü.

Evet gerçekten de vatan müdafaası yolunda gözlerini seve seve kaybeden bu mübarek gazi, göreceği şeyleri görmüştü. Dünyanın Düvel-i Muazzaması denilen büyük devletlerin dev gemilerinin, kahraman Osmanlı askerleri tarafından nasıl durdurulduğunu ve batırıldığını, vatanını çiğnemek için gelenlerin nasıl yüz geri edildiklerini görmüştü. Evet artık gözlerinin ışığını yitirmişti. Ama bugün gördüğü manzaralar ona bir ömür boyu yetecekti.

BOMBACI MEHMET*

Seddülbahir ve Conkbayırı'nın büyük kahramanlarından biride Bombacı Mehmet Çavuş'tu. Bu kahraman Anadolu çocuğu ,İngilizlerin siperlerimize fırlattığı el bombalarını korkusuzca hemen yakalar,karşı tarafa fırlatır ve zararını kendilerine dokundururdu. İngilizler bunu anlamış olacaklar ki bombaları birkaç sayı saydıktan sonra fırlatarak Mehmet Çavuş'un iadesini önlemeye çalışmışlardı. İşte böyle bir bomba Mehmet Çavuş'un elinde patlayarak sağ elinin bileğinden kopmasına sebep olmuştu. Bu yiğit delikanlı vazife şuuruyla hastahaneden tabur kumandanına yazdığı mektupta şöyle diyordu:

> *"Sağ kolumu kaybettim, zarar yok, sol kolum var. Onunla da pekâlâ iş görebilirim. Beni müteessir eden ve kıtama iltihak edip düşmanla çarpışmama mani olan şey yaramın henüz kapanmamış olmasıdır.*
>
> *Hastahaneden kurtularak halen harbe iştirak edemediğim için beni mazur görünüz, affedeniz muhterem kumandanım.."*

Askerlerimiz düşmanı püskürtürken.

* M. Gençlik Mecmuası, 1977

Mehmetçik sabah taliminde

At sırtındaki askerlerimiz strateji belirlerken

12. BÖLÜM

ŞEHİTLİKLER

SARGI YERİ

Çanakkale Savaşının en büyük hastahanesi olan Sargı Yeri'ne gitmek için Alçıtepe köyünden Yahya Çavuş Anıtına giden yolun tam zıt istikametinde uzanan yola devam etmeniz gerekiyor. Köyün hemen çıkışında karşınıza Son Ok Anıtı gelecek. Oradan düz devam ettiğinizde birkaç dakika sonra tabiat içinde mükemmel gizlenmiş bir vadi ile karşılaşacaksınız. Zığındere denilen bu mevki, korunaklı yapısı ve gözden uzak duruşu nedeniyle hastaların tedavi edildiği bir yer olarak kullanılmıştır. Hatta bu konumuyla o kadar büyümüştür ki sadece Osmanlı yaralılarının değil, düşman askerlerinin de müştereken kullandıkları bir hoşgörü hastahanesi haline gelmiştir.

Kıyıya ve dolayısı ile cephelere yakınlığı nedeniyle zaman zaman o kadar çok hasta birikmiştir ki insanlar neredeyse üst üste uzanmak durumunda kalmışlardır. Bir seferde 40-50 bin hastanın barındığı bu büyük hastahane, adından dolayı ufak tefek çiziklerin sarıldığı bir hastahane gibi algılanmamalıdır. Hastahaneye getirilen yaralıların durumları o kadar ağırdır ki anlatmaya yürek dayanmaz. Kimilerinin kolları, kimilerinin bacakları kopmuş, kimisinin gözü patlamış, kimisi son bir soluk halinde yaşam mücadelesi vermekte.

Onların bu aciz durumlarında, kendilerine yardımcı olmak için dost düşman ayırmayan Mehmetçik etraflarında pervane olmaktadır.

Ama kalleş düşman burada da yapacağını yapmış, Ortaçağ tarihinden alışık olduğumuz vahşi yüzünü gene göstermiştir. Çanakkale Savaşında düşmana ait hiçbir hastahane gemisine bir tek Osmanlı kurşunu dahi atılmazken, cephenin en cehennemi ortamlarında düşmanın yaralılarına şefkatle yaklaşılırken, düşman sargı yerine karşı acımasız bir saldırı gerçekleştirmiştir. Hem de kendi askerlerinin de orada tedavi olduğunu bile bile.

Tarih 28 Haziran 1915. Saatler gece yarısını çoktan geçmişti. Sargı yerine çok yakın bir kıyıdan düşmana ait bir zırhlı, uzun menzilli topları ile sargı yerini dövmeye başlamıştı. Tonlarca mermi, belki parmağını bile kıpırdatamayacak binlerce aciz askerin başına düşmekteydi. Hiçbirinin kaçacak ya da kendisini bir şekilde savunacak gücü kuvveti yoktu. Öylece ölümü bekler gibiydiler. Zaten kısa sürede bu daracık vadi ateşler içinde kalmıştı. Zavallı Mehmetçiklerimiz yavaş yavaş yanıyorlardı. Bu unutulamaz vahşetin sabahında vadiye gelenler, binlerce yanık insan cesedi ile karşılaştılar. Bir gecede 18.000 askerimizi kaybetmiştik.

Bu bölgenin koruması normalde Albay Halil Sami Bey'in komutansındaki 9. Tümene verilmişti. Fakat bu ani saldırıda onlarda bir şey yapamamış, Halil Sami Bey de şehit düşmüştü.

Olay dünya basınında büyük ses getirmiş ama olan zavallı yaralılarımıza olmuştu. Fakat belki de en kazançlı olanlar onlardı.

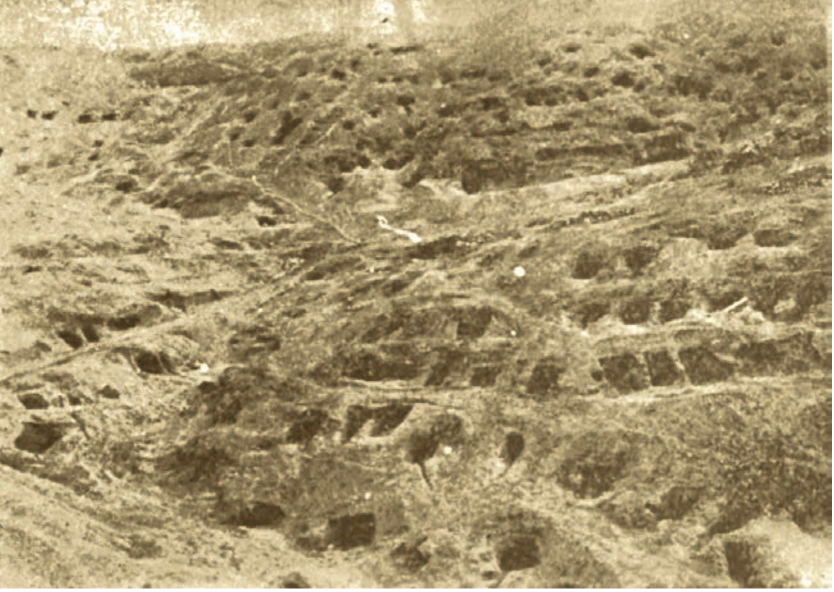
Çünkü biliyoruz ki, aciz, hasta ve zayıfların üzerine Allah'ın rahmeti daha farklı ve fazla yağar. Bu Mehmetlerimiz de böyle bir durumda iken şehit edildiler. İnanıyoruz ve temenni ediyoruz ki onların mükafatı diğerlerinden daha fazla olsun ve ötelerde bizleri de unutmasınlar.

1947 yılında yeri belli olacak şekilde genel bir şekil verilen bu hastahane vadisi, 1995 yılında Kültür Bakanlığı tarafından bugünkü haline getirilmiştir. Sargı Yerine yaptırılan, bir Mehmetçiğin o geceki bombalama esnasında yaralı arkadaşını korur halde bizi o geceye götürmektedir.

Sargı Yerinin bir ilginç yanı da Anıtın hemen yanında bulunan selvi ağacıdır. Bu selvi ağacının gövdesi âdeta burum burum burulmuş bir vaziyettedir. Bu haliyle de bizlere, sanki bir gecede şehit edilen 18.000 askerimizin acılarını hatırlatmakta ve onların bu sıkıntılı durumunu dile getirmektedir.

HAVUZLAR

Gezilere genel olarak Kilitbahir Kale'sinden başlanır. Az sonrada Seyid Onbaşı Anıtı ile karşılaşılır. Buradan birkaç km ilerde deniz kenarında, çınarların gölgeleri altında etrafı duvarlarla çevrili bir anıtla karşılaşırsınız. Burası havuzlar şehitliğidir. Burada yatanlar, 21 Haziran da, Kerevizdere mevkiinde yapılan savaşlarda şehit düşen 2 subay ve 8 erimizin gömüldüğü yerdir. Çanakkale'de birçok şehitlikte olduğu gibi burada bulunan anıt da semboliktir. Bu anıt, sadece burada yatan 10 kişiyi değil, buraya çok yakın olan Kerevizdere Savaşlarında şehit edilen 5000 civarındaki askerimizi de temsil etmektedir. Zaten bir süre sonra buraya Kerevizdere Savaşlarının yapıldığı yerden birçok şehit kemiği toplanarak getirilecek ve toplu olarak Havuzlar civarına defnedilecektir.

Arıburnu'nda düşman tarafından açılan sığınma kovukları.

Burada yatan şehitlerimiz, özellikle de Yüzbaşı Kemal bey hakkında bilgi edinmek için, kitabımızın "Sahabeyle aynı ruhta olanlar" bölümünde "Ebu Akil gibi bir kahraman" adlı yazıya bakmanızı tavsiye ederiz.

Ayrıca bu şehitlik bizlere, vatan müdafaası adına Anadolu'nun o yıllarda nasıl Çanakkale'ye taşındığını göstermektedir. Havuzlar şehitliğinde yatan bu on kişinin nereli olduklarına bakmak bile bu söylediklerimizi doğrulamaya yetmektedir. (Selanik, Kırşehir, Ankara/Kalecik, Eskişehir, Bursa/İnegöl, Ankara, Konya, Çankırı)

YARBAY HÜSEYİN AVNİ BEY'İN KABRİ

Anafartalar ve Conkbayır istikametinde kuzeye doğru yolumuza devam ediyoruz. Kırmızı Sırt mevkiini geçtiğimizde yolumuzun hemen sağında "57. Alay Komutanı Yrb. Hüseyin Avni Bey Şehitliği" yazılı küçük bir tabela görürüz.

Buradan dar bir toprak yol aşağıya doğru inmektedir. Yolu takip ettiğimizde bir yarın başında, üzerinde bir Türk Bayrağı asılı olan Hüseyin Avni Bey'in mezarını göreceğiz.

Kendilerine verilen emri yerine getirme adına tamamı şehit olan kahraman 57.Alayın Komutanlığını yapan bu güzel insan, onların arkasından ağustos ayının 13'ünde şehit düşmüştür. Savaş sonrasında tereddüt edilen mezarı Fahrettin Altay tarafından tespit edilmiştir.

Hüseyin Avni Bey hakkında daha detaylı bilgi edinmek için "Anzaklar ve Anlattıkları" bölümümüzde "30 Yıl Aradan Sonra İlginç Bir Karşılaşma" başlıklı yazıyı okuyabilirsiniz. Burada Hüseyin Avni Bey'in daha sonraları Hava Kuvvetleri Komutanı olan oğlu, Tekin Arıburun Paşa'mızın başından geçen ilginç bir karşılaşma anlatılmaktadır.

57. ALAY ŞEHİTLİĞİ*

25 Nisan kara çıkarmasında düşman kuvvetleri hızla ilerlemekteydi. Özellikle Anzak Koyundan çıkarma yapan düşman, burada gerekli tedbiri alamayan Osmanlı kuvvetleri üzerinde baskın bir konuma gelmişti. 10 bin civarında ANZAC kuvvetine karşı 2000 Mehmetçik mücadele vermekteydi.

Kocaçimen Tepe'de bulunan Mustafa Kemal, düşmanın harekatını daha iyi gözlemek adına Abdalbayırı'na doğru atını sürmüştü. O sırada düşmanın önünden çekilen askerlerimizle karşılaştı. Onları durdurarak niye çekildiklerini sordu. 261. tepede düşmanın çok etkili olduğundan ve cephanelerinin kalmadığından bahsettiler. Mustafa Kemal, onlara "cephaneniz yoksa süngünüz de mi yok."

* Ruşen Eşref Ünaydın, Çanakkale'de Savaşanlar Dediler ki, TTK Yay. Ankara 1990
Can Dündar, Gölgedekiler, İmge Yay. İst. 1995
Tarih ve Medeniyet Dergisi, Nisan 1997

Gizli yollarda ilerleyen bir keşif kolu

diyerek süngü taktırdı ve yere yatırdı. Onlara yerlerinden ayrılmamalarını öğütlerken kendilerine hemen yardımcı kuvvetler göndereceğini söyledi.

57. Alay kuvvetlerini bu düşman birliklerinin üzerine sevk eden Mustafa Kemal, onlara;

- "Ben size savaşmayı emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar geçebilir." demişti. Bu emir sonrasında düşmana taarruz eden 57. Alay son neferine kadar şehit olmuştur. Özellikle 57. Alay Komutanı Yarbay Hüseyin Avni Bey birliğinin önünde kahramanca mücadele etmiş ve 13 Ağustos tarihinde o da şehadete ererek birliğinin yanına gitmiştir.

Bu hadiseyi bir de Mustafa Kemal ile bu olaydan 3 yıl sonra Ruşen Eşref Ünaydın'ın yaptığı söyleşiden takip edelim:

"... Bu esnada Conkbayırı'nın güneyindeki 261 rakımlı tepeden sahilin gözetleme ve korunmasıyla görevli olarak orada bulunan bir müfreze askerin Conkbayırı'na doğru koşmakta, kaçmakta olduğunu gördüm. Bu askerlerin önüne kendim çıkarak, niçin kaçıyorsunuz, dedim. Efendim, düşman, dediler. Nerede? İşte, diye 261 rakımlı tepeyi gösterdiler. Gerçekten de düşmanın bir avcı kuvveti 261 rakımlı tepeye yaklaşmış ve tam bir serbestlik içinde ileriye doğru yürüyordu. Şimdi vaziyeti düşünün, Ben kuvvetleri geride bırakmışım, askerler on dakika istirahat etsinler diye. Düşmanda bu tepeye gelmiş... Demek ki düşman, bana benim askerlerimden daha yakın! Ve düşman benim yere gelse, kuvvetlerim çok kötü bir duruma düşecekti. O zaman, artık bilemiyorum, bilinçli bir düşünmeyle midir, yoksa önseziyle midir, kaçan askerlere, düşmandan kaçılmaz, dedim. Cephanemiz kalmadı, dediler. Cephaneniz yoksa süngünüz var, dedim ve bağırarak bunlara süngü taktırdım, yere yatırdım. Aynı zamanda Conkbayırı'na doğru ilerlemekte olan piyade alayı ile dağ bataryasının yetişebilen askerlerinin marş marşla benim bulunduğum yere gelmeleri için, yanımdaki emir subayını geriye yolladım. Bu askerler süngü takıp yere yatınca, düşman askerleri de yere yattı. Kazandığımız an, bu andır. Biz, ferdî kahramanlık sahneleriyle meşgul olmuyoruz.

Yalnız size, Bombasırtı Vak'asını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperler arasında mesafeniz sekiz metre... Yani ölüm muhakkak... Birinci siperdekiler, hiçbiri kurtulamamacasına kamilen düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar şayan-ı gıpta bir itidal ve tevek- külle, biliyor musunuz? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor.

Hiç ufak bir fütur bile göstermiyor. Sarsılmak yok. Okuma bilenler, ellerinde Kur'ân-ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler, kelime-i şehadet çekerek yürüyorlar. Bu, Türk askerlerindeki ruh kuvvetini gösteren şayan-ı hayret ve tebrik bir misaldir. Emin olmalısınız ki, Çanakkale Savaşını kazandıran bu yüksek ruhtur."

Biraz sonra 57. Alaydan birlikler bu birliğin yardımına gelmişlerdir. Daha sonra buranın ciddiyeti anlaşılacak ve Kolordu Komutanı Esat Paşa, 27. Alaydan bazı birlikleri de Mustafa Kemal'in emrine verecektir. Bu bölgede çok şiddetli çarpışmalar olacak ve süngü hücumlarında binlerce Mehmetçiğimiz şehit olacaktır. Mustafa Kemal'in göğsüne bir şarapnel parçasının çarpma olayı da işte tam bu olaylar sırasında gerçekleşecektir. Fakat şarapnel parçası göğsündeki saate isabet edecek ve kendisine bir şey olmayacaktır.

Kireçtepe'de Miralay Mustafa Kemal Bey

Buradaki mücadeleler o kadar amansız olmuştur ki, Mehmetçik Çanakkale Savaşı içerisinde en çok kanı burada akıtmıştır. 57. Alay Çanakkale Kahramanlık destanının bir numunesidir âdeta. Alay komutanı Hüseyin Avni Paşa'dan, O'nun yerine geçen Ali Hayri Bey'e ve kumanda heyetinden en küçük rütbeli askerine kadar hepsi şehit olmuşlardır. En acıklı sahnelerden biri de savaştan sonra yaşanmıştır.

Artık zafer kazanılmış, Düvel-i Muazzamanın en kalabalık orduları burada büyük bir hezimete mahkum edilmiştir. Şehitleri anma, gazilere madalyalarını takma günü gelmiştir. Büyük bir merasim düzenlenir. Çanakkale mücadelelerine katılmış tüm alaylar, takımlar, birer birer sıralanırlar. Adı okunan alay adına bir rütbeliler gelip bulundukları alay adına şeref madalyalarını almaktadırlar. Sıra 57. Alay'a gelir. Ortaya hiç kimse çıkmayacaktır. Çünkü hepsi bu güzelim vatanımız uğruna şehit olmuşlardır. Ortada sadece bir kanlı sancakları kalmıştır. Başka bir alaydan bir Mehmetçik bu kanlı sancağı tam ortaya getirir. 57. Alayın şeref madalyası sancaklarına takılır. Bu hazin manzara karşısında gözler yaşarmış, dudaklar Fatihaları o güzeller güzeli şehitlerin ruhlarına göndermeye başlamışlardır.

57. Alay Şehitliği'ne, Anafartalar'a doğru giden yolda ulaşabilirsiniz. Yolun hemen sağında üç katlı kulesiyle kendisini belli edecektir. 12 Aralık 1992'de açılan şehitliğin neden özellikle buraya yapıldığının da ilginç bir öyküsü vardır.

Savaştan yıllar sonra buradaki toplu mezarlıklar açılarak yapılan kimlik tespiti sonrasında, yabancılar kendilerine ait naaşları hazırladıkları anıt mezarlara taşımaya başladılar. Tam bu bölgedeki bir toplu mezar açıldığında iki askerin birbirlerinin boyunlarındaki muska ve haça sarılmış vaziyette öldükleri görülür. İkisi de verdikleri mücadelede birbirlerinin boyunlarındaki şeye sarılmışlar ve bu vaziyette can vermişlerdir. Yapılan kimlik tespiti sonrasında boynunda muska taşıyan kişinin 57. Alaydan Üsteğmen Mustafa Asım, boynunda haç taşıyanın ise Yüzbaşı Woiters olduğu anlaşıldı. Onların bu durumu hiç bozulmadan ikisi de tekrar aynı yere gömüldüler. 57. Alay Şehitliği de bu nedenle bu bölgeye inşa edilmiştir. Üsteğmen Mustafa Asım ve Yüzbaşı Woiters'in gömüldüğü yer ise 57. Alay kulesinin hemen önüdür. İşin ilginç başka bir yanı da 1993 yılında, Kültür Bakanlığının bu iki düşman askerin ailelerini bularak buraya getirmesidir. Bu aileler herkesin gözü önünde sarılmış ve dünyaya dostluk mesajları vermişlerdir.

57. Alay Komutanı Hüseyin Avni Bey'in mezarı ise Anafartalar'a çıkarken, daha 57. Alay'a varmadan sağ taraftaki bir toprak yolun sonundadır.

(Yarbay Hüseyin Avni Bey hakkında geniş bilgi almak için "Anzaklar ve Anlattıkları" bölümüne bakınız.)

ÜSTEĞMEN NAFİZ ÇAKMAK'IN KABRİ

Conkbayırı'na çıktığımızda bizi karşılayan Yeni Zelanda Anıtının hemen karşısında tüm sadeliği ile bir mezar dikkatimizi çeker. Burası bugün, Eyüp Sultan Mezarlığında yatan ve vefat ettiği 1950'lere kadar Genelkurmay Başkanlığı yapmış olan Mareşal Fevzi Çakmak'ın kardeşi olan Nazif Çakmak'ın mezarıdır.

Nazif Çakmak, Temmuz ayı sonlarında bu mevkide devam eden çatışmalarda büyük faydalar sağlamış ve 26 Temmuz 1915 de şehit düşmüştür.

AKBAŞ ŞEHİTLİĞİ

Eceabat-Gelibolu sahil yolu üzerinde Gelibolu'ya doğru ilerliyoruz. Bigalı Köyünden gelen yolun devam ettiğimiz sahil yoluyla kesiştiği yolun yakınlarında II. Mahmud zamanında yaptırılan Bigalı Kalesi ile karşılaşıyoruz. Kıyıdan ilerlemeyi sürdürdüğümüzde yaklaşık 6 km kadar sonra sol tarafımızda Akbaş Şehitliği ile karşılaşırız.

Buradaki Şehitliğimizde yatan askerlerimizin de hazin bir öyküsü var. Onlar da diğer arkadaşları gibi cephelerde mücadele verirken yaralanmışlardır. Yaralıların bir kısmının tedavileri İstanbul'da yapılmaktadır. Kırım Savaşında yine aynı maksatla kullanılan Selimiye Kışlası hastahane haline getirilmiştir. Yaralı askerlerimiz Akbaş iskelesinde kendilerini İstanbul'a götürecek gemiyi beklemektedirler.

En nihayetinde onları almak üzere Halep gemisi gelir. Yaralılar büyük bir itina ile gemiye bindirilirler. Halep gemisi tam demir almıştır ki hain düşman bu anı kaçırmaz ve içindeki yaralılara bakmadan gemiyi bombalar. Halep Gemisi batmıştır. Yaralılar o halleriyle kimi yanarak kimisi de boğularak can verirler. Kıyıda onların naaşlarını toplayan askerlerimiz kanlı elbiseleri ile hemen yakındaki bu mevkie gömerler. Hem de kanlı elbiseleri ile. Burada takriben 200 asker yatmaktadır.

Yaralı gazilerimizin hastahaneye nakli.

مبارك شهيدلريمز

Mübarek Şehitlerimiz

13. BÖLÜM

ANITLAR

SEYİD ONBAŞI*

Yıl 1909. Balıkesir'in Edremit'ine bağlı Havran'dan odunculukla uğraşan Koca Seyid nice Anadolu delikanlısı gibi askere yazılır. Devir zor bir devirdir. Osmanlı üzerinde sisli dumanlar gezmektedir. Bitmeyen savaşlarda nice delikanlımız evinden, yurdundan ve yuvasından gidip gidip gelmemektedir. İşte böyle sıkıntılı bir ortamda askere alınır. Halbuki daha evleneli bir sene olmuştur ve yeni doğan bir kız bebeğe sahiptir. Yaşlı anne ve babası onun bakımına muhtaçtır. Ama askerlik vatan borcudur ve Anadolu insanının indinde vatan borcu da namus borcu sayılmaktadır. İki yıl kadar vazife yapar ve tam terhis olup ailesine, gittiğinden beri yüzüne hasret kaldığı çocuğuna kavuşmayı hayallerken Balkan Savaşı patlak verir. Terhisler durdurulmuştur. Yıl 1913 olur. Utanç verici bir yenilgi ve ardından Edirne'nin geri alınışı ile 2. Balkan Savaşı da biter. Yine terhis heyecanları akıllarında tüllenmeye başlamıştır ki, bu kez diğerlerinden daha acı, daha büyük ve kaybı kesinlikle diğerlerinden daha fazla olacak olan 1. Dünya Savaşı başlar. Yıl 1914 olmuştur. Osmanlı Devleti bir yıl geçmeden bu dehşetli savaşa katılır. Bu savaşın en dehşetli cephesi başlamak üzeredir. Koca Seyid Çanakkale'ye gönderilir.

---

* H. Hüseyin Maltepe, Kalbe Gömülü Değerler, İst. 2000 s. 25
Aksiyon Dergisi, Ağustos 1996 sa. 88

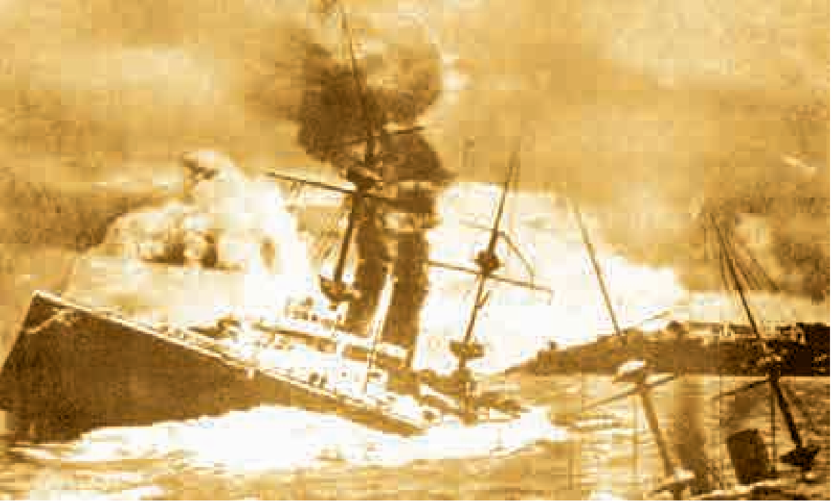

Çanakkale istihkamında 215 okka ağırlığındaki mermiyi sırtında taşıyan güçlü bir kahraman nefer. Mehmet oğlu Seyit

28'lik Rumeli Mecidiye Tabyalarında vazifeye başlar. Orada numaratörlük yapmaktadır. 26 Şubat'tan bu yana düşman ara ara boğazda görünüp taciz atışları yapmakta, tabyalardaki Osmanlı askerlerini huzursuz etmektedir. Herkes düşmanın toplu saldırı gününü beklemektedir. O gün 18 Mart günüdür.

Çanakkale Boğazının cehennemi bir hal alacağı o müthiş günün sabahı önce Fransız birlikleri, ardından da İngiliz birlikleri boğaza girerek birer tabyayı kendilerine hedef seçerler. Mecidiye tabyasının tam karşısında Quin Elizabet ve Ocean zırhlıları tüm hızları ile bu tabyanın başına ateşler yağdırmaktadırlar. Bu yoğun düşman ateşinin altında mukavemet etmeye çalışan Mecidiye Tabyasının 40 yiğiti oradan oraya koşuşturmakta, ellerindeki topları en iyi ve hızlı şekilde kullanarak düşman donanmasına engel olmaya çalışmaktadırlar. O sırada bir top mermisinin Mecidiye Tabyasının ortasına düşmesiyle ortalık karışır. Toz toprak dağ gibi başlarına yıkılmıştır Mehmetçiklerin. Seyid Onbaşı kendisine geldiğinde Yüzbaşı Hilmi bey ve arkadaşı Niğdeli Ali'den başkasını göremez. Gövdesinin yarısı toprağa gömülüdür ve yanındakiler onu kurtarmaya çalışmaktadırlar. Ayağa kalktığında durumun ne halde olduğunu sorar. 14 şehit, 24 yaralı vardır. Seyit Onbaşı hemen denize bakar. Fransızların dev gemisi Ocean çevreye ateş kusmaya devam etmektedir. Döner bir de toplara bakar. Ayakta sadece bir top sağlam kalabilmiştir. Diğerleri toprak altında kalmıştır. Sağlam topun yanına yaklaşır ama acı gerçeği fark etmiştir. Topun matarofası yani vinci kırılmıştır. Ama inanç ve azmin elinden ne kurtulabilmiş ki. Koca Seyid hemen arkada duran 215 okkalık (275 kg) top mermilerinden birine yaklaşır. Onun niyetini anlayan Niğdeli Ali, "Koca Seyid kaldıramazsın" demektedir. Ama o bunları duymaz bile. Çünkü şu an çok farklı bir halet-i ruhiye içindedir. Gelin Koca Seyid'in bu halet-i ruhiyesini kendi cümlelerinden takip edelim.

"Toprağın altından çıktım. Baktım ki, 13 arkadaşım şehit olmuş. Bir ben kalmışım, bir arkadaşım Niğdeli Ali, bir de Batarya komutanı Yüzbaşı Hilmi Bey.

Osmanlı askerinin kahraman direnişi sonucunda hezimete uğrayan yenilmez armada
(Su üzerinde sadece güverte direkleri kalan Ocean, batmak üzere olan İrrestibel.)

Arkadaşlarımın bu şekilde gözlerimin önünde şehit edilmesini içime sindiremedim. Anamın bana öğrettiği duaları okudum. Size izahını yapamayacağım bir şeyler doldu içime. Merminin yanına koştum... Topun vinci de bozulmuştu. O mermiyi bir kez kaldırdım. Niğdeli Ali beni biraz destekledi. Basamaklan çıkarken kemiklerimin çatırtısını duyuyordum. Mermiyi namluya sürdüm... patlattım... isabet ettiremedim... Aynı olayı üç kez tekrar ettim... Üçüncü mermiyle onların en büyük zırhlılarından "Ocean" zırhlısını dümen kısmından vurdum... Arkadaşım Ali ve diğer bataryadaki arkadaşlarım: "Vurdun onu Koca Seyid! Vurdun onu!" diye bağırıyorlar, arkamdan sevinç çığlıkları atıyorlardı. Gerçekten, o anda zırhlı etrafında dönmeye başladı. Denizin ortasında tam bir panik yaşanıyordu..."

Allah'ın işine bakınız ki Seyid Onbaşı'nın tüm acizliği içinde elde ettiği bu başarı ile Ocean Zırhlısı yön kabiliyetini kaybetmiş ve etrafını taraflamaya başlamıştı.

Çevresinde bulunan tüm düşman gemileri onun etrafından kaçışmaya başladılar. Bu sırada hiç beklenmeyen bir şey daha oldu. Bir gece önce sırlı bir şekilde Cevat Paşa'ya karanlık limana dökmesi istenilen 26 Türk yapısı mayından biri Ocean'a çarptı. Ocean zırhlısı büyük bir hızla boğazın sularına gömülmekteydi. Düşman gemileri ne olduklarını anlayamadılar. Bu olay sadece bir zıhlının batırılması olayı değil, aynı zamanda kendini yenilmez ve batırılamaz ilan eden ve dünyanın en büyük donanması ilan edilen bir birliğin yüzüne vurulan sert bir tokattı. Çevreyi bombalamayı biran kesen ve büyük bir şaşkınlığa düşen itilaf kuvvetlerinin Çanakkale yenilgisi işte Seyid Onbaşı'nın bu atışı ile başlamıştı.

Bu tarihten iki gün sonra, Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa maiyetiyle beraber düşmanı kaçıran Mecidiye Tabyasının Kahraman neferlerini kutlamaya gelmişti. Koca Seyid'in bu kahramanlığı, arkadaşları tarafından Cevat Paşa'ya anlatıldı. Paşa ona bu kadar ağır bir mermiyi nasıl kaldırdığını sordu. Koca Seyid ona nasıl kaldırdığının izahını yapamadı. "Şu mermiyi bir kez daha kaldır... senin fotoğrafını çekelim... Şu millete hatıra kalsın..." dediler. Mermiyi yerinden bile kıpırdatamadı. Koca Seyit onlara;

"Şu anda bu mermiyi yerinden oynatamadım. Ama aynı olayı tekrar yaşasam; yine aynı şekilde o mermiyi kaldırırım." diye cevap verdi. Merminin içi boşaltıldı. O şekilde kaldırdı. Günümüze kadar ulaşan Niğdeli Ali ile çektirdiği o fotoğraf, milletimiz adına çok güzel bir belgedir...

O'na o gün hediyeler vermek istediler, fakat o, hediyeyi kabul etmemişti.

"Ben zaten hediyemi aldım. Onların en büyük zırhlısını vurmak, benim için en büyük hediyedir..." demişti. O gün savaş, düşmanın geriye çekilmesiyle bitmişti.

Çanakkale Savaşının bitimi, ardından geçen iki sene sonra 1918 yılında Mecidiye Kahramanı ve arkadaşları terhis oldular.

Bu terhis aslında bir hezimetin terhisi idi. Osmanlı itilaflar ile Mondros Ateşkes Andlaşması'nı imzalamış bu anlaşma gereğince de ordusu terhis edilmişti. Koca Seyid memleketine dönüyordu. Ama aradan 9 koca sene geçmişti. Acaba Koca Seyid nasıl bir ruh haleti içinde geriye dönüyordu. Şimdi bu hadiseyi de onun cümlelerinden takip edelim.

> *"Dokuz sene askerlik yaptım. Dokuz kez kendime iyi baktığım, tam manasıyla temizlendiğim söylenemez. Şimdi saçım sakalım birbirine karışmıştı. Annemi, babamı, eşimi ve yavrumu çok özledim...*
>
> *Askere gitmezden önce evlenmiştim. Acaba hamım beni evde bekliyor mu? Yoksa; başka bir yere mi kalktı gitti? Bir kız çocuğum dünyaya gelmişti. Şimdi beni görse bana -(babacığım) deyip boynuma sarılabilir mi? Acaba anama, babama ne oldu? Yoksa öldüler mi?*
>
> *Bunları düşünürken, gecenin bir yarısında evimin kapısına geldim... Doğduğum, büyüdüğüm evi tanıyıvermiştim... Şu kapı, Hasan Dayımın evinin kapısı... Şu da teyzemin... Fakat herkes uyumuştu. Kapıyı çalsam, beni böyle görseler onları korkutur muyum? Beni tanıyabilirler mi? Çok da yorgunum... Hepsini de çok özledim... Her şeye rağmen kapıyı çaldım...*
>
> *İçerden "Kim o?" diye seslenenin, dokuz sene sonra, anamın sesi olduğunu hatırlayıverdim. Baktım ki, vefalı hanımım beni bekliyor. Seyid'im gelecek diye... hep beni beklemiş... Kız çocuğum dokuz yaşına gelmiş. Ona: "Bak! baban gelmiş... babacığım de!.. Git boynuna sarıl!.." diyorlar... O bana, baba diyemiyor... yüzünü saklıyor... daha benden kaçıyordu... Babam iki sene önce vefat etmiş... onu ancak mezarlıkta ziyaret ettim... Helalleşebildim..."*

Ertesi gün öğlene doğru teyzesinin kızı Fadime bir şey istemek için eve gelmişti. Kapının önünde iri yarı insanı görünce durakladı. Fadime, Koca Seyid'i tanıyamamıştı. Fadime 19 yaşına gelmiş güzel bir kız olmuştu. Koca Seyid, onun korktuğunu anlayarak; "Fadime! Beni tanımadın mı? Ben dayın Seyid kızım!" diyerek kendini tanıtmıştı.

Babasından kendisine yadigar bir merkebi kalmıştı. Dağda odun keser, kömür yakar, getirip, Edremit'te veya Havran'da satardı.

1918 senesinde kulağına, Edremit'i, Yunan askerinin işgal ettiği haberi geldi. Koca Seyid, bu habere inanamamıştı. *"Nasıl olur? Biz göğsümüzü düşmana siper ettik... o kadar şehit verdik... düşmanı geçirmedik... Şimdi elini kolunu sallayarak nasıl buralara gelebilirler?"* demişti. Bir türlü inanamadığı haberin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla Edremit'e yollandı. Edremit sokaklarında Yunanlı askerleri görünce beyninden vurulmuşa döndü. Büyük bir üzüntü içinde köyüne döndü. Yine baltasının ve yük hayvanının başına geçmiş, ailesinin iaşesi ile meşgul olmaya başlamıştı.

Türk milletinin imtihanları bunlarla bitmemişti. 1919-1923'lü yıllarda verilen bir Milli Mücadele ile yeni bir Türk Devleti kurulmuştu. Büyümeye çalışan ve her geçen gün biraz daha kalkınan Türkiye'de günler aylar ve yıllar geçiyordu. Ülkemizde takvimlerin 1936 yılını gösterdiği tarihlerde Balıkesir Çanakkale yolunun açılışı için Atatürk'ün yolu da Havran'a düşmüştü. Buraya geldiğinde, Çanakkale Savaşında bizzat görüştüğü ve başından geçenleri kendisinden dinlediği Koca Seyid'i hatırladı. Mahalli yetkililere Koca Seyid'i sordu fakat hiçbiri onu tanımıyorlardı. Atatürk oradakilerden hemen Koca Seyid'i bulmalarını istedi ve onlara hitaben:

> *- "Sizi onunla tanıştırmak istiyorum. Yaptığınız milletin kahramanlarına vefasızlıktır. Kendisini tanıyın ki, bu topraklar üzerinde yaşamanın bir bedeli olduğu bilinsin." dedi. Uzun uğraşlar sonrasında buldular. Önce yıkattılar, ardından tıraş ettiler.*

Üzerindeki elbiseleri çıkartarak Nahiye müdürünün elbiselerini giydirdiler. Bu şekilde paşanın karşısına çıkardılar. Paşa bu kıyafetlerde birini beklemiyordu karşısında. Ama onu toplumun içinde utandırmamak için iltifat etti.

- "Koca Seyid bu elbise sana çok yakışmış, onu nereden satın aldın?"

- "Paşam sizin geldiğinizi bana haber verdiler. Çok sevindim. Beni arattığınızı duyunca dünyalar benim oldu. Bana bu elbiseyi giydirdiler. Kaymakam bey öyle uygun gördü."

Konuşma sonrasında Atatürk orada bulunanlara gereken dersi vermeyi ihmal etmedi.

- "Siz vatanı için, milleti için, namusu için canını ortaya koyan böyle insanları bu kadar mı tanıyor sunuz? Eğer siz onları tanımazsanız geleceğinizi göremezsiniz. Hedeflerinizi bilemezsiniz."

SON OK ANITI*

25 Nisan 1915 sabahı yapılan çıkartmada, düşmanın en önemli hedeflerinden birisi Alçıtepe'yi ele geçirmekti. Çünkü bölgenin en yüksek tepelerinden biride burasıydı. 28 Nisan günü, düşman askerleri yoğun bir top ateşi sonrasında Alçıtepe yakınlarındaki Kirte Deresi'ne doğru taarruza geçerler. Birinci Kirte Savaşları işte bu saldırı sonrasında başlar. Kirte Deresi boyunca yapılan kanlı savaşlarda tam 3000 evladımızı kaybederiz. Ama askerlerimiz düşmana da istediğini elde etme fırsatı vermez. Alçıtepe elimizdedir.

* S. Zeki Uluarslan, Çanakkale Savaşları ve Gezi Rehberi, Çanakkale 2001

İtilaf ordusunun hezimetine ait bir manzara.

6 Mayıs tarihinde düşman 28 Nisan'da elde edemediği tepeyi almak için yeniden saldırıya geçer. Bu kez aralarında takviye kuvvetlerde vardır. Anzak bölgesinden getirilen 2.Anzak Tugayı ile Hint Tugayı da düşman kuvvetlerin arasındadır. Kuvvetlerimiz düşmanı püskürtürler. Ama düşman yılmaz. 7-8 Mayıs günleri yeniden saldırırlar ve bu saldırılar sonrasında çarpışmalar çok şiddetli geçer. Mehmetçik âdeta etten bir duvar örer. Mermisi bitmiştir, eline ne geçerse bu savunmada kullanmaya çalışır. Bu kanlı çatışmalarda 5000 şehit veririz.

4 Haziran da son bir saldırıya daha geçerler. Fakat bu kez baskın şeklinde yaparlar saldırılarını. Başlangıçta saldırıları başarılı gibi olur. 350 m kadar içerilere sokulurlar. Ama hedeflerine varmalarına daha 2 km vardır. Mehmetçik amansız bir savunma ile düşmanın daha fazla ilerlemesine engel olur. Daha fazla ilerleyemeyeceğini anlayan düşman bir süre sonra bozgun vererek gerilemek zorunda kalır. 6000 şehit vermişizdir ama Alçıtepe hâlâ elimizdedir.

Kirte Savaşları'nda düşmanında kayıpları bir hayli fazladır. Buraya gelirken Arıburnu-Kirte arasında göreceğiniz sağlı sollu yabancı mezarlıkları onların kayıplarının birer göstergesidir. (Skew Bridge, Redoubt, Twelve Tree Copse)

General Hamilton, anılarında bu savaşlara şöyle değinir:

> *"Alçıtepe bölgesine yayılmış Türk Kuvvetleri ile amansız savaşlar devam etti. Son derece kanlı süngü taarruzları ile 300-350 m kadar daha ilerlendi. 400 Türk askeri tutuklandı. Bu başarıyı sağlamak için en iyi yetişmiş birliklerin yarısını bedel olarak ödemiştik. Birliklerimizin kayıpları, ucuz bir zaferinkine kıyasla üç misline yükselmişti. 4 Haziran çarpışmalarında madalyonun öteki yüzündeki gerçek bu idi."*

Son Ok Anıtı işte sizlere bahsettiğimiz Kitre Savaşlarının sonuncusu olan 3. Kirte Savaşında kaybettiğimiz 6000 askerimiz için dikilmiştir. Muharebeler sonrası başarılı olamayacağını anlayan ve çekilmeye başlayan düşmana son kurşunun atıldığı yer burası olduğu içinde anıta bu ad verilmiştir.

Anıta gitmek için Alçıtepe Köyünden sargı yeri'ne doğru ilerleyiniz. Yolun sol tarafında köy mezarlığı ile karşılaşacaksınız. Mezarlığın içinde Son Ok Anıtı sizi karşılayacaktır. Bu anıt 1948 yılında 7. Tümen Komutanlığınca yaptırılmıştır.

NURİ YAMUT ANITI

Bu anıt Çanakkale Milli Parkı içerisindeki özel teşebbüsle yapılan ilk anıt olma özelliğini taşımaktadır. 1943 yılında Gelibolu'da 2.Kolordu Komutanlığı'na atanan Nuri Yamut Paşa, Çanakkale Savaş cephelerini gezerken bu bölgeye gelmiş ve sırtların tümden şehit kemikleri ile kaplı olduğunu görünce onların böyle açıkta kalmalarına gönlü razı olmayarak buraya bir şehitlik yaptırmaya karar vermiştir.

Önce dualarla şehitlerimizin kemikleri toplatılmış, ardından topluca buraya defnedilmişlerdir. Buranın üzerinde de şu an paşamızın adıyla anılan anıt yaptırılmıştır. Paşamızın anıtı yaptırırken İstanbul'da bulunan iki evini satmak zorunda kaldığını da burada söylemek isteriz.

Kemiklerin toplanmasından sonra yapılan tespitlere göre buraya 10.000 civarında insana ait kemik gömülmüştür. Bu anıt altında yatanlar çok kanlı geçen Zığındere Savaşlarında hayatlarını kaybeden insanlardır.

Nuri Yamut Anıtına gitmek için, Alçıtepe Köyünden Son Ok Anıtını geçerek geldiğimiz Sargı Yeri'nden sonra sağa doğru ilerlememiz gerekmektedir. Yaklaşık 10 dakika sonra anıtın karşısında olacaksınız.

İLK ŞEHİTLER ANITI

İster Büyük Abide'den ister Alçıtepe Köyünden geliyor olun Yahya Çavuş Anıtına doğru devam ettiğiniz takdirde Seddülbahir köyüne çıkacaksınız. Köye girdiğinizde yol önümüzde ikiye ayrılacaktır. Sağ taraftan devam ettiğimiz de Yahya Çavuş anıtına, sol tarafı takip edersek İlk Şehitler anıtına gideriz. Burada bulunan şehitlerimiz ilk şehitlerimizdirler, ama Çanakkale Savaşının ilk şehitleri değil. Onlar 1. Dünya Savaşındaki ilk şehitlerimizdirler.

1. Dünya Savaşına giriş seyrimizi şöyle bir hatırlayacak olursak, öncelikle dünya üzerinde birçok devletin itilaf ve ittifak blokları oluşturduklarını söyleyebiliriz. Bu gruplaşma sırasında Osmanlı Devleti de Almanya'nın yanında yer almıştır. Almanya Savaşa girmiştir ve Osmanlı'nın da biran önce savaşa girmesini istemektedir. İşte tam bu sırada Osmanlı'yı savaşa sokacak bahane ortaya çıkar. Akdeniz'de İngiliz deniz kuvvetlerinden kaçan 2 Alman zırhlısı Osmanlı Devleti'ne sığınırlar.

Tarihte adları meşhur olan Goben ve Breslav gemileri, Osmanlı Devleti satın aldığını ilan eder ve adlarını Yavuz ve Midilli olarak değiştirir. Fakat bu gemiler bir süre sonra Rusya kıyılarını bombalarlar. Böylece Osmanlı Devleti de 1. Dünya Savaşına girmiş olur.

29 Ekim 1914 tarihinde meydana gelen bu olaydan birkaç gün sonra 3 Kasım 1914 tarihinde İtilaf Devletleri 6 savaş gemisi ile birlikte Çanakkale Boğazının girişine gelerek top atışına başladılar. Bu top mermilerinden bir tanesi askerî cephaneliğe isabet eder. Ateş alan cephanelik patlar ve cephaneliğin yan tarafında ki sığınakta bulunan 5 subayımız ile 81 erimiz şehit olurlar. Şehit olanların arasında Kale Komutanı Yzb. Şevki Bey ile yardımcısı Üsteğmen Şevket Bey'de vardır. Daha savaşın başlangıcında her şeyden habersiz olarak hayata gözlerini yuman bu vatan bekçileri için Boğaz Komutanı Çetinkaya Apatay'ın gayretleri ile bu anıt yapılmıştır.

EZİNELİ YAHYA ÇAVUŞ*

Büyük Abide'den dönerken yol karşınızda ikiye ayrılır. Sağ taraftaki yol Alçıtepe köyüne giderken, sol taraftaki ise sizi, Ezineli Yahya Çavuş ve arkadaşlarının kahramanlık destanları yazdıkları Ertuğrul Koyu'na götürür. Bu yola 10 dakika kadar devam ettiğinizde Seddülbahir köyü ile karşılaşırsınız. Aynı yola devam edin. Yol sizi köy meydanındaki çeşmenin yanından geçirerek ikiye ayrılacaktır. Sol taraftan İlk Şehitler anıtına sağ taraftan devam ettiğiniz taktirde Yahya Çavuş anıtına gidersiniz. Biz sağ taraftan devam ediyoruz. Seddülbahir Köyü camisinin yanından geçerek ilerliyoruz. Az sonra, İngilizlerin Çanakkale'deki en büyük abidesi olan Helles Anıtının yanından geçeceğiz. Buradan bir kavis yapınca da Ezineli Yahya Çavuş Anıtı ile karşılaşacağız. Anıtın arkasından, burada iki gün boyunca büyük bir savunma gerçekleştirerek canlarını veren Mehmetçiklerin gömülü olduğu şehitliği göreceksiniz.

* Ahmet Kaşıkçı, Gelibolu, İzmir 1999, s. 43

Seddülbahir'de, düşmanın barınamayıp terk ettikleri liman ve iskele

Şehitliğin sağ tarafında ise günümüze kadar ancak az bir kısmı kalabilmiş birkaç tabya durmaktadır. Bu tabyaların yanında Çanakkale Savaşında kullanılan ve Almanlardan almış olduğumuz görkemli topun sadece namlu kısmını inceleyebilirsiniz. Kaide kısmının bir bölümü de yine orada yarısı toprağa gömülü vaziyette durmaktadır.

Şimdi gelelim bu anıta adını veren kahramanımıza. 25 Nisan sabahından itibaren göğsünü Ertuğrul Koyu'na siper eden bu yiğidimiz ve yanındakiler acaba bu büyük destanı nasıl yazmışlardı.

18 Mart Deniz harekatından büyük bir bozguna uğrayarak yüz geri edilen düşman devletler Osmanlı'ya karşı âdeta diş biliyorlardı. Dünyanın en büyük devletleri olarak nitelendirilen İngiltere'si ve Fransa'sı dünya karşısında yerin dibine geçen itibarlarını yeniden kazanmak için muhakkak bu hasta adamı yok etmeli ya da etkisiz hale getirmeliydiler. Bu amaçla da hararetle, bir kara savaşı için çıkarma hazırlıklarına başlamışlardı.

Osmanlı ordusu büyük bir metanetle, önümüzdeki günlerde olacağını tahmin ettiği bu kara çıkarmasını bekliyordu.

Gelibolu'yu koruyacak 5. Ordu hazırlıklarını sürdürüyordu. 5. Ordu içindeki 26. Alay'da düşmanın çıkarma yapacağı 25 Nisan gününden bir gün önce ilginç gelişmeler meydana gelecekti. O gün de diğer günler gibi öğle namazlarını alay imamlarının arkasında kılmışlar ve ardından içtima için toplanmışlardı. Alay komutanı mevkie gelmiş, bölük komutanları tam ona tekmil vereceklerken sırasında bekleyen Yahya Çavuş bir adım öne çıkarak bir durum arz etmek istediğini söylemişti. Kendisine söz hakkı verildiğinde alay komutanına hitap ederek; vatan toprağının öneminden, onun savunulmasının gereğinden bahsederek, kendisini, düşmanın çıkarma yapma ihtimali olan bir yere göndermesini rica etti.

Alay komutanı onun bu talebini taktirle karşıladı. Çünkü Ezineli Yahya Çavuş'un içindeki yangını çoğu biliyordu. Yahya Çavuş 1912 Balkan Savaşına da katılmış, bu utanç verici yenilgiyi bir türlü içine sindirememişti. Anlındaki bu kara lekeyi silmek için âdeta bir sebep arıyordu. Çanakkale Savaşıyla da bu arzusuna ereceğini, düşmana haddini bildirerek bu utanç lekesinden kurtulacağını ümit ediyordu.

Bu içten arzuya alay komutanının ilgisiz kalması düşünülemezdi. Ama onu tek başına da gönderecek değillerdi. Gönüllü olmak isteyenler denilince büyük bir kalabalık hemen öne atılıverdi. Böylece tabur komutanı Mahmut Bey ile Asteğmen Hüseyin Bey'in komutasında bu gönüllü birliği Ertuğrul Koyu'nda mevzilendi.

Haftalardır kara çıkarması için plan yapan düşman birlikleri özellikle dört bölgede aynı anda harekete geçme kararı almışlardı. Bu dört çıkarma bölgesinden biri de Ertuğrul Koyu idi. Yalnız burada farklı bir strateji izlemeyi düşünüyorlardı. Uzaktan gemilerle yaklaşıp sandallarla çıkartma yaptıkları taktirde çok zayiat verebilirlerdi. Halbuki gözden çıkarabilecekleri birkaç gemiyi karaya bindirirler ve dubalarla karaya asker çıkarmaya kalkarlarsa kısa sürede kıyıda tutunabilirlerdi. Bu amaçla Albiom ve River Clayd adlı kömür gemilerini silahlarla donatarak hazır hale getirdiler. River Clayd da 2000, Albiom'da 1000 civarında asker vardı.

25 Nisan sabahı erken saatlerde bu iki kömür gemisiyle kıyıya yüklendiler. Ama karşılarında 26. Alayın gönüllü takımı vardı. Kömür gemileri sahile iyice yaklaştıklarında kapakları açıldı ve düşman askerleri hızla dışarıya atlamaya başladılar. Ama kendisini kapıdan gösteren her düşman askeri kanlar içinde Ertuğrul Koyu'nun serin sularına gömülüyorlardı. Bu durum saatlerce sürdü. Düşman alayı komutanı askerlerinin başarısızlıklarını görüyor çileden çıkıyordu.

"Beceriksizler bir kıyıda tutunamadınız. Kapıdan doğru dürüst çıkmayı bile başaramadınız" diye bağırıp duruyordu. Öyle çıkılmaz böyle çıkılır dercesine askerlerinin önüne geçerek kapıya yöneldi. Tam başını kapıdan göstermişti ki kahraman askerlerimize ait bir kurşunla alnından vurularak o da Çanakkale'nin derin sularını boyladı. Çarpışmalar akşama kadar sürmüştü. Düşman kıyıda tutunma konusunda bir ilerleme kat edememişti. Her akşam Türk cephelerini gözlemleyen İngiliz uçakları üstlerine durum raporu sunuyorlardı. O akşam uçaklardan biri, Ertuğrul Koyu ile ilgili verdiği raporda, Bu koyun kıyıdan 50m. İçeriye kadar bir kan gölü haline geldiğini söylüyordu.

Ertesi günü de çatışmalar tüm şiddetiyle sürdü. Her geçen saat durum düşman askerlerinin lehine dönüyordu. 3000 kişiye karşı 67 asker ne kadar dayanabilirlerdi ki. Çarpışmalar sürerken Tabur komutanı Mahmut Bey ile Asteğmen Hüseyin Bey şehit düştüler. Bunun üzerine komutayı Ezineli Yahya Çavuş eline aldı. Balkan ve Galiçya cephelerinde bulunmuş, 28 yaşındaki bu ateşin delikanlı arkadaşlarını devamlı yüreklendiriyordu. Sayıları giderek azalıyordu. Düşman artık yavaş yavaş kıyıda tutunmaya başlamıştı. Yahya Çavuş'un arkadaşları

"Komutanım cephanemiz azaldı." dediklerinde O metanetini bozmadan;

"İki düşmanı bir araya getirip ateşleyin aslanlarım." diyordu.

Mehmetçikler direne direne sırtlara çekilmeye başladılar. Artık Yahya Çavuşun yanında sadece beş kişi kalmıştı. Düşman onları arkadan çevirmeye çalışıyordu. Orada kalmak göz göre göre ölmek olurdu. Bunun üzerine çarpışa çarpışa Alçıtepe sırtlarına doğru çekilmeye çalıştılar.

Onların çekilmesi ile iki gündür savundukları mevzilerden, birden ses seda kesilmişti. Bu sessizlik karşısında yavaş yavaş mevzilere yaklaşan düşman askeri gördükleri manzara karşısında donup kalmışlardı. Çünkü iki gündür kendilerine dur diyen bu birliğin en azından bir tümen olduğunu sanıyorlardı. Halbuki karşılarında al kanlar içinde yatan askerlerin sayısı tam 62 idi. Bu işe bir anlam veremediler. Daha büyük bir hınçla, çarpışarak geri çekilmeye çalışan Yahya Çavuş ve yanındakileri takibe koyuldular.

Ezineli Yahya Çavuş ve arkadaşlarının artık ne takatleri ne de cephaneleri kalmıştı. Alçıtepe sırtlarında, 26 Nisan akşamı, havanın kararmaya başladığı sıralarda onlarda, dünden beri birer ikişer kendilerinden ayrılan arkadaşlarının yanlarına gittiler. Alçıtepe sırtlarında beş askeri ile birlikte, Ezineli Yahya Çavuş da şehadete ermişti.

Uçağa ateş eden Mehmetçik.

Bir kahraman takım ve de Yahya Çavuştular
Tam üç alayla burada gönülden vuruştular
Düşman tümen sanırdı bu şaheser erleri
Allah'ı arzu ettiler akşama kavuştular.

Çanakkale Valisi
Namık Memik

HELLES ANITI

Büyük anıttan gelirken önümüzdeki yol, Alçıtepe Köyü ve Ezineli Yahya Çavuş'a doğru ikiye ayrılır. Yahya Çavuş'a doğru devam ediniz. Az sonra Seddülbahir köyüne geleceksiniz. Köyün içinde yol tekrar çatallaşır. Buradan da sağa döndüğünüzde biraz sonra karşınıza uzun bir anıt gelecek. İşte İngilizlerin en büyük anıtı ile karşı karşıyasınız. Burası Helles Anıtı.

Anıtın denize bakan yüzü ile tam zıt yüzünde gemilerinin adları yazmaktadır. Yan yüzlerde ise savaşa katılan birliklerin adları yer alır. Helles Anıtının etrafını çeviren duvarın iç kısmında ise savaşta hayatını kaybeden İngiliz askerlerinin adları yer almaktadır. Gelibolu Yarımadasında 4 tanesi anıt olmak üzere 32 tane yabancı mezarlığı vardır. Bu mezarlık ve anıtlar yabancılara Lozan Barış Anlaşmasının 129. maddesince tahsis edilmiştir. İngilizler Çanakkale Savaşı ve Türk Devletinin kurtuluş savaşının bitiminden hemen sonra girişimlerde bulunmuşlar ve 3 yıl gibi kısa bir süre sonunda Gelibolu topraklarındaki tüm anıt ve mezarlıklarını bitirmişlerdir. Helles Anıtı 1926 yılında açılmıştır.

FRANSIZ ANITI*

Ezineli Yahya Çavuş Anıtıyla, Alçıtepe Köyü arasından Abide'ye giden yola saptığınızda geniş kavisli bir koy ile karşılaşırsınız. Bugün bizim de, Fransızların taktığı isimle adlandırdığımız bu koy, üzerinde biriken ve neredeyse tepeler oluşturan insan cesetleri nedeniyle bu isimle adlandırılmıştır. Fransızlarca Morto, ölü anlamına gelmektedir. 25 Nisan çıkarması sonrası burada o kadar çok kayıp vermişlerdir ki bu ölülerin meydana getirdiği feci manzara burayı tam bir ölü koyu haline getirmiştir. Fransızlar da bu koya böylece "ölüler koyu" adını verişlerdir.

Bugün Çanakkale Milli Parkına gelen ziyaretçilerin öğle yemeği molası verdikleri ve piknik yaptıkları Morto koyu aynı zamanda, yabancı bir devletin anıtına da misafirlik etmektedir. Morto Koyu'na gelip sırtınızı denize verdiğinizde tam karşı sırtta göreceğiniz beyaz kule, bu Fransız anıtın ağaçların arasında görülen bir kısmıdır.

Çanakkale Savaşına, İngilizlerin müttefiki ve İtilaf Devletleri gurubunun bir üyesi olarak gelen ve kendilerine çıkarma bölgesi olarak Anadolu yakasındaki Kumkale ile Gelibolu'da Morto Koyu seçilen Fransızlar, geçmişe sahip çıkma sorumluluklarının bir göstergesi olarak İngilizlerden tam 4 yıl sonra, yani 1930 yılında Çanakkale'de toplu gömülen ölülerini tespit edip bir araya getirmişler ve buraya bir anıt ve mezarlık yaparak altına defnetmişlerdir. Halbuki o yıllarda bize ait hemen hiçbir anıt yoktur. Biz Çanakkale Şehitlerimizi bundan tam 30 yıl sonra hatırlayacak ve ilk anıtımızı 1960 yılında açacağızdır.

Morto Koyu'nda bulunan Fransız Anıtında, burada ölen 2236 Fransız askerinin adları yazılıdır. Bu isimlerin üzerlerinde ise "Fransa İçin Öldüler" ibaresi bulunmaktadır.

---

* Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi
Ahmet Kaşıkçı, Gelibolu, İzmir 1999, s. 38

Bunların hemen yanında her biri 3000 ölüyü temsil eden dört anıt mezar vardır. Bunların ortasında ise beyaz bir kuleyi andıran abideleri bulunmaktadır. Bu abidenin üzerinde Çanakkale Savaşına katılan Fransız birliklerinin adları ve Fransızların Milli Şairleri olan Viktor Hugo'nun şiirleri yazılıdır.

Bu savaş Fransızlara da İngilizlere olduğu gibi çok pahalıya mal olmuştur. 18 Mart günü gerçekleştirdikleri Deniz harekatında 3 büyük savaş gemisi ve 2 muharip kaybederken bundan sonraki harekatlarda da 5 denizaltı, 3 mayın gemisi ve 47.000 kişi kaybetmişlerdir.

Fransız Abidesinden bahsetmişken, gelin şimdi de bu abidenin açılış gününe gidelim. 1930 yılında, Morto Koyu'nda bu açılış sırasında meydana gelen ve insanı hayretlere düşüren hadiseleri hep birlikte takip edelim.

Anıtın açılışı için o gün Fransa'dan yüzlerce insan Morto Koyu'na hücum etmişti. İnsanlar anıtın yanında yerlerini almışlar, açılış saatini bekliyorlardı. O sırada insanlar arasında bir kaynaşma olmuştu. Önemli bir kişi tören alanına geliyordu. Bu kişi 1915 Çanakkale Savaşında Fransız birliklerine Komuta eden General Guro'dan başkası değildi. Bu çetin harpte kolunun birini tamamen ve bacaklarından birinin bir kısmını burada bırakan General Guro, yanındakilerin yardımı ile kalabalığı yararak en öne getirildi. Bu önemli konuğun gelişinden sonra tören başlamıştı. Törenin bitimine doğru yanındakilere dönen General Guro, bir Türk anıtına gitmek istediğini söyledi. Halbuki o yıllarda Çanakkale Şehitlerimiz için yapılmış doğru dürüst hiçbir anıt mevcut değildi. Ona teşrif eden yetkililerimiz utana sıkıla General Guro'yu bir taş yığını görünümünü andıran Mehmet Çavuş anıtının başına getirdiler. Orada çevresinde toplanan kişilere hitap eden General Guro bakın neler söyledi:

> *"Efendiler!.. Türk askeri ender bulunan bir insandır. Size bu konuda hâlâ içimde taptaze, canlı duran bir hatırayı anlatmak isterim...*

Bir sabah günün ilk ışıkları ile birlikte Türklerle süngü savaşına başlamıştık. Savaşta Türkler çok ama çok mahirdi. Kendileri ile başa çıkmak imkansızdı.. Süngü çarpışmamız, fasılalı şekilde akşam geç vakte kadar devam etti. Ortalık kararınca Türklerle anlaşma yaptık. Harp sahasında gezecek ve yaralılarımızı toplayacaktık. Bizim askerler sedyelerle harp sahasına çıktıkları zaman ben de aralarına katılmıştım. Bir ara kucağındaki yaralıyı, gömleğinden yırttığı bez parçaları ile tedaviye çalışan bir Türk askerine rastladım.. Akşamın karanlığında, değme bir ressamın fırçasından çıkmayacak bir tablo karşısında idim.. Uzun müddet seyrettiğim bu tablodaki Türk askeri, kendi yaralarına yerden avuçla aldığı toprakları basıyordu... Kucağındaki yaralı için ise durmadan gömleğinden yırtmakla meşgul idi.. Tercüman yardımı ile ona bazı sorular sordum.

- Niçin öldürmek istediğin askere şimdi yardım ediyorsun?

Türk askeri takati tükenmiş bir halde cevap verdi.

- Bu asker yaralanınca yanıma düştü. Cebinden yaşlı bir kadın resmi çıkardı. Bir şeyler söyledi, anlamadım, ama herhalde annesi olacaktı. Benim ise kimsem yok. İstedim ki, o kurtulsun, anasının yanına dönsün.

Bu sözlerden sonra Fransız generali etrafındakilere döndü ve âdeta bağırarak dedi ki:

"Efendiler kendi yarasına toprak bastığı halde kucağındaki yaralı için gömleğinin parçalarını koparan bu kahraman asil askerin kucağındaki yaralı kimdi biliyor musunuz? Çevresinde meraklı gözlerle onu takip eden herkes pür dikkat bu sorunun devamında gelecek sözleri bekliyordu.

Guro, göz kenarlarında birikmiş olan yaşların buruşuk derili elleri ile silerken; fısıltı halinde seslendi... Türk askerinin kucağındaki yaralı bir Fransız askeri idi efendiler! Bir Fransız askeri!..”

General Guro yere çöktü; sağlam elini yüzüne kapatıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bu gönül dayanmaz tablo karşısında herkesin hissiyatı kabarmıştı. Orada bulunan herkes ağlıyordu.

ÇANAKKALE ŞEHİTLER ABİDESİ*

Bugün Çanakkale Milli Parkı olan ve insanların ziyaretine açık olan Çanakkale Savaşlarının geçtiği mekanlar, 1926'lı yıllarda İngilizlerin mezarlık ve anıtlarını görmeye başladı. Aradan dört yıl gibi kısa bir zaman geçmişti ki Fransızlar da anıtlarını tamamladılar. Halbuki şehitlerine anıt ve şehitlik yapması gereken asıl millet Türk Milletiydi. Çünkü o bu savaşta varolma ve yok olma mücadelesi vermiş ve dünyaya kafa tutarak, Çanakkale geçilmez dedirtmişti. Ama ortalarda Osmanlı şehitleri adına bir şehitlik yoktu. Kişilerin kendi gayretleri ile yaptırdıkları derme çatma birkaç anıt dışında 1960'lara kadar bu manzara değişmedi. Çanakkale'de şehitlerimize yaraşır bir anıtın olmayışı halkımızı gerçekten rencide ediyordu. Bu söylemler çoğalınca oralarda büyük bir abide yapma arzusu doğdu.

Yapılacak abidenin yeri belirlenmişti. Çanakkale'nin Eceabat ilçesine bağlı Seddülbahir Köyü yakınlarındaki Eski Hisarlık Tepesine inşa edilecekti bu şanlı anıt. Böylece de hem karadan hem de deniz den tüm haşmeti ile kendisini gösterecek ve tüm bakanlara Çanakkale'nin geçilmezliğini hatırlatacaktı.

Karar verilmişti. 1944 yılında açılan proje yarışmasını Doğan Erginbaş ve İsmail Utkular'ın projeleri kazandı. Bu proje abideleşecekti.

* Ramazan Eren, Şehitler Bahcesi, Ankara 2001 s.104

Çanakkale Şehitler Abidesi inşaat halinde.

Abidenin yapımına 1954 yılında başlandı. İşi alan müteahhitler nedense anıtı bir türlü bitiremiyorlardı. İşi bırakanlar oluyor, yeniden devralanlar da işi süründürüyordu. Yapılan araştırmalarda abidenin inşaatında yolsuzluk yapıldığı anlaşıldı. Tarihine yabancı, millî-manevî değerlerden yoksun yetişen insanlar onlar için bu vatanda şehit olan ataları adına yapılan bir abideden çalmaya bile utanmıyorlardı. Böylece abide temellerinden yeni yükselmiş haliyle kalakaldı. Abide Çanakkale Şehitler Abidesi değil bir utanç abidesi olarak yaklaşık dört yıl daha bekledi.

O sıralarda Milliyet gazetesinden bir köşe yazarı Çanakkale Şehitler Abidesinin içler acısı durumunu yazdı. Bu yazı sonrasında gazeteye, "Neden bu abideyi tamamlamak için kampanya başlatmıyorsunuz?" soruları yöneltilmeye başlandı. Gazete az bir zaman önce başka bir konuda halka çağrı yaparak farklı bir kampanyayı yürütmeye çalışmıştı. Ama halkın katılımı istenen seviyede olmamıştı. Bu nedenle gazete başta bu işe soğuk baktı. Ama gözden kaçırdıkları bir şey vardı. Ortada söz konusu olan şey Çanakkale Şehitleri Abide'siydi.

Unuttukları şey, bu halkın tarihine ve atasına olan düşkünlüğüydü. Onlara geçmiş yıllarda vatan iman demişler, bu insanlar evlatlarını bile çekinmeden vermişti. Bugün Çanakkale deyince nelerini vermezlerdi.

Büyük ısrarlar sonrasında gazete bu işe ikna edildi. Kampanya başlatılmıştı. Halka duyurular yapıldı. Yapılan ilanlarda Abidenin tamamlanması için 900 TL.ya ihtiyaç olduğu, gazetenin ise bu kampanyadan 100 TL. toplamayı hedeflediği söylendi. Kampanya bittiğinde ne kadar toplanmıştı biliyor musunuz sevgili okurlar. Tam tamına 3 milyon TL. İşte bu destanı yazan Anadolu halkıydı. Dün evladını veren bugün evladının destanını abideleştirme adına parasını mı sakınacaktı. Anadolu halkını görmezden gelenler böylece onun ne kadar alicenap olduğunu bir kez daha görmüş oldular. Böylece 1960 yılında Çanakkale Şehitlerimize yaraşır bir Abide yapılmış oldu.

39 m 75 cm uzunluğundaki abidenin bir ayağından yukarıya çıkan bir asansör sistemi vardır. 1971 yılında abidenin altına bir müze açılmıştır. Burada savaştan kalan araç gereç ve haritalar sergilenmektedir.

MEHMETÇİĞE SAYGI ANITI

Kocaçimen Tepe'ye doğru giden yolu takip ediyoruz. Yolumuzun sağ tarafından bir Mehmetçik'in yaralı bir düşman askerini kucaklamış vaziyetteki anıt heykeline geliyoruz. Bilmeyenler için gayet şaşırtıcı olan bu anıt, manasını bilenler için daha şaşırtıcı bir hâl almaktadır.

Anıtın yapılışı, 1940'lı yıllarda ülkemizi ziyarete gelen Avustralya Genel Valisi Lord Casey'in anlattığı bir olay vesilesiyledir. Kendisi de Çanakkale Savaşlarında bulunan ve üsteğmen olarak vazife yapan bu Anzaklı asker, bir Osmanlı askerinden tüm dünyaya insanlık dersi olacak bir hadiseye şahit olmuş ve yıllar sonra Avustralya Genel Valisi olarak geldiği Türkiye'de bu olayı anlatmıştır.

Olayın teferruatı için “Anzaklılar ve Anlattıkları” bölümünde “AVUSTRALYA VALİSİNİN ŞOK EDEN AÇIKLAMALARI” başlıklı yazıya bakınız.

EN YAŞLI GAZİ ANITI*

57. Alay Şehitliğine geldiğimizde kapının hemen sağ iç kısmında bir yaşlı ile onun elinden tutmuş bir kız çocuğunun heykelleri ile karşılaşırız. Bu anıt Çanakkale’nin en yaşlı gazisi Hüseyin Kaçmaz’ı bizlere anlatmaktadır. Anıtın canlandırmaya çalıştığı şey, 57. Alay şehitliğinin açıldığı gün meydana gelen bir manzaradır. 12 Aralık 1992’de 57. Alay şehitliğinin açılış törenlerine hayattaki en yaşlı Çanakkale Gazisi olan Hüseyin Kaçmaz da davet edilmiştir. Bu açılışa torunu ile gelen gazinin oluşturduğu bu tablo Çanakkale’de savaşan bir fedakar nesil ile günümüz neslini bir arada göstermesi bakımından çok anlamlı bulunmuş ve bunun üzerine bu anıt hazırlanmıştır.

Gazi Hüseyin Kaçmaz, 1912 Balkan Savaşlarına da katılmış, Sırpların eline düşerek büyük işkenceler görmüştür. Hatta bu işkenceler sırasında tırnakları sökülmüştür. Fakat ülkenin en ızdıraplı dönemlerinde bir köşeye çekilmeyi hayasızlık sayan bu gazimiz 1.Dünya Savaşında da mücadelesini sürdürmüş ve ordusunun içinde yerini almıştır. Çanakkale Savaşları sırasında yaralanan gazimiz, bundan sonra Türk Kurtuluş Savaşının verildiği 1922 Dumlupınar Meydan Muharebesinde de vazife yapmıştır.

Zonguldak Ereğli doğumlu olan İstiklal Madalyalı gazimiz 10 Eylül 1994 yılında 110 yaşında Kestaneci köyünde vefat etmiştir.

* Ahmet Kaşıkcı, Anafartalar Kartalı, İzmir 2001

MEHMET ÇAVUŞ ANITI*

25 Nisan kara çıkarmasında Anzak Koyu'ndan hareket eden birliklerin bir hedefi de Alçıtepe'yi ele geçirmektir. Bölgeye hakim olan bu tepeyi ele geçirirlerse bölgeye kısa sürede hakim olmayı düşünmektedirler.

28 Nisan'da toplu halde Kirte deresine doğru saldırıya geçerler. Bu saldırıları askerlerimiz tarafından püskürtülür ama zayiatımız 3.000 kişidir. 1. Kirte Muharebesi denilen bu harekattan sonra büyük bir hazırlık içine giren itilaf kuvvetleri General Hamilton'un emriyle 2. Anzak Tugayı ile Hint Tugayının da desteğini alarak bir kez daha bu bölgeye saldırırlar. Çatışmalar çok şiddetli geçer. Mermileri biten askerlerimiz ellerine ne geçirdilerse düşmanın üzerine öyle yürürler. Kimisi kazma, kimisi kürek kimi de taş ve sopa ile düşmana saldırırlar. 2. Kirte Muharebeleri denen bu savaşta da 5.000 askerimizi kaybederiz ama bir adım bile gerilememiştir askerlerimiz.

Bu kahramanlığı cephede duymayan kalmamıştır. Hatta burada kurşunu bittiği için eline geçirdiği taşlarla destan yazan bir Mehmet Çavuş vardır ki Atatürk bile kendisinden övünçle bahsetmiştir.

1 Eylül 1928'de harp sahalarını gezen Atatürk buralarda şehitlerimize yakışır bir anıt yapılmasını istemiş, bunun üzerine 10. Jandarma Er Okulu, düşmanın hiçbir zaman ele geçiremediği Cesarettepe'de bu anıtı inşa etmişlerdir. Yapılan bu anıt zamanla Mehmet Çavuş'un adıyla anılmaya başladı ve onun adını aldı.

Bu anıta varmak için 57. Alay şehitliğinden çıkıp Conkbayırı'na doğru biraz gitmemiz yeterli olacaktır. Hemen sol tarafta Mehmet Çavuş Anıtının tabelasını göreceksiniz. Yoldan çok az içeride tüm tevazusu ile anıt görülmektedir.

---

* B. Karatay, Mehmetcik ve Anzaklar

Ertuğrul koyunda bir top namlusu.

ATATÜRK ZAFER ANITI

Conkbayırı'na çıktığınızda iki abide ile karşılaşırsınız. Bunlardan biri hiçbir manası yokken oraya konmuş olan Anzak Anıtıdır. Diğeri ise elleri arkasında gözleri ile ufku tarayan Atatürk anıtıdır.

Atatürk Çanakkale Savaşlarında bulunmuştur. Bu savaş sırasında Kurmay Albay olarak vazife yapan Atatürk, ileri görüşlülüğü ve zor anlarda ani karar verme yeteneği ile ön plana çıkmıştır.

18 Mart deniz harekatında umduklarını elde edemeyen düşman askerleri bir kara harekatı ile Osmanlı'yı bertaraf etmeyi amaçlıyorlardı. Bu amaçla da yoğun bir şekilde kara savaşı için hazırlık yapıyorlardı. İtilaf kuvvetlerinin böyle bir kara harekatı için hazırlık yaptığını sezen Osmanlı Kuvvetleri de boş durmuyorlardı. Gelibolu'da 5. Ordu kurulmuş bu ordunun başına da Alman General Liman Von Sanders getirilmişti. Osmanlı Ordularının komutanları, düşmanların beklenen çıkartmayı nereden yapacaklarına dair değişik görüşler ortaya atıyorlardı.

Fakat bu iddialar içinde gerçeğe en yakınını tahmin eden yine, Kurmay Albay Mustafa Kemal olmuştu.

Onu ön plana çıkaran hadiselerden biri de meşhur 25 Nisan kara çıkartması döneminde meydana gelmişti. Düşman beklenmedik bu yerden çıkartma yaptıklarında, bölgeyi teftiş eden çok az bir Türk birliğini önüne katmış hızla ilerlemekteydi. Mustafa Kemal onların bu durumunu gördüğünde askerleri durdurmuş. Onlara süngü taktırmış ve sipere yatırmıştı. Onları savunma hattında dizdikten sonra yardım olarak da arkalarından 57. Alay'ı o bölgeye sevk etmiş ve tarihî sözlerini söylemişti. Onlara Ölmeyi emretmişti. Böylece daha ilk çıkarma günlerinden büyük bir hamle yapmak isteyen düşmanın hevesi kursağında kalmıştı.

Anafartalar Kahramanı olarak Çanakkale Savaş tarihine geçen Mustafa Kemal bu mücadeleler sırasında bir şarapnel parçasına maruz kalmış, bu şarapnel Mustafa Kemal'in saatine çarparak onu parçalamıştı. Mustafa Kemal daha sonra bu saati hatıra olarak Liman Paşa'ya vermişti. Liman Paşa da karşılık olarak ona kendi altın kaplama saatini vermişti. Liman Paşa'nın verdiği bu saat şu an Anıtkabir Müzesinde bulunmaktadır. Mustafa Kemal'in hayatta kalmasına vesile olan saat ise Almanya'da sergilenmektedir.

YENİ ZELANDA ANITI

Alçıtepe köyünden gezimize başladığımız Eceabat yoluna doğru çıktığımızda bir süre sonra yol sola doğru, Anafartalar ve Conkbayırı tabelaları ile ayrılmaktadır. Bu yöne gidip yaklaşık 20 dakikalık bir yolculuk sonrasında Kocaçimentepe sırtlarına geliriz. Burada Atatürk'ün Anafartalar anıtının hemen yanında Chunuk Bair olarak ta adlandırılan Yeni Zelanda Anıtını görürüz. Bu anıt Yeni Zelandalıların buralarda kaybettikleri 952 savaş yitikleri için diktikleri bir anıttır. Ama bu tepeyi hiçbir zaman ele geçiremedikleri için bu anıtın tam da bu tepeye yapılmasının hiçbir manası yoktur. Tepenin aşağısına doğru eğimli arazide Anzaklara ait bir de mezarlık görülecektir.

4. Mehmed dönemine ait bir minyatür (Kilitbahir Kalesi ve Çanakkale)

14. BÖLÜM

KALELER

KİLİTBAHİR KALESİ

Gezi gurupları Çanakkale Milli Parkını gezmeye genellikle Eceabat yönünden başlarlar. Eceabat'tan Mecidiye Tabyalarına giderken az ilerde deniz kıyısında görkemli surları ile Kilitbahir Kalesi ile karşılaşırsınız.

Bu kale Fatih Sultan Mehmet tarafından 1462'de yaptırılmış olan tam bir strateji ve ileri görüşlülük harikasıdır. Adından da anlaşılacağı üzere denize kilit olması için buraya yaptırılan bu kale, denizden herhangi bir düşman taarruzuna engel olmak maksadıyla inşa edilmiştir. Mantık olarak yapılışı, İstanbul boğazı üzerindeki Rumeli (Boğaz kesen) Hisarı ile aynıdır. O hisarda İstanbul'un fethi öncesinde yabancı gemilerin boğazdan geçerek Bizans'a yardım götürmelerini engellemek için yaptırılmıştı.

Bugün surları hâlâ sağlam olan kale, Çanakkale Savaşında ordumuz tarafından kullanılmıştır. Seddülbahir Kalesi kadar yıpranmaması da savaş alanının biraz dışında kalması ile alakalıdır. Evliya Çelebi'ye göre bu kalenin içinde 40, dışında ise 62 adet top bulunmaktadır. Kalenin iç kısmı ücretli olarak ziyarete açıktır

SEDDÜLBAHİR KALESİ

Çanakkale Gelibolu Yarımadası gezimiz sırasında Alçıtepe Köyünden ya da Abide Şehitliğinden Ezineli Yahya Çavuş anıtına doğru gelirken karşımıza Seddülbahir köyünün çıkacağını söylemiştik. Bu köyün içine girdiğimizde tam köy meydanında yol çatallaşıyordu. Biz bu yollarda soldakine, yani "İlk Şehitler Anıtı" tabelasının gösterdiği yere doğru gireceğiz. İlk şehitler anıtına gelip anıtın yanındaki yoldan biraz daha ilerlersek tarihi bir yapı olan Seddülbahir Kalesinin arka duvarları ile karşılaşırız.

Bahir Arapça'da deniz anlamına gelmektedir. Kaleye bu adın verilmesi de deniz yoluna sed olması manasında düşünülmüş olmasındandır. Yani Seddülbahir Kalesi boğazdan yabancıların geçmemesi için bir nevi sed olarak inşa edilmiştir.

Sizi biraz gerilere götürecek olursak bu kalenin yapımındaki bu ince anlamı daha iyi anlayacaksınız.

Kale 4.Mehmet (Avcı) zamanında inşa edilmiştir. (1659) Ama kaleyi asıl yaptıran annesi Turhan Hatice Sultandır. Bu nedenle de kaleye "Kale-yi Sultaniye" adı verilir.

4. Mehmet çok küçük yaşlarda tahta geçmiş, devleti idare edemeyecek kadar küçük olduğu içinde idareyi annesi Turhan Sultan ele almıştı. O dönemde Venedikliler Osmanlı'ya karşı başkaldırarak Çanakkale Boğazını abluka altına almışlardı. Turhan Sultan, yaşlı ve ileri görüşlü Köprülü Mehmet Paşa'yı sadrazamlığa getirmiş, o da bu Venedik Ablukasını kaldırtmıştı. İşte bu hadiseden sonra Turhan sultan, ileride yeninde böyle bir düşman ablukasına karşı bu kaleyi inşa ettirmişti.

Seddülbahir Kalesi, 1. Dünya Savaşında büyük faydalara neden olmuş, askerlerin barınmasından cephane muhafazasına kadar birçok konuda kullanılmıştı. Fakat 25 Nisan Ertuğrul Koyu çıkarması sonrasında İngilizler bu kaleyi almak için çok uğraşmışlar ve kale içerisinde çok kanlı çatışmalar gerçekleşmiştir. Kale bu çarpışmalar sırasında defalarca el değiştirmiştir. Haliyle de büyük hasar görmüştür.

Çanakkale'de Namaz

İngiliz'in, vakit vakit gemilerden, siperden...

Yine bolca gülle, bomba savurduğu bir gündü.
Hızlı hızlı geçiyordum, tehlikeli bir yerden
Birden bire gözlerime büyük bir şey göründü.

Böyle büyük görünen şey küçücük bir insandı
Fakat bana çok dokundu, ayaklarım bağlandı.

Ateşlerin yaladığı bu düzlükten geçenler
Güllelerin cehennemlik yağmurundan kaçarken..
Yolun biraz kenarında, tek başına bir nefer,
Pervasızca bombalardan, ateşlerden, her şeyden..

Kendisine, süngüsünden bir mihrabcık kurmuştu,
Sonra onun karşısında namazına durmuştu.

Ne, havada ıslık çalan.. ve düştüğü yerlere
Kızgın çelik dahmelerle ölüm saçan gülleler...
Ne, semâda ifrit gibi, vızıldayan tayyâre...
Ne dünyalık bir düşünce, ne bir korku, ne keder

Onun demir yüreğini oynatmaktan acizdi,
Sanki toplar, şarapneller tehlikesiz.. sessizdi!

Potinleri yanındaydı... Onun büyük saygısı,
Kunduralı ibadeti görmüyordu muvâfık.
Böyle bir yüreğin bütün işi, kaygısı,
Elbet Hakk'ın rızasına olmalıydı mutâbık

Kuru toprak üzerinde, kundurasız kılınan
Bu namazın, pek uygun bir kubbesiydi âsmân!

Bir çam, ona gölgesinde yapmış idi seccade.
Sanki tekbir alıyordu vakit vakit top sesi...
Gözlerinin sade akı beyaz kalan yüzünde
Parlıyordu o sarsılmaz imanın gölgesi

Bir Müslüman nasıl olur? Bu levhadan anladım,
Hürmetlerle -yavaş yavaş- sokuldum beş on adım

Başındaki kabalağın gölgesine gömülen
Süzük gözler, dikilmişti o süngüden mihrâba
Hakkın büyük divanında, eli bağlı, dururken
Artık o, can kaygısını almıyordu hesaba

Allah Allah, bu, bu ne yüksek bir imandır yâ Rabbi
Bir Müslüman, ne büyük bir kahramandır, yâ Rabbi!

Kahramandır, çünkü toplar etrafında patlarken
Zerre kadar titremedi, namazını bozmadı
Dört yanına ateş saçan türlü türlü âfetten
Sanki onu koruyordu bir meleğin kanadı

Onun, böyle tevekkülü bana pek çok dokundu
Yüreğimi bir şey ezdi... İki gözüm sulandı

Ey medenî İngilizler! Daha varsa getirin
İnsanları, göme göme öldürecek şeyleri:
Getirin de şu cenneti, cehenneme çevirin
Bakın onlar korkutur mu, bir Müslüman neferi

Bunu, hala anlamıyor ne (Hamilton) ne Garey
Müslüman'ı korkutamaz Allah'tan başka şey

Böyle dalgın,düşünerek geçerken ben yanından
Sağa sola selam verdi, namazını bitirdi
Sonra, biraz kımıldandı.. elerini -Yaradan
Ta gerisine dua için -gök yüzüne çevirdi.

Şimdi, artık Allah'ına döküyordu derdini
Gözlerini kapamıştı.. unutmuştu kendini

Ta gerisine karşı boynu bükük duran bir nefer
Korku bilmez bir yiğitti.. hürmetlerle eğildim!
Duasına, mutlak âmin diyorlardı melekler
Kendimi pek fazla gördüm.. usul usul çekildim

Ben giderken, kulağıma değdi onun sadası..
(Allahümme salli alâ seyyidinâ) duâsı

Şimdi, hala nerede bir kabalaklı askeri,
Görse gözüm, hatırlarım o kahraman neferi!

Teşrîn-i sânî 331
Ahmed Nedim
(S.4, s.56-57)

15. BÖLÜM

ÇANAKKALE'DEN PORTRELER

2. ABDÜLHAMİD

Sultân Abdülhamid Hân, Osmanlı Padişahları arasında en uzun süre tahtta kalanlardan biridir; Osmanlı Devleti'ni yakından ilgilendiren çok önemli olayların saltanatında meydana geldiği nadir padişahlardandır ve en önemlisi de hakkında en çok eser bulunan bir devlet adamıdır.

II. Abdülhamid, I. Abdülmecid'in 4. Kadınefendisi olan Çerkez asıllı Tîr-i Müjgan Kadınefendi'den Çırağan Sarayında Eylül 1842 yılında dünyaya gelen oğludur. 10 yaşında annesini kaybeden Abdülhamid, manevî annesi Baş ikbal Perestû Hanımefendi'nin terbiyesi altında büyümüştür. 28 yıl II. Abdülhamid'in vâlide sultânlığını ifa etmiştir. Milletin Sultân Hamid dediği II. Sultân Abdülhamid, şehzâdeliğinin ilk günlerinde musiki dersleri almış; 1850'den itibaren devrinin âlimlerinden hat, Arapça, Farsça, Osmanlı Edebiyâtı ve diğer İslâmî ilimleri ders almıştır. Özellikle hadisden Buhari okuyan Abdülhamid, devrin Maârif Bakanından politika ve iktisat, Vak'anüvis Lütfi Efendi'den Osmanlı Tarihi derslerini dinlemiştir.

Kendinden önceki padişahlardan farklı olarak, Şâzelî tarikatına intisap eden Abdülhamid, 1879'dan itibaren Kadiri tarikatının derslerini almaya başlamış ve ömrünün sonlarına doğru Nakşibendi tarikatına da intisap eylemiştir. Bu birkaç satırlık bilgiden anlaşılacağı üzere, Abdülhamid, bütün hayatını tam bir İslâm âlimi ve siyâset ve devlet adamı olmaya vermiştir. Amcası Abdülaziz zamanında ziyâretlerde ve seyahatlerde bulunan Abdülhamid, Fransız İmparatoriçesi, Avusturya Kralı, Prusya Veliahdı, Galler Prensi, Fransa Prensi, Şeyh Şâmil ve Emir Abdülkadir gibi, batılı ve doğulu devlet adamlarıyla tanışmış ve onlardan istifade etmesini bilmiştir. Babasının tabiriyle kuşkulu ve sükûtî oğul olan Abdülhamid, kurulduğu yıl Yeni Osmanlılar Cemiyetine girmiş ve ancak gayelerinin bozuk olduğunu anlayınca ayrılmıştır. Hayat tarzı itibariyle Sultân Abdülaziz'e benzeyen, şarklı, tam bir Müslüman, tam bir Osmanlı ve tam bir Müslüman Türk olan Abdülhamid, takvâ ve dindarlığı sebebiyle halk arasında veliyyullah olarak bilinmiştir. Dedesi II. Mahmûd'a ve Reşid Paşa'ya hayran olduğu ifade edilen II. Abdülhamid, babası I. Abdülmecid ile ağabeyi Murad'ın alafranga hayatının devlete ve millete zarar verdiğine inanıyordu. 31 Ağustos 1876'da, buhranları artan V. Murad'ın yerine, Mithat Paşa ve Mütercim Rüştü Paşa'yı ikna ederek Osmanlı tahtına oturan II. Abdülhamid, dış ve iç düşmanların bütün gayretlerine rağmen, 27 Nisan 1909 yılına kadar Osmanlı tahtında oturmayı başarmıştır.

II. Abdülhamid'in saltanatı üçe ayrılmaktadır.

BİRİNCİ SALTANAT DEVRİ (31.8.1876–3.2.1878) MİTHAT PAŞA VE EKİBİNİN İDAREYİ ELİNDE TUTTUĞU ÇÖKÜŞ YILLARI:

II. Abdülhamid, Mithat Paşa ve ekibini taltif ederek tahta çıkmış ve maalesef Meclis-i Mebusan'ın kapatıldığı Şubat 1878'e kadar da, idarede hep onların sözleri geçerli olmuştur. Neticede bu bir buçuk yıl kadar zaman, Osmanlı Devleti'nin çöküş ve hatta yıkılış yılları olmuştur.

Rus askerlerinin Yeşilköy'e kadar geldiği bu acılı günlerin faturasını II. Abdülhamid'e yüklemek çok büyük hata olacaktır. Bu devrenin en önemli olaylarını şöylece özetlemek mümkündür:

Mithat Paşa ve Rüştü Paşaların meşrutiyetle alakalı şartlarını kabul ederek II. Sultân Abdülhamid Hân unvanını alan Sultân Abdülhamid, Aralık 1876'da Mithat Paşa'nın entrikalarından bıkarak istifa eden Rüştü Paşa'nın yerine Mithat Paşa'yı sadrazamlığa getirdi. Osmanlı Devleti tam bir isyan ülkesi haline gelmiş ve bu durum açık denizlere girmek isteyen Rusya'nın iştahını açmış olmasından dolayı, Düvel-i Muazzama, İstanbul'da Tersane Konferansını tertip etmişlerdir. İngiliz baş murahhası ve Türk dostu olan Lord Salisbury ısrarla Rus-Osmanlı savaşına taraftar olmadıklarını söylemesine ve Rus Çarı II. Aleksandr da, barışçı bir tavır izlemesine rağmen, Mithat Paşa, padişahla münakaşayı bile nazara alarak Rusya'ya harp ilan edilmesini savunmuştur. Mithat Paşa ile aynı fikirde olanlar, sadece Rusya'daki Panislavistlerdi.

Böyle bir dönemde, Osmanlı Devleti Mithat Paşa ve ekibinin ısrarıyla, 23 Aralık 1876 tarihinde I. Meşrutiyet'i ilan etti ve temel itibariyle 1960 yılına kadar yürürlükte kalacak olan ilk yazılı Anayasasını yani Kanun-ı Esâsî'yi ilan etti. Bundan cesaret alan, Mithat Paşa ve ekibi, ordunun harp istediğini, Rusya'nın yenileceğini ve İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin yanında harbe katılacağını iddia ederek, harp ilanına karşı olanları vatan hâini ilan ettiler. II. Abdülhamid bunlardan hiçbirini kabul etmiyordu ve ancak çaresizdi. Harp tekliflerini incelemek üzere Ocak 1877'de toplanan Meclis-i Mebusân'ın 240 üyesinden 60'ı gayrimüslim idi. Karar, harp ilanının lehine çıktı ve Osmanlı Devleti'ni yıkılışa götüren bu karar, Rusya ile Osmanlı Devleti'nin baş başa kalmasına sebep oldu. Memleketin felakete gittiğini gören II. Abdülhamid, Mithat Paşa'yı Şubat 1877'de azletti ve sürgün etti. Bu arada Düvel-i Muazzama, evvela büyükelçilerini İstanbul'dan çektiler ve sonra da Mart 1877'de Londra Protokolünü imzaladılar. Tersane Konferansından daha hafif teklifler ihtiva eden bu konferansı, Rus Çarı kabul etti ve sadece harp isteyen aşırı milliyetçileri teskin için Karadağ'a Nikşi Kazasının bırakılmasını istedi.

Bunu Kanun-ı Esâsi'ye aykırı bularak reddeden Bâb-ı Âli, Nisan 1877'de büyük Rus-Osmanlı Savaşının yani halkın ifadesiyle 93 Harbi'nin başlamasına yol açtı. Fiilen Haziran 1877'de başlayan bu harp Ocak 1878'de Osmanlı Devleti'nin her şeyini kaybetmesiyle sonuçlandı. 93 felâketi, Şubat 1878'de Meclis-i Mebûsân'ın kapatılmasını ve II. Abdülhamid'in ikinci saltanat devresinin başlamasını netice verdi. Tarihçilere göre bu bir buçuk yıllık devreden II. Abdülhamid sorumlu değildir.

II. ABDÜLHAMİD'İN İKİNCİ SALTANAT DEVRESİ (13.2.1878-27.4.1909):

30 yıl kadar süren bu devreye, II. Abdülhamid'in şahsî idare devri veya muhâliflerinin ve maalesef Cumhuriyet dönemi tarihçilerinden bir çoğunun ifadesiyle istibdâd devri (devr-i istibdâd) denmektedir. Bilançoları çok ağır olan 93 felâketinin devleti yok edeceğini gören basiretli devlet adamı II. Abdülhamid, Meclis-i Mebûsân'ın bağımsız Ermenistan, Pontus ve Kürdistan gibi devletlerin kurulmasını tartıştığını görünce, 13.2.1878'de Meclis'i feshetti. Alman devlet adamı Bismark, "Bir devlet millet-i vâhideden mürekkeb olmadıkça, meclisin faydadan ziyade zarar vereceğini" ifade ederek tasvip etti. Rus Çarı zaten memnundu. Durumdan rahatsız olan İngiltere, V. Murad'ı padişah ve Mithat Paşa'yı sadrazam yapmak için Genç Osmanlılardan Ali Suavi'yi tahrik ederek, tarihe Çırağan Baskını veya Ali Suavi Vak'ası olarak geçen elim olayı patlattı. Arkasında, İngiliz Büyükelçisi Lord Elliot ve yerine gelen Lord Layard ile Ali Suavi'nin İngiliz ajanı olan hanımı Mary vardı. 23 ihtilâlcinin ölümü ile sonuçlanan bu sonuçsuz darbe, II. Abdülhamid'i "Hafiye" denilen gizli teşkilâtını kurarak, idareyi daha sıkı ele almasına mecbur etti.

İç buhranlarla perişan olan ve her iki cephede de mağlup duruma düşen Osmanlı Devleti, Yeşilköy'e kadar gelen Ruslarla, İntihar Andlaşması denilebilecek olan 3.3.1878 tarihli Ayastafanos Muâhedesini imzaladı.

Ancak düvel-i muazzama denilen İngiltere, Fransa ve Avusturya yani Almanya'nın bundan rahatsız olmaları üzerine, 4,5 ay sonra bu andlaşma yok sayıldı ve 13.7.1878'de Berlin Muâhedenâmesini imzalayarak varlığını 30-40 yıl daha uzatmış oldu. Berlin Muâhedenâmesi de, Osmanlı Devleti'ni, Romanya, Sırbistan ve Karadağ'a tam istiklâliyet vererek Avrupa'dan tasfiye ediyordu. Bosna-Hersek Eyâleti Avusturya'ya verilirken, otonom bir Bulgaristan Prensliği kuruluyordu. Karadağ'a bir kaza bırakmamak uğruna, devlet, Avrupa'dan siliniyordu.

Berlin Muâhedenâmesinden cesaret alan Ermeniler, 1895-1896 yıllarında Doğu Anadolu'da katliamlara ve bağımsız bir Ermenistan kurma teşebbüslerine giriştiler. II. Abdülhamid, teşkil ettiği Hamidiye Alayları ile bu tehlikeyi bertaraf etti ve dahi denecek kadar mükemmel olan dış politikasıyla, büyük devletlerin işe karışmasına mani oldu. Ermeni isyanlarına karşı sert tedbirler alan II. Abdülhamid, Ermeniler tarafından Kızıl Sultân diye anılmaya başlandı. İttihatçılar ve Cumhuriyet dönemindeki sözüm ona bazı aydınlar da, aynen Ermeniler gibi, bu unvanı kullanmaya devam ettiler. Ermenilerle ilgili batılı devletlerin baskılarını, imtiyaz ve maddi menfaat gibi her çeşit imkânı kullanarak durdurdu ve İngiltere bu diplomatik girişimler üzerine Çanakkale Boğazına kadar getirdiği Akdeniz filosunu geri çekti.

Ermenilerden bir netice alamayan İngiltere, dış borç batağına sapladığı Hidiv İsmail Paşa'dan Süveyş Kanalı tahvillerini de satın aldı. Bunun üzerine Mısır'a baskı yapmaya başladı. 1879'da Hidiv'in azledildiği Mısır, yine sükûn bulmadı. İngilizlerin Mısır'a hücum etmesi üzerine, II. Abdülhamid'in Mısır'a başbakan tayin ettiği Arabî Paşa'ya bağlı ordu Eylül 1882'de İngilizlere yenildi. Artık Mısır, fiilen İngiliz işgali altındaydı.

Bu arada büyük devletlerin tahriki ile iyice şımaran Yunanistan, Epir (Yanya) ve Girit Eyâletlerine göz dikerek Osmanlı Devleti'ne harp ilan etti. Ancak Osmanlı orduları Yunanlıları birkaç defa mağlup ettikten sonra Atina'ya kadar yaklaştılar.

Yunanistan'ın sulh talebi üzerine, araya yine büyük devletler girdi ve son söz yine onların oldu. Aralık 1897'de imzalanan İstanbul Andlaşmasına göre, Tesalya geri veriliyor ve Girit'e muhtâriyet tanınıyordu.

İçte ve dıştaki bütün menfiliklere, Ermenilerin püskürtülmesi ve Yahudilere Filistin'de arazi verilmeyerek geri çevrilmeleri sebebiyle bütün Batılı devletlerin ve lobilerin aleyhteki faaliyetlerine rağmen, II. Abdülhamid, hiçbir zaman vazgeçmediği ittihâd-ı İslâm (İslâm Birliği) siyâseti sebebiyle halkı tarafından sevildi ve tutuldu. Neticede devleti de ayakta durdurdu. 1902-1903 yıllarında Vilâyât-ı Selâse denilen Kosova (Üsküp merkezli), Selanik ve Manastır çevrelerinde, Makedonya İhtilâli başladı ve yine büyük devletler araya girerek Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaya başladı. Ermeni komitacıları ve milletlerarası siyonizmin temsilcileri, davalarına engel gördükleri II. Abdülhamid'i yok etmek üzere, terörist Belçikalı Jorris ile anlaştılar. 21 Temmuz 1905'de Cuma Selâmlığında patlayan bomba, Padişahı yok etmek için patlatılmıştı; ama Allah korudu. İngilizler de boş durmuyordu; 1905'de Yemen'de isyan çıkardıkları gibi, II. Abdülhamid'in Akabe kasabasına asker göndermesine müsaade etmek istemeyen İngiltere ile de savaş için burun buruna gelindi. İngilizlerin altın verdiği Arap kabileleri Osmanlı ordusuna saldırdı ise de bunlar bertaraf edildi. İngilizler Hicaz demiryolu ile Bağdat demiryolunun acısını böylece çıkarmak istiyorlardı. Neticede Tâbe ve Akabe arasındaki sınır, Mısırlı ve Osmanlı subayları tarafından yeniden çizildi.

Ermeni ve Yahudi meselesi yüzünden bütün basın ve Avrupa kamuoyu, dış ve iç baskılara rağmen 30 yıl Osmanlı Devleti'ni büyük sıkıntılarla ayakta tutan II. Abdülhamid'in, tamamen aleyhine geçmişti. Bu aşırı propagandalara rağmen, Müslüman halk, veli bildiği Padişaha itaat etmeyi ibadet telakki ediyordu. Ancak menfi güçlerin tahriki ile genç aydınlar ve askerler arasında, 93 felaketi ile memleketi sürüklediği uçurum unutularak, körü körüne bir Mithat Paşa hayranlığı yeniden başlamıştı. Yeni Osmanlılar veya Genç Türklerin fikirleri yeniden dirildi.

1890 yılında bir kısım Harbiye ve Askerî Tıbbiye talebelerinin teşebbüsü ile gizlice kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti, II. Abdülhamid'in azlini gaye edinen bir hareket idi ve asker siyâsete yine karıştırılmıştı. Ermenilerin ortaya attığı Kızıl Sultân iftirası, bunlar tarafından da kullanılmaya başlandı. Daha sonra anlatacağımız gibi, İttihatçı Prens Sabahaddin Bey, Abdülhamid'in Ermeni kâtili olduğunu söyleyecek kadar azıttı. III. Ordudaki Talat Bey, Enver Bey, Niyazi Bey ve benzeri genç subayları da arasına katan İttihat ve Terakki Cemiyeti, kazandığı gücü teröre transfer edecek kadar dengeyi kaybetti. Hareketlerine karşı koyanlara mürteci damgasını vuran İttihat ve Terakkiciler, II. Abdülhamid'e temel hükümleri zaten yürürlükte olan Kanun-ı Esâsi'yi tamamen yürürlüğe sokmak ve Meclis'i açmak üzere baskı yaptılar. 23 Temmuz 1908'de II. Meşrûtiyet ilan edildi.

Bu iç kargaşadan istifade eden Bulgaristan ve Bosna-Hersek Osmanlı Devleti'nden ayrıldı ve İttihatçıların ittihâd-ı anâsır fikrinin ilk acı meyvesi bu oldu. İttihatçıların basiretsizlikleri yüzünden, 240 üyeli meclisin sadece 140'ı Türk olmak üzere Meclis-i Mebûsân 17 Aralık 1908'de açıldı. Azınlıklar, demokrasi geldi diye devlete bağlanmadılar ve bilakis devlete isyan etmeye başladılar. Müslümanların kanına giren Sırplar, Bulgarlar, Ermeniler ve benzeri azınlıklar için af ilan edildi. İstanbul'da Ermeni ihtilâli yapıldı; ama suçlu Müslümanlar oldu. Bunu fırsat bilen İngilizler ve diğer Osmanlı düşmanları, Üçüncü Ordudan İstanbul'a sevk edilen avcı taburları tarafından 31 Mart Vak'ası denilen ihtilali çıkardılar. Asker ve bunlara katılan hamallar gibi sıradan insanlar, şerîat elden gidiyor diyerek devlete karşı ayaklandılar. İttihatçıların hem Abdülhamid'den kurtulmak ve hem de muhâliflerini ve samimi dindarları ezmek için tertip ettiği bu olay, İstanbul'a gelen Hareket Ordusu tarafından kanlı bir şekilde bastırıldı.

Neticede Meclis'i toplayan İttihatçı Talat Bey, 27 Nisan 1909 tarihinde, silah tehdidi altında Meclis'ten hal' kararını çıkardı.

İçinde hiç Müslüman Türk bulunmayan dört kişilik heyetle (Yahudi Emanuel Karaso, Ermeni Komitecisi Aram Efendi, Arnavud Es'ad Toptani Paşa ve Gürci Ârif Hikmet Paşa) hal' kararını II. Abdülhamid'e tebliğ ettirdi. Böylece Osmanlı Devleti'nin yıkılış trendi, maalesef hız kazanmıştı.

2. WİLHELM

1859'da Berlin'de doğdu. 1. Wilhelm'in torunu, 3. Friedrich'in oğlu ve anne tarafından İngiltere kraliçesi Victoria'nın torunuydu. Wilhelm doğuştan çolaktı. Çok iyi bir öğrenim gördü. İki sene Bon Üniversitesi'nde ekonomi, politika ve hukuk okudu. Burayı bitirdikten sonra ordu hizmetine girdi.

I. Wilhelm'in 1888 yılında ölümü üzerine Prusya Kralı ve Almanya İmparatoru oldu. İmparatorluğu tek başına idare etmek istiyordu. Bu yüzden Alman İmparatorluğunu kuran Bismark'la arayı açtı ve onu başvekillikten istifa ettirdi (19-Mart-1890). Bundan sonra memleketin idaresini bir elden idare etmeye başladı. İçeride tutucu güçlere dayandı fakat sosyal demokrasinin gelişmesini engelleyemedi. II. Wilhelm, bazı ülkelere ziyaretlerde bulundu.

Bu dönemde İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ni dışlaması üzerine Sultan 2. Abdülhamid, İngiltere'ye gözdağı vermek için Almanya'ya yakınlık politikası güdüyordu. Bu nedenlerle 2. Wilhelm Sultan 2. Abdülhamid ile dostluk kurdu. Bu arada İstanbul'a da geldi. Gelişinin hatırası olarak Sultanahmet'teki çeşmeyi yaptırdı. Osmanlı ile yaptığı anlaşmalarda Osmanlı Ordusunu düzenleme karşılığında Bağdat demiryolu projesini üzerine aldı. Yönetimi eline aldıktan sonra 2. Wilhelm ilk olarak, politika yüzünden ihmal edilen orduyu ele aldı ve kısa sürede düzene soktu.

Alman Kralı 2.Wilhelm, Osmanlı Müşir Üniforması içinde.

Devlet adamlarının, iktisatçılarının ve endüstricilerinin geceli gündüzlü çalışmaları sayesinde, Avrupa krizler içinde kıvranırken, Almanya'yı gerilikten kurtardı, dünyanın en ileri memleketi haline soktu. En büyük hayali Almanya'nın büyümesi olan Wilhelm, Afrika'ya seferler düzenleyerek ülkesine sömürgeler kazandırmaya çalıştı.

"Almanların istikbali sular üzerindedir" diyerek, denizciliğe büyük ölçüde önem verdi. Kısa zamanda büyük bir ticaret ve savaş filosu meydana getirtti. Amacı denizlerde İngiltere ile rekabet etmekti.

Avusturya ve İtalya ile ittifakını sürdürürken, Rusya ile karşılıklı güvence anlaşmasını yenilemedi. (1890)

Avusturya veliahdının, bir Sırp tarafından öldürülmesi üzerine, Avusturya yanında savaşa girerek, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına sebep oldu. Savaşın kötüye gittiği yıllarda Alman bakanlığı Wilhelm'e tahttan çekilme ricasında bulundu. O ise bunu reddedecekti. Bunun üzerine halk ayaklandı. Wilhelm de çaresizlik içerisinde yerine Kronprinz'i bırakarak Hollanda'ya sığındı.(1918). Alman İmparatorluğundan ve Prusya Krallığından istifa etti. İlk olarak Amerongen, daha sonra Doorn'a yerleşti. 1919'da ki Versailles Andlaşmasında savaş sorumlusu sayılarak tutuklanmak istendi ama Hollanda Hükümeti kendisini teslim etmedi. 1921'de eşinin ölümünden sonra, 1922'de prenses Hermine ile evlendi. 1941 yılında öldü.

SIR SACKVILLE HAMILTON CARDEN
(1857-1930)

İngiliz amirali Carden, İrlandalı deniz albayı Andrew Carden'in oğlu olarak 1857 yılında doğdu. 1882 Mısır harbine katıldı. 1894'te Suakim harekatında ve Doğu Sudan'da görev yaptı. 1897'de Sir Harry Rason'ın maiyetinde Benin seferine katıldı ve 1908'de amirallik rütbesine yükseldi. 1914'te Malta deniz kumandanlığına atanan Carden, Sir Berkeley Milne ayrıldıktan sonra Akdeniz Filosu Başkumandanlığına getirildi.

Çanakkale seferinin başında, 18 Mart deniz harekatının planlarını yaptı ve başarısızlıkla sonuçlanan bu harekata kumanda etti. Hastalığı sebebiyle bu mevkiden ayrılan Carden görevini Sir John de Robeck'e devretti. 1916'da şövalyelik ("Sir" unvanı) ile taltif edildi ve 1917'de büyükamiralliğe terfi ettirildi.

CEMAL PAŞA
(1872 - 1922)

Tam adı Ahmet Cemal olan, Paşa 6 Mayıs 1872'de Midilli'de doğdu. 1890'da Kuleli Askeri İdadisini, 1893'de Harp Akademisi'ni bitirdi. 1895'de Kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı. Önce, Genelkurmay I. Şubesinde görev aldı. 1896'da 2. Orduya bağlı Kırklareli İstihkam İnşaat Şubesine atandı. Ertesi yıl Kolağası (ön yüzbaşı) oldu. 1898'de Selanik'teki 3. Orduya, Redif Fırkası (Tümeni) Kurmay başkanı olarak atandı. Burada, hayatının sonuna kadar içinde bulunacağı İttihat ve Terakki Cemiyeti ile tanıştı (1899).

Cemiyetin askerî kanadının örgütlenmesi görevini üstlendi. Binbaşı oldu. Ertesi yıl Rumeli Demiryolları Müfettişliğine getirildi. Bu görevi sırasında, İttihat ve Terakkinin Rumeli'de örgütlenmesinde etkin rol oynadı. Cemiyetin "bölük" adı verilen yerel birimlerini oluşturdu. 1907'de 3. Ordu Kurmay Heyetine atandı. Burada Binbaşı Fethi (Okyar) ve Kolağası Mustafa Kemal ile birlikte çalıştı.

1908'de 2. Meşrutiyet'in ilanından sonra Cemiyetin İstanbul'a gönderdiği heyetin içinde yer aldı. Rütbesi Miralaylığa (Albay) yükseldi. 31 Mart Vak'asında etkili bir rol oynadı ve Üsküdar muhafızlığına getirildi. Aynı yıl Adana'da meydana gelen Ermeni ayaklanması nedeniyle Adana valiliğine getirildi. Bir süre sonra Arapların yaşadığı bölgelerde de huzursuzluklar çıkınca Bağdat valiliğine getirildi (1911). Konya Redif Fırkası komutanı olarak Balkan Savaşı'na katıldı. Pınarhisar'da yenildi ve fırkası ile birlikte Çatalca'ya çekildi. Umum menzil müfettişliği görevini üstlendi. (6-Ekim-1912)

Babıali Baskını (23 Ocak 1913) olarak bilinen, hükümet darbesinin ardından, İstanbul Muhafızlığına getirildi.

1913 yılında Balkan devletlerinin kendi aralarında çıkan çatışmadan yararlanılmasını savundu. İttihat ve Terakki karşıtlarını susturdu ama Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesine engel olamadı. Edirne'nin geri alınmasından sonra Enver Bey'in paşa ve Harbiye Bakanı olmasının ardından Paşalığa (Mirliva) yükseldi.

Fransız yanlısı olarak bilinen Cemal Paşa, I. Dünya Savaşına girerken, Fransız desteğini kazanmak amacıyla Fransa'ya gitti. Ama siyasal ittifak sağlayamadı ve bunun üzerine, Alman yanlısı Enver ve Talat Paşalarla birlikte, 2 Ağustos 1914'de yapılan Osmanlı-Alman İttifakını destekledi. Osmanlı Devletinin I. Dünya Savaşına girmesi üzerine Bahriye Nazırlığının yanında merkezi Şam'da bulunan 4.Ordu komutanlığı ve Suriye Askeri Valiliği görevlerine getirildi. (Hicaz ve Filistin'de dahil).

Cemal Paşa 1908-1918 döneminde İttihat ve Terakkinin önde gelen yöneticilerindendi.

Kudüs'te Selahaddin Eyyûbî Medresesinin önünde Enver ve Cemal Paşalar.

Özellikle "Üç Paşalar İktidarı" olarak ta bilinen, 1913-1918 arasında Osmanlı Devleti'nin iç ve dış siyasetinin belirlenmesinde etkin rol oynadı.

Almanya'nın baskısı ile Mısır'ı İngilizlerden kurtarmak üzere giriştiği (Şubat 1915, Nisan 1916 "Kanal Cephesi") saldırıları hezimetle sonuçlandı. Cemal Paşa, Suriye bölgesinin bayındırlık işleriyle de ilgilenmişti. Fakat Arap liderlerinin olumsuz tavırlarını bastırmak için sert önlemler almış ve 1915 Ağustosunda 11, 1916 Mayıs'ında da 21 kişiyi astırmıştı. Bu hadiseler Şerif Hüseyin isyanın çıkması için tuz biber olmuştu.

1917 yılı Aralık ayında İngiliz Generali Allenby'nin ilerlemesi karşısında, Osmanlı ordusunun peş peşe yenilgiye uğraması üzerine, Dördüncü ordu komutanlığı görevinden ayrılarak İstanbul'a geldi. Cemal Paşa, İttihat ve Terakki Fırkasının 1917 yılındaki son olağan kongresinde, merkez-i umumi azalığına getirildi.

Talat Paşa kabinesinin istifasından sonra 1-2 Kasım 1918 tarihinde İttihat ve Terakki'nin yedi lideriyle birlikte ülke dışına kaçan Cemal Paşa, önce Berlin, daha sonra da Münih ve İsviçre'ye giderek İttihatçıların yurt dışı faaliyetlerinin düzenlenmesinde önemli roller oynadı.

Osmanlı'da yaşayan Arap unsurlarının isyanına sebep olmakla suçlanan Cemal Paşa Divan-ı Harb-i Örfi tarafından gıyaben idama mahkum edildi. Daha sonra Rusya'ya giden Cemal Paşa, Afgan ordusunun modernleştirilmesi için Afganistan'a gitti. Burada bulunduğu sırada Mustafa Kemal'in kurtuluş hareketini destekledi. O'nun ile telgraf aracılığı ile haberleşti. Sovyet Rusya ile Türkiye arasında Moskova Andlaşmasının imzalanmasında yardımcı oldu. Bolşeviklerin siyaset değişikliği ve Hacı Sami Beyin aleyhindeki propagandası sonucu Tiflis'e gitti. Burada 21 Temmuz 1922 günü, Ermeniler tarafından yaverleriyle birlikte öldürüldü. Önce Tiflis'e defnedilen Cemal Paşa'nın naşı, daha sonra Erzurum'a getirilerek bu şehirde defnedildi.

CEVAT ÇOBANLI
(1871 - 1938)

1871 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Maiyeti Seniye Erkanı-ı Harbiye Reisi Müşir Şakir Paşa'dır. Öğrenim hayatına Galatasaray'da başladı. 1891'de Harbiye, 1894'de ise Harp Akademisi'ni bitirdi. Bu sırada Kurmay Yüzbaşı rütbesindeydi. Bu mezuniyet sonrasında saray idaresinde birtakım memuriyet vazifeleri aldı. Bu görevleri sırasında Avrupa'ya da gitti. Hassa Ordusu'nda Fırka Komutanı ve Ferik (Korgeneral) oldu.

1908'de, 2. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında İttihat ve Terakki yönetimi rütbesi çabuk yükselen bazı askerlerin rütbelerini aşağıya çektiler. Cevat Bey de bu kişilerin arasındaydı. Rütbesi Feriklikten Kaymakamlığa (yarbaylık) indirildi. Trablusgarp ve Balkan Savaşlarına katıldı. Balkan Harbinde Şark Ordusu Erkan-ı Harbiye Reisi, Birinci Dünya Harbinde Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı yaptı. 18 Mart Deniz Savaşında büyük yararlılıklar gösterdi. O gün, tabyalar arasında bir baştan bir başa defalarca gidip gelmiş ve hep askerlerinin yanında olmuştu. 18 Mart ile alakalı hakkında birçok menkıbe anlatılır. Bu fedakârane gayretlerinden dolayı kendisine "18 Mart Kahramanı" unvanı verildi. Daha sonra Galiçya ve Filistin cephelerinde görev yaptı. 7 inci Ordu Komutanı oldu. Mondros Mütarekesi sırasında Malta'ya sürgün edildi. Oradan dönüşte Adana ve Diyarbakır mıntıkasında Komutanlık yaptı.

1923'te Elazığ'dan milletvekili seçildi ve 3'üncü Ordu komutanı oldu. 1924'te her iki görevinden de ayrılarak, Askerî Şûra üyeliğine getirildi. Musul ve Irak sınırı sorunlarının çözümü için Milletler Cemiyeti'nde temsilci olarak bulundu. Bu görevi sırasında İstanbul'da öldü ve Erenköy'e gömüldü.

WINSTON CHURCHILL (1874-1965)

İngiliz devlet adamı ve yazarı Wisnton Churchill, Oxfordshire'da, 30 Kasım 1874'te, Lord Randolph Churchill'in oğlu olarak dünyaya geldi. 1895'te Kraliyet Harb Okulunu bitirdi ve orduya girdi. Küba ayaklanmasını bastırmakla görevli İspanyol ordusunun yanında gözlemci olarak bulundu. Hindistan ve Sudan'da savaş muhabirliği yaptı. Siyasete katılmak için ordudan ayrıldı fakat kısmî seçimlerde kaybetti. Savaş muhabirliğine yeniden başladı.

Bu görevini yaparken Boerler savaşında esir düştü ve kaçarak millî kahraman haline geldi. Bu ününden istifade ederek yeniden siyasete atılmayı denedi ve on ay sonra, muhafazakar partiden milletvekili seçildi.

1904'te Liberal Partiye girdi. 1911'de önce İçişleri ardından Bahriye Nazırı oldu. Başarılı siyasi kariyeri Çanakkale Savaşı ile duracaktı. Çanakkale'den gemilerle geçmeyi ısrarla o teklif etmişti. Fakat Osmanlı askerlerinin mukavemet gücü ve manevî dinamiklerini hesaba katmadığı için çok can verilmiş ve Çanakkale'den de geçilememişti. Churchill'in kariyeri, Çanakkale'deki yenilgiden sonra düşüşe geçti. Sadece donanmayla Çanakkale Boğazının geçilebileceği, ardından da rahatça İstanbul'a ulaşılabileceği konusundaki ısrarcı tavrı, Türklerin umulandan çok daha başarılı bir savunma yapması; müttefik ordusunun tarihi yenilgisine yol açmıştı. Bu başarısızlığın mimarı olarak nitelendirilen Churchill, İngiliz halkı karşında çok zor bir durumda kaldı ve muhaliflerinin de zorlamasıyla görevinden ayrıldı. Kendisine Fransa'da vazife verilmesini istiyordu. Yarbay olarak Flandre siperlerinde çarpıştı. Bu yıllarda İngiltere'de hükümetin başına geçen Lloyd George, kendisini Cephane Bakanlığına ardından da Harbiye Bakanlığına getirdi. 1921'de sömürgeler bakanı olan Churchill, Araplar ile ilgili sorunlar için Albay Lawrence'i danışman yaptı.

1924'te tekrar Muhafazakar Partiye girdi. Maliye Bakanı oldu (1924-1929). 1939'da bir kez daha Bahriye Nazırlığına ve 1940'ta N. Chamberlain'ın yerine Başbakanlığa getirildi. İkinci Dünya Savaşında izlediği savaş politikası ve Roosevelt ile kurduğu iyi ilişkiler onu İngiliz tarihinin en önemli devlet adamları arasına soktu.

Bu büyük dünya savaşında ittifak ve strateji adına yolculuklar yaptı. 1941'de Washington'a, 1942'de Moskova'ya, 1943'de Casablanca'ya gitti. Üç büyüklerin Tahran Konferansı bu toplantıların sonuncusudur.

Yine bu dönemde Müttefik Devletlerin Balkanlar'a kaydırmağa çalıştığı strateji konusunda Ruslarla çalıştı.

Ancak SSCB'nin burada hakim duruma geçmesinden de çekiniyordu. Bu yüzden savaşın başından itibaren stratejik önemi büyük olan Türkiye'yi savaşa sokmağa çalıştı. Kahire ve Adana'da Türk yöneticileriyle bu konuda yaptığı görüşmelerde, Türkiye'nin istediği askerî yardımı vermeğe de yanaşmadı. Savaş sonrası Avrupa ülkelerinin birleşmesini sağlayan Kuzey Atlantik Paktı, Avrupa Konseyi gibi kurumların oluşması için büyük çaba gösterdi. 1951 seçimlerinde tekrar iktidara geldi. 1955'te 80. yaş gününü kutladıktan sonra görevlerini A. Eden'e bırakarak siyasetten çekildi.

Son yıllarını daha çok yazarak ve resim yaparak geçirdi. 1953 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü kazandı. 1963'te Amerikan Devleti, kendisine onursal vatandaşlık verdi. 1965 yılında, 90 yaşında öldü ve Blenheim Palace'a gömüldü.

AMİRAL SIR JOHN DE ROBECK (1862-1928)

John de Robeck, Ocak 1915'te Akdeniz Seferi Kuvvetler Komutanı Carden'in yardımcısı olarak atandı. O zamana kadar çeşitli görevlerde bulunmuş tecrübesiz bir subaydı, ancak Şubat 1915'te Çanakkale dışındaki tabyaların bombalanmasında başarıya ulaştı. Amiral Carden'in sağlığının bozulması sebebiyle 17 Mart 1915 günü onun yerine geçti. Ertesi gün 18 Mart Müttefik saldırısına kumanda etti ve büyük bir yenilgiye uğradı. Daha sonra yapılan kara harekatlarına deniz desteği sağladı ve ilk çıkarmalara kumada etti. 1916'da Müttefik yenilgisinden sonra De Robeck, 7. Savaş Filotillası komutanlığına atandı. Aynı yıl Türkiye'deki İngiliz yüksek komiserliği ile görevlendirildi. Anadolu'daki kutsal kurtuluş harekatını engellemek için Anadolu insanını bölme adına büyük paralar harcadı. 1920 Kasımında Türkiye'deki görevinden ayrıldı. 1928 yılında öldü.

ENVER PAŞA
(1880-1922)

Süre Emini Ahmet Bey ile eşi Ayşe Hanımın altı çocuğundan biri olarak 1821 yılında İstanbul'da doğdu. Manastırlı olan aile Enver'in doğumundan bir süre sonra Makedonya'ya göçtü. Soğukçeşme Askeri Rüştiyesinde öğrenim gördü. Harp Okulunu 1899'da piyade teğmeni olarak bitirdikten sonra, 1903'te kurmay yüzbaşı olarak Harp Akademisinden mezun oldu. Selanik'teki üçüncü ordunun emrine girdi. 1906'da binbaşı oldu. Merkezi Paris'teki Jön Türkler hareketinin bir kolu olarak Selanik'te kurulan Osmanlı Hürriyet Cemiyetine (Sonraki adı İttihat ve Terakki Partisi) 12.üye olarak katıldı. Bu topluluk içinde tutunup, kendini sevdirdi. Selanik merkez komutanı ve eniştesi albay Nazım Beyin öldürülmesi girişimine katıldı ve olay ortaya çıkınca da birliği ile dağa çıkarak bir isyan başlatmaya çalıştı. Bu olaylarla II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinde önemli rol oynadı.

Makedonya Genel Müfettişliği ve Berlin Ateşemiliterliği gibi görevlerde bulundu. 31 Mart olayında Hareket Ordusuna katıldı. İşkodra mutasarrıfı ve cephe komutanı olarak İtalyan saldırısına başarıyla karşı koyan Enver Paşa, 1912'de yarbay oldu. 23 Ocak 1913'te İttihat ve Terakki tarafından düzenlenen Babıali baskınına katıldı. Sadrazam Kamil Paşa'nın istifasını sağladı. Böylece İttihat ve Terakki Cemiyetinin iktidarı ele geçirmesinden sonra, Edirne'nin kurtarılmasında önemli rol oynadı. Bu başarısından sonra albaylığa ardından da tuğgeneralliğe yükselen Enver Paşa, 1914'te de Sait Halim Paşa hükümetinde Harbiye Nazırı oldu. Şehzade Süleyman'ın kızı ile evlendi. Orduda bazı düzenlemeler yapan Enver Paşa, Fransız modeli yerine Alman stilini uyguladı. Ordunun gençleştirilmesine çalıştı ve alaylı bazı subayları terhis ettirdi. Bazı subayların çok hızlı yükseldiğini öne sürerek birçok subayın rütbeleri geri çekildi.

Başkumandan vekili Enver Paşa, Gelibolu Harp Cephesinde bir kolordu karargâhında yanlarında Kolordu Kumandanı Esat Paşa ve erkânı.

Birçok Alman subayını Osmanlı ordusuna danışman olarak atadı. Ordunun siyasete karışmasına engel olmaya çalıştı. Ordunun birçok yerine kendi kafasından kişiler getirdi.

Birinci Dünya Savaşına Almanların yanında katılmamızda etkin rol oynayanlar arasındaydı. Harbiye Nazırı olarak komutanlığını üstlendiği 3. Ordunun, Doğu cephesinde Rus kuvvetlerine karşı giriştiği Sarıkamış Harekatında büyük bir hezimete uğrayarak âdeta yok olması onun tarih boyunca en çok tenkit edilen faaliyetlerinden biri olacaktı. Çanakkale Savaşının kazanılması durumunu biraz olsun düzeltmişti. 1. Dünya Savaşının Osmanlı İmparatorluğunun yenilgisi ile sonuçlanmasından sonra İttihat ve Terakki partili arkadaşlarıyla birlikte, önce Odessa'ya, oradan da Berlin'e gitti; daha sonra Rusya'ya geçti.

Bu sırada İstanbul'da toplanan Divan-ı Harp, Enver Talat ve Cemal Paşa'ları ölüm cezasına çarptırmıştı. Anadolu'daki Milli Mücadele hareketine katılmak istediyse de kabul edilmedi. 1920 Eylülünde Bakü'de Doğu Ulusları toplantısına katıldı ve Batum'da Türkiye Şuraları Partisini kurarak Türkistan'ı kurtarma hareketini başlattı. Ancak Rus kuvvetleri karşısında başarılı olamadı. 4 Ağustos 1922'de Tacikistan'da, Belcivan yakınlarında bir çarpışmada öldü ve Çeğen köyüne defnedildi.

ESAT PAŞA
(1862-1952)

Esat Paşa (Mehmet Esat Bülkat) 18 Ekim 1862'de Yanya'da doğmuştur. Yanyalı Mehmet Emin Efendi'nin oğludur. Esat paşa 1890'da kurmay yüzbaşı olarak Erkan-ı Harbiye Mektebini bitirdi. Aynı yıl Almanya'ya giderek burada askerî görevlerde bulundu. Temmuz 1893'de Kıdemli yüzbaşı olarak İstanbul'a döndü. 05 Kasım 1893'de binbaşı oldu ve Osmanlı ordusunu düzenlemekle görevli Goltz Paşa'nın yardımcılığına atandı. Osmanlı-Yunan savaşı çıkınca 18 Nisan 1897'de Yanya Kolordusu kurmay başkanlığına atandı. Burada gösterdiği başarıdan dolayı 31 Ocak 1898'de rütbesi albaylığa yükseldi. 1899'da Harbiye Mektebinin ders nazırlığına, daha sonra da kurmay başkanlığına atandı. Harbiye mektebindeki hizmetlerinden dolayı 27 Kasım 1902'de Mirlivalığa (tuğgeneral) ve 17 Ocak 1906'da Ferikliye (tümgeneral) yükseltildi. 15 Temmuz 1907'de Selanik'teki 3. Ordu Komutan Yardımcılığına getirildi.

1911'de Gelibolu'da 5. Nizamiye Tümeni, çok geçmeden de Tekirdağ'da 2. Kolordu ve 12 Temmuz 1911'de İşkodra Mürettep Kuvvetleri Komutanlığına atandı.

İtalya'nın savaş ilan etmesi üzerine 16 Eylül 1911'de Yanya Bağımsız Tümen Komutanı ve seferberlik projesi gereği olarak 10 Ekim 1911'de Yanya Kolordusu komutanı oldu.

Arıburnu Grup Kumandanı Esat Paşa, bataryaya hedef tayin ederken.

Balkan Savaşlarında 5 Mart 1913'e kadar Yanya ve civarını üstün düşman kuvvetlerine karşı savunarak büyük bir kahramanlık gösterdi.

16 Ocak 1913'de Tekirdağ'da 3. Kolordu Komutanlığına ve 1. Dünya Savaşında Gelibolu Yarımadasında 3. Kolordu ve Arıburnu Kuzey Grubu Komutanlığına atandı. Burada Çanakkale Boğazının kilidi sayılan Conkbayırını düşman kuvvetlerine karşı büyük fedakârlıklara katlanarak savundu. Çanakkale'deki hizmetlerine ödül olarak 15 Eylül 1915'de Tümgeneralliğe yükseltildi. Goltz Paşanın Bağdat Komutanlığına gitmesi üzerine 3 Kasım'da 1. Ordu Komutanlığına atandı. Almanya'nın doğu ve batı cephelerini görmek üzere 1917'de Berlin'e gitti ve burada incelemelerde bulundu.

Yurda dönünce 21 Şubat 1918'de Bandırma'da 5. Ordu Komutanlığına ve 22 Haziran'da Batum'da 3. Ordu Komutanlığına atandı. Bundan sonra 2. Ordu Genel Müfettişliğinden 22 Kasım 1919'da emekliğe ayrıldı. Salih Paşa kabinesinde Bahriye Nazırlığı görevinde bulundu.

Balkan savaşlarında Yanya'da gösterdiği müdafaa ve direnişi ile tanınan Esat Paşa, Çanakkale'de de düşman kuvvetlerinin boğazı geçerek İstanbul'a varmasını önleyen kumandanlardan biri olmuştur. 1862'de Yanya'da doğan Esat Paşa 2 Kasım 1952'de İstanbul'da öldüğünde 90 yaşında idi.

25 Nisan 1915'de İngiliz ve Fransız birliklerinin Seddülbahir ve Arıburun bölgelerinde karaya çıkarma yapmasıyla Çanakkale kara savaşları başlamış oldu. Haziran ayına kadar süren saldırılar Türk kuvvetleri tarafından karşılandı ve düşmanın geri çekilmesi sağlandı. Bunun üzerine tekrar saldırı kararı alan İtilaf Kuvvetleri haziran ve Temmuz ayı boyunca Türk mevkilerini sürekli ateş ve bombardıman altında tuttular.

Bu sırada Gelibolu'daki savunma hattı iki kısma ayrılmıştı. Esat Paşa, Arıburnu Kuzey Grubu Komutanı olarak kardeşi Vehip Paşa'da Güney Grubu Komutanı sıfatıyla düşmanın kuvvetli saldırılarına karşı direniş göstermekte idi. Kuzey Grubu Komutanı Esat Paşa Haziran ve Temmuz aylarında İngiliz ve Fransız birliklerinin Arıburnu'na yaptıkları taarruzlar karşısında zor şartlar altında düşmanı karşılamış ve geri püskürtmüştür. Bundan sonra Ağustos ayında düşman kuvvetleri Conkbayırı denen mevkii üzerine harekete geçmiş ve burayı ele geçirmek için hazırlıklara başlamıştır. 6 Ağustos'ta başlayan düşman taarruzu Conkbayırını korumakla görevli Esat Paşa emrindeki Türk kuvvetleri tarafından karşılanmış ve düşman yenilgiye uğratılmıştır. Ağustos sonuna kadar devam eden savaşlar sonunda İtilaf Kuvvetleri mevki yönünden çok önemli olan Conkbayırını ele geçirememiş ve Çanakkale'den geçerek İstanbul'u işgal etme emelleri suya düşmüştür. Özellikle Conkbayırı savaşlarında büyük kahramanlık gösteren Esat Paşa, Mustafa Kemal'in de bu bölgede Anafartalar Savaşlarında zafer kazanmasında büyük paya sahiptir. Çünkü Mustafa Kemal'in Anafartalar Kumandanlığına atanmasını sağlamış ve onun burada yeteneğinin görülmesi ve dünyaca tanınan bir asker olması bu sayede mümkün olmuştur. Esat Paşa İtilaf Kuvvetlerinin Çanakkale Boğazını geçerek İstanbul'a

gelmesini önleyen üç önemli kumandandan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer iki kişi Çanakkale Müstahkem Mevki komutanı Cevat Paşa ve Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal Paşa'dır.

MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK (1876 - 1950)

1876 yılında İstanbul'da doğdu. 1895 yılında teğmen rütbesi ile Harp Okulu'nu bitirdikten sonra, aynı yıl girdiği Harp Akademisi'ni 1898 yılında bitirerek kurmay oldu. Bu tarihten itibaren ordunun çeşitli kademelerinde karargah ve birlik komutanlığı görevlerinde bulundu.

1914 yılında tümgeneralliğe yükseldi. Çeşitli birliklerde Kolordu Komutanlığı, Anafartalar Grup Komutanlığı ve Ordu Komutanlığı görevlerinde bulundu. 6 Ocak 1918 tarihinde Genelkurmay Başkanlığına atandı. 28 Temmuz 1918 tarihinde korgeneralliğe yükseldi. 27 Mayıs 1919 tarihine kadar bu görevi yürüttü. 1. Ordu Müfettişliği'nden sonraki Harbiye Nazırlığı görevinden 21 Nisan 1920 tarihinde istifa ederek Anadolu'ya geçti. Millî Müdafaa Vekili ve Heyeti Vekile Reisliği görevine atandı. 3 Nisan 1921 tarihinde orgeneral, 31 Ağustos 1922 tarihinde de Büyük Zafer'in kazanılmasındaki yüksek hizmetlerini takdiren Mareşalliğe terfi ettirildi.

12 Temmuz 1922 - 3 Mart 1924 tarihleri arasında Genelkurmay Başkanlığı Vekilliği, 3 Mart 1924 tarihinden 12 Ocak 1944 tarihine kadar Genelkurmay Başkanlığı yaptı. 12 Ocak 1944 tarihinde yaş haddinden emekli oldu. Fransızca, İngilizce, Almanca bilir. Evli 2 çocukludur.

Arnavutluk Harekatı ve İsyanı'na, İtalya, Balkan, 1. Dünya ve Kurtuluş Savaşları'na katıldı.

12 Nisan 1950 tarihinde vefat etti. Eyüp Sultan'da toprağa verildi.

ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE FEVZİ ÇAKMAK

Sırp Cephesi'nde Vardar Ordusu Harekât Şube Müdürü olarak bulunan Fevzi Paşa'nın başarılı askerî faaliyetlerine rağmen, Balkanlarda 10 Mayıs 1913'den itibaren Türk Hakimiyeti sona ermiştir.

Fevzi Paşa, Güney Gurubu Komutanlığı'na bağlı V. Ordu Komutanı olarak 13 Temmuz'da katıldığı II. Kerevizdere Muharebesi'nde İngiliz ve Fransızlara karşı savaştı. Fevzi Paşa'nın Komutasındaki V. Kolordu Komutanlığına bağlı IV. – VII. Tümen Komutanlıkları cephede ve VI. Tümen Komutanlığı ise geride bekletilmekteydi. Bu muharebeler esnasında V. Kolordu Komutanlığına bağlı, VII. Tümen Cephesi'ne yapılan İngiliz taarruzları başarıyla püskürtmüştür. Fransızlar ise IV. Tümen Cephesi'ne taarruz etmiş fakat beklemedeki VI. Türk Tümeninin bölgede kullanılması üzerine düşman fazla ilerleme gösterememiştir. 13 Temmuz'da cepheye gelen Fevzi Paşa'nın komutasındaki XIII. ve XIV. Tümenler muharebeye katılmamış fakat 21 Temmuz'dan itibaren cepheye gelerek, I. Tümen hariç yıpranmış ve yorulmuş eski tümenleri değiştirmişlerdir. Ayrıca II. Ordu Tümenleri'nin bölgeye (Kerevizdere-Zığındere) gelmeleri üzerine VI. ve VII. Tümenler, Saros Grubuna gönderilmiştir.

Fevzi Paşa, V. Kolordu Komutanı olarak 6-13 Ağustos 1915 tarihindeki muharebelere katılmıştır. Düşman Kirte istikametinde yapacağı taarruzlar doğrultusunda Alçıtepe'yi almayı planlıyordu. Fakat Türk direnişi karşısında amacına ulaşamayan düşman çok fazla ilerleyememiştir. 6 Ağustos'ta düşmanın taarruz ettiği Arıburnu-Conkbayırı bölgesine gönderilen VIII. ve IV. Tümen ile yetinmeyen Vehip Paşa, 9 Ağustos'ta Fevzi Paşa'nın komuta ettiği V. Kolordu Komutanlığına bağlı V. ve XIV. Kolorduların son ihtiyatları olan 41. ve 28. Alayları da bu bölgeye gönderdi. Bölgeye gönderilen bu iki alay Conkbayırı'nın düşman eline geçmemesine ve Albay Mustafa Kemal'in 10 Ağustos tarihinde Conkbayırı taarruzuna yardımcı oldu.

Eylül 1915-9 Ocak 1916 Mevzi Muharebeleri'nde rahatsızlığı nedeniyle Anafartalar Kurmaylığından Albay Mustafa Kemal'in 10 Aralık 1915'te ayrılması üzerine bu göreve Fevzi Paşa getirilmiştir. Bu muharebelerde V. Kolordu Komutanı olarak görev alan Fevzi Bey'in komutasındaki XIII. Tümen 21 Ekim 1915'te Keşan'a hareket etti. XIV. Tümen ise 12 Ocak 1916'da bölgeden ayrıldı.

FRANZ FERDINAND (Avusturya Arşıdükü)

Fransis Ferdinand, İmparator Fransis Joseph'in erkek kardeşi olan Arşidük Charles Lous'in en büyük oğlu olarak 1863 yılında dünyaya geldi. 1889 yılında veliaht Arşidük Rudolf ölünce, Franz Ferdinand imparatorluğun varisi oldu.

Franz Ferdinand, Almanya yanlısı dış politikalar yerine, Avusturya'nın Rusya ile ilişkilerini canlandırması gerektiği, fikrini savundu. İçişlerinde ise, tahtın özellikle, Macaristan'da baş gösteren isyanlara karşı kuvvetlendirilmesi gerektiğine inanıyordu. İmparator Franz Joseph üzerinde etkisini giderek artıyor ve ona azınlıklara karşı kendi hükümdarlığını koruması konusunda baskı yapıyordu. 1906 yılından itibaren imparator üzerindeki etkisini daha da arttırdı ve 1913 yılında Ordu Başmüfettişliğine atandı. İmparator 2. Wilhelm ile yaptığı gizli kalmış bir görüşme sonrasında 1914 yılında askerî bir manevrayı yönetmek için Bosna'ya gitti. Bu gezi sırasında eşi ile birlikte resmi bir ziyarette bulunurken bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürüldü. Franz Ferdinand'ın suikastından bir ay sonra Avusturya Sırbistan'a savaş ilan etti ve Birinci Dünya Savaşı başlamış oldu.

JAN HAMILTON (1853-1947)

Asker bir babanın oğlu olan Ian Standish Monteith Hamilton 16 Ocak 1853'te, Yunanistan'a bağlı Korfu Adası'nda doğdu. Gordon İskoç Alayı'nda görev yapan babası Hint birliklerinden oluşan alayın komutanlığına atanınca aile Hindistan'a gitti.

Fakat Hamilton çocukluğunun büyük kısmını Argyllshire'da geçirdi. Cheam ve Wellington'da tahsilini tamamladıktan sonra asker olmaya karar verdi. Hamilton, askerî eğitimini tamamladıktan sonra orduya katıldı. Altı ay süreyle Hanoverli sürgün bir generalin Dresden'deki eğitimine katıldıktan sonra, Hindistan'a gitti (1872-1879). Güney Afrika (1881), Mısır (1884-1885) ve yeniden Güney Afrika'daki İngiliz birliklerinde (1899-1902) çeşitli görevler aldı. Güney Afrika Savaşı'nda gösterdiği başarılardan dolayı Hamilton'a korgeneral rütbesi verildi.

Daha sonra İngiltere'ye dönen Hamilton önce Lord Kitcehener'ın Kurmay başkanlığı sonra da Saray Süvarileri Muhafız Alay Karargah komutanlığı görevine getirildi. 1904 Rus-Japon Savaşı sırasında gözlemci olarak Japonya'ya gönderilen Hamilton, savaş sonrasında hatıralarını yayınladı. 1910 yılında ise Akdeniz Orduları başkomutanlığına getirildi. 1915'de Çanakkale'de Fransız ve İngiliz Kara Kuvvetleri Başkumandanlığına atandı. 13 Mart'ta, Anadolu kıyılarına kara kuvvetleri çıkarma göreviyle Londra'dan hareket etti. 16 Mart'ta Mondros'a geldiğinde emrindeki sefer kuvveti 17.000'i Fransız 75.056 asker, 132'si Fransızlara ait 140 top ve 8 uçaktan oluşuyordu. Ian Hamilton'ın emriyle, Boğaz'ı geçmek isteyen müttefik donanma Çanakkale'de başarısızlığa uğrayınca Gelibolu'ya asker çıkarma kararı alındı. Ancak çıkarma 25 Nisan'da bu karardan bir ay sonra gerçekleştirilebilmişti. Ne var ki bu girişim de başarısızlıkla sonuçlanınca ağır eleştirilere hedef olan Hamilton, görevden alınarak İngiltere'ye çağrıldı (Ekim 1915). Bundan sonraki askerlik yaşamında geri hizmetlerde görev yapan Ian Hamilton 1947 yılında Londra'da öldü.

ESERLERİ:

A Staff Oficer's Scrap Book,1905-1907, ("Bir Kurmay Subayının Güncesi"); Compulsory Service, 1910, ("Zorunlu Hizmet'); Gallipoli Diary,1920 (Gelibolu Günlüğü"); When 1 Was a Boy, 1934, ("Çocukluğumda"); Jean, 1942; Listening for the Drums, 1944, ("Trampetleri Dinlerken").

KAZIM KARABEKİR
(1882 - 1948)

Kurtuluş savaşı komutanlarından Kazım Karabekir İstanbul'da doğdu. Mehmed Emin Paşa'nın oğludur. İlköğrenimini İstanbul, Van, Harput ve Mekke'de tamamladıktan sonra, 1896'da İstanbul Fatih Askeri Rüştiyesi'ni, 1899'da Kuleli Askeri İdadisi'ni, 1902'de Harbiye Mektebi'ni ve 1905'te de Erkân-ı Harbiye Mektebi'ni bitirerek yüzbaşı rütbesiyle orduya katıldı.

İki yıllık kıta stajını Manastır'da yaptı. İttihat ve Terakki'nin Manastır örgütünün kurulmasına katıldı. 1907'de kolağası (önyüzbaşı) rütbesi alarak İstanbul Harbiye Mektebi, öğretmen vekilliğine atandı. İttihat ve Terakki İstanbul örgütünün kurulmasında görev aldı.

II. Meşrutiyet'ten sonra Edirne'de II. Ordu 3. Fırka (tümen) erkân-ı harfliğine (kurmaylığına) atandı. 31 Mart 1909 ayaklanmasında Hareket Ordusu'nda görev aldı. 1910 Arnavutluk ayaklanmasının bastırılması harekâtında çalıştı. 14 Nisan 1912'de binbaşılığa yükseldi. Balkan Savaşı'nda Trakya sınır komiseri olarak görev yaptı. 1914'te kaymakam (yarbay) rütbesiyle Birinci Kuvve-i Seferiye Komutanlığıyla İran ve ötesi harekâtıyla görevlendirildi. Bir süre sonra İstanbul Kartal'da 14. Fırka Komutanlığına atandı ve Çanakkale'ye gönderildi.

Kerevizdere'de Fransızlara karşı üç ay savaştıktan sonra miralaylığa (albay) yükseldi. Buradan, İstanbul'da I. Ordu erkân-ı harbiye başkanlığına, sonra Galiçya'ya gidecek ordunun ve ardından Mareşal Von der Goltz'un erkân-ı Harbiye Başkanlığına atanarak Irak'a gitti. 1916'da Kutü'l-Amare'yi kuşatan 18. Kolordu Komutanlığına getirildi ve burayı aldıktan sonra Irak'ta İngilizlerle çarpıştı. 1917'de Diyarbakır'daki 2. Kolordu komutanlığına getirildi ve Van, Bitlis, Elaziz (Elazığ) cephelerindeki II. Ordu Komutanlığına vekâlet etti. 1918'de Erzincan ve Erzurum'u Ermeniler'den ve Ruslar'dan geri aldı. Ardından Sarıkamış, Kars ve Gümrü kalelerini ve Karakilise'yi (Karaköse) kurtardı. Aynı yıl mirliva (tümgeneral) oldu.

Mondros Mütarekesi sırasında sadrazam olan Ahmed İzzet Paşa'nın erkân-ı harbiye-i umumiye reisliği (genelkurmay başkanlığı) önerisini kabul etmeyerek Anadolu'da görev almak istedi. Önce Tekirdağ'daki 14. Kolordu komutanlığına, ardından da Erzurum'daki 15. Kolordu komutanlığına atanmasını sağlayarak Nisan 1919'da göreve başladı. Hazırlıkları yapılan Erzurum Kongresi'nin toplanmasında önemli rol oynadı. Kurtuluş Savaşı'nda Edirne milletvekilliği ve Doğu Cephesi Komutanlığı yaptı. Ermenilerin eline geçen Sarıkamış, Kars ve Gümrü kalelerini geri alarak 15 Kasım 1920'de Ermeni ordusunu kesin olarak yendi. Ermeni hükümetiyle Ankara hükümeti adına Gümrü Antlaşması'nı imzaladı. Kars'ın alınmasıyla ferikliğe (korgeneral) yükseldi. Rus-Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyeti ve Kafkasya hükümetleriyle Kars Antlaşması görüşmelerini yürüttü. Kurtuluş Savaşı'nın bitiminden sonra I. Ordu Müfettişliğine atandı, 1923'te İstanbul milletvekili oldu. 1924'te, TBMM'deki Dörtler Grubu'nu destekledi. Ardından askerlikten ayrılarak Halk Fırkası'ndan istifa etti. 17 Kasım 1924'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın başkanlığına seçildi. Parti 3 Haziran 1925'te Şeyh Sait Ayaklanması nedeniyle kapatıldı. Karabekir, Mustafa Kemal Paşa'ya karşı yapılan İzmir suikastı ile ilgili görülerek bazı partililerle birlikte yargılandıysa da beraat etti. Siyasî yaşamına on iki yıllık aradan sonra,

6 Ocak 1939'da İstanbul milletvekili olarak devam etti. 1946'da TBMM başkanlığına seçildi ve bu görevde iken vefat etti (26 Ocak 1948).

ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE KÂZIM KARABEKİR

Karabekir Paşa, 6 Mart 1915 tarihinde İstanbul'a gelince V. Kolordu'ya bağlı İstanbul Kartal'da bulunan XIV. Tümen Komutanlığına atanmıştır. Bu görevde bulunduğu esnada Kâzım Karabekir, Marmara Denizi ve Karadeniz kıyılarının tahkimatı ile uğraşmıştır. Ancak XIV. Tümenin Çanakkale'ye -Gelibolu'ya- gönderilmesi ile bu bölgede Seddülbâhir ve Kerevizderesi'ndeki (12-13 Temmuz 1915) savaşlarda bulunmuştur. Kâzım Karabekir'in Kerevizdere'de bulunduğu sıralarda Fransızlar, hazirandan itibaren Zığındere ve Kerevizdere bölgelerinde taarruz yapmakta idi. Fransızların amacı; Türk Ordusu'nun dikkatini güney bölgesine çekmekti. Böylece Ağustos ayında Anafartalar'a yapılacak olan çıkarmanın başarısını garanti altına almak istiyorlardı. Fransızların planı amacına ulaştı ve Türk Kuvvetleri'nin çoğu güney bölgesine kaydırıldı. Bu amacın gerçekleşmesi için İngilizler I. Tümen ile Türk kanadına, Kerevizdere bölgesine, 12 Temmuz sabahı saat 07:00'de taarruza başladılar. Türk Tümenleri batıdan itibaren XI., I., VII. ve IV. Tümenler cephede, VI. Tümen geride bekletilmekte idi. VII. Tümen cephesine taarruz eden İngiliz Tümenin her iki günündeki taarruzları da başarısızlıkla sonuçlandı. IV. Tümen cephesine taarruz eden Fransızların taarruzları ise beklemedeki VI. Tümenin de bölgede kullanılması üzerine gelişme gösteremedi. Birkaç metrelik ileri geri hareketler şeklinde gelişen muharebede oldukça fazla kan döküldü ve Türk kaybı 9700 kişiye ulaştı.

Karabekir, Kerevizdere Muharebeleri sırasında V. Kolordu Komutanlığına bağlı -yarbay rütbesiyle- XIV. Tümen Komutanı olarak bulunmaktaydı. Bu görevi sırasında 6-13 Ağustos 1915 muharebelerinde de görev almıştır.

Bu muharebeler sırasında düşman Arıburnu ve Anafartalar bölgesine, çıkarma ile takviye ederek yapacağı taarruza karşılık güney cephesinden Türk Kuvveti kaydırılmasın diye 6-7 Ağustos günleri bu cephenin merkezine Kirte istikametine taarruzlar düzenlediler. Ancak her iki taarruzda zayiat verilerek püskürtüldü. Sonraki küçük çaptaki taarruzlarda sonuçsuz kaldı. Bundan sonrada bu cephede düşmanın tahliyesine kadar mevzii muharebeleri devam etti. Böylece düşman, çıkarmanın ilk günü almayı plânladığı Alçıtepe'yi ele geçiremedi. Her yönden sayıca üstün olmasına karşın Türk direnişi karşısında sadece 5 km ilerleyebildi. Bu muharebeler sırasında düşmana karşı 3,5 ay başarıyla savaşan Karabekir, askerî kişiliği açısından takdir toplayarak Muharabe Gümüş Liyakat Madalyası ile ödüllendirildi. Ayrıca Almanya'dan da İkinci Rütbeden Kron Dö Braş Kılıçlı Nişanı aldı. Kâzım Karabekir Paşa, Eylül 1915 - 9 Ocak 1916 Mevzi Muharebeleri'nde Güney Grubu Komutanlığına bağlı II. Bölge Komutanlığı'nda XIV. Tümen Komutanı olarak görevlendirildi. Muharebeler devam ettiği sırada XIV. Tümen 11 Ocak 1916'da bölgeden ayrıldı.

HORATİO HERBERT KITCHENER (1850-1916)

Hartum ve Aspell kontu, İngiliz feldmareşali. Protestan bir ailenin çocuğuydu. Özel öğrenim gördü. Wowlwich Krallık Askeri Akademisi'ni bitirdi. Fransız Alman savaşlarında, Fransızlar safında gönüllü olarak savaştı. Ocak 1871'de devlet memuru olarak çalışmağa başladı. 1874-1882 arasında Filistin, Anadolu ve Kıbrıs'ta gizli serviste çalıştı. 1883 başlarında Kahire'de bir Mısır süvari birliğinde görevlendirildi. Nil'de general C. G. Gordon'u kurtarmak için yapılan operasyona katıldı. Harekatın başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Zanzibar'a gitti. Kızıldeniz kıyısındaki Suakin'de genel vali olarak bulundu. Başbakan Lord Salisbury'in tavsiyesi üzerine Mısır ordusu başkumandanı oldu.

Kitchener hiç evlenmedi, sadece görevini düşündü. Kitchener ve arkadaşları 1896 da savaşı başlattılar; 2 Eylül 1898'de Omdurman'dan Araplara karşı geniş bir katliam düzenlediler.

Vahşetin zaferi İngiltere'yi heyecana boğdu. Kitchener'e 1898 kasımında soyluluk unvanı, 1899 haziranında parlamentonun teşekkürleriyle büyük bir para verildi. Kitchener'in bir başka başarısı da, Faşoda'da (Kodok) bulunan bir Fransız birliğinin Sudan'ın bazı kısımları üstünde hak iddia etmesiyle ortaya çıkan durumu ustalıkla çözümlemesi oldu. Kitchener Sudan'da bir yıl genel vali olarak kaldı. Bu arada Güney Afrika'da savaş çıkmıştı. Kitchener kötüye giden durumu düzeltmek üzere 1899 aralığında Lord Roberts ile Güney Afrika'ya gönderildi, orada Roberts'in yerine başkumandan oldu, aşağı yukarı iki yıl süren gerilla direnişini vahşi metotlarla kırdı. Tarlalar ateşe verildi, kadınlar ve çocuklar salgın hastalıkların kol gezdiği toplama kamplarına kapatıldı. Sonunda Boerler dize geldi.

Kitchener, 1902 temmuzunda İngiltere'ye dönünce şeref madalyaları aldı, ayrıca vikontluğa yükseltildi. Savaş bakanlığında çalışmayı kabul etmeyince başkumandan olarak Hindistan'a gönderildi. Burada orduyu bir iç isyanı bastıracak şekilde değil de dışarıdan gelecek bir saldırıyı karşılayacak şekilde yeniden teşkilatlandırdı. Fakat Hindistan ordusunda böylece ortaya çıkan çift kumandan düzeni yüzünden genel vali ile arası açıldı. Kitchener askerî konularda genel valinin değil başkumandanın daha yüksek yetkiye sahip olması gerektiği görüşünü savundu. İngiliz kabinesinin Kitchener'i tutması üzerine genel vali istifa etti. 1909 eylülüne kadar orada kalan Kitchener aynı yıl savunma siyaseti konusunda tavsiyelerde bulunmak üzere Avustralya ve Yeni Zelanda'ya gitti.

Hayatının en büyük hayal kırıklığı belki de Asquith'in liberal hükümetinin kendisini Hindistan genel valisi yapmaya yanaşmaması oldu, fakat mısır valiliği teklif edilince teselli buldu. 1911-1914 arasında Kahire'de bulundu, Mısır ve Sudan'ı yönetti. Kitchener 1914 Temmuzunda başbakan Asquith'in verdiği bir görevi hiç istemeyerek kabul etti.

Buna göre mareşal olarak kabineye girecek ve tarafsız bir savaş bakanı olacaktı. Kitchener İngiliz ordusunu küçük buluyor, savaşın üç haftada biteceğine inanan meslektaşlarına 'savaş en az üç yıl sürecek' diyordu. Kitchener'a göre İngiltere'nin savaşı kazanabilmesi için daha bir milyon kişilik bir ordu gerekirdi. Kitchener savaşın ilk aylarında tam bir önderdi, halkın zafer tutkusunu temsil ediyordu. Yeni birlikler kurdu bu birliklere bazı ayrıcalıklar tanıdı ve ülke sanayiinin savaş sanayisine dönüşmesini sağladı. Kitchener'ın hatası grup çalışmasını ve yetkilerini paylaşmayı hiç sevmemesiydi. Sürekli olarak birbirine karşıt baskılar altında kalıyordu ve bu durumda yerinde ve etkili kararlar vermesi güçleşiyordu. Mayıs 1915'te sanayi ile ilgili yetkileri elinden alındı. Kitchener'ın Kasımda tahliye için tavsiyelerde bulunmak üzere Gelibolu'ya gitmek istemesi bütün iş arkadaşlarına rahat bir nefes aldırdı. Yokluğu sırasında strateji konusundaki bütün yetkileri elinden alındı. Kitchener'ı istifa etmekten alıkoyan yalnızca görev aşkı oldu. Halkın kabineye güvenini sarsmamak, kabinenin düşmemesine çalışmak zorundaydı. Halkın hayranlığı ile kabinedeki arkadaşlarının ilgisizliği arasında bocaladı ve bu durum onu bunalıma sürükledi. 1915 sonlarında Kitchener kura ile askere almanın sırası geldiğine inanmıştı, ama Asquith, siyasî açıdan bunun henüz imkansız olduğu görüşünü savunuyordu, Kitchener bu durumda susmak zorunda kaldı. Haziran 1916'da bir görevle Rusya'ya gitti. 5 Haziran 1916'da Hampshire kruvazörü Orkney adası açıklarında bir Alman mayınına çarparak battı. Kitchener boğularak öldü.

LİMAN VON SANDERS

17 Şubat I855'te Stolp'da (bugün Polonya'da Slupsk) doğdu, 22 Ağustos 1929'da Münih'te öldü. 1874'te Essen muhafız birliğinde subaylığa başladı. 1911'de tümgeneralliğe yükseldi.

I. Dünya Savaşı yaklaşırken, Osmanlı İmparatorluğu'nun askerî liderleri ateş hattında sağ kalabilmenin çarelerini arıyorlardı.

Ordunun ıslahı düşünülüyordu. Osmanlı ordusunda yenilik yapmak için Almanya'dan istenen kurulun başkanı olarak 14 Aralık 1913'te orgeneral (birinci ferik) rütbesiyle İstanbul'a geldi. Önce, Ağustos 1914'te I. Kolordu komutanı oldu. 1914'e kadar Osmanlı ordusunda bazı reform çalışmaları yaptı. Almanya ile yapılan anlaşma gereğince mareşallik rütbesine yükseltilen Sanders, ordu müfettişliği yapmaya başladı. Mart 1915'te de Çanakkale'de V. Ordu Komutanı oldu. Bu atanma ile Çanakkale'deki tüm idarî yetkiyi eline alan Von Sanders, düşmanın çıkarma yapacağı noktaları tahminde yanıldı ve yaklaşık dokuz ay süren bu savaşlarda komutanlık görevini sürdürdü.

1917-1918 yıllarında bu kez Filistin Cephesi'nde IV., VII. ve VIII. ordulardan oluşan Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığına getirilen Liman Von Sanders, İngiliz generali Allenby'nin saldırılarına karşı koyamadı. Eylül 1918'de Filistin Cephesi yarılınca kuvvetlerini Halep'e kadar çekti. Bundan sonra Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'nı Mustafa Kemal yürüttü. Mondros Mütarekesi'nden sonra bir süre İstanbul'da gözaltında tutuldu. Alman askerlerinin geri gönderilmesi çalışmalarını üstlendi ve daha sonra kendisi de Almanya'ya döndü. Son yıllarını anılarını yazarak geçirdi. Sanders, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından (30 Ekim 1918) hemen sonra Türkiye'den ayrıldı. Sanders'in Türkiye ile ilgili iki eseri vardır, Malta'da savaş suçlusu olarak bulunduğu süre içinde yazdığı "Türkiye'de Beş Sene" ve "Millet-i Müselleha." 1929 yılında Münih'de öldü.

MEHMET REŞAD

1909-1918 yılları arasında hüküm süren Osmanlı padişahıdır. 2 Kasım 1844'de İstanbul'da, Sultan Abdülmecid'in oğlu olarak doğdu.

Çanakkale'de beşinci ordu kumandanı Liman Von Sanders Paşa ile ordu kumandanları sağında Esat paşa solunda Vehip Paşa (oturanlar sağdan Bahriye nezareti erkânı harbiye reisi kaymakam Rauf Bey, Sahra sıhıye müfettişi umumisi Süleyman Numan Paşa, İstanbul merkez kumandanı Cevat Bey.

Annesi Gülcemal Kadınefendi idi. Babasının yenilikçi düşünceleri ile yetişti. Sarayda özel eğitim gördü. Arapça, Farsça ve İslâm ilimleri öğrendi. Mevleviliği benimsedi. Ağabeyi II. Abdülhamid'in tahta çıkmasıyla veliaht ilan edildi. 31 Mart olayından sonra tahtan indirilen II. Abdülhamid'in yerine Osmanlı tahtına geçti.

27 Nisan 1909'da, 65 yaşında iken padişah olan Mehmet Reşat'ın saltanatının ilk döneminde Doğu Anadolu'da ve Adana'da Ermeni ayaklanmaları patlak verdi. Ardından büyük Arnavutluk isyanı başladı.(1910) Yaşlı padişah yanına İstanbul'daki birçok ulemayı da alarak, Selanik, Manastır, Üsküp ve Priştine'yi kapsayan bir Balkan gezisi yaptı. Bu gezi sırasında Arnavutluk'un göbeğinde 10 bin kişinin katıldığı bir Cuma namazı da kıldılar. İsyan sönmüştü. Bu sırada Arap ülkelerinde de bağımsızlık hareketleri baş göstermeye başlamıştı. Bu karışıklıklardan yararlanan İtalya, 1911'de Trablusgarp ve Bingazi'ye asker çıkardı. Ardından 1912'de, 12 adayı işgal etti. V. Mehmet'in savaşı önleme çabaları sonuç vermedi.

Balkan Savaşının başlaması üzerine, Trablusgarp savaşı olarak bilinen Osmanlı İtalyan Savaşına son veren Uşi (Ouchy) Antlaşması ile 15 Ekim 1912'de Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakıldı.

V. Mehmet, 23 Ocak 1913'deki Babıali baskınından sonra, devlet yönetimindeki tüm denetimini yitirdi. Babıali baskınında Harbiye nazırı Nazım Paşa'nın vurulmuş, Kamil paşa'da silah zoruyla istifaya zorlanmıştı. Bu olaylardan sonra Mahmut Şevket Paşa sadrazam olmuştu. Bu tarihten sonra devlet yönetimi tamamen Enver Paşa ve Talat Paşa'nın eline geçti. 1909 Kanuni Esasi değişikliklerinden sonra Meşruti bir kimlik kazanan Osmanlı Devletinde, V. Mehmet, parlamento, monarşi kurum ve kurallarına genellikle saygılı davrandı. Bu yeni düzenin sonucu, sorumlukları dolayısıyla da yetkisi bulunmayan simgesel bir devlet başkanı oldu. İttihat ve Terakki Fıkrasının, özelikle 1913'den sonra, Heyeti Mebusan ve Hükümetin en yetkili gücü haline gelmesinde V Mehmet'in payı büyüktür. V. Mehmet Reşat, 3 Temmuz 1918 yılında İstanbul'da öldü. Eyüp iskelesine yakın bir yere yaptırdığı türbesine defnedildi.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK*

Mustafa Kemal Atatürk 1881 yılında Selânik'te doğdu. Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır. Milis subaylığı, evkaf katipliği ve kereste ticareti yapan Ali Rıza Efendi, 1871 yılında Zübeyde Hanım'la evlendi. Atatürk'ün beş kardeşinden dördü küçük yaşlarda öldü, sadece Makbule (Atadan) 1956 yılına değin yaşadı.

Küçük Mustafa öğrenim çağına gelince Hafız Mehmet Efendi'nin mahalle mektebinde öğrenime başladı, sonra babasının isteğiyle Şemsi Efendi Mektebi'ne geçti. Bu sırada babasını kaybetti (1888). Bir süre Rapla Çiftliği'nde dayısının yanında kaldıktan sonra Selânik'e dönüp okulunu bitirdi. Selânik Mülkiye Rüştiyesi'ne kaydoldu. Kısa bir süre sonra 1893 yılında Askeri Rüştiye'ye girdi. Bu okulda matematik öğretmeni Mustafa Bey adına "Kemal"i ilave etti. 1896-1899 yıllarında Manastır Askeri İdâdi'sini bitirip, İstanbul'da Harp Okulunda öğrenime başladı. 1902 yılında teğmen rütbesiyle mezun oldu., Harp Akademisi'ne devam etti. 11 Ocak 1905'te yüzbaşı rütbesiyle Akademi'yi tamamladı. 1905-1907 yılları arasında Şam'da 5. Ordu emrinde görev yaptı. 1907'de Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) oldu. Manastır'a III. Ordu'ya atandı. 19 Nisan 1909'da İstanbul'a giren Hareket Ordusu'nda Kurmaybaşkanı olarak görev aldı. 1910 yılında Fransa'ya gönderildi. Picardie Manevraları'na katıldı. 1911 yılında İstanbul'da Genel Kurmay Başkanlığı emrinde çalışmaya başladı.

1911 yılında İtalyanların Trablusgarp'a hücumu ile başlayan savaşta, Mustafa Kemal bir grup arkadaşıyla birlikte Tobruk ve Derne bölgesinde görev aldı. 22 Aralık 1911'de İtalyanlara karşı Tobruk Savaşını kazandı. 6 Mart 1912'de Derne Komutanlığına getirildi. Ekim 1912'de Balkan Savaşı başlayınca Mustafa Kemal Gelibolu ve Bolayır'daki birliklerle savaşa katıldı. Dimetoka ve Edirne'nin geri alınışında büyük hizmetleri görüldü. 1913 yılında Sofya Ateşemiliterliğine atandı. Bu görevde iken 1914 yılında yarbaylığa yükseldi. Ateşemiliterlik görevi Ocak 1915'te sona erdi. Bu sırada I. Dünya Savaşı başlamış, Osmanlı İmparatorluğu savaşa girmek zorunda kalmıştı. Mustafa Kemal 19. Tümeni kurmak üzere Tekirdağ'da görevlendirildi.

1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı'nda, Mustafa Kemal askerî kabiliyetiyle ön plana çıktı. 18 Mart 1915'te Çanakkale Boğazını geçmeye kalkan İngiliz ve Fransız donanması ağır kayıplar verince Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarmaya karar verdiler.

25 Nisan 1915'te Arıburnu'na çıkan düşman kuvvetlerini, Mustafa Kemal'in komuta ettiği 19. Tümen Conkbayırı'nda durdurdu. Mustafa Kemal, bu başarı üzerine albaylığa yükseldi.

İngilizler 6-7 Ağustos 1915'te Arıburnu'nda tekrar taarruza geçti. Anafartalar Grubu Komutanı Mustafa Kemal 9-10 Ağustos'ta Anafartalar Zaferini kazandı. Bu zaferi 17 Ağustos'ta Kireçtepe, 21 Ağustos'ta II. Anafartalar Zaferleri takip etti. Çanakkale Savaşlarında yaklaşık 253.000 şehit veren Türk ulusu onurunu İtilaf Devletlerine karşı korumasını bilmiştir. Mustafa Kemal'in askerlerine "Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum!" emri cephenin kaderini değiştirmiştir.

Mustafa Kemal Çanakkale Savaşları'dan sonra 1916'da Edirne ve Diyarbakır'da görev aldı. 1 Nisan 1916'da tümgeneralliğe yükseldi. Rus kuvvetleriyle savaşarak Muş ve Bitlis'in geri alınmasını sağladı. Şam ve Halep'teki kısa süreli görevlerinden sonra 1917'de İstanbul'a geldi. Velihat Vahidettin Efendi'yle Almanya'ya giderek cephede incelemelerde bulundu. Bu seyahatten sonra hastalandı. Viyana ve Karisbad'a giderek tedavi oldu. 15 Ağustos 1918'de Halep'e 7. Ordu Komutanı olarak döndü. Bu cephede İngiliz kuvvetlerine karşı başarılı savunma savaşları yaptı. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından bir gün sonra, 31 Ekim 1918'de Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığına getirildi. Bu ordunun kaldırılması üzerine 13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelip Harbiye Nezâreti'nde (Bakanlığında) göreve başladı.

Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf Devletleri'nin Osmanlı ordularını işgale başlamaları üzerine; Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı.

22 Haziran 1919'da Amasya'da yayımladığı genelgeyle "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararının kurtaracağını" ilan edip Sivas Kongresi'ni toplantıya çağırdı.

23 Temmuz - 7 Ağustos 1919 tarihleri arasında Erzurum, 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında da Sivas Kongresi'ni toplayarak vatanın kurtuluşu için izlenecek yolun belirlenmesini sağladı. 27 Aralık 1919'da Ankara'da heyecanla karşılandı. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda önemli bir adım atılmış oldu. Meclis ve Hükümet Başkanlığına Mustafa Kemal seçildi Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanması için gerekli yasaları kabul edip uygulamaya başladı.

Sakarya Zaferinden sonra 19 Eylül 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal'e Mareşal rütbesi ve Gazi unvanını verdi. Kurtuluş Savaşı, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'yla sonuçlandı. Böylece Sevr Antlaşması'yla paramparça edilen, Türklere 5-6 il büyüklüğünde vatan bırakılan Türkiye toprakları üzerinde ulusal birliğe dayalı yeni Türk devletinin kurulması için hiçbir engel kalmadı.

23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu müjdelenmiştir. Meclisin Türk Kurtuluş Savaşı'nı başarıyla yönetmesi, yeni Türk devletinin kuruluşunu hızlandırdı. 1 Kasım 1922'de hilâfet ve saltanat birbirinden ayrıldı, saltanat kaldırıldı. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'yla yönetim bağları koparıldı. 13 Ekim 1923'te Cumhuriyet idaresi kabul edildi, Atatürk oy birliğiyle ilk cumhurbaşkanı seçildi. 30 Ekim 1923 günü İsmet İnönü tarafından Cumhuriyet'in ilk hükümeti kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti, "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." ve "Yurtta barış, cihanda barış" temelleri üzerinde yükselmeye başladı.

Atatürk, 24 Nisan 1920 ve 13 Ağustos 1923 tarihlerinde TBMM Başkanlığına seçildi. Bu başkanlık görevi, Devlet-Hükümet Başkanlığı düzeyindeydi.

29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet ilan edildi ve Atatürk ilk cumhurbaşkanı seçildi. Anayasa gereğince dört yılda bir cumhurbaşkanlığı seçimleri yenilendi. 1927, 1931, 1935 yıllarında TBMM Atatürk'ü yeniden cumhurbaşkanlığına seçti.

Atatürk sık sık yurt gezilerine çıkarak devlet çalışmalarını yerinde denetledi. İlgililere aksayan yönlerle ilgili emirler verdi. Cumhurbaşkanı sıfatıyla Türkiye'yi ziyaret eden yabancı ülke devlet başkanlarını, başbakanlarını, bakanlarını komutanlarını ağırladı.

15-20 Ekim 1927 tarihinde Kurtuluş Savaşı'nı ve Cumhuriyet'in kuruluşunu anlatan büyük nutkunu, 29 Ekim 1933 tarihinde de 10. Yıl Nutku'nu okudu.

29 Ocak 1923'de Latife Hanımla evlendi. Birçok yurt gezisine birlikte çıktılar. Bu evlilik 5 Ağustos 1925 tarihine dek sürdü. Çocukları çok seven Atatürk Afet (İnan), Sabiha (Gökçen), Fikriye, Ülkü, Nebile, Rukiye, Zehra adlı kızları ve Mustafa adlı çobanı manevî evlat edindi. Abdürrahim ve İhsan adlı çocukları himayesine aldı.

Fransızca ve Almanca biliyordu. 10 Kasım 1938 saat 9.05'te, yakalandığı siroz hastalığından kurtulamayarak İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. Cenazesi 21 Kasım 1938 günü törenle geçici istirahatgâhı olan Ankara Etnografya Müzesi'nde toprağa verildi. Anıtkabir yapıldıktan sonra nâşı görkemli bir törenle 10 Kasım 1953 günü ebedi istirahatgâhına gömüldü.

NAZMİ BEY

Nazmi Bey 1875 yılında İstanbul, Yeniköy'de doğdu. 14 Mart 1894'te Harbiye'ye girdi ve 19 Şubat 1896'da mezun oldu. Çanakkale Savaşı başlamadan önce Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı Mayın Komutanıydı. 18 Ocak 1915'te Karanfil Burnu-Kepez ve Nara Burnu-Eceabat arasına döşediği mania ağı, 8 Mart 1915'te karanlık limana döktüğü 26 mayın ve 17 Mart gecesi Nusret Mayın

gemisi ile Boğaza teşkil ettiği mayın hatları, Müttefiklerin 18 Mart saldırısında Boğazı geçmesini engelledi. Ayrıca, 12-13 Mayıs gecesi İngiliz Goliath gemisini batıran Muavenet-i Milliye muhribimizin kılavuzu idi.

Nazmi Bey,19 Temmuz 1915'te binbaşılığa terfi etti. 20 Kasım 1923'te emekli oldu ve 5 Mayıs 1940'ta ölümüne kadar İstanbul Boğazında Sivil Kılavuz Kaptanlık yaptı.

TALAT PAŞA

Osmanlı devlet ve siyaset adamı, Talat Paşa 1874 yılında doğdu. İttihat ve Terakki Fırkası önderlerindendi. 1917-18 arasında sadrazamlık yaptı.

İlköğrenimini Vize'de, ortaöğrenimini Edirne Askeri Rüştiyesi'nde tamamladı. Edirne Posta ve Telgraf İdaresinde katip olarak çalışmaya başladı. Genç yaşta Jön Türk hareketine ilgi duydu ve İttihat ve Terakki Cemiyeti Edirne Şubesi'ne üye oldu. Meşveret gazetesi ile cemiyet bildirilerinin dağıtımını üstlendi. Bu çalışmalarından ötürü kovuşturmaya uğrayarak 1895'te tutuklandı. Selanik'e sürgüne gönderildi. Burada bir yandan posta idaresinde çalışırken bir yandan da Selanik Hukuk Mektebine devam etti, ancak öğrenimini tamamlayamadı. 1903'te Selanik Telgraf İdaresi Başkatipliğine getirildi fakat İttihat ve Terakki ile ilgili faaliyetleri öğrenilince görevine son verildi. Anadolu'ya sürgün edilecekken, Hüseyin Hilmi Paşa'nın araya girmesiyle bu sürgünden kurtuldu. Özel bir okulda müdürlük yaparken İttihat ve Terakki'nin İstanbul'da örgütlenmesini sağladı.

II. Meşrutiyet'in ilanı sırasında önemli görevler üstlenen Talat Bey, 1908'de İttihat ve Terakki'den Edirne Mebusu seçildi.

Meclis-i Mebusan'ın birinci reis vekili oldu. 1909'da İngiltere'ye giden mebuslar heyetinin başkanlığını üstlendi. İttihat ve Terakki'nin en etkili yöneticisi oldu. 1908 kongresinde seçildiği Merkez-i Umumide, Vekil-i Umumiliğe getirildi. (1912) Said Halim Paşa'nın sadrazam olması döneminden başlayarak Enver ve Cemal Paşalarla birlikte Osmanlı Devleti'nin geleceğini tayin eden üç kişiden biri haline geldi. Said Halim Paşa hükümetinde Dahiliye Nazırlığına getirildi. 2-Ağustos-1914 tarihinde Türk-Alman ittifak anlaşmasını imzalayarak Osmanlı Devletinin 1. Dünya Savaşına girmesinde birinci derecede rol oynadı. Balkan Savaşları (1912-13) sırasında, bölgedeki karışıklıkları önlemek amacıyla Doğu Anadolu'daki Ermenileri topluca göç ettirdi. Bu uygulama nedeniyle Batı kamuoyunda "soykırım yapmak"la suçlandı ve "bir numaralı Ermeni düşmanı" ilan edildi. Said Halim Paşa 1917'de görevinden ayrılınca vezirlik verilerek sadrazamlığa getirildi. 1917 yılında Rusya'nın ihtilal sonrası savaştan çekilmesiyle Rusya ile Brestlitovsk Andlaşmasını imzaladı. Sultan Vahidettin döneminde de sadrazamlık vazifesini sürdürdü.

Gene aynı dönemde İttihat ve Terakki Fırkası'nın Reis-i Umumiliğini üstlendi. Savaşın Almanya ve müttefiklerinin yenilgisiyle sonuçlanacağının anlaşılması ve Almanya'nın İtilaf Devletleri'nden ateşkes istemesi üzerine, Talat Paşa hükümeti de istifa etti.(Ekim 1918) Yeni kurulan Ahmed İzzet Paşa hükümeti savaşı sona erdiren Mondros Mütarekesini (30 Ekim 1918) imzalarken, İttihat ve Terakki Fırkası da 1 Kasım 1918'de son kongresini yaptı. Talat Paşa bu kongrede yaptığı konuşmasında savaşa nasıl girildiğini ve savaş sırasındaki gelişmeleri anlattı ve siyasetten çekildiğini açıkladı. Daha sonra Ahmed İzzet Paşa'ya bıraktığı mektupta, millete karşı hesap vermek üzere geri geleceğini, gerekirse mahkemeye de çıkacağını bildirerek Almanya'ya gitti. 15 Mart 1921'de bir Ermeni tarafından Berlin'de öldürüldü ve Berlin'deki Türk Mezarlığına gömüldü. 1943'te kemikleri İstanbul'a getirilerek Şişli'de Hürriyet-i Ebediye tepesinde toprağa verildi. Talat Paşa'nın Meşrutiyet ve I. Dünya Savaşı yıllarını ele alan anıları ölümünden sonra "Talat Paşa'nın Hatıraları"(1958), "Talat Paşa'nın Anıları" (1986, 1990) adı altında yayımlandı

KAYNAKÇA

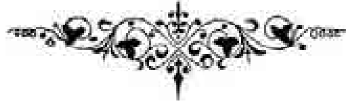
- Çanakkale Destanı İçin Eceabat Rehberi; Hasan Bıçak
- Mareşal Fevzi Çakmak; M. Sırrı Çakmak
- Çanakkale İçinde Vurdular Beni, Aziz Kalan, Tercüman Bin bir Temel Eser
- Çanakkale'nin Şanlı Tarihine Bir Bakış; Emrullah Nutku
- Çanakkale Savaşı ve Şehitler Abidesi; Nemci Onur
- Can İle Aslı Anadolu Yollarında; sayı: 8; Çanakkale; Haz. Uğur Şan; Akbank
- Çanakkale Savaşları Harp Sahaları ve Abideleri; Arkeolog İlhan Akşit
- 18 Mart 1915 Çanakkale Destanı; İslam Türk; Güven Basımevi
- Anafartalar Destanı; Cenap Ozankan
- Çanakkale Savaşlarında Kahraman Çocuklar; M. İhsan Gençcan
- Biga Şehitliği; Engin Gürsu
- Çanakkale Savaşının 50. Yılı N. Hakkı Uluğ
- Adım Adım Çanakkale Savaş Alanları; Ekrem Boz
- Yurt Ansiklopedisi; Türkiye'nin Dünü Bugünü Yarını; Fasikül 33
- 1. Dünya Savaşında Çanakkale Arıburnu Hatıraları; Sokrat İncesu
- Çanakkale Muharebeleri; Newyork 1916; Erol Ulubelen
- Çanakkale Raporu; Halis B.
- Gelibolu Günlüğü; Ian Hamilton; Hürriyet Yay.
- Türk Edebiyatında Çanakkale Zaferi; Prof. Dr. Abdurrahman Güzel; Çanakkale 18 Mart Üniversitesi

- 1915'de Çanakkale'de Türk; S. Atak
- Atatürk'ten 20 Anı; TDK Yay.
- Çanakkale Savaşları ve Savaş Alanında Gezi; Kurmay Alb. Gürtekin Özdemir; Türkiye Şehitlikleri İmar Vakfı
- Atatürk'ün Genç Komutanlık Yılları; İsmail Sivri; Karacan Yay.
- Şeker Çocuk; 1998 Sayı:108; Şekerbank
- Çanakkale Geçilmez; Alan Moorehead; Milliyet Yay.
- Gallipoli; John Narth; Faber Yay.
- Gallipoli 1915; Philip J. Haytharnthvaite; Osprey military
- Milli Mücadelede Türk Akıncıları; Abdurrahman Özgen
- Çanakkale 1915; S. Bilbaşar
- Çanakkale Sina Savaşları; Emin Çöl
- Çanakkale Savaşları; Hüseyin Uluaslan; Zeki Uluaslan
- Çanakkale'de Türk Zaferi; Türkiye İş Bankası Yay.
- Gelibolu Harekatı; Robert Rhodes James; Belge Yay.
- Çanakkale ve Fransızlar; George H. Cassar; Milliyet Yay.
- Çanakkale Destanı; Galip Çaka
- Çanakkale'nin 50 Yıllık Tarihçesi; M. İhsan Gençcan
- Şehitlik ve Şehitlerin Hayatı; Doç. Dr. Abdülhakim Yüce; Nil Yay.
- Kalem Sırra Dokundu; Mehmet Erdoğan; Kaynak Yay.
- Çanakkale Savaşları; Carl Mühlman; Timaş Yay.
- Bir Destandır Çanakkale; Vehbi Vakkasoğlu; Nesil Yay.
- Çanakkale Savaşları; Fikret Günesen; Kastaş Yay.
- Çanakkale'nin Ruh Portresi; İbrahim Refik; Albatros Yay.

- Çanakkale Savaşlarından Altın Harfler, M. İhsan Gençcan
- Çanakkale Savaşları ve Menkıbeleri; M. İhsan Gençcan
- Çanakkale Savaşlarından Kan Çiçekleri; M. İhsan Gençcan
- Şehitler Bahçesi; Ramazan Eren; Ecem Yay.
- Kalbe Gömülü Değerler; H. Hüseyin Maltepe
- Çanakkale Savaşları ve Gezi Rehberi; S. Zeki Uluarslan,
- Aksiyon Dergisi
- Tarih Hayat Mecmuası
- Çanakkale Savaşları 1915, İhsan Ilgar
- Türkiye'de Ben Sene, Limon Von Sanders, Matbaa-i Askeriye
- Çanakkale Raporları, Ellis Achmead Bartlet, İst. 1915
- Çanakkale Muharebesi, Alman Binbaşı Mumlan, İst.1927
- İslam Ansiklopedisi
- Mehmetçik ve Anzaklar, Baha Vefa Karatay, Türkiye İş Bankası Yay.Ankara 1987
- Cemal Kutay, Tarih Ne Zaman İbrettir?, Yeni Asya Yay. İst.1980
- Zaferden Zafere Türk Kahramanları, Tahsin Ünal, 1971
- Adım Adım Çanakkale Savaşları, Ekrem Boz, İst.1994
- Çanakkale Savaşlarından Yaşanan Olaylar, Emrullah Nutku, Tarih ve Edebiyat, 1980
- Bu Yurdu Bize Verenler, Aziz Nesin, Cem Yay. İst.1975
- Çanakkale İçinde Vurdular Beni, Aziz Kaylan

16. BÖLÜM

GEZİ REHBERİ

Bizler kitabımızın gezi bölümünde, Çanakkale Savaşlarının yapıldığı yerleri en kolay ve anlaşılır bir şekilde nasıl gezebileceğiniz hakkında sizlere bilgi vermeye çalışacağız. Gezi güzergahımızın başlangıç noktasından bitimine kadar gezilecek yerleri yol tarifleri ile burada anlatırken, bahsi geçen anıt ve şehitlikler hakkında detaylı bilgiyi, yine kitabımızın konuyla ilgili bölümlerinde bulabileceksiniz.

Çanakkale Şehitlerini anma ve Çanakkale Savaşlarının yapıldığı yerleri görme adına buraya gelecek ziyaretçiler iki yoldan Gelibolu Yarımadasına gelmektedirler. Bunlardan ilki; Anadolu üzerinden gelinen ve Çanakkale Boğazının Anadolu yakasında olan Çanakkale şehrimizden feribotlar ile Eceabat'a ulaşılan yoldur. Bir diğeri ise İstanbul ya da Edirne üzerinden Gelibolu şehrimizden geçilerek gelinen yoldur ki bu yolda Eceabat'a ulaşır. Bizler de gezimize Eceabat'tan başlayacağız. Ayrıca bu gezi yerlerini öğleden önce ve öğleden sonra diye iki bölümde anlatacağız. Çünkü Gelibolu Mili Parkını gezecek gruplar eğer bir gün içinde bu bölgeyi gezmek istiyorlarsa gezilerine sabah 7:00 civarında başlamalıdırlar.

ECEABAT:

Anadolu yakasında bulunan Çanakkale'nin, Gelibolu yarımadasında çapraz karşısında kalan bu şirin ilçe Osmanlı Padişahı Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa ve Karasibeyliği'nden Osmanlı'ya geçen Hacı İlbey, Evrenos Bey ve Ece Halil gibi komutanları tarafından fethedilmiştir. Ece lakabı nedeniyle de burası bu isimle adlandırıla gelmiştir. Eceabat'ta feribot limanının yanında uzanan sahil yolunu takip ettiğimizde karşımıza Milli Park Tanıtım Merkezi çıkacaktır. 1987 yılında hizmete giren bu kurum, bir de müzeye sahiptir.

ÇAMBURNU ŞEHİTLİĞİ:

Milli Parkı tanıtma merkezinden biraz daha ilerlediğimizde önümüzdeki yolun sağ tarafında çam ağaçları ile kaplı bir tepede bir kitabe görürüz. 1962 yılında yaptırılan bu kitabede *"Burada Balkan ve Çanakkale Savaşlarında yaralanarak şehit düşen binlerce kahraman yatar."* yazılıdır.

DUR YOLCU ŞİİRİ:

Yanından geçmekte olduğumuz askerî birliğin hemen üzerindeki tepede bir Mehmetçik silueti ile "Dur Yolcu" şiiri yazılıdır. Necmettin Onan'a ait olan dizeler bu toprakların önemi hakkına gelen geçen herkese önemli şeyler anlatmaktadır.

DUR YOLCU

Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu tümsek koparken büyük zelzele
Son vatan parçası geçerken ele
Mehmet'in düşmanı boğduğu sele
Mübarek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki haşrolan kan kemik, etin
Yaptığı bu tümsek, amansız çetin
Bir harbin sonunda bütün milletin
Hürriyet zevkini tattığı yerdir.

KİLİTBAHİR KALESİ:

Tarihi kapısından geçerek 1462 yılında Fatih Sultan Mehmet Han'ın yaptırmış olduğu Kilitbahir kalesine geliyoruz. Denizin kilidi manasına gelir.

(Kilitbahir Kalesi hakkında geniş bilgi almak için Kaleler bölümüne bakınız.)

NAMAZGAH VE HAMİDİYE TABYALARI:

Kilitbahir kalesini geçtikten sonra sol tarafımızda, denize bakan kıyıya paralel olarak uzanan tabyalarla karşılaşırız. Buralar Namazgah tabyalarıdır. Az ilersinde de Sultan 2. Abdülhamid tarafından inşa ettirilen Hamidiye tabyaları görülecektir. Savaş sırasında askerlerin barınma, cephanelik ve tabya aralarında toplarını mevzileme yeri olarak kullanılan tabyalar diğerlerine göre daha sağlıklı durumdadır. Ama bugün restoreye gerçekten ihtiyaçları vardır.

SEYİD ONBAŞI ANITI:

Burası, Mecidiye tabyasında numaratör olarak vazife gören Koca Seyid'in 18 Mart günü meydana gelen deniz savaşında, 275 kg.lık mermiyi kaldırarak Ocean zırhlısını vurduğu yerdir. Anıt aslına uygun değildir. Gerçekte Koca Seyid mermiyi sırtına alarak kaldırmıştır. Aslını görmek için kitabımızdaki orijinal resmine bakabilirsiniz.

(Koca Seyid hakkında geniş bilgi almak için Anıtlar bölümüne bakınız.) "Yan tarafta Koca Seyid'in eski anıtından bir manzara."

MECİDİYE TABYASI:

Seyid Onbaşı Anıtı'nın hemen arkasında, yolun karşı tarafında bulunan küçük tepeyi çıktığınızda Mecidiye Tabyasında vazife gören ve 18 Mart günü deniz bombardımanları sırasında şehit düşen askerlerimizin mezarlarını göreceksiniz. Burası Mecidiye Tabyasının yeridir. Fakat Yoğun bombardıman sonrasında buralar harebeye dönmüş ve tabyadan geriye pek bir şey kalmamıştır.

HAVUZLAR ŞEHİTLİĞİ:

Mecidiye Tabyasının yanından asfalt yolu takip ettiğimizde yaklaşık birkaç km sonra Havuzlar Şehitliğine varırız. Burası büyük çınar ağaçlarının gölgesinde denize kıyı güzel bir yerdir. 1961 yılında yaptırılan bu abidenin altında 21 Haziran 1915'de Kerevizdere Savaşlarında şehit olan askerimiz yatmaktadır. Bu savaşlar sırasında 5000'in üzerinde kayıp verilmiştir. Bu şehitliğe ileride bu savaşların yapıldığı mevkilerden toplanarak buraya getirilen birçok şehit kemiği toplu halde defnedilecektir. Kerevizdere mücadelelerinde kahramanlaşan ve yine burada şehit olan Yüzbaşı Kemal Bey de burada yatmaktadır.

(Yüzbaşı Kemal Bey hakkında geniş bilgi almak için "Çanakkalede Sahabe Şuuru" bölümüne bakınız.)

SOĞANLIDERE ŞEHİTLİĞİ:

Havuzlar Şehitliğinin devamında, yolumuz bizi deniz kıyısından uzaklaştırarak biraz içerilere, Gelibolu Yarımadasının ortalarına doğru sevkettiği bir sırada sağ tarafımızda beyaz dikilitaş formunda bir anıt ile karşılaşırız. Burası Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilen 18 gerçek şehitliğimizden biridir. Zeytinburnu Belediyesi'nce yaptırılan bu anıtın açılışı 18 Mart 2005 tarihinde yapılmıştır.

En yukarıya dört cepheli bir çeşme, altına beyaz prizmatik dörtgen bir anıt ve anıtın etrafında yuvarlak bir formda, burada medfun bulunan şehitlerimizin künyeleri görülmektedir. Bu mermer plakalarda, Soğanlıdere mevkinde medfun bulunan askerlerimizden, ismi tespit edilebilen 600'ünün isimleri mevcuttur. Ayrıca bu anıtın etrafına başları şehitlerimizi temsilen, sembolik kabalaklı baş formunda mezartaşları konmuştur. Şehitlerin asıl kabirleri ise anıtın alt ve yan taraflarındaki vadi yamacında irili ufaklı baş ve ayak taşları ile görülmektedir.

Soğanlıdere, Ocak 1915 sonrasında donanma gemilerinden sökülen küçük çaplı toplardan ouşturulan set bataryalarının bir kısmının mevzilendirildikleri yerlerden biridir. Güney cephesinde yer alan komutanlıkların erzak ambarları ve dağıtım merkezleri de bu bölgede bulunmaktadır.

Bu bölgede 2., 7. ve 12. Tümenler'in sıhhiye bölükleri yerleştirilmiş, aynı zamanda 15. Tümen Seyyar Hastanesi de kurulmuştur. Şehitliğe giderken yolun sağ tarafında görülen harabe binalar "Melek Hanım Çiftliği Hastanesi" olarak kullanılmıştır. Burada tedavi edilirken vefat eden askerlerimiz genel olarak bu civara defnedilmişlerdir.

ŞAHİNDERE ŞEHİTLİĞİ:

Soğanlıdere Şehitliği'nin az ilerisinde, Alçıtepe Köyü'nün iki km. kuzeyinde bulunan şehitlik, Soğanlıdere Şehitliği gibi "Şüheda Kabristanları" projesi bünyesinde düzenlenmiştir. Burada medfun bulunan 2177 askerimizin, Zığındere Muharebesi'nde savaşan 28., 29., 30. ve 126. Alaylar'a mensup bulundukları bilinmektedir.

Soğanlıdere'de olduğu gibi ay yıldız formundaki bu şehitlikte ortada prizmatik bir anıt, etrafında askerlerimizin künyeleri ile çevrili yuvarlak bir alan ve bununda etrafında askerlerimizi temsilen kabalaklı başlar yerleştirilmiştir. Ayrıca aynı şehitlikte etrafı demir parmaklıkla çevrilmiş, üzerinde orijinal kitabesi bulunan, 30. Alay'dan Mülazım-ı Sani (Üsteğmen) Mustafa Efendi'ye ait bir kabir bulunmaktadır.

Şehitlik üzerindeki kitabede şunlar yazmaktadır:

"Şahindere Şüheda Kabristanı Seddülbahir cephesinin geri bölgesinde Alçıtepe Köyünün 2 km. kuzeyinde yer almaktadır.Bölgede suyun ve gölge veren ağaçların bulunması,sakin ve korunaklı bir alan oluşturması nedeniyle savaş aşamasında cephe gerisindeki büyük sargı yerlerinden biri de bu mevkide kurulmuştur....

5 Temmuz 1915 sonrası yapılan muharebelerde sol kanat birliklerinden yaralanarak şehit düşenlerin bir bölümü bu şehitlikte yatmaktadır. Ayrıca güney cephesinin merkez bölümündeki birliklerdende büyük sargı yerlerinde ve tümen sıhhiye birliklerinde de tedavi görenlerden şehit düşenlerin bir kısmıda Şahindere Şehitliğine gömülmüştür..

Bu şehitlikte yatan şehitlerin bağlı oldukları birlikler..

1. Tümenin 70,71 ve 124. piyade alayları..

2. Tümenin 31,32 ve 39. piyade alayları...

5. tümenin 13 ve 15. piyade alayları...

6. tümenin 16. piyade alayı...

7. Tümenin 18,20 ve 21. piyade alayları..

10. Tümenin 28,29 ve 30. piyade alayları..

11. Tümenin 126 ve 127. piyade alaylarıdır...

Mülazım-ı Sani (Üsteğmen) Mustafa Efendi'ninde mezarı bu şehitlik içerisindedir.. Taş mezarın etrafı demir bir parmaklıkla çevrilidir. Mülazım-ı Sani (Üsteğmen) Mustafa Efendi'nin Alçıtepe cephesinde şehit olduğu bilinmektedir.

Bu şehitliklte isimleri tespit edilen toplam 1969 kişi yatmaktadır."

ŞAHİNDERE ŞEHİTLİĞİ

BEHRAMLI KÖYÜ - ALÇITEPE GARNİZONU:

Havuzlar Şehitliğinden yolumuza devam ettiğimizde biraz sonra yolun sağ tarafında Yüzbaşı Kemal Bey'in ruhunu teslim ettiği Behramlı köyüne varırız. Buradan yaklaşık 15 dakikalık bir mesafe sonrasında Alçıtepe köyünün girişine geliriz. Köye girmeden önce sol tarafımızdaki garnizon hemen dikkatimizi çeker. Bu bölge tarihe Kirte Savaşları olarak geçen kanlı çarpışmaların odak noktası olmuştur. Bu savaşlarda binlerce Mehmetçiği şehit vermişizdir. Bu mevki, burada yaşayan köylülerin çevreden topladıkları 10 bin civarındaki şehit kemiklerini bir araya getirerek gömdükleri yerdir.

Çanakkale Savaşında Fransız askerinin kullandığı kurşunlar

Çanakkale Savaşında Mehmetçiğin kullandığı mukaddes kurşunlar

Çanakkale Savaşında Mehmetçiğe karşı kullanılan Gurka askerlerine ait bir pala.

SALİM MUTLU SAVAŞ ANILARI MÜZESİ:

Alçıtepe Köyünde yaşayan Salim Mutlu'nun kendi gayretleri ile kurmuş olduğu müzedir. Kendi evinin bir kısmını müze haline getiren bu vatandaşımız gerçekten büyük bir hizmet icra etmiştir. Onun bu gayretlerini gören halkımızda bulduğu eşyaları buraya getirdikçe müze daha da büyümüştür. Bugün üzülerek ifade etmeliyim ki Milli Müzelerimiz bile bu vatandaşın müzesi kadar detaylı değildir. Milli müzelerimizden 2002 yılı itibarıyla girişlerden 1 milyon TL alınırken Salim Mutlu müzesinde ziyaretçilerden belli bir ücret alınmamaktadır.

SON OK ANITI:

Alçıtepe Köyüne girdiğimiz yolun sağına, Sargı Yeri'ni gösteren tabelaya doğru ilerlediğimizde az sonra yolun solunda köy mezarlığı ile karşılaşırız. Mezarlığın yola bakan yanında 3 m ye yakın bir anıt ile karşılaşırız. Burası Çanakkale Savaşlarında önemli bir yere sahip olan ve düşmanın Alçıtepe'yi almak için büyük bir mücadele verdiği Kirte Savaşlarının yapıldığı mevkidir. Bu bölgede, 1., 2. ve son olarak 3. Kirte Savaşları ile büyük kayıp vermişizdir. Ama düşman burayı alamaz. Kaçan düşmana son kurşunun atıldığı yer burasıdır.

(Son Ok Anıtı ve Kirte Savaşları hakkında geniş bilgi almak için "Anıtlar" bölümüne bakınız.)

ALÇITEPE KÖYÜ:

Bu köyün eski adı Kirte'dir. Köylülerin anlattıklarına göre burada önceleri bir Rum Köyü bulunmaktaymış. Savaş başlayınca burası harabe haline gelmiş. Atatürk 1930'lu yıllarda Balkanlardan gelen göçmenlerin bir kısmını buraya yerleştirerek buraları yeniden hayata kazandırmış. Köylüler o yıllardan sonra 1970'lere kadar Çanakkale Savaşı artıkları olan savaş malzemelerini tarlalardan toplayıp hurdacılara satarak geçinmişler. Bugün bile hâlâ bu köy civarındaki topraklardan kurşun ve gülle çekirdekleri çıkmaktadır. *(Çanakkale'de bir metrekareye 6000 mermi düşmüştür.)*

Gelibolu Mili Parkı içinde en rahat konaklama yapabileceğiniz yerlerden biri de bu köydür. Gezinizin arasında yarım saatlik bir ihtiyaç ve müzeyi gezme molası verebilirsiniz.

SARGI YERİ ŞEHİTLİĞİ:

Son Ok anıtından iki km kadar sonra Çanakkale Savaşlarının en büyük hastahanesi ile karşılaşırız. Burası gözden son derece uzak kuytu bir vadiye kurulmuş olan Sargı Yeri'dir. Meş'um bir gece saldırısında bir gecede 18.000 Mehmetçiğimiz burada şehit düşmüştür. Burası Çanakkale'nin belki de en dokunaklı yerlerinden biridir. Bu kadar çok sayıdaki şehit ne yazık ki bu dar araziye toplu gömülmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle burayı gezerken ayağımızı bastığımız yeri bilerek gezmek son derece önem arz etmektedir.

(Sargı Yeri Şehitliği hakkında geniş bilgi almak için "Şehitlikler" bölümüne bakınız.)

NURİ YAMUT ANITI:

Sargı Yeri'nden sola doğru biraz daha ilerlediğimizde 8 m'yi geçen boyu ile Nuri Yamut Anıtı ile karşılaşırız. 1943 yılında Gelibolu'da 2. Kolordu Komutanlığı'na atanan Nuri Yamut Paşa'nın kendi şahsî mal varlığı ile inşa ettirdiği anıt, çevrede toplanan yüzlerce şehit kemiğinin toplanarak gömülmesi sonrasında bunların üzerine inşa edilmiştir.

(Nuri Yamut Anıtı hakkında geniş bilgi almak için "Anıtlar" bölümüne bakınız.)

YARBAY HASAN BEY MEZARI:

Geldiğimiz yönden geri dönüyoruz. Sargı Yeri ve Son Ok anıtlarını da geçerek yeniden Alçıtepe köyünün içine geliyoruz. Bu kez geldiğimiz yerden değil, köyün Seddülbahir çıkışından yolumuza devam ediyoruz. Köyden çıktıktan yaklaşık 5 dakika sonra yolun sol tarafından toprak bir yolun ayrıldığını göreceğiz. Yol kenarında küçücük bir tabela ile "Kaymakam Hasan Bey" yazar. Bu toprak yolda 5 dakika kadar ilerlediğimizde tarlaların arasından bizlere sanki el sallayan 17. Alay Komutanı Yarbay Hasan Bey'in kabri ile karşılaşırız. Hasan Bey'în ayak ucunda onunla birlikte ölen köpeği de defnedilmiştir.

(Yarbay Hasan Bey Anıtı hakkında geniş bilgi almak için "Peygamber de Oradaydı" bölümüne bakınız.)

SEDDÜLBAHİR KÖYÜ:

Yeniden yola çıkıyoruz ve Alçıtepe köyünün aksi istikametinde ilerliyoruz. İleride yol çatallaşacaktır. Sol taraf Morto Koyu ve Abide Şehitliğine giderken sağ taraf Seddülbahir Köyü ve Yahya Çavuş anıtına gitmektedir. Sağ tarafa devam ediyoruz. Az sonra Seddülbahir köyüne giriyoruz. Köy tarihi bir kimliğe sahip olup, 4. Mehmet döneminden kalma bir kale ile İlk Şehitler anıtını barındırıyor.

İLK ŞEHİTLER ANITI:

Ortasında çeşme olan bir meydanlıkta yollar yine çatallaşacaktır. Buradan sola saptığımızda az ileride İlk Şehitler Anıtı ile karşılaşırız. Bu anıt, Osmanlı Devleti 1. Dünya Savaşına girdiğinde İngiliz gemilerinin gizlice yaptıkları bir bombalama esnasında ölen 5 subayımız ve 81 erimiz adına yaptırılmıştır. Anıtın yanındaki cami de tarihi olup ne yazık ki ibadete kapalıdır.

(İlk Şehitler Anıtı hakkında geniş bilgi almak için "Anıtlar" bölümüne bakınız.)

SEDDÜLBAHİR KALESİ:

4. Mehmet'in küçük yaşta tahtta bulunduğu sırada Venediklilerin Çanakkale Boğazı'nı ablukaya alması üzerine 1659'da sultanın annesi Hatice Turhan Sultan tarafından inşa ettirilmiştir. Çanakkale Savaşı sırasında burada kanlı çarpışmalar olmuştur.

(Seddülbahir Kalesi hakkında geniş bilgi almak için Kaleler bölümüne bakınız.)

EZİNELİ YAHYA ÇAVUŞ ANITI:

Heles Anıtı sonrasında Ertuğrul Koyu'nu kuş bakışı görebilen hakim bir tepeye geliyoruz. Tam karşımızda Seddülbahir Kalesi var. Hatta dikkatli bakıldığında kalenin yanında İlk Şehitler Anıtı'nı da görmek mümkün. Burası 25 Nisan sabahı düşman askerlerinin çıkartma yaptıkları önemli yerlerden biri. 26. Alaya bağlı 10. Takımın askerleri burada düşmanı 24 saatten fazla tutarak bir destan yaşmışlar. İşte 67 arkadaşı ile Yahya Çavuş un çarpışarak şehit düştükleri yer burası. Buradaki anıt 1962 yılında inşa edilmiş. 1993 yılında Kültür Bakanlığınca yeniden yapılmıştır. Az ileride şehitlikleri de görülmektedir. Ayrıca burada ayakta kalmayı başarmış birkaç tabyanın arasında Alman yapımı bir topu da inceleyebilirsiniz.

(E.Yahya Çavuş Anıtı hakkında geniş bilgi almak için "Anıtlar" bölümüne bakınız.)

HELES ANITI:

Yeniden Seddülbahir köyünün meydanına dönüyoruz. Bu kez Alçıtepe Köyü yönünden meydana girdiğimiz taraftan sağa sapıyoruz. Köyün yanından ilerliyoruz ve az sonra tekrar sola dönüyoruz. Karşımızda Çanakkale'de bulunan en büyük İngiliz Anıtı var. İngilizlerin 1926 yılında tamamladıkları bu anıt, bu savaşta ölen tüm İngiliz askerlerini sembolize ediyor.

(Heles Anıtı hakkında geniş bilgi almak için Anıtlar bölümüne bakınız.)

BEACH CEMETERY:

Düşmanın çıkartma yaptığı River Clayt ve Albiom gemilerinden çıkan yüzlerce asker durmadan Ertuğrul'un serin sularına dökülüyordu. Akşama rapor veren uçak görevlileri Ertuğrul Koyu'nun kıyıdan 50 m içeriye kadar kan gölüne döndüğünü söylediler. 10. Takıma bağlı, içinde Ezineli Yahya Çavuş'un da bulunduğu bölüğün kahramanca mücadelesi karşısında gemilerden çıkmak istemeyen düşman askerleri komutanları tarafından süngü zoruyla dışarıya sürülüyorlardı. O gün çıkarmada ölenler işte bu kıyı mezarlığında yatmaktadırlar.

MORTO KOYU:

Ezineli Yahya Çavuş Anıtı ve Heles Anıtı'nın yanından geriye dönüyoruz. Seddülbahir köyünü de geride bırakarak az önce yanından geçtiğimiz yol ayrımına geliyoruz. Bu kez soldan düz devam edersek yeniden Alçıtepe Köyüne gitmiş olacağız. Fakat biz sağa Morto Koyu'na doğru dönüyoruz. Eski Hisarlık Tepesine doğru bir kavis çizen bu koy, 25 Nisan Kara çıkartmasında Fransız askerleri tarafından işgal edilmiş. Burada o kadar çok ölü bırakmışlar ki koya, Morto (Ölü) adını vermek zorunda kalmışlar. Morto Koyunu dikkatli gezerseniz suyun içinde hâlâ eriyik halinde maden parçaları bulabilirsiniz.

Çanakkale'yi gezen gruplar çoğunlukla öğle molasını burada verirler. Piknik yine burada yapılır.

(Morto Koyu hakkında geniş bilgi almak için Anıtlar bölümünde "Fransız Anıtı" bölümüne bakınız.)

FRANSIZ ANIT MEZARLIĞI:

Morto Koyu'na girdiğimiz yolun tam solunda, Morto Koyu'nun tam karşısında kalan tepede beyaz bir kule göreceksiniz. Burası 1929 yılında Fransızlar tarafından, Çanakkale çarpışmalarında ölen askerleri için yaptırdıkları anıt mezarlıktır. Anıtta, Morto Koyu çarpışmalarında ölen 2.236 askerin adları yazılmaktadır.

(Fransız Anıt Mezarlığı hakkında geniş bilgi almak için Anıtlar bölümüne bakınız.)

ÇANAKKALE ŞEHİTLER ABİDESİ:

Morto Koyu'na girdiğimiz yoldan düz devam ettiğimizde Hisarlık Tepesine doğru tırmanarak birkaç viraj sonrasında, Çanakkale Şehitler Abidesine geliriz. 1954 yılında yapımına başlanan ve 1960 yılında tamamlanan bu anıt tüm Çanakkale Şehitlerimiz adına inşa edilmiştir. Bu hakim tepe üzerinden hemen birçok yerden görülmesi de Şehitlerimizi geniş bir çevreye hatırlatması bakımından bir hayli anlamlıdır.

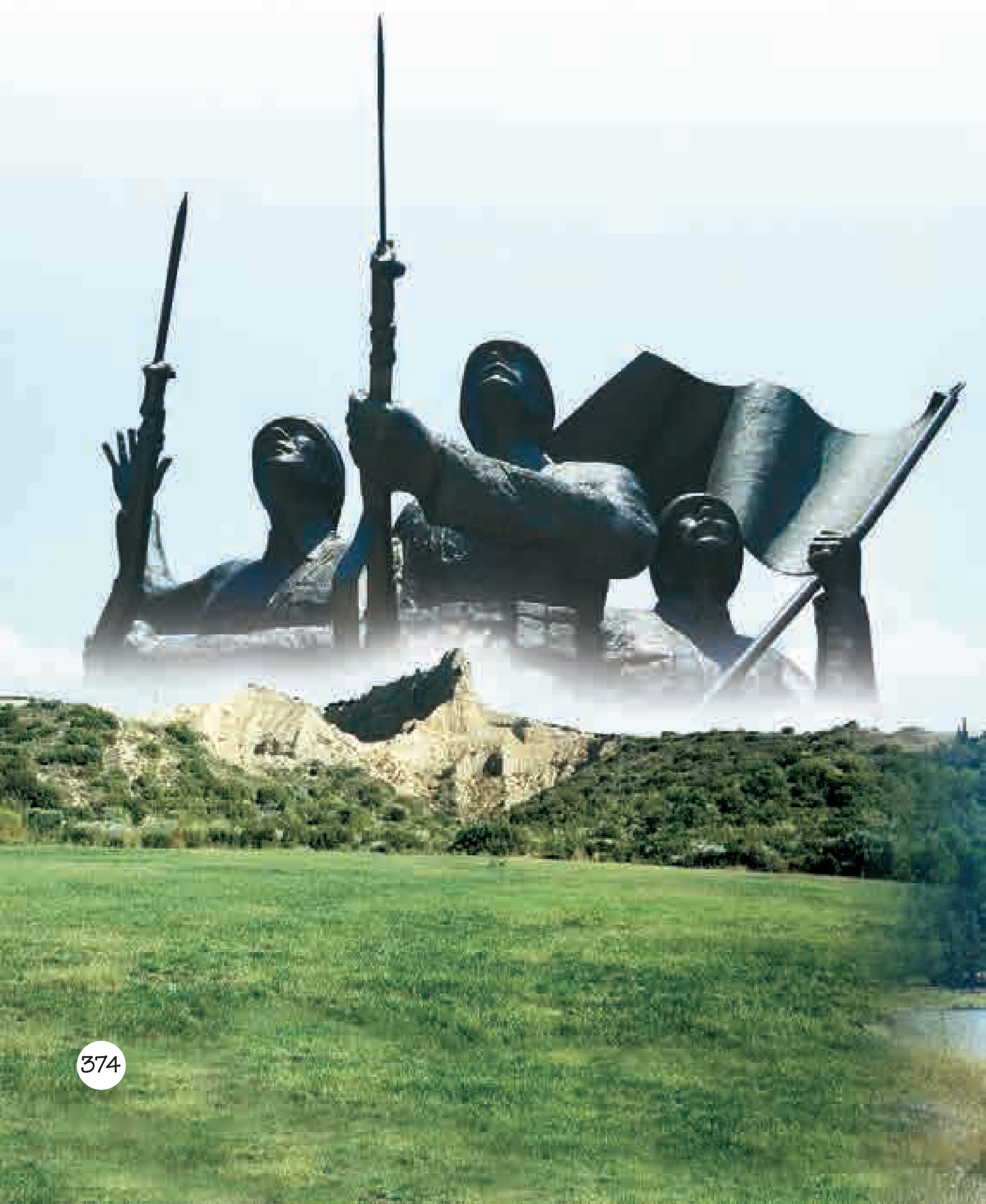
(Çanakkale Şehitler Abidesi hakkında geniş bilgi almak için Anıtlar bölümüne bakınız.)

SAVAŞ ESERLERİ MÜZESİ:

Çanakkale Şehitler Abidesinin hemen altında yine Çanakkale savaş hatıralarının sergilendiği bir müze mevcuttur. 1971 yılında Kraliçe Elizabeth tarafından açılan müzede, savaşta yabancı askerlerin üzerlerinden çıkan Kur'ân-ı Kerim, Şehit mektupları vb. bazı özel parçalar mevcuttur.

ABİDE ŞEHİTLİĞİ:

1992 yılında Kültür Bakanlığınca Abide Şehitliği yanına yapıldı. 600 şehidimizin isimleri ile temsili mezarlarının bulunduğu yer, düzenleme bakımından gayet etkileyicidir.

ÖĞLE SONRASI GEZİ PROGRAMI

Sabah erken saatlerde Eceabat'tan başladığımız gezimizde Gelibolu yarımadasının Çanakkale Boğazına bakan kısmından yola çıkarak önce güneye doğru indik, Kilitbahir Kalesi, Seyid Onbaşı Anıtı ve Tabyaların yanından yarımadanın ortalarına geçerek Alçıtepe Köyüne vardık. Oradan Yarımadanın burnunda bulunan Yahya Çavuş Anıtının bulunduğu Ertuğrul Koyu ile Morto Koyu ve Abide Şehitliğini ziyaret ettik. Morto Koyu'nda öğle yemeği arası verdikten sonra şimdide Gelibolu Yarımadasının Ege Denizi boyunca uzanan kıyısı boyunca kuzeye doğru yol alacağız. Morto Koyu kavisinden geri dönüyoruz. Yol biraz sonra Yahya Çavuş Anıtı ve Alçıtepe Köyü yönünde ikiye ayrılıyor. Biz Alçıtepe Köyünün bulunduğu sağ tarafa sapıyoruz. Köyün içinden geçtikten sonra sabah Eceabat yönünden köye girdiğimiz yoldan çıkıyoruz. Yaklaşık 5 dakikalık bir yol sonrası sol tarafa doğru ikinci bir yol ayrılıyor. Buradan Saroz Körfezine doğru uzanan bu yola sapıyoruz.

İngilizlerin kandırdığı Hintli Müslümanlara ait bir mezartaşı.

ANZAK KOYU:

Gelibolu Yarımadasının Ege kıyılarına paralel olarak yaptığımız bu yolculuk yaklaşık 20 dakika kadar sürüyor. Yol bir kez daha çatallaşacaktır. Sağ tarafa gittiğimiz takdirde Kabatepe Tanıtma Merkezi ve İstanbul yoluna ulaşırız. Fakat bizler sol tarafa doğru saparak Anzak Koyu ve Anafartalar'a giden yolu takip edeceğiz. Biraz ileride yol Anzak Koyu ve Anafartalar–Conkbayırı şeklinde ayrılacaktır. Anzak Koyu yönüne saptığımızda kıyı boyunca 3 km kadar ilerliyoruz. Bu yol üzerinde "Shell Gren", "Sharapnel Walley" vb. yabancı mezarlıkları görürüz. Az sonra yolun sol tarafında buranın Anzak Koyu olduğunu gösteren taş levha ile karşılaşacağız. Buradan kıyıya yürüdüğümüzde Anzak Mezarlığı ile karşılaşırız. Sahilden karşı sırtlara bakarsanız Anzakların ne kadar yanlış bir yere çıkartma yaptıklarını görürsünüz. Bu yarlar alabildiğine sarptır. Özellikle İngilizlerin buraya geldikleri Mısır'daki Sfenks'e benzettikleri kaya çıkıntısını da incelemeyi ihmal etmeyin. Ayrıca bu mezarlık içinde üç tane mezarın diğer mezarlardan farklı bir yönde uzandığını göreceksiniz. Bu mezarların taşlarını dikkatle okuyunuz. Hepsinin de Hintli Müslümanlara ait olduğunu göreceksiniz. Kıbleye dönük olan bu mezarlar ne yazık ki buralara kandırılarak gelen dindaşlarımıza aittir.

(Anzak Koyu hakkında geniş bilgi almak için Çanakkale Savaş'daki Olağanüstülükler bölümündeki "Düşmana Geçit Vermeyen Sırtlar" kısmına bakınız.)

YABANCI MEZARLARI:

Anzak Koyu yanından asfaltı takip ettiğimizde "The Neck", "Walkers Ridge", "Embarkation Pier" ve "7 th Field Ambulance" mezarlıklarını görürüz.

DAMAKÇI BAYIRI ANITI:

Yolumuza devam ediyoruz. Birkaç km sonra Anafartalar Ovasına giriyoruz. Burada yolun sağında yamaçta bir kitabe görürüz. Üzerinde "Anafartalar Grup Komutanı Albay Mustafa Kemal 7. Tümen ile 9 Ağustos 1915 günü Damakçılık Bayırına taarruz ederek Anzak Kolordusu'nun 9. İngiliz Kolordusu ile işbirliğini ve Kocaçimentepe yönünden gelecek tehlikeyi önledi."

MESTANTEPE ŞEHİTLİKLERİ:

İzlediğimiz yol güzergahından birkaç km sonrasında önümüze gelen çataldan sola sapıp biraz ileride sağa saptığımızda şehitlikler ile karşılaşıyoruz.

YUSUFCUKTEPE YAZITI:

Geldiğimiz yoldan geriye dönerek Saroz körfezi yönünde 20 dakika kadar ilerliyoruz. Buradaki kitabe Yusufcuktepe Yazıtıdır. Üzerinde şöyle yazar:

"Arıburun Cephesindeki Türk kuvvetlerini kuşatmak için 7 Ağustos 1915 günü Anafartalar limanına çıkan düşman kuvvetleri zayıf gözetleme birlikleri karşısında İsmailoğlu ve Yusufçuktepelere kadar ilerledi."

MESTANTEPE YAZITI:

Birbirine yakın olan diğer yazıtta "Anafartalar grubu Komutanı Albay Mustafa Kemal'in komutasındaki Türk Kuvvetleri 9-12 Ağustos 1915'de 1. Anafartalar Muharebesinde düşman kuvvetlerini yenerek onları Kireçtepe ve Mestantepe hattına attı." yazmaktadır.

İSMAİLOĞLU TEPE YAZITI:

Üzerinde "İki tarafında büyük kuvvetleri ile 21-22 Ağustos 1915 günü yapılan 2. Anafartalar Muharebesi sonunda düşmanın Sivritepe ve Mestantepe hattında düşmanın taarruz gücü kırıldı. Bu muharebelerde Türkler 8.155 şehit, düşman da 19.850 kayıp verdi." yazar.

KİREÇTEPE ŞEHİTLİĞİ:

Bahsettiğimiz yazıtların yanında bu şehitlik ile de karşılaşırız. Bursa ve Gelibolu Jandarma Taburları adına yaptırılan şehitlik yanında bulunan kitabe üzerinde bu konuda bilgi mevcuttur. Kitabede şöyle yazar:

"6-8 Ağustos 1915'de Gelibolu ve Bursa Jandarma Taburlarının kahramanca çarpışan üç bölüğü iki tugay gücüne ulaşan İngiliz kuvvetlerini Karakol Dağı ve Kireçtepe de durdurup Anafartalar grubunun kuzey yanını korumuştur."

KİREÇTEPE ŞEHİTLER ANITI:

Ece Koyu'na yaklaştığımız bu mevkide, Kireçtepe Kitabesinin yanında Atatürk tarafından yaptırıldığı sanılan bir de anıt vardır. Bu anıt top mermisi kovanlarının üst üste konulması ile inşa edilmiştir.

BÜYÜK KEMİKLİ KİTABESİ:

Geldiğimiz yoldan geriye dö-ner ve yolun çatallaştığı nok-tada sağ tarafa (Suğla Koyu) doğru ilerlersek yaklaşık 6 km sonra Büyük Kemikli Burnu-na varırız. Kıyıdaki gemi iskele-ti o günlerden kalma bir çıkart-ma gemisine aittir.

Kitabede şöyle yazar: "1915 yılının 25 Nisan sabahı Arıburnu'na, 6-7 Ağustos gecesi de Anafartalar Limanına çıkan düşman kuvvetleri, aylar süren muharebelerden sonra Gelibolu Yarımadasındaki Türk savunmasının geçilemeyeceğini anlayarak 20 Aralık'ta bu cepheyi boşalttı."

BÜYÜK ANAFARTALAR KÖYÜ MEZARLIĞI:

Büyük Kemikli Burnu'ndan geriye döndüğümüzde Büyük Anafartalar Köyüne geliriz. Bu köyün mezarlığında ismi bilinen ve bilinmeyen birçok Çanakkale şehidimiz istirahat etmektedirler. 20. Alay Komutanı Halit Bey, 21. Alay Komutanı Yarbay Ziya Bey, Asteğmen Halid Bey ve diğerleri.

BİGALI KÖYÜ VE ATATÜRK'ÜN KALDIĞI EV:

Anafartalar köyünden 6 km ileride Bigalı köyüne geliyoruz. Burada Atatürk'ün karargah olarak kullandığı ev müze olarak ziyarete açıktır. 19. Tümen Komutanı Albay Mustafa Kemal, birliğini 1915 yılının Nisan ayının ikinci yarısında Maydos'tan Bigalı'ya nakletmişti. Burada kaldığı sürede, bu evi karargah olarak kullandı. İki katlı ahşap yapının ilk katı mutfak ve kiler, ikinci katı çalışma ve yatak odası olarak kullanılmıştır.

Not: Buradan sonra kuzeyden dolaşan yolu takip ederek kısa zamanda Conkbayırı'na gidebilirsiniz. Ama biz, çoğu grubun Anzak Koyu'na giderek geriye döndüğünü göz önüne alarak bu gezi rehberinde, sizleri buradan geriye döndürecek ve Anzak Koyu yanından geçerek Kabatepe Tanıtma Merkezi yakınlarından yeniden Conkbayırı'na tırmandıracağız.

KOCADERE HASTANE ŞEHİTLİĞİ:

Bigalı Köyü'nün az yukarısından Kabatepe Tanıtma Merkezi arasında uzanan yol üzerindedir. Çanakkale Savaşları'nda kolordu komutanlığı yapan Yakup Şevki Paşa'nın hazırladığı Çanakkale Savaşları Haritası'ndan yola çıkılarak yeri tespit edilen hastane şehitliklerinden birisi de burasıdır. 16.Tümen Seyyar Hastanesi ve Şimal Grubu Hastanesinin bulunduğu bu yerde yaklaşık 2000 şehidimiz medfundur.

Prizmatik beyaz renkli bir anıtın bulunduğu şehitlik, Soğanlıdere ve Şahindere Şehitliklerinde olduğu gibi orjinal şehitliklerin yanına değil ortasına inşa edilmiştir. Anıtın önünde uzanan şehitlerimizin kabirlerinin etrafı alçak bir duvarla çevrilerek üzerlerindeki plakalara künyeleri yazılmıştır.

Burası bir hastane şehitliği olurda hiç hatırası olmaz mı ? Böyle bir hatıra ile bitirelim cümlelerimizi;

Kocadere Hastanesine yeni bir yaralı getirilir. Çanakkale Lapseki'ye bağlı Beybaş Köyü'nden olan bu askerimiz ağır bir yaraya sahiptir ve zor nefes almaktadır. Komutanına sokularak, " Ölme ihtimalim çok fazla... Ben bir pusula yazdım... Arkadaşıma ulaştırın..." Tekrar derin nefes alıp, defalarca yutkunur:

"Ben...Ben köylüm Lapseki' li İbrahim Onbaşından 1 Mecit borç aldıydım...Kendisini göremedim. Belki ölürüm. Ölürsem söyleyin hakkını helal etsin ". " Sen merak etme evladım " der Komutanı, kanıyla kırmızıya boyanmış alnını eliyle okşar. Ve az sonra komutanının kollarında şehit olur.

Kocadere Hastanesine cephelerden yaralı yağmaktadır. Bir çoğuda daha hastaneye getirilemeden yolda vefat etmektedirler. Şehitlerin üzerlerinden çıkanlar künyeleri ile birlikte komutana ulaştırılır. Bu şehit künyelerinden birinin yanında küçük bir pusula vardır. Komutan pusulayı açar, gözyaşları ile okur ve olduğu yere yığılır kalır. Pusulada şunlar yazmaktadır:

"Ben Beybaş Köyünden arkadaşım Halil'e 1 mecit borç verdiydim. Kendisi beni göremedi. Biraz sonra taarruza kalkacağız. Belki ben dönemem. Arkadaşıma söyleyin ben hakkımı helal ettim.

MEHMETÇİĞE SAYGI ANITI:

Arıburnu'na geldiğimiz yoldan geriye dönerek az önce geçtiğimiz Anafartalar ve Conkbayırı'na giden yol ayrımına yeniden geliyoruz ve buradan Anafartalar yönüne sapıyoruz. Az sonra yolumuzun sağ tarafında ilginç bir heykel görürüz. Bu komposizyonda bir Mehmetçik, yabancı bir askeri kucaklamış vaziyettedir. Çanakkale Savaşına üsteğmen olarak katılan ve Avustralya Genel Valisi olduktan sonra ülkemizi ziyarete gelen Lord Casey'in bizzat şahit olduğu bir olayı anlatması üzerine bu anıt heykel buraya inşa edilmiştir.

(Mehmetçiğe Saygı Anıtı hakkında geniş bilgi almak için Anzaklar ve Anlattıkları bölümündeki Avustralya Valisinin Şok Açıklamaları kısmına bakınız.)

KANLISIRT KİTABESİ:

Yolumuza devam ediyoruz. Az sonra bir rampaya tırmandığımız sırada yolumuzun sağ tarafında bir kitabe ile karşılaşacağız. Bu yazıt Kanlısırt Kitabesidir. Buradaki çarpışmalarda çevre topraklar akan kanlardan kıpkırmızı kesilmiş, bu nedenle de buraya bu isim verilmiştir. Üzerindeki yazılarda bu bölgede meydana gelenleri açık bir şekilde anlatmaktadır. Kitabede şöyle yazmaktadır: "Anzak Kolordusu, 6-7 Ağustos 1915'de Anafartalar Bölgesine çıkartma yapan 9. İngiliz Kolordusunun hedefine ulaşmasını kolaylaştırmak amacıyla 19. ve 16. Tümenlerin savunduğu Arıburnu Cephesindeki Türk kuvvetlerini yerinde tutmak için taarruz etti. 16. Tümen birlikleri çok çetin geçen çarpışmalarda 1.520 şehit, 4.750 yaralı vermesine rağmen, Kanlısırt'ı kahramanca savundu."

LONE PİNE (TEK ÇAM) ANITI:

Yolumuzun sol tarafında bu kez Lone Pine olarak adlandırılan Anzak Anıtı ile karşılaşırız. Savaşta ölen Anzak askerleri için inşa edilmiştir. 15 m boyundaki anıt Avustralya ve Yeni Zelanda'dan yoğun ziyaretçi almaktadır.

YARBAY HÜSEYİN AVNİ BEY KABRİ:

Az sonra yolumuzun sağ tarafından aşağıya doğru dar bir yolun uzandığını görüyoruz. 250 m kadar bu yolu takip ettiğimizde 57. Alay Komutanı Yarbay Hüseyin Avni Bey'in kabrine varıyoruz. 57. Alay'ın tamamı gibi 13 Ağustos 1915'de şehadete eren Hüseyin Avni Bey'in kabrinin yerini savaş sonunda Fahrettin Atlan göstermiştir. Hüseyin Avni Paşa'nın oğlu Tekin Arıburun'un yıllar sonra babası ile ilgili karşılaştığı ilginç bir olay kitabımızın "Anzaklar ve Anlattıkları" bölümünde "Otuz Yıl Aradan Sonra İlginç Karşılaşma" başlığı altında anlatılmıştır.

BOMBA SIRTI:

Yine bir sırta tırmanıyoruz. Burası Bomba Sırtı. Çanakkale Savaşında önemli bir nokta olan bu sırtta cereyan eden manzaralardan birini de Atatürk'ün Ruşen Eşref ile yaptığı röportajdan öğreniyoruz. Atatürk bu sırtta gördüğü manzarayı şöyle anlatıyor:

"Size, Bombasırtı Vak'asını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperler arasında mesafeniz sekiz metre... Yani ölüm muhakkak... Birinci siperdekiler, hiçbiri kurtulamamacasına kamilen

düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar şayan-ı gıpta bir itidal ve tevekkülle, biliyor musunuz? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor. Hiç ufak bir fütur bile göstermiyor. Sarsılmak yok. Okuma bilenler, ellerinde Kur'ân-ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler, kelime-i şehadet çekerek yürüyorlar. Bu, Türk askerlerindeki ruh kuvvetini gösteren şayan-ı hayret ve tebrik bir misaldir. Emin olmalısınız ki, Çanakkale Savaşını kazandıran bu yüksek ruhtur."

KARAYÖRÜK DERESİ ŞEHİTLİĞİ:

Hüseyin Avni Bey'in kabrine giden yol ayrımını geçtikten bir süre sonra yolumuzun sol tarafında Karayörük Deresi Şehitliği ile karşılaşırız. 2005 yılında yapımı tamamlanan şehitlikte sadece şehitlerin künyelerini bildiren mermer şeritli kitabeler bulunmaktadır. Burada, 48, 63, 72 ve 77. alaylara mensup 1153 şehidimiz yatmaktadır. Yeni yapılan diğer şehitliklerimizde olduğu gibi şehitlerimizin kabirleri inşa edilen anıtın hemen yakında bulunmaktadır.

Çanakkale Savaşlarının üçüncü dönemi diyebileceğimiz Ağustos savaşlarında düşman, Kocaçimentepe ve Conkbayırı saldırılarında muvaffak olmak amacı ile Kanlısırt'ta bulunan askerlerimizin buraya kaydırılmaması adına bu bölgeye ciddi saldırılar gerçekleştirmiştir.

İkinci bir planları ise Kanlısırt'ın aşağısındaki Karayörük Deresi'nin alınması idi. Çünkü burası Arıburnu cephesinin en önemli ikmal yolu durumundaydı. İşte bu stratejik yerin korunması sırasında şehit düşen askerlerimizin kabirleri ile bugün ki Karayörük Deresi Şehitliği meydana gelmiştir.

YÜZBAŞI MEHMET MEZARI:

Yolumuzun sağ tarafında etrafı duvarlarla çevrili Yüzbaşı Mehmet Mezarı görülecektir. 27. Alay Komutanları'ndan olan Yüzbaşı Mehmet Şehit düştüğü bu yere defnedilmiştir.

57. ALAY ŞEHİTLİĞİ:

12 Aralık 1992 de açılışı yapılan 57. Alay Şehitliği bir tek eri bile hayatta kalmayan bu kahraman askerler için yapılmıştır. Şehitliğin kulesi, Teğmen Mustafa Asım ve Voiters adlı düşman askerinin boğuşurken beraberce ölerek defnedildikleri yere inşa edilmiştir. Şehitliğin tam karşısında dev bir Mehmetçik heykeli vardır.

(57. Alay Şehitliği hakkında geniş bilgi almak için Şehitlikler bölümüne bakınız.)

EN YAŞLI GAZİ HÜSEYİN KAÇMAZ ANITI:

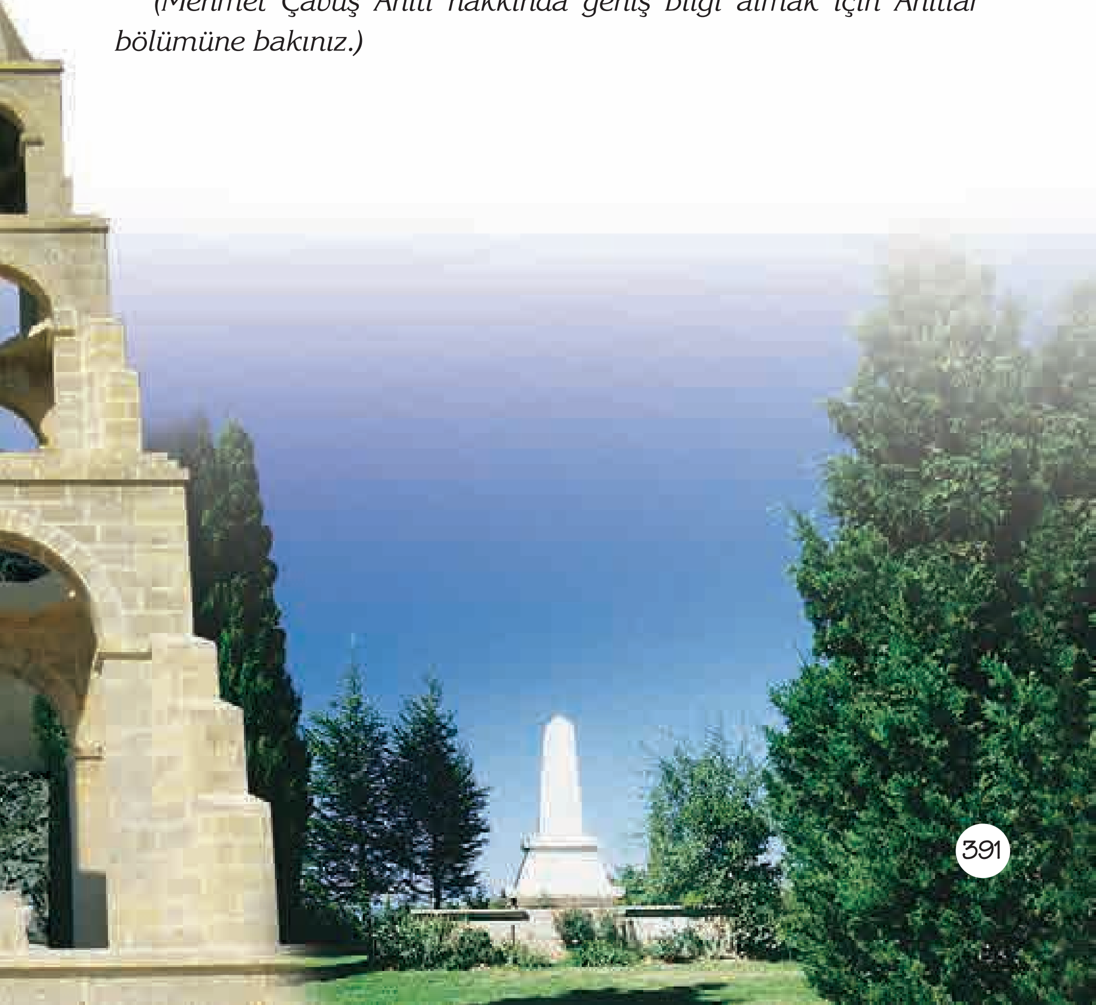
Şehitliğe girdiğimizde sağ tarafta bir eli bastonlu, diğer elinden ise bir kız çocuğunun tuttuğu yaşlı bir kişiye ait anıt ile karşılaşırız. Bu kişi en yaşlı gazimiz olan Hüseyin Kaçmaz'dır. Kendisi, Balkan Savaşına katılıp esir düşmüş ve tüm tırnakları Sırplar tarafından sökülmüştür. Daha sonra Çanakkale Savaşına iştirak etmiş, Conkbayırı mücadelelerinde yaralanmıştır. Kurtuluş Savaşına da katılan Hüseyin Kaçmaz, Dumlupınar Meydan Muharebesinde büyük yararlılıklar göstermiştir. İstiklal Madalyasına da sahip olan Hüseyin Kaçmaz 10 Eylül 1994 de vefat etmiştir. 57. Alay şehitliğinin açılışına da iştirak eden Hüseyin Kaçmaz yanındaki torunu ile bu komposizyonu vermiştir.

MEHMET ÇAVUŞ ANITI:

57. Alay Şehitliğini geçip 200 m kadar ilerliyoruz. Asfalt yolun soluna doğru yine bir yol ayrılıyor. Tabela Mehmet Çavuş Anıtını gösteriyor. İçeriye doğru 50 m kadar ilerlediğimizde sağ tarafta 2 m boylarındaki anıt ile karşılaşıyoruz. Düşmanın hiçbir zaman ele geçiremediği Cesarettepe'deki bu anıtı 10. Jandarma Er Okulu inşa etmiştir. Yapılan bu anıt zamanlı Mehmet Çavuş adıyla anılır olmuştur. Bu isim hakkında iki rivayet vardır. Birincisi, Atatürk'ün de överek söz ettiği, düşmana taş ve sopa ile saldıran Mehmet Çavuş'un adını almasıdır. Bir diğeri ise, Çanakkale'de bir tarlada bulunan, hiç çürümemiş olan ve künyesinde Mehmet yazan, daha sonra da buraya gömülen şehidimizin adını aldığı şeklindedir.

(Mehmet Çavuş Anıtı hakkında geniş bilgi almak için Anıtlar bölümüne bakınız.)

ARIBURNU YARLARI:

Diyelim ki vaktiniz kısa olduğu için Anzak Koyu'na kadar gidemediniz. Bu, düşmana dur diyen Arıburnu yarlarını görmek için fırsatı karçırmadınız. Hemen Mehmet Çavuş Anıtının kuzeybatısındaki Cesarettepe sırtlarından Arıburnu'na bakınız. Tüm azameti ile, "Biz vazifemizi yaptık." diyen Arıburnu sırtlarını göreceksiniz.

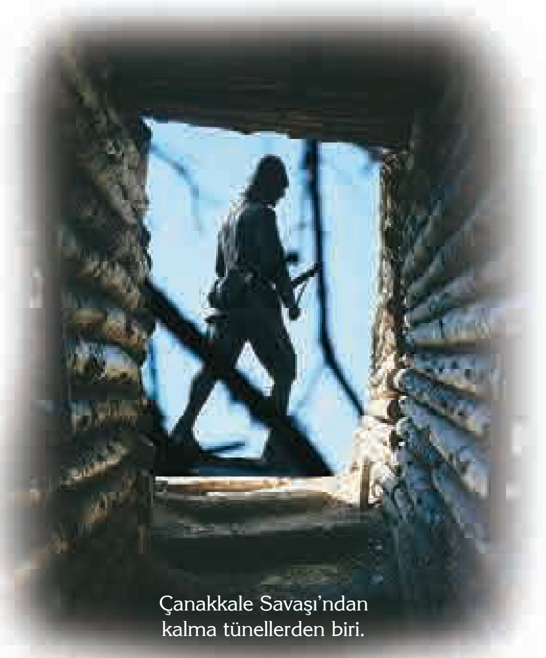
(Arıburnu Yarları hakkında geniş bilgi almak için Savaştaki Olağanüstülükler bölümüne bakınız.)

TALAT GÖKTEPE ANITI:

"Quinst post" ve "Baby 700" mezarlıklarını geçtikten sonra etrafı alevlerle sarılı, kravatlı bir erkek komposizyonu sergileyen Talat Göktepe Anıtına geliyoruz. İzlediğimiz yolun sağında kalan anıt, bu sırtlarda çıkan yangın sırasında hayatını kaybeden İtfaiye Müdürü Talat Bey adına dikilmiştir.

CONKBAYIRI:

Çanakkale Savaşı'ndan kalma tünellerden biri.

İşte Çanakkale Savaşının en kanlı cephelerinden birinin cereyan mekanı. Düşmanın almak için çok uğraştığı bu stratejik nokta nice boğuşmaya şahit olmuştu. 25 Nisan'dan itibaren düşmanın buralara doğru başlattığı acımasız saldırı tam 9 Ağustos tarihine kadar sürmüş, bu tarihte Conkbayırı hattında durdurulan düşman bir daha ilerleme fırsatı elde edememişti. Conkbayırı sırtlarında meydana gelen bu çarpışmalarda kaybımız 9.200 kişidir. Düşmanın kaybı ise 12.000'dir.

ATATÜRK ZAFER ANITI:

Conkbayırı sırtlarının kuzey bölümüne geliyoruz. Ziyaretçilerin muhakkak uğradığı bu yerin en zirvesinde, elinde kırbacı ve başında kalpağı ile Atatürk'ün heykeli görülmektedir. Heykelin yanında üst üste yığılı gülleler görülmektedir. İşte tam burası, Atatürk'ün göğsüne şarapnel parçasının çarptığı yerdir.

(Atatürk Zafer Anıtı hakkında geniş bilgi almak için Anıtlar bölümüne bakınız.)

ANZAK ANITI (YENİ ZELANDA ANITI):

Atatürk'ün heykelinin hemen yanında Anzak Anıtı görmekteyiz. Buradaki anıtı gören hemen herkes şaşırtmaktadır. Çünkü düşmanın kesinlikle hezimete uğradığı bu yerde bu anıtın ne işi vardır? Gerçekten de Yeni Zelanda yetkilileri bir ara ele geçirdikleri başka bir tepe ile burayı karıştırarak bu anıtı buraya inşa etmişlerdir. Atatürk'ün anıtının yanında bu anıt hiç de anlamlı durmamaktadır.

ÜSTEĞMEN NAZİF ÇAKMAK KABRİ:

Atatürk Anıtının hemen karşısında, Küçük ve Büyük Anafartalar ovalarına hakim bu tepenin üstünde bir mezar görürüz. Mareşal Fevzi Çakmak'ın kardeşi olan Nazif Çakmak 28 Temmuz 1915'de burada şehit düşmüştür. Gelibolu parkındaki en eski mezar anıtlarından biri olan bu yapının Maraşal Fevzi Çakmak tarafından kardeşi için yapıldığı sanılmaktadır.

KABATEPE TANITMA MERKEZİ:

Conkbayırı ve civarını gezdikten sonra geldiğimiz yoldan geriye dönerek Kabatepe yol ayrımına geliyoruz. Bu yol bizi aynı zamanda İstanbul ve Eceabat'a giden yol sapağına da götürecektir. 5 dakika sonra Kabatepe Tanıtma Merkezi ile karşılaşırız. Alçıtepe Köyünde gördüğümüz Salim Mutlu Müzesi bir süre burada sergilenmişti. Şuan içinde bazı silahlar ve haritalar sergilenmektedir. En dikkat çekici yerlerinden biri de yapı önünde bulunan İsimsiz Asker Anıtı'dır. Emekli bir askerimizin katkıları ile yaptırılmıştır.

Not: Biz her ne kadar burasını, güzergahı uzatmamak için gezimizin sonuna koymuş bile olsak, Çanakkale gezisine çıkarken arzu edildiği takdirde öncelikle buraya uğranarak savaş detayları hakkında bilgi alınabilir.

AKBAŞ ŞEHİTLİĞİ:

Kabatepe Tanıtma Merkezinden ileriye, İstanbul'u gösteren tabelaya doğru ilerliyoruz. Yaklaşık 5 dakika sonra yol deniz kıyısından ikinci kez ayrılıyor. Sağa döndüğümüzde 5 km sonra Eceabat'ta olabiliriz. Anadolu yakasından geriye dönecek misafirler bu yolu takip edebilirler. Sol tarafa bakan yol İstanbul'a gitmektedir. Bu yolu takip ettiğimizde 10 km sonra Akbaş Limanına geliriz. Bu limanın hemen karşı tarafında ağaçların arasında Akbaş Şehitliği bulunmaktadır.

Çanakkale Savaşlarında Akbaş Limanı, yaralı Mehmetçiklerimizin İstanbul'a taşınmasında kullanılıyordu. Halep adlı gemi buradan yaralıları almış tam ayrılacakken düşmanlar tarafından bombalanmıştı. Bu saldırıda ölen 200 civarındaki yaralı askerimiz işte bu limanın karşısındaki Akbaş Şehitliğine, kanlı elbiseleri ile defnedilmişlerdir.

Askerlerimiz süngü talimde

Terbiye-i bedeniye idman talimleri

Osmanlı Milis kıtası talimde

Şehzade Ömer Faruk Efendi ve Cevat Paşa ordumuzu teftiş ederken

Düşmana 5 metre mesafedeki siperimizde emir neferlerimiz

Osmanlı süvari kıtaları

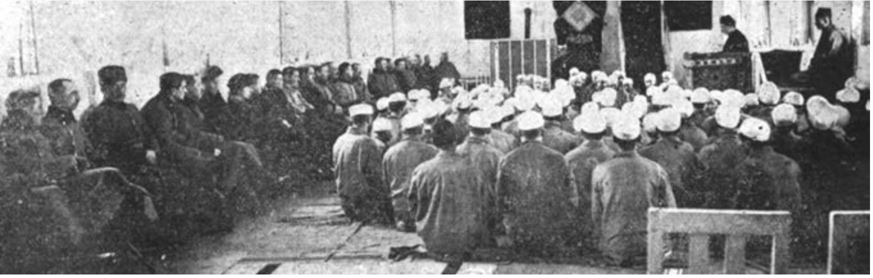
Osmanlı kıtası tarafından asker ailelerinden günlük 4 bin kişiye yemek dağıtılırken

Enver Paşa ve maiyeti Bulgar çocuklarıyla sohbet ederken

Yaralılar çadır hastanelerine taşınırken

Yaralı gazilerimiz şehit arkadaşlarının ruhları için mevlüd okurlarken

Menzil hastanesinde gaziler sofrası

Şehitlerimiz için cenaze namazı kılınırken

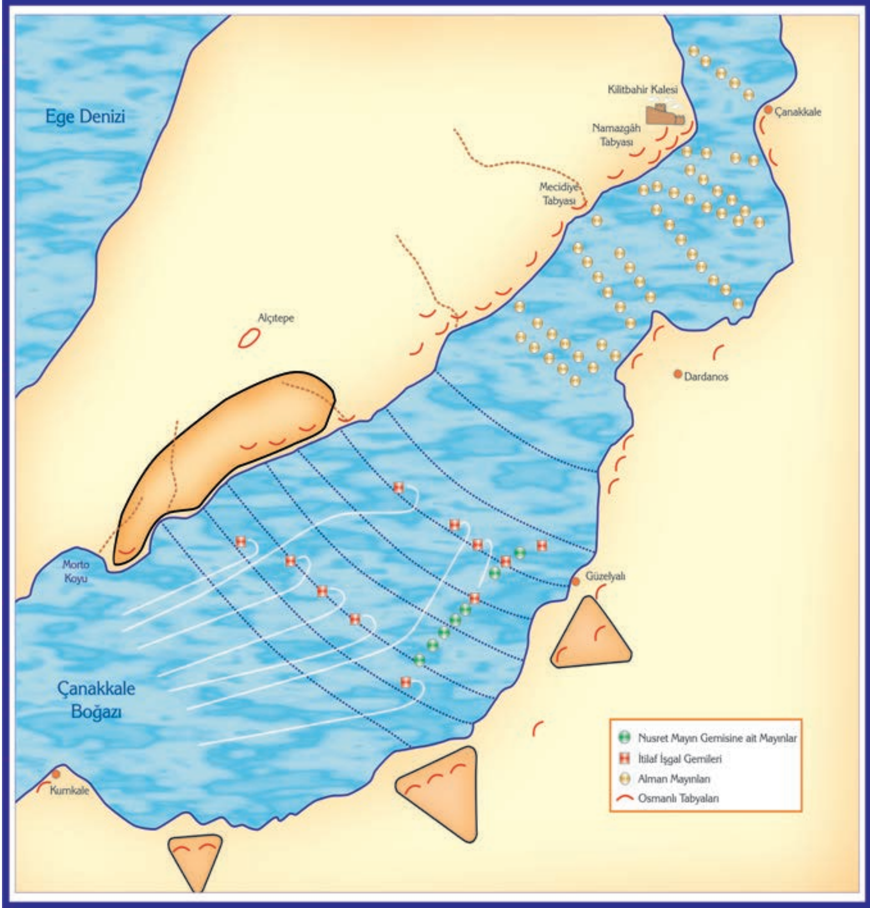

Zafer âyeti ve Mekteb-i Sultanî tabelaları eşliğinde zafer duâsı yapan ordumuz

İngiliz medeniyetine bir numune! Düşmanın 35'lik mermileriyle şehit edilen
4 kadın ve 5 kız çocuğunun kanlı naaşları

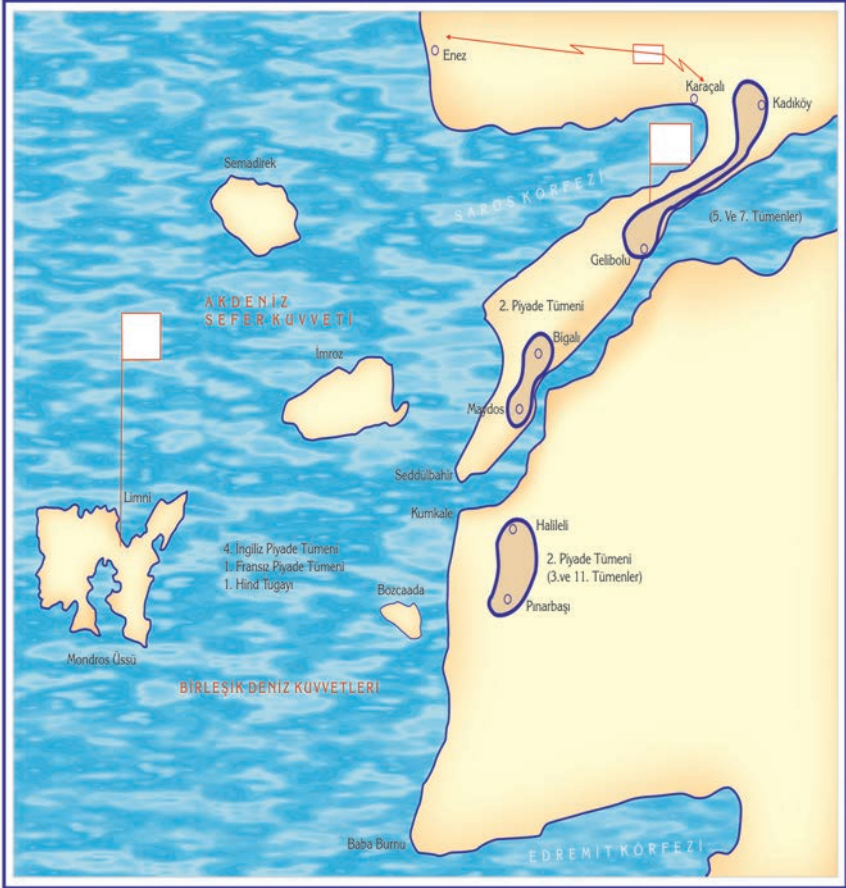
ÇANAKKALE BOĞAZ MUHAREBESİ (18 Mart 1915)

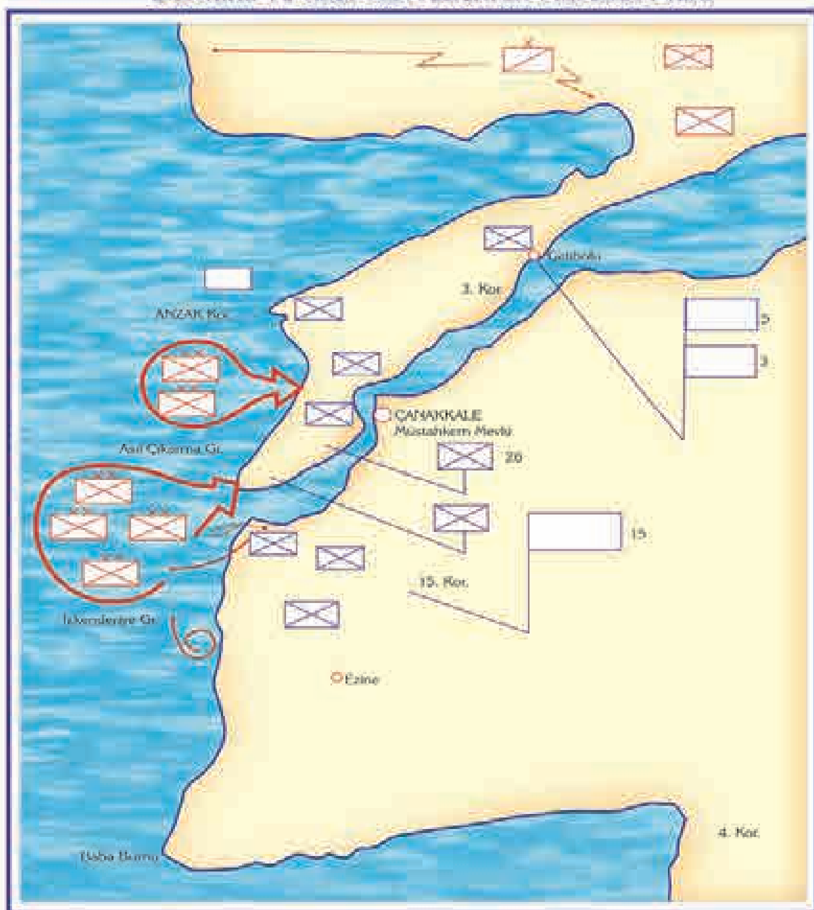
Nusret Mayın Gemisinin Mayın Döktüğü Yer ve İzlediği Rota

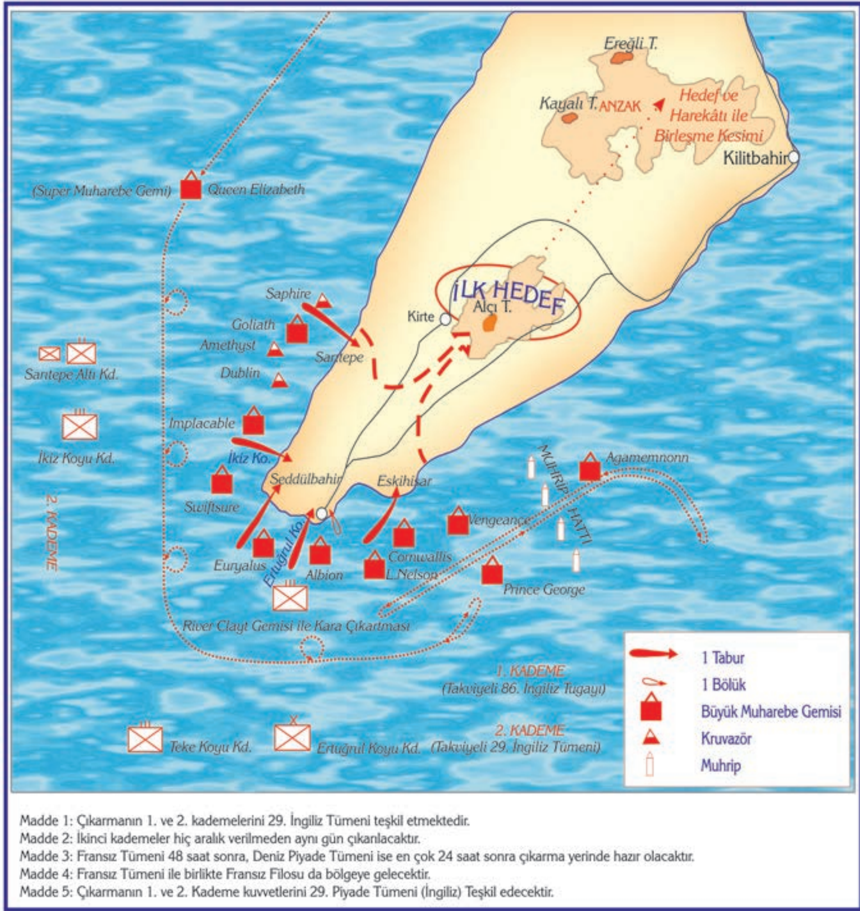
Osmanlı ve İtilaf Kuvvetlerinin Genel Durumu

Osmanlı ve İtilaf Kuvvetlerinin Hareket Plânı

İngiliz ve Fransızların Seddülbahir'deki Çıkarma Plânları

Madde 1: Çıkarmanın 1. ve 2. kademelerini 29. İngiliz Tümeni teşkil etmektedir.
Madde 2: İkinci kademeler hiç aralık verilmeden aynı gün çıkarılacaktır.
Madde 3: Fransız Tümeni 48 saat sonra, Deniz Piyade Tümeni ise en çok 24 saat sonra çıkarma yerinde hazır olacaktır.
Madde 4: Fransız Tümeni ile birlikte Fransız Filosu da bölgeye gelecektir.
Madde 5: Çıkarmanın 1. ve 2. Kademe kuvvetlerini 29. Piyade Tümeni (İngiliz) Teşkil edecektir.

19 Mayıs Türk Taarruzu